

[15.] prutningar kunde ske å de till redogöraren och till oförutsedda utgifter beräknade medlen. Nu upplyses också, att bristen, som vid skolans övertagande av staten uppgått till i det närmaste 1,300 kronor, år 1914 nedgått till omkring 600 kronor. Därest förhållandena fortfarande varit någorlunda normala, synes det alltså antagligt, att skolan skulle kunnat småningom själv slutbetala bristen. De under senaste åren inträdda prisstegringarna hava emellertid gjort denna beräkning om intet, och de reparationer, som man antagligen från början beräknat kunna företaga, när skulden blivit betald, hava visat sig icke kunna längre uppskjutas. Att under dessa omständigheter bristen ånyo ökats och nu får beräknas till omkring 2,500 kronor, synes mig fullt förklarligt. Då det icke är lämpligt att längre balansera denna brist, instämmer jag med institutstyrelsen och lantbruksstyrelsen däri, att anslag bör begäras för dess ersättande. Detta anslag torde lämpligen få disponeras redan under år 1917.

För innevarande år är anslaget till skolan höjt med 1,000 kronor till 4,500 kronor av förut angivna anledningar. Vid sådant förhållande och då en väsentlig del av de reparationsarbeten, vilkas behövlighet utgjort ett bland skälen för anslagshöjningen, torde, såsom antytts, redan hava blivit utförda, samt man icke kan bedöma, huruvida de prisstegringar, som i övrigt i berörda syfte åberopats, komma att göra sig gällande även under år 1918, anser jag mig icke böra även i år ifrågasätta höjning av det årliga anslaget till skolan.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1918 såsom särskilda
 förslagsanslag å högst nedan angivna belopp anvisa
dels till hovbeslagsskolan vid Alnarp kronor 4,500;
dels ock till täckande av uppkommen brist i skolan
 räkenskaper kronor 2,500;
 eller tillhopa..... » 7,000,
 med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år
 1917 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna
 det för täckande av berörda brist avsedda anslaget.

k. *Trädgårdsskolan vid Alnarp.*

Trädgårdsskolan vid Alnarp inrättades enligt beslut av 1912 års riksdag, som under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» uppförde ett anslag å 34,800 kronor till trädgårdsundervisningen, vari ingick ett anslag av 12,000 kronor till ifrågakvarande skola. Till grund för beräkningen av detta anslag låg ett av lantbruksstyrelsen framlagt förslag till stat för skolan, upptagande inkomster genom försäljning av växter till belopp av 14,000 kronor samt utgifter till belopp av 26,000 kronor. Bland utgifterna upptogos avlöningar till två underlärare å 2,000 kronor, varjämte de skulle erhålla bostad och bränsle. Härtill har numera kommit ålderstillägg, så att deras kontanta avlöning uppgår till 2,250 kronor. Dåvarande departementschefen ansåg utgiftsberäkningen vara i visst annat avseende för hög men fann sig dock icke kunna nedsätta det begärda årsanslaget, 12,000 kronor, enär den såsom inkomst beräknade försäljningssumman kunde under ogynnsamma år komma att ganska väsentligt understiga 14,000 kronor samt den därvid uppkomna bristen icke kunde täckas av ett under ett gynnsamt år möjligen uppkommande överskott, enär detta ej finge reserveras utan skulle för varje år redovisas till statskontoret.

[16.]
Trädgårds-
skolan vid
Alnarp.

I skrivelse den 19 juni 1916 gjorde styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp framställning om uppförande av familjebostad åt en av förenämnda bägge underlärare vid trädgårdsskolan samt anförde härom följande:

»Sedan staten från och med hösten 1910 övertagit den förut av Malmöhus läns hushållningssällskap bekostade trädgårdsskolan vid Alnarp, har densamma varit stadd i en fortgående utveckling, och den därmed förenade affärsverksamheten har lämnat ett årligt överskott, vilket dock hittills måst användas för avbetalande av den betydliga skuld, vari trädgården vid nämnda omändring stod till institutet.

Skolan och trädgården skötas närmast av en föreståndare och två underträdgårdsmästare (ordinarie lärare), vilka senare tillerkänts dels en lön av 2,000 kronor (med lönetillägg av 250 kronor efter 5 års tjänstgöring) dels ungarlärar rum jämte bränsle, alltså löner tillräckligt högt satta att innehavarna kunna bilda eget hem. Och har styrelsen för att kunna bibehålla en dugande kraft redan lämnat den underträdgårdsmästare, som har sig anförtrodd vården av plantskolorna, tillstånd att, vid ingånget äktenskap, få bosätta sig i Åkarp, då familjebostad vid Alnarp icke är tillgänglig. Det måste nämligen både för undervisningen vid skolan och för trädgårdens skötsel anses vara maktpåliggande att bibehålla en person som den ifrågakvarande, vilken visat sig i hög grad skickad att sköta denna ansvarsfulla plats.

Visserligen är det redan för skötseln av denna plats önskvärt, att underträdgårdsmästaren har sin bostad på Alnarp; för att i framtiden kunna kvarhålla

[16.]

en skicklig och lämplig person torde nödvändigheten bjuda, att man här bereder honom eget hem; eljest riskerar man att han vid lämpligt tillfälle söker annan för honom bekvämare plats. Betydelsen av att på detta sätt bibehålla kvalificerade personer och att uppehålla kontinuiteten vid handledningen av elever har av de privata trädgårdsskolorna, såsom Adelsnäs och Experimentalfältet, tillfullo uppskattats, i så måtto som vid dessa skolor åt underträdgårdsmästarna uppförts rymliga familjebostäder; för staten bör denna angelägenhet vara minst lika viktig.

Denna tanke, eller att efter hand skaffa underträdgårdsmästarna hem vid Alnarp, har länge stått klar för institutets styrelse, som emellertid icke ansett sig böra realisera densamma, förrän det kunde ske utan något anslagskrav på statsverket. Då nu den ekonomiska ställningen vid trädgården, på grund av livlig efterfrågan av trädgårdsprodukter under detta år, blivit synnerligen god, har styrelsen ansett tiden vara inne att realisera denna plan, och anser den sig därför med årets vinst kunna betala en stor del av de härför nödiga byggnadskostnaderna; medan återstoden lämpligen, utan direkt utgift för statsverket, bör kunna förskottas från Alnarps egendom, med skyldighet för trädgården att under närmaste år till egendomen återbetala det sålunda lämnade förskottet.

Styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har därför gått i författning om uppgörande av ritningar och kostnadsförslag för den ifrågavarande bostaden. Enligt de sålunda av arkitekten O. Hägg utförda ritningarna och av byggmästaren J. M. Roijer inlämnade kostnadsförslaget, som samtidigt bifogas, kan en sådan bostad, som styrelsen tänkt sig förlagd utom parken i de nyss anlagda plantskolorna vid västkustbanan, (där samtidigt den behövliga tillsynen av dessa anläggningar på detta sätt bäst kan försiggå), uppföras för en kostnad av i runt tal 7,500 kronor, varjämte tillkomma ritningar o. d. för 250 kronor, eller tillsammans för 7,750 kronor.

På grund härav får styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t behagade för beredande av hem åt Alnarp åt den ene här anställde underträdgårdsmästaren medgiva: att en bostad för högst 7,750 kronor må uppföras i enlighet med av arkitekten Hägg uppgjorda ritningar, samt att kostnaderna härför må bestridas *dels* av årets vinst vid trädgården, *dels*, vad som ytterligare kan erfordras för byggnadens fullbordande, av Alnarps egendom, med skyldighet för trädgården att av blivande årsvinster detta senare belopp gälda.»

Lantbruksstyrelsen överlämnade med utlåtande den 23 augusti 1916 yttrande av överintendentsämbetet, som icke funnit något att i ärendet erinra. För egen del tillstyrkte lantbruksstyrelsen förslaget om den ifrågasatta byggnadens uppförande för högst 7,750 kronor. Beträffande åter det föreslagna sättet för bestridande av sagda kostnader, så, då enligt riksdagens beslut den behållna avkastningen av Alnarps egendom skulle inlevereras till statsverket, syntes framställningen, i vad den avsåge förskjutande av en del utav kostnaderna genom blivande årsvinster av Alnarps egendom, icke kunna bifallas, utan syntes härvid lämpligen böra så tillgå, att Kungl. Maj:t av tillgängliga medel försköte hela kostnadsbeloppet med skyldighet för styrelsen för lantbruks- och

mejeriinstitutet vid Alnarp att till statskontoret, i den mån trädgårdens avkastning därtill lämnade tillgång, inbetala det sålunda erhållna förskottet.

[16.]

Statskontoret yttrade i utlåtande den 26 september 1916, att det syntes statskontoret tydligt, att möjligheten av och tidpunkten för de förskjutna kostnadernas gäldande genom trädgårdens avkastning vore lika oviss, om förskottet lämnades av statskontoret, som om det lämnades av Alnarps egendom. Och då såväl det ena som det andra av förenämnda förslag innebure disposition av medel, som tillkomme statsverkets kassafond, en disposition som torde förutsätta riksdagens medgivande, finge statskontoret — därest uppförandet av ifrågavarande byggnad ansåges vara för trädgårdsskolans verksamhet nödvändigt och icke kunna uppskjutas, tills skolans egna medel lämnade tillgång därtill, och om icke de erforderliga penningmedlen kunde på enskild väg erhållas såsom lån mot ersättning av trädgårdsskolans blivande årsvinster, i den mån dessa därtill lämnade tillgång — hemställa, att proposition om anslag för ifrågavarande ändamål måtte avlåtas till riksdagen.

Detta ärende anmälde jag den 1 december 1916 inför Eders Kungl. Maj:t. Enär jag ansåg goda skäl vara anförda för anordnande av familjebostad vid Alnarp åt ifrågavarande underlärare samt inhämtat, att, därest icke beslut i ämnet fattades så tidigt, att avtal om byggnadens uppförande kunde avslutas före 1916 års utgång, förenämnda anbud, som ansågs vara för staten fördelaktigt, skulle förfalla och kostnaderna bliva icke oväsentligt ökade, tillstyrkte jag Kungl. Maj:t att omedelbart fatta beslut i frågan. I enlighet härmed bemyndigade Kungl. Maj:t institutstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda ritningar och kostnadsförslag utföra nybyggnaden för en kostnad av högst 7,750 kronor samt anbefallde statskontoret att utanordna beloppet förskottsvis av under händer varande medel för att sedermera anmälas till ersättande. Sådant ersättande syntes mig kunna ske genom trädgårdens nettoinkomster, vilka under senare år vuxit. Jag hade inhämtat, att en vinst å 3,012 kronor 84 öre uppstått år 1915 samt att för år 1916 beräknats en vinst av inemot 7,000 kronor, sedan en från tidigare år kvarstående skuld till institutet för lämnat förskott slutbetalts. Även för år 1917 ansågs en icke obetydlig vinst kunna påräknas.

Då emellertid trädgårdens överskott enligt nuvarande bestämmelser bör ingå till statsverkets kassafond, lärer förskottets ersättande av dylika vinstmedel icke böra äga rum, förrän riksdagens medgivande härtill erhållits, och får jag fördenskull hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

[16.]

att av statskontoret förskottsvis bestridda kostnader för en till bostad åt en underlärare vid Alnarps trädgårdsskola avsedd byggnad må ersättas av uppkommande vinst å rörelsen vid Alnarps trädgård.

l. *Utbildningskurser för kontrollassistenter.*

[17.]
Utbildnings-
kurser för
kontrollassi-
stenter.

(extra anslag.)

För åren 1902—1910 anvisades av Kungl. Maj:t statsbidrag till utbildningskurser för kontrollassistenter från anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar. Som emellertid, i den mån anslagsbehovet för ifrågavarande utbildningskurser ökades, den till Kungl. Maj:ts förfogande ställda delen av förberörda anslag icke lämnade tillgång till fyllande av nämnda behov, föreslog Kungl. Maj:t 1911 års riksdag att å extra stat för år 1912 anvisa bidrag till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter.

Dylika bidrag hava därefter årligen anvisats av riksdagen, och har beloppet från och med år 1914 utgjort 14,800 kronor.

Den 28 februari 1914 utfärdade Kungl. Maj:t nytt reglemente för de med statsmedel understödda utbildningskurser för kontrollassistenter.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 5 oktober 1916 hemställt om anslags beredande för ifrågavarande ändamål för år 1918 med samma belopp som för år 1917.

Då medel för understödjande av utbildningskurser för kontrollassistenter torde böra vara tillgängliga jämväl för år 1918 och någon ändring i anslagsbeloppet icke synes erforderlig, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 14,800.

m. *Utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare.*

[18.]
Utbildnings-
kurser för
ladugårds-
förmän och
svinskötare.

(extra anslag.)

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 anvisat anslag av 18,800 kronor till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän.

På förslag av Kungl. Maj:t medgav vidare riksdagen, att under år 1916 för enahanda ändamål finge användas vad som vid utgången av

år 1915 kvarstode oanvänt å anslaget för ändamålet. Å anslagen för de tre åren 1913, 1914 och 1915 å tillhopa 56,400 kronor hade intill den 1 oktober 1915 utbetalts allenast 11,000 kronor. Då det kunde antagas, att återstoden, 45,400 kronor, vore tillräcklig att bestrida, förutom utgifterna under återstoden av år 1915, jämväl utgifterna under åren 1916 och 1917, även om dessa skulle uppgå till ett av lantbruksstyrelsen numera till 18,700 kronor beräknat belopp för år, föreslog Kungl. Maj:t år 1916 riksdagen att medgiva, att under år 1917 till anordnande av ifrågakomna kurser finge användas vad som vid utgången av år 1916 kunde kvarstå oanvänt å anslaget för samma ändamål. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

Förslaget om inrättande av dylika kurser formulerades av den s. k. lantbruksundervisningskommittén, vars grundlinjer beträffande kursernas anordnande blivit i huvudsak gillade av Kungl. Maj:t. Kurserna bestå av dels praktiska och dels teoretiska kurser, av vilka de förra äga rum vid egendomar med framstående ladugårdsskötsel och på grund av kontrakt mellan lantbruksstyrelsen och egendomens innehavare om antagande av visst antal elever. Kursen pågår under ett år. Under en månad av tiden juni—augusti avbrytes kursen för att eleven skall kunna genomgå teoretisk kurs, vilken anordnas vid lantbruksskola eller annan undervisningsanstalt. Elev skall under den praktiska kursen åtnjuta fri bostad jämte bränsle och kost eller full stat ävensom ett visst belopp kontant. Av statsmedel utgår understöd dels till ladugårdsinnehavaren för den praktiska kursen och dels till vederbörande skola för den teoretiska kursen.

I anledning av förslag från lantbruksstyrelsen och sedan redogörelse härför lämnats i statsrådsprotokollet vid statsverkspropositionen till 1915 års riksdag, utfärdade Kungl. Maj:t den 30 juli 1915 kungörelse angående ändrad lydelse av 5, 7, 10 och 13 §§ i reglementet den 1 november 1912 för de med statsmedel understödda utbildningskurser för ladugårdsförmän och föreskrev därjämte genom brev samma dag, att den ladugårdsägare jämlikt 2 § i samma reglemente tillkommande gottgörelse för praktisk undervisning skulle från och med den 1 november 1915 utgå med 200 kronor för elev.

I skrivelse den 28 november 1916 har nu lantbruksstyrelsen hemställt om avlåtande av framställning till riksdagen dels om medgivande att den vid 1917 års utgång kvarstående behållning å förenämnda anslag finge under år 1918 användas till anordnande av utbildningskurser icke blott för ladugårdsförmän utan även för synskötare dels ock om anvisande av ett belopp av 16,300 för anordnande av dylika kurser.

[18.]

Till stöd för sin framställning har lantbruksstyrelsen anfört följande:

» Under tiden den 1 oktober—31 december 1915 lyftades av lantbruksstyrelsen av de tillgängliga medlen		kronor	3,000
och under år 1916 hava ytterligare lyftats		»	10,000
varjämte kan beräknas, att under innevarande år ytterligare behöva tagas i anspråk		»	10,000
		så att tillhopa	kronor 23,000
kunna beräknas vid innevarande års slut hava åtgått av det för ändamålet den 1 oktober 1915 tillgängliga beloppet 45,400 kronor, vadan av detsamma vid 1917 års början skulle återstå		»	22,400.
Om under år 1917 antages komma att åtgå det belopp, som beräknats vara behöfligt med iakttagande av de nu gällande grunderna		»	18,700
		skulle till år 1918 återstå	kronor 3,700.
och för ändamålet skulle således för samma år erfordras ytterligare 15,000 kronor.			

Nu kommer emellertid härtill, att för ett annat ändamål, som med det förvarande står i ett visst sammanhang, medel böra beredas, nämligen till anordnande av undervisningskurser för svinskötare.

Det starka uppsving, som under det sista årtiondet ägt rum på svinskötselns område, är tvivelsutan att i främsta rummet tillskriva de höga fläskprisen. Men även de av stat och hushållningssällskap vidtagna åtgärderna hava säkerligen i högst väsentlig grad bidragit till den ökade produktionen, vilken lämnat ett exportöverskott av fläsk, som från och med år 1906 nästan fördubblats år efter år.

Svinskötseln är visserligen inom vårt land huvudsakligen en de mindre jordbrukens binäring, men att döma av svinstammens starka ökning hava även de större jordbruket ökat sina svinbesättningar och från att hålla endast några få djur på många håll övergått till stordrift. Genom denna utvidgning av driften uppstår kravet på särskilda svinskötare, helst både praktiskt och teoretiskt utbildade. Särskilt kräves en sådan utbildning för dem, som skola hava vården om svinen vid de många avelsstationerna.

Att kravet på bättre utbildade svinskötare icke låter sig avvisas, därom är lantbruksstyrelsen övertygad. Allt större fordringar ställas ock på dessa arbetare, vilka hava ett stor ansvar och ett maktpåliggande arbete att utföra. För att rätt kunna fylla sin uppgift fordras numera av dem såväl teknisk fackinsikt som teoretiska kunskaper.

För utbildning av svinskötare har emellertid staten hitintills icke vidtagit några åtgärder. Svenska svinavelsföreningen har däremot anordnat utbildningskurser för dylika, men efter vad lantbruksstyrelsen inhämtat torde föreningen ej kunna fortsätta denna sin verksamhet, utan att förhöjt statsanslag beviljas densamma. Det förefaller då, som om utbildningen av svinskötare lämpligen borde anordnas i närmaste överensstämmelse med vad nu sker i fråga om ladugårdsförmän genom av lantbruksstyrelsen anordnade praktiska och teoretiska utbildningskurser med understöd av statsmedel.

I fråga om de praktiska kurserna torde för svinskötare och ladugårdsförmän kurserna kunna anordnas på alldeles samma sätt och med samma ersättning såväl

till kursernas innehavare som till eleverna eller 200 kronor till de förra och 270 kronor till de senare, varav 20 kronor äro beräknade såsom ersättning för resekostnaderna till den teoretiska kursen. I motsats till vad som äger rum vid ladugårdskurserna torde emellertid i regel endast en elev kunna erhålla utbildning vid varje kurs.

Vad den teoretiska undervisningen angår är det givet, att den bör bliva enklare än den, som äger rum för ladugårdsförmän, då någon undervisning i mjölk-hushållning och dylikt ej här torde behöva ifrågakomma. Kursen torde därför icke kräva fullt så lång tid som en månad.

För anordnande av undervisningskurser för ett tiotal svinskötare i enlighet med här ovan framställda grunder torde ovannämnda belopp 15,000 kronor böra ökas med 1,300 kronor, då för ifrågavarande båda ändamål skulle, inberäknat ovan sagda besparing 3,700 kronor, för år 1918 finnas tillgängligt ett belopp av 20,000 kronor.»

Vid lantbruksstyrelsens skrivelse var fogat ett av styrelsen inhämtat yttrande den 15 november 1916 av hushållningssällskapens ombud angående förslaget till anordnande av utbildningskurser för svinskötare, och hava nämnda ombud därvid funnit förslaget vara väl värt beaktande, särskilt med hänsyn till rådande svårigheter att erhålla nödigt antal kunniga svinskötare, samt tillstyrkt anordnande av statsunderstödda utbildningskurser för dem genom lantbruksstyrelsens försorg.

Jag har att anmäla även en annan, av lantbruksstyrelsen i skrivelse den 8 december 1916 gjord framställning i förevarande ämne, avseende höjning av ersättningen till vederbörande läroanstalter för den i undervisningen ingående teoretiska kursen. Här om har nämnda styrelse anført följande:

»Genom nådigt brev den 1 november 1912 har Eders Kungl. Maj:t funnit gott föreskriva, bland annat, att den jämlikt § 13 i reglementet för de med statsmedel understödda utbildningskurser för ladugårdsförmän läroanstalt tillkommande ersättning för anordnande av teoretisk utbildningskurs skall utgå med 50 kronor för varje elev såsom gottgörelse för fri undervisning och fritt vivre samt dessutom med 300 kronor för kurs såsom gottgörelse för övriga med kursen förenade omkostnader.

Från föreståndarna för de teoretiska utbildningskurserna för ladugårdsförmän hava till lantbruksstyrelsen inkommit framställningar om höjning av ifrågavarande ersättning, varvid erinrats om otillräckligheten av ersättningen under nuvarande förhållanden samt om att ersättningen för dessa utbildningskurser är betydligt lägre än för hållande av vandringsrättare- och kontrollassistentkurser.

Till tackande av kostnaderna för de teoretiska utbildningskurserna för ladugårdsförmän erhåller läroanstalten, vad angår undervisning, mat, bostad, sängkläder, städning m. m. åt eleverna under en månads tid, endast 50 kronor. Det är tydligt, att med nuvarande höga levnadskostnader av detta belopp obetydligt skall återstå till gottgörelse för undervisningen, sedan kostnaderna för elevernas uppehälle vid skolan blivit täckta. Denna undervisning, som skall fortgå med minst 120 lektions-

[18.] timmar, torde icke kunna anordnas för lägre belopp än 480 kronor, utgörande 4 kronor per timme. Då vid de teoretiska kurserna antalet elever är beräknat att utgöra omkring 16 vid varje kurs, vilket antal ännu icke överskridits, uppgår kostnaden för undervisningen till 30 kronor för elev.

Såsom ersättning för kost och logi m. m. under en månad skulle sålunda återstå endast 20 kronor för varje elev, ett belopp, som tydligen är alldeles för litet. Lantbruksstyrelsen kan icke beräkna denna ersättning under nuvarande dyrtid lägre än till 40 kronor för månad.

Om sålunda avtal fortfarande skola kunna träffas om anordnande av teoretiska utbildningskurser för ladugårdsförmän, torde ersättning till läroanstalterna böra höjas med 20 kronor för elev.

Genom en dylik förhöjning av ersättningen till läroanstalterna kräves emellertid ingen höjning i det för ändamålet beviljade statsanslaget.»

Departementets-
chefen.

För utvecklingen av svinskötseln offras för närvarande både från det allmännas sida och av enskilda avsevärda belopp. Dessa uppoffringar hava onekligen burit rik frukt, i det att omförmälda, särskilt för det mindre jordbruket mycket viktiga näringsgren numera är stadd i ett lovande uppsving. Betydelsen av detta uppsving, ej blott från lantbrukarens synpunkt utan även för hela den inhemska konsumtionen, har under de senare årens knappa livsmedelstillgång allt tydligare framträtt. Liksom vårt jordbruk i övrigt har emellertid även denna näringsgren att kämpa med stora svårigheter i fråga om anskaffande av tillräcklig och lämplig arbetskraft. På förmågan att rätt använda tillgängliga resurser ställas även inom denna näringsgren vida större anspråk än förut. Såsom ett oavvisligt krav på förmännen vid ifrågakomna arbete framstår därför alltmera såväl god teknisk färdighet i göromålens utförande som ock tillräckliga teoretiska fackkunskaper för att kunna allsidigt bedöma samma göromåls innebörd och lämpligaste sättet att planlägga dem. De erfarenheter man sedan några år vunnit beträffande nyttan av kurser för ladugårdsförmän torde giva grundad förhoppning, att en likartad anordning för utbildning av svinskötare skall giva goda resultat. Av förhållandena påkallade modifikationer beträffande kursernas omfattning och antalet elever vid varje kurs samt möjligen ännu i andra avseenden böra dock givetvis vidtagas.

För utbildning av ladugårdsförmän erfordras otvivelaktigt fortfarande kurser i samma omfattning som hittills. Lantbruksstyrelsens förslag om höjning av ersättningen för de teoretiska kurserna synes mig fullt befogat.

Mot de av lantbruksstyrelsen beräknade kostnaderna samt det föreslagna anslagsbeloppet för år 1918 finner jag icke anledning till anmärkning.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

[18.]

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1918 till anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare använda vad som vid utgången av år 1917 må kvarstå oanvänt å förut beviljade anslag för anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän;

dels ock för anordnande av utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 16,300.

n. *Utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna.*

Med anledning av en inom riksdagen väckt motion har riksdagen i skrivelse den 24 maj 1916, nr 160, anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på vad sätt utbildningskurser borde anordnas för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda. Under erinran att alltsedan år 1913 i Sverige med statsmedel understödda utbildningskurser för ladugårdsförmän varit anordnade samt med framhållande, hurusom behovet i Norrland av kvinnliga ladugårdsskötare sedan långt tillbaka varit och för närvarande vore särskilt trängande, hade motionärerna uttalat önskvärdheten därav, att kurser för utbildande av dylika ladugårdsskötare i stor utsträckning måtte anordnas i de norrländska länen och Kopparbergs län. För egen del har riksdagen i nämnda skrivelse anført, att betydelsen speciellt för Norrland av en rationell kreatursskötsel syntes med hänsyn till den roll denna näringsgren spelade i de nordligaste delarna av vårt land ligga i öppen dag. Åtgärder, som vore ägnade att främja densamma, borde därför uppmuntras. Att de personer, som skulle handhava kreaturens skötsel, borde vara fullt kvalificerade för detta sitt för näringens utveckling viktiga arbete, syntes även uppenbart. Vid det förhållande att, enligt vad som blivit upplyst, i Norrland i regel icke förekomme manliga kreatursskötare, syntes det i motionen framställda förslaget om kursers anordnande för utbildande av kvinnliga sådana vara nog så väl motiverat. Riksdagen insåge också

[19.]

Utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna.

(extra anslag).

- [19.] behovet av att åtgärder vidtoges för lösandet av denna för Norrland och Dalarna utom allt tvivel mycket viktiga fråga. Av vad motionärerna i ämnet anført syntes framgå, att dessa utgått från att de sålunda ifrågasätta utbildningskurserna skulle organiseras fristående i överensstämmelse med de kurser, som enligt vad ovan nämnts för närvarande anordnades för utbildande av ladugårdsförmän. Huruvida emellertid det åsyftade målet, som förutom utbildande av skickliga ladugårdssköterskor, även vore att hos kvinnorna väcka intresse för denna betydelsefulla verksamhetsgren inom lanthushållningen, härigenom skulle ernås, syntes kunna ifrågasättas. Anordnande av grundligare sådana kurser i samband med undervisningen vid lanthushållsskolorna syntes riksdagen däremot vara en väg, på vilken man säkrare syntes kunna vinna vad man uti ifrågavarande avseende önskade. Emellertid ansåge riksdagen i likhet med motionärerna, att nu föreliggande spörsmål tarvade utredning.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att efter vederbörande hushållningssällskaps hörande häröver avgiva utlåtande, har styrelsen den 29 november 1916 avgivit dylikt utlåtande och därvid överlämnat infordrade yttranden från Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-norrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns hushållnings-sällskaps förvaltningsutskott.

Av förvaltningsutskottens förberörda yttranden framgår, att samtliga vitsordat behovet av en undervisning för kvinnliga ladugårdsskötare. Rörande sättet för en dylik undervisnings anordnande äro emellertid åsikterna delade. Ett hushållningssällskap synes anse, att det nuvarande sättet för utbildning av ladugårdsförmän borde i huvudsak tillämpas i fråga om utbildning av kvinnliga ladugårdsskötare, under det att ett annat föreslår, att undervisningen vid lanthushållsskolorna i ladugårdsskötsel bör utvidgas så, att skolorna kunna tjänstgöra såsom utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare. Vidare föreslås inrättande av särskilda kurser för ändamålet med undervisning 2 veckor, 2 ½ månader och ända till 6 månader.

För egen del har lantbruksstyrelsen anført följande.

»Att ordna undervisningen i ladugårdsskötsel för de kvinnliga eleverna på samma sätt som för de manliga torde icke låta sig göra, då de förra till övervägande del äro hustrur eller hemmadöttrar, som icke äro benägna att taga tjänst hos främmande personer såsom ladugårdsskötare, detta så mycket mindre som de i alla händelser icke kunna vara ifrån det egna hemmet under så lång tid som ett år.

Att ordna lanthushållsskolekurserna så, att undervisningen därstädes blir tillfyllest för blivande ladugårdsskötare torde likaledes vara för ändamålet mindre lämpligt. Dels finnas icke lanthushållsskolor inom alla de norrländska länen, dels skulle en sådan utvidgning av undervisningen i vissa ämnen i hög grad inkräkta på

undervisningen i andra, varigenom denna senare bleve otillräcklig för andra elever än dem, som speciellt ägnade sig åt ladugårdsskötseln.

Under sådana förhållanden och då lantbruksstyrelsen finner den ifrågasatta utbildningen av kvinnliga kreatursskötare inom Norrland och Dalarna synnerligen önskvärd och av behovet påkallad, anser styrelsen densamma lämpligast böra åstadkommas genom att vid lantmanna- eller lanthushållsskolor anordnas särskilda utbildningskurser för sådana ladugårdsskötare. Erfarenhet om dylika kurser saknas icke heller. Inom Norrbottens län har under en följd av år undervisning i husdjursskötsel och hemmamejerihushållning anordnats med understöd av statsmedel först vid folkhögskolan i Boden, sedermera Sunderbyn, och nu vid lanthushållsskolan å Gran.

Vid dessa kurser har, som ovan anförts, undervisning lämnats icke allenast i husdjursskötsel utan även i hemmamejerihushållning, en anordning, som lämpar sig synnerligen väl och säkerligen är av behovet påkallad, då de kvinnliga ladugårdsskötarna i regel torde hava även mjölkhushållningen på sin lott. Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat, har utbildningen vid dessa kurser lämnat goda resultat.

Undervisningen har där anordnats enligt följande plan.

Kurserna, som årligen äro tre, den första från 10 januari till 25 mars, den andra från 1 april till 15 juni och den tredje från 1 oktober till 15 december, avse att bibringa praktisk och teoretisk kunskap i husdjursskötsel och mjölkhushållning. Varje kurs emottager 5 elever.

Vid undervisning i de praktiska arbetena delas eleverna i två lag: ladugårdslaget med tre och mejerilaget med två elever.

Ladugårdslagets elever fördelas på tre turer:

1) utfodringstur, 2) mjölkknings- och rykttur nr 1 samt 3) mjölkknings- och rykttur nr 2. Utfodringsturen utfodrar samt deltar i rengöringsarbetena. Mjölkknings- och rykttur nr 1 deltagar i rykt- och mjölkkningsarbetena samt diskar alla kärl, som användas i och för mjölkningen. Mjölkknings- och rykttur nr 2 deltagar i rykt- och mjölkkningsarbetena, ladugårdens rengöring samt har dessutom ansvaret för svinens skötsel och vård.

Mejerilagets elever fördelas på två turer, mejeritur och diskstur. Mejerituren har det huvudsakligaste av smör- och ostberedningen på sin lott men deltagar även i arbetena med rengöring. Diskturen utför det huvudsakligaste av diskningen samt deltagar uti arbetena med separering samt smör- och ostberedning.

Varje tur omfattar en tid av en vecka.

Den teoretiska undervisningen fortgår 2 $\frac{1}{2}$ timmar dagligen med tre lektioner samt omfattar följande ämnen och timmar:

Husdjurslära	50 timmar
Sjukvårdslära	10 »
Mjölkhushållning	25 »
Journal- och bokföring	20 »
Räkning	60 »
Fettbestämning	5 »

Summa 170 timmar.

Lantbruksstyrelsen håller före, att en anordning av undervisningskurser för kvinnliga elever i ladugårdsskötsel och mejerihushållning i huvudsaklig överens-

[19.] stämmelse med den vid Gran anordnade är den tjänligaste och skulle kunna fylla behovet i fråga om utbildning av kvinnliga ladugårdsskötare.

För ändamålet borde lantbruksstyrelsen bemyndigas att med lämpliga skolor uppgöra kontrakt om mottagandet av ett visst antal elever, lämpat efter ladugårdens storlek, mot viss ersättning för undervisningen.

Vad kostnaderna angår, så hava vid de i Norrbotten anordnade kurserna dessa uppgått till omkring 500 kronor för varje kurs, oberäknat det understöd, eleverna åtnjutit. I fråga om detta senare har lantbruksstyrelsen i underdånig framställning av den 20 november 1916, angående proposition att bestämda anslaget till understöd åt vissa elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lantbrukshögskola samt fast undervisningskurs för småbrukare må förändras till förslagsanslag, hemställt, att, därest utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare skulle komma att anordnas, obemedlade och mindre bemedlade elever vid dylika kurser skulle kunna tillerkännas understöd av anslaget till understöd åt vissa elever vid lantbruks-, lantman- och lantbrukshögskolor samt fast undervisningskurs för småbrukare. Understöd torde då, i likhet med vad som är bestämt för elever vid oförordnade skolor, böra utgå med 25 kronor för obemedlad och 15 kronor för mindre bemedlad elev för varje månad, kursen pågår.

Om understödet åt eleverna ordnades på detta sätt, skulle enligt det föregående 500 kronor erfordras för varje kurs, motsvarande för 5 elever, vilka, såsom ovan antytts, borde åtnjuta undervisning vid kursen, 100 kronor per elev. Vid en del skolor torde icke flera elever kunna mottagas än vad förhållandet nu är vid Gran, då koantalet och andra omständigheter lägga hinder i vägen härför. Men där så ske kan, är det självfallet, att ett ökat antal elever ej medför kostnader i proportion härtill. Lantbruksstyrelsen anser det därför lämpligast, att ersättning lämnas dels med 300 kronor för själva kursen, under villkor att minst 5 elever vid kursen åtnjuta undervisning, dels därutöver med 40 kronor för varje elev. Med beräkning av 12 kurser årligen, två inom varje län, med sammanlagt 85 elever, skulle således årliga kostnaderna för kurserna uppgå till 7,000 kronor, vilka medel torde böra ställas till lantbruksstyrelsens förfogande.

På grund av vad sålunda anförts får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå instundande riksdag att till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med vad här ovan föreslagits å extra stat för år 1918 bevilja ett belopp av 7,000 kronor.»

*Departements-
chefen.*

I likhet med samtliga de hushållningssällskapens förvaltningsutskott, som blivit i ärendet hörda, samt lantbruksstyrelsen anser jag den i riksdagens ifrågavarande skrivelse berörda fråga vara av stor betydelse för vårt lands nordligare delar. Förhållandena därstädes på kreaturskötselns område och beträffande tillgodogörandet av dennas produkter äro merendels ganska avvikande från de i det övriga landet rådande. De synas med fog kräva särskilda åtgärder i form av för kvinnor avsedda utbildningskurser.

Organisationen av dessa kurser är emellertid icke utan sina vanskligheter och förvaltningsutskottens yttranden tillkännage rätt skiftande uppfattningar härvidlag. Det vill dock synas mig, som om det av lantbruksstyrelsen nu framlagda förslaget skulle i allmänhet taget innebära en god lösning eller åtminstone den, som för närvarande har de bästa förutsättningarna för att ge ett gott resultat. Detta system har redan under flera år med framgång tillämpats inom Norrbottens län. På grund av att kreatursbesättningarna i Norrland i allmänhet äro ganska små, kunna kurser för ett större antal elever samtidigt icke gärna vara lämpliga med hänsyn till de praktiska arbetena. Ej heller böra kurserna göras alltför långa, enär man i sådant fall kunde befara, att svårighet skulle möta för eleverna att så länge vara borta från hemmet. Emellertid vill jag icke neka till, att den föreslagna tiden av 2 1/2 månad synes mig vara i kortaste laget, för att verkligt fruktbringande kunskaper skola kunna förvärfvas och erfarenhet i det praktiska arbetet vinnas, vilka, när kursen är slut, kunna hålla stånd mot gamla vanor och plägseder på detta område. Det torde dock vara bäst att i början icke ställa anspråken för höga och låta erfarenheten visa, i vad mån ändringar i undervisningens anordning kunna vara önskvärda eller behöfliga.

Att, såsom förslaget innefattar, även hemmamejerihushållning skall ingå i undervisningen, finner jag särdeles välbetänkt.

Vad lantbruksstyrelsen föreslagit beträffande statsunderstöd till ifrågavarande kurser anser jag mig kunna till alla delar biträda. Då minsta elevantalet, som berättigar till statsunderstöd, är fem, blir minsta statsbidraget för kurs 500 kronor. Något villkor om frielever vid dessa kurser synes icke böra uppställas.

Jag har redan förut tillstyrkt, att understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid dessa kurser må från anslaget till understöd åt vissa elever vid lantbruks- med flera skolor utgå med högst de nu av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppen.

Då varje i överensstämmelse med villkoren anordnad kurs bör kunna komma i åtnjutande av statsunderstöd till nu angivet belopp, men detta, därest anslaget, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, bestämdes till visst högsta belopp, icke under alla förhållanden skulle vara möjligt, anser jag, att åt anslaget bör ges naturen av förslagsanslag i likhet med de å ordinarie stat upptagna anslagen till understöd åt lantmannaskolor och lantushållsskolor. Mot att anslagsbeloppet nu upptages till 7,000 kronor, har jag icke något att erinra.

[19.] Jag får på grund av vad jag sålunda anfört hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med den av mig nu tillstyrkta plan å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag
 av kronor 7,000.

o. *Jordbrukskonsulenter.*

[20.] Sedan anslag å extra stat utgått såsom bidrag till anställande av jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland från och med år 1908 samt inom mellersta och södra Sverige från och med år 1911, anvisade 1914 års förra riksdag, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, på extra stat för år 1915 under vissa villkor anslag för samma ändamål med 30,000 kronor för anställande av tolv dylika konsulenter i Dalarna och Norrland, med 2,500 kronor för anställande av en jordbrukskonsulent inom vardera av Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållningssällskaps områden samt med 30,000 kronor för anställande av tolv sådana konsulenter i övriga delar av södra och mellersta Sverige. Anslagets sammanlagda belopp uppgick alltså till 62,500 kronor.

Anslag å samma belopp beviljades även för år 1916.

Vid 1916 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att för år 1917 anslaget för anställande av jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland måtte ökas med 2,500 kronor till 32,500 kronor, varigenom möjlighet skulle beredas att öka antalet konsulenter för denna del av landet till tretton, samt att anslaget för anställande av dylika konsulenter i södra och mellersta Sverige med undantag för Kalmar läns norra och Gottlands läns hushållningssällskaps områden måtte höjas med 5,000 kronor till 35,000 kronor, för att antalet konsulenter för dessa delar av landet skulle kunna ökas till fjorton. Anslagets hela belopp komme härigenom att uppgå till 70,000 kronor. Denna hemställan blev av riksdagen bifallen.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 24 oktober 1916 gjort framställning om beviljande av enahanda belopp för samma ändamål för år 1918.

Såsom jag förut nämnt, är det min avsikt att under riksdagens lopp för Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag till proposition i egna-hemsfrågan. De för utredning i denna fråga tillkallade sakkunniga hava

i sitt betänkande den 14 oktober 1914 bland annat föreslagit beviljande av statsanslag för anställande av ökat antal jordbrukskonsulenter, vilka skulle biträda hushållningssällskapen vid egnahemsfrågors handläggande. Då detta förslag synes mig välgrundat, anser jag, utan att nu vilja närmare ingå på detsamma, att frågan om anslag för år 1918 till anställande av jordbrukskonsulenter nu bör undanskjutas för att åter upptagas i samband med den sålunda avsedda propositionen. Visst anslagsbelopp bör emellertid nu beräknas i förslaget till riksstat och hava anställda överslagsberäkningar givit vid handen, att detta lämpligen bör sättas till 110,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den särskilda proposition angående anslag till statsbidrag för anställande av jordbrukskonsulenter, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av..... kronor 110,000.

p. *Vandringsrättare.*

För år 1912 anvisade riksdagen på grund av väckt motion å extra stat ett anslag av 18,000 kronor att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas såsom bidrag till avlönande av vandringsrättare i Dalarna och Norrland under villkor, att övriga kostnader för desamma bestredes av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Samma belopp beviljades därefter av riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för enahanda ändamål och på oförändrade villkor jämväl för vartdera av åren 1913 och 1914.

I anledning av vid 1912 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen jämväl såsom bidrag till avlöning åt vandringsrättare i södra och mellersta Sverige å extra stat för år 1913 ett belopp av 9,000 kronor under samma villkor som för det förra anslaget; och anslog riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t även för år 1914 sistnämnda belopp för samma ändamål.

På Kungl. Maj:ts förslag höjde riksdagen för år 1915 förstnämnda anslag till 21,000 kronor och det sistnämnda till 15,000 kronor, med bibehållande av förenämnda villkor beträffande båda auslagen. Samma belopp anvisades därefter av riksdagen för år 1916.

På Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen för år 1917 ytterligare

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

[20.]

[21.]

*Vandrings-
rättare.*

(extra anslag.)

- [21.] höjt dessa anslag, nämligen det förstnämnda till 24,000 kronor och det sistnämnda till 18,000 kronor. Förut omförmälda villkor beträffande båda anslagen hava bibehållits oförändrade.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 24 oktober 1916 hemställt om åtgärder för att medel till ifrågavarande ändamål måtte göras tillgängliga för år 1918 till samma belopp och under enahanda villkor som för år 1917.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av

dels vandringsrättare i Dalarna	
och Norrland	kronor 24,000,
dels ock vandringsrättare i södra	
och mellersta Sverige	» 18,000,
eller tillsammans	» 42,000,
under villkor att övriga kostnader för vandringsrättarna bestridas av landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.	

q. *Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.*

- [22.] För vart och ett av åren 1892—1910 anvisade riksdagen på extra stat ett belopp av 1,000 kronor till utbildande av en elev i boskapsskötsel och mejerihushållning. Beloppet, som uteslutande använts till arvode åt eleven, blev på framställning av Kungl. Maj:t av 1910 års riksdag för år 1911 höjt med 500 kronor till 1,500 kronor, i sammanhang varmed innehavaren av befattningen erhöll benämningen stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning. Jämväl för vart och ett av åren 1912—1917 har av riksdagen anvisats sistnämnda belopp, 1,500 kronor. Stipendiatens arbetsområde har under senare år utvidgats till att förutom boskapsskötsel och mejerihushållning omfatta jämväl svin- och fårskötsel. Ändamålet med stipendiatens anställande är att bereda tillgång på personer, särskilt utbildade för att kunna antagas till konsuler i nämnda grenar av lantbrukshushållningen.

I skrivelse den 5 oktober 1916 har nu lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om anvisande

även för år 1918 av ett anslag å 1,500 kronor till utbildande av en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.

[22.]

Då anslag till oförändrat belopp erfordras för år 1918 till arvode åt stipendiaten, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildande av en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m. å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst... kronor 1,500.

r. *Fredrika Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa.*

Till Fredrika Bremer-förbundets lant-hushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor, vilken skola år 1907 började sin verksamhet, har såsom understöd av statsmedel anvisats av riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning för varje av åren 1908—1910 anslag å 4,000 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1913 anslag å 6,000 kronor. För år 1914 blev på Kungl. Maj:ts förslag anslaget höjt till 8,000 kronor, vilket anslagsbelopp jämväl beviljats för åren 1915, 1916 och 1917.

[23.]

*Fredrika
Bremer-för-
bundets lant-
hushållnings-
skola vid
Rimforsa.*

(extra anslag.)

Såsom villkor för de årliga anslagens åtnjutande har Kungl. Maj:t vid deras utanordnande föreskrivit, bland annat, att ett visst antal elever, nämligen för åren 1908—1910 tre och för åren 1911—1917 fyra, skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi, samt att avgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge överstiga visst belopp, som i början bestämdes till 600 kronor men för åren 1916 och 1917, på grund av gjord framställning och efter anmälan hos riksdagen, höjts till 700 kronor.

Skolans styrelse har nu i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anhållit om statsbidrag för år 1918 med 8,000 kronor. Tillika har styrelsen dels lämnat redogörelse för arbetsåret 1914—1915, varav inhämtas, att arbetet bedrivits på praktiskt och ändamålsenligt sätt, dels ock avlämnat förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1918.

I infordrat utlåtande den 27 oktober 1916 har lantbruksstyrelsen tillstyrkt, att det av skolstyrelsen begärda anslaget måtte äskas av riksdagen, ävensom förklarat sig icke hava något att erinra mot det ingivna förslaget till inkomst- och utgiftsstat.

För egen del finner jag mig böra tillstyrka, att anslag å 8,000 kronor beredes nu ifrågavarande skola jämväl för år 1918, och får med anledning härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

[23.]

att såsom statsbidrag åt Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande av lärarinnor å *extra stat* för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 8,000.

s. *Lanthushållningsskolan å Brogård.*

[24.]
Lanthushåll-
ningsskolan å
Brogård.
(extra anslag.)

I anledning av vid 1911 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen på extra stat för år 1912 ett anslag av 8,000 kronor till beredande av statsbidrag åt lanthushållningsskolan vid Brogård för utbildande av lärarinnor, med rätt för Kungl. Maj:t att av beloppet under år 1911 av tillgängliga medel förskottera 4,000 kronor. I enlighet med av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1912 års riksdag för samma ändamål ett anslag å 4,000 kronor å extra stat för år 1913. På Kungl. Maj:ts förslag höjde riksdagen för år 1914 anslaget till 5,500 kronor, vilket belopp jämväl beviljats för vart och ett av åren 1915, 1916 och 1917.

Vid anslagens utanordnande har Kungl. Maj:t såsom villkor för deras åtnjutande stadgat, bland annat, att två frielever skulle erhålla kostnadsfri undervisning vid skolan, dock utan att vara befriade från avgifter för kost och logi.

Styrelsen för Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi, i vars olika slag av undervisningskurser även ifrågavarande lanthushållningsskola ingår, har nu hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag för år 1918 å 5,500 kronor samt därvid fogat av styrelsen antagen stat för lanthushållningsskolan för år 1917, vilken stat borde enligt styrelsens mening kunna oförändrad tillämpas även för år 1918. Tillika har styrelsen överlämnat redogörelse för skolans verksamhet år 1915.

Lantbruksstyrelsen har i infordrat utlåtande den 27 oktober 1916 tillstyrkt ifrågavarande ansökning ävensom förklarat sig icke hava något att erinra mot den vid ansökningen fogade staten, vilken blivit av lantbruksstyrelsen fastställd för år 1917.

Departements-
chefen.

Anslag till samma belopp som för innevarande år synes böra beredas ifrågavarande skola för år 1918. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom statsbidrag åt Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi för utbildning av lärarinnor i lanthushållning å skolans lantgård Brogård å *extra stat* för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 5,500.

4. Hästaveln.

a. Stuteriöverstyrelsen.

Från den del av det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande, som är av reservationsanslags natur, utgå utgifter för stuteriöverstyrelsen.

I den av riksdagen år 1909 fastställda staten för denna styrelse skedde vid 1914 års förra riksdag den förändring, att anslagsposten till vaktmästares avlöning och expenser m. m. höjdes från 950 kronor med 450 kronor till 1,400 kronor, i följd varav statens slutsumma kommit att uppgå till 14,800 kronor. Av den år 1914 lämnade utredningen framgår, att utgifterna från anslagsposten då beräknats utgöra: till vaktmästarbiträde 300 kronor samt till tryckning av vissa anvisningar, meddelanden m. m. ävensom för prenumeration på eller inköp av facklitteratur och tidningar för styrelsens bibliotek och till expenser i övrigt 1,100 kronor.

I skrivelse den 30 september 1916 har nu stuteriöverstyrelsen dels anmält, att detta anslag visat sig otillräckligt för samma år, samt begärt tillskottsanslag för åren 1916 och 1917, dels ock hemställt om höjning i staten från och med år 1918. Såsom orsaker till det ökade medelsbehovet har styrelsen uppgivit *dels* större förbrukning av skrivmaterialier och betydligt höjda pris å dessa, *dels* väsentligt ökade kostnader för uppvärmning av styrelsens ämbetslokal och *dels* ökad avlöning åt vaktmästaren. I styrelsens nya ämbetslokal belöpte sig uppvärmningskostnaderna under nuvarande förhållanden till minst 325 kronor för år, under det att styrelsen för centraluppvärmning av sin förra lokal erlagt endast 70 kronor årligen. Till vaktmästaren, som jämväl ombesörjde städning och rengöring av styrelsens lokal, hade styrelsen sett sig nödsakad höja avlöningen från 300 till 540 kronor om året. Endast av dessa bägge anledningar ökades expensutgifterna med 495 kronor om året. På grund av övriga utgiftsökningar krävdes, att anslagshöjningen sattes till 600 kronor.

Statskontoret har tillstyrkt denna förhöjning i staten men ansett det kunna ifrågasättas, huruvida, då det vore fråga om ett så ringa belopp, därav behövde följa höjning å reservationsanslaget, varå under senare år funnits stora reservationer. Därjämte har statskontoret tillstyrkt, att riksdagens medgivande måtte inhämtas till att under år 1917 600 kronor av omförmälda reservationsanslag finge användas för ökade expensutgifter hos stuteriöverstyrelsen.

[25.]

Stuteriöver-
styrelsen.
(ordinarie
anslag.)

[25.]
Departementets
chefen.

Jag vill erinra, att Kungl. Maj:t den 1 december 1916 anvisat till stuteriöverstyrelsen för ökade expensutgifter under samma år 600 kronor, att av statskontoret utbetalas såsom förskott och sedermera anmälas till ersättande.

Behovet av ökade expensmedel för stuteriöverstyrelsen torde få anses bliva konstant. Då jag ej har något att erinra mot det ifrågasatta tillökningsbeloppet i styrelsens stat men i likhet med statskontoret anser höjning av reservationsanslaget icke därav behöva föranledas, får jag, i överensstämmelse med statskontorets tillstyrkan, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja den i staten för stuteriöverstyrelsen	
upptagna anslagspost till vaktmästares avlöning och	
expenser från	kronor 1,400
med	» 600
till	» 2,000,
i följd varav statens slutsumma kommer	
att uppgå till	» 15,400;
dels ock medgiva, att till mötande av motsedd	
brist för år 1917 å samma anslagspost må av ordinarie	
reservationsanslaget till hästavelns förbättrande an-	
vändas ett belopp av högst 600 kronor.	

b. *Prisbelöningar av hästar.*

[26.]
Prisbelö-
ningar av
hästar.
(ordinarie
anslag.)

Det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande bestämdes av riksdagen år 1914 till 370,470 kronor, bestående av ett förslagsanslag, friheter, å 1,070 kronor samt ett reservationsanslag å 369,400 kronor, därav 160,000 kronor till prisbelöningar av hästar.

På grund av de stora krav, som under rådande förhållanden ställdes på statskassan, befanns det år 1915 önskligt, att, bland annat, statens utgifter för hästpremieringen måtte i någon mån minskas. Vid disponerandet den 24 april 1915 av de för samma år till hästpremiering tillgängliga statsmedel togos därför inalles allenast 100,000 kronor av 1915 års anslag i anspråk, vadan vid 1915 års utgång ett belopp av 60,000 kronor av anslaget återstod odisponerat.

Vid föredragning den 14 januari 1915 av frågan om reglering av utgifterna under nionde huvudtiteln för år 1916 beräknade jag behållningen vid 1915 års slut till 60,000 kronor. Då jag därjämte antog, att av budgetshänsyn motsvarande inskränkning skulle göras även för

år 1916, så att av anslaget då skulle behöva utgå allenast 100,000 kronor, men härtill nyssberörda behållning å 60,000 kronor från år 1915 funnes tillgänglig, enär anslaget hade naturen av reservationsanslag, ansåg jag mig kunna beräkna, att nytt anslag för år 1916 erfordrades allenast till belopp av 40,000 kronor. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avlåtna förslag om anslagets minskande till 40,000 kronor bifölls av riksdagen.

Den 14 januari 1916 anförde jag vid föredragning av nionde huvudtiteln anslagsbehov för år 1917, att det syntes böra betraktas såsom önskvärt, att även under år 1917 utgifterna från detta anslag inskränktes, och att utgiftsbeloppet borde liksom för åren 1915 och 1916 beräknas till i runt tal 100,000 kronor. Då emellertid icke någon nämnvärd reservation å 1916 års anslag kunde påräknas förefintlig vid samma års utgång, måste hela anslagsbeloppet anvisas, vilket innebure en höjning med 60,000 kronor gent emot 1916 års anslag. Reservationsanslaget i dess helhet skulle härigenom uppgå till 309,400 kronor. Riksdagen biföll detta förslag.

Sedan riksdagen år 1916 bifallit Kungl. Maj:ts förslag om inrättande vid Ottenby av ett statsstuteri för varmblodig avel, anbefallde Kungl. Maj:t, som funnit åtgärder till ytterligare främjande även av den kallblodiga hästaveln böra från statens sida vidtagas, den 3 juli 1916 stuteriöverstyrelsen att inkomma med förslag i dylikt syfte. Sedan styrelsen den 22 augusti 1916 bemyndigats att för överläggning i frågan inkalla sakkunniga personer, har styrelsen i skrivelse den 30 september 1916 framlagt åtskilliga förslag i ämnet och därvid fogat de sakkunnigas yttranden. De flesta av dessa förslag avse disposition av medel från statens hästavelsfond eller andra åtgärder, om vilka jag torde få göra särskild framställning till Eders Kungl. Maj:t. Vad de uti riksstaten upptagna anslagen beträffar, har stuteriöverstyrelsen hemställt om ökade medel till hästpremieringen och därvid anfört huvudsakligen följande.

»Av alla åtgärder till den svenska hästavelns främjande, som hittills vidtagits, är den med statsmedel understödda hästpremieringen alldeles visst den mest ingripande och den, som kraftigast bidragit att höja hästaveln i dess helhet. Premieringen är i själva verket den grund, på vilken landets nuvarande hästavel blivit byggd, och ett efter tidens krav ordnat, av staten tillbörligen understött premieringsväsende är allt fortfarande det viktigaste medel staten har i sin hand att leda hästaveln i rätt riktning och föra den framåt.

Hästavelns snabba utveckling under senare år kan också säkerligen till mycket stor del tillskrivas hästpremieringen. Ännu större hade emellertid sannolikt denna utveckling kunnat bliva, och ännu bättre rustade att möta de senaste årens gynnsamma konjunkturer på den in- och utländska hästmarknaden hade vi varit, om större anslagsmedel stått till förfogande för premieringsväsendet.

[26.]

Redan år 1906 gjorde stuteriöverstyrelsen framställning hos Kungl. Maj:t om höjning av anslaget till prisbelöningar för hästar från dåvarande 100,000 kronor till 200,000 kronor. Styrelsen framhöll därvid, att den begärda ökningen vore nödvändig, om bot skulle kunna rådås för påvisade missförhållanden vid premieringen. Ifrågavarande anslag blev emellertid av 1907 års riksdag ökat allenast till 160,000 kronor och har sedan dess förblivit vid detta belopp, intill dess år 1915 de å anslaget disponibla medlen av särskilda anledningar nedsattes till 100,000 kronor. Enahanda summa har funnits att tillgå även för år 1916, och anslaget är i riksstaten för år 1917 likaledes upptaget till 100,000 kronor.

Stuteriöverstyrelsen, som tillfullo inser, att den beslutade inskränkningen av ifrågavarande anslagsmedel varit föranledd av skäl, för vilka andra hänsyn måst vika, kan emellertid i likhet med de inom styrelsen tillkallade sakkunniga vitsorda, att denna nedsättning — varigenom anslaget minskats till samma belopp, som för tio år sedan befanns vara alldeles otillräckligt — haft en ogynnsam inverkan på ledningen av hästaveln. En tillbakagång av premieringsväsendet föranleder med nödvändighet en tillbakagång i aveln, och det är dess värre alldeles påtagligt, att den bristande tillgången på medel medfört minskat intresse för premieringarna hos hästuppfödarna. Med hänsyn till det ansvar för landets hästväsende, som åligger stuteriöverstyrelsen, måste styrelsen med bestämdhet hävda den uppfattningen, att en fortsatt nedsättning av premieringsanslaget kan medföra allvarlig skada för framtiden. Då nu från statens sida åtgärder skola vidtagas för främjande av den kallblodiga hästaveln, är den viktigaste av dessa — liksom ock beträffande den ädla hästaveln — att nödiga medel ställas till förfogande för uppehållande av hästpremieringarna åtminstone på samma ståndpunkt som före år 1915. Åtgärder här för böra nödvändigt vidtagas redan för år 1917, ehuru riksstatsanslaget för detta år givetvis icke kan höjas. Särskilda medel torde emellertid för ändamålet kunna med riksdagens medgivande få av Eders Kungl. Maj:t för ändamålet disponeras och sedermera ersättas av extra anslag för år 1918.

Om denna hemställan vinner bifall, kommer visserligen för tillfället ett viktigt behov att tillgodoses, men stuteriöverstyrelsen anser sig redan nu böra framhålla, att det ingalunda är tillräckligt, att premieringsanslaget återföres till sitt normala belopp, utan att det framdeles och så snart ske kan måste därutöver ökas. Redan den omständigheten att, såsom stuteriöverstyrelsen förut i skivelser till Eders Kungl. Maj:t framhållit och nu jämväl av de sakkunniga erinrats, premieringsmedlen även under de år, då dessa uppgingo till sitt fulla belopp, icke på långt när räckte till för penningpris åt alla de djur, som premieringsnämnderna funnit förtjänta av sådan belöning, talar för nödvändigheten av anslagshöjning. Premieringarnas syfte att i största möjliga utsträckning få fram befintligt avelsmaterial och dess produkter till bedömande förfelas i hög grad, om utsikterna till erhållande av penningpris på detta sätt förminskas. I och med detsamma mista också statens organ den ledning av och kontroll över hästaveln, som premieringarna äro avsedda att bereda, varförutom i detta avseende redan vunna resultat kunna gå förlorade.

Då detta oaktat stuteriöverstyrelsen ej nu anser sig böra göra framställning hos Eders Kungl. Maj:t om premieringsanslagets höjning utöver 160,000 kronor, har det sin grund uti, att styrelsen har för avsikt att verkställa en av åtskilliga anledningar påkallad omarbetning av premieringsreglementet, vilken kan komma att föranleda ytterligare medelsbehov. Och då en eventuell anslagshöjning bör till-

godose kraven för åtminstone några år framåt, torde det vara lämpligast att, huru trängande behovet av ökade premieringsmedel än är, låta frågan härom anstå, tills den kan upptagas i hela dess vidd.»

[26.]

Styrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels för år 1918 höja premieringsanslaget till 160,000 kronor, dels å extra stat för samma år anvisa 60,000 kronor att förskottsvis under år 1917 utgå till utökande av det ordinarie premieringsanslaget för samma år å 100,000 kronor.

I detta sammanhang har jag att anmäla jämväl en annan framställning.

Stuteriöverstyrelsen har med skrivelse den 17 juni 1916 överlämnat en till styrelsen ställd skrift från ordförandena i statens hästpremieringsnämnder, vari dessa anhållit, att styrelsen ville taga under övervägande, huruvida icke åt dem samt de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i dessa nämnder kunde beredas förhöjd avlöning, därigenom att de berättigades åtnjuta, förutom redan medgivet dagtraktamente av 11 kronor, jämväl ett arvode av 10 kronor om dagen att utgå från och med år 1916. Styrelsen har för egen del härom anfört följande.

»Enligt nämnda reglementet för den med statsmedel understödda hästpremieringen den 24 oktober 1913, § 6, äga ordförandena och statens ledamöter i premieringsnämnderna under de av detta uppdrag föranledda resor åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning, vilken senare ersättning jämlikt gällande resereglemente utgår med 11 kronor om dagen. Därutöver äga premieringsnämndsordförandena uppbära ett årligt arvode, som enligt nämnda brevet den 23 april 1909 är bestämt till 400 kronor om året. Detta arvode är avsett att utgöra ersättning för det arbete, som utföres av ordförandena före och efter premieringsresorna, samt för den verksamhet, som av dem ständigt utövas genom meddelande åt den hästuppfödande allmänheten inom vederbörande distrikt av begärda förklaringar, råd och upplysningar i frågor rörande hästaveln.

Den gottgörelse, som sålunda tillkommer premieringsnämndsordförandena, måste anses vara allt för ringa i förhållande till omfattningen och vikten av det dem åliggande arbetet. Under de sju år, som förflutit sedan ovannämnda arvode bestämdes till sitt nuvarande belopp, hava premieringarna alltjämt ökats i omfattning, med undantag allenast för det sistförflutna året, då på grund av särskilda omständigheter premieringsanslaget varit minskat. Samtidigt har ordförandenas arbete mellan premieringsförrättningarna blivit allt mera krävande och tidsödande. En höjning i dem tillkommande ersättning är alltså av behovet påkallad.

Att jämväl den nuvarande ersättningen till de av Eders Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i hästpremieringsnämnderna är alltför ringa, anser sig stuteriöverstyrelsen kunna vitsorda. Den enligt resereglementet utgående traktamentsersättningen torde få anses innebära en gottgörelse allenast för den ökning i levnads-kostnader, som oundvikligen äger rum under resor eller annan tillfällig vistelse utom hemorten. För statens tjänstemän, som åtnjuta vederbörliga avlöningsförmåner,

[26.] utgå dessa även för det arbete, som utföres under tjänsteresor, men ledamöterna i hästpremieringsnämnderna äro icke tillerkända någon som helst ersättning för själva arbetet under premieringsresorna, då traktamentet varken kan eller är avsett att kunna lämna överskott, sedan de drygare levnadskostnaderna å främmande ort guldits.

Vad beträffar beloppet av den föreslagna höjningen, anser stuteriöverstyrelsen densamma kunna skäligen bestämmas till tio kronor om dagen, dock endast för de dagar, under vilka hästpremiering äger rum. Det synes som om härigenom en rättvis fördelningsgrund skulle ernås, ty antalet dagar, som själva premieringsförrättningarna taga i anspråk, torde kunna anses vara en ganska tillförlitlig mätare av göromålsens omfattning inom de olika distrikten. Stuteriöverstyrelsen vill erinra, att en motsvarande bestämmelse är meddelad beträffande arvode åt ledamot i remonteringsstyrelsen och suppleant för sådan ledamot i nådiga kungörelsen angående remonteringen vid armén den 3 juni 1904, § 4, mom. 3.

Att ifrågavarande ersättning bör tillkomma jämväl de vikarier, vilka vid förfall för ordförande eller statens ledamot i hästpremieringsnämnd inkallas till tjänstgöring, är givet.

Då den del av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande, som är avsedd till prisbelöningar för hästar under innevarande år, icke lämnar tillgång till den nu föreslagna arvodesförhöjningen, torde, vid bifall till detta förslag, ifrågavarande arvoden i år böra bestridas från anslaget till hästavelns förbättrande i övrigt.

Med anledning av vad sålunda anförts får stuteriöverstyrelsen i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder medgiva, att från och med innevarande år måtte till ordförandena och de av Eders Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i statens hästpremieringsnämnder eller för dem tjänstgörande vikarier få utgå, utöver hittills medgiven ersättning, ett arvode av tio kronor om dagen för varje dag, varunder enligt gällande bestämmelser hästpremiering äger rum samt resekostnads- och traktamentsersättning därför utgår, av statsmedel, ävensom att härav föranledda kostnader måtte under innevarande år få bestridas från anslaget till hästavelns förbättrande samt därefter årligen från den del därav, som är avsedd till prisbelöningar för hästar.»

Departements-
chefen.

Att den under senaste åren vidtagna starka inskränkningen i de för hästpremiering avsedda statsmedlen icke kunnat undgå att minska allmänhetens intresse för premieringen samt medföra betänkliga olägenheter för hästaveln, bland annat därigenom att statens kontroll över denna avel försvåras och redan vunna resultat riskeras, är enligt min uppfattning oförnekligt. Därest, som man från början trodde sig hava allt skäl att antaga, de förhållanden, som föranlett dessa inskränkningar, varit av hastigt övergående natur, skulle dock olägenheterna icke hunnit bli mera avsevärda. Då dessa förhållanden likväl ännu fortvara och det icke nu låter sig bedöma, hur snart de komma att upphöra, kan jag icke tillstyrka, att för deras skull de för landet mycket viktiga intressen, som hästpremieringen avser att tillgodose, nu beräknas skola

för år 1918 främjas allenast i samma inskränkta omfattning som under de senaste åren. Jag anser det därför nödvändigt, att hästpremieringsanslaget för år 1918 åter höjes till det belopp av 160,000 kronor, varmed det förut utgått.

Däremot kan jag icke tillstyrka, att, såsom stuteriöverstyrelsen ifrågasatt, medel utöver dem, som riksdagen beviljat för år 1917, begäras för hästpremieringarna under samma år.

Vad stuteriöverstyrelsen anfört och föreslagit i fråga om ökad ersättning till ordförandena och de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i hästpremieringsnämnderna samt vikarier för dem synes mig behjärtansvärt. Det måste nämligen enligt min mening erkännas, att dessa personer, som för sitt besvär och sina kostnader nu åtnjuta — förutom det särskilda till varje ordförande utgående arvodet å 400 kronor för arbete i hemorten mellan premieringarna på grund av dessa och för premieringsväsendet i dess helhet — allenast resekostnads- och traktementsersättning enligt resereglementet, härigenom på sin höjd bliva ersatta för de direkta kostnaderna och att de alltså utan någon gottgörelse offra sin tid, sin sakkunskap och sitt arbete i det allmännas tjänst. Om än detta hittills kunnat, ehuru med svårighet, gå för sig, lär det, särskilt med hänsyn till de stegrade kostnaderna inom alla områden, icke i längden kunna fortgå. Ifall man skall kunna för dessa befattningar påräkna att erhålla och behålla verkligt framstående personer inom hästavelns område, synes mig den av stuteriöverstyrelsen nu förordade ytterligare ersättningen av 10 kronor för varje premieringsdag böra medgivas. Den härav förorsakade utgiften synes ej bli högre än 5,000 å 6,000 kronor. Då, såsom stuteriöverstyrelsen framhållit, dylik ersättning redan utgår till ledamot och suppleant i remonteringsstyrelsen vid remontuppköp, skulle genom det nu föreslagna medgivandet en likställighet mellan dessa bägge organisationer vinnas, som jag finner fullt befogad.

Då tillfälle ansetts böra beredas riksdagen att yttra sig över den sålunda föreslagna arvodesförhöjningen, har något för år 1916 gällande beslut icke fattats i frågan. För innevarande år torde däremot eventuellt bestämmelser framdeles kunna utfärdas, sedan riksdagen behandlat densamma. Då jag icke kan tillstyrka någon tillökning av premieringsmedlen för år 1917, böra dessa ökade arvoden under detta år utgå från det allmänna reservationsanslaget till hästavelns förbättrande men böra sedermera bestridas av premieringsanslaget.

Då emellertid någon särskild hemställan till riksdagen i sistnämnda

[26.] hänseende icke torde vara behövlig, får jag nu allenast tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja den del av det under anslagstiteln »hästavelns förbättrande» upptagna ordinarie reservationsanslaget, som är avsedd till understödjande av prisbelöningar av hästar, från kronor 100,000
med » 60,000
till » 160,000.

Vid bifall härtill kommer omförmälda reservationsanslag att undergå motsvarande höjning eller till 369,400 kronor samt hela anslaget till hästavelns förbättrande att upptagas med sitt förutvarande belopp av 370,470 kronor, därav ett förslagsanslag, friheter, å 1,070 kronor.

c. *Extra personal vid Flyinge hingstdepå.*

[27.]
*Extra per-
sonal vid
Flyinge
hingstdepå.
(extra anslag.)*

För bestridande av kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1905—1910 ett anslag av 3,790 kronor samt för varje av åren 1911—1917 ett anslag av 4,630 kronor.

I skrivelse den 30 september 1916 har stuteriöverstyrelsen meddelat, att styrelsen härigenom varit i tillfälle att från och med år 1905 årligen under 210 dagar såsom biträde vid ridning och skötsel av nämnda hingstdepå tillhöriga unghingstar anlita militär personal, bestående under åren 1905—1910 av en officer och sex man samt under åren 1911—1916 av en officer och åtta man, som på framställning av styrelsen för sådant ändamål kommenderats till hingstdepån från något av de i Skåne förlagda kavalleriregementena; och hade styrelsen utverkat kommendering under år 1917 för samma ändamål och under enahanda tidrymd av en officer och åtta man.

Då den extra personal, som hittills anlitats vid depån, alltjämt visat sig hava varit till stor nytta vid arbetet för de unga hingstarnas utveckling, och sålunda väl grundade skäl funnes för en dylik personals fortsatta användande, har stuteriöverstyrelsen hemställt, att hos riksdagen måtte göras framställning om ett anslag å 4,630 kronor jämväl för år 1918.

Härefter har emellertid inspektören för kavalleriet i skrivelse den 12 oktober 1916 anfört följande.

Genom generalorder hade årligen bestämts, att det manskap, som

för ifrågavarande ändamål sålunda anlitades, skulle vara ridvana, unga, [27.]
lätta karlar eller med andra ord lämpliga remontryttare.

Då varje sådan ryttare dresserade och skötte omkring 3 remonter, torde utan vidare inses olägenheten utav en sådan kontingents bortkommendering från kavalleriet.

Om detta ur nämnda vapens synpunkt redan förut varit mycket betungande, vore detta numera så mycket mera fallet genom det till följd av 1914 års härordningsbeslut betydligt ökade remontantalet vid kavalleriet. Kavalleriregementscheferna vid första arméfördelningen hade också vid upprepade tillfällen härutinnan påkallat inspektörens för kavalleriet uppmärksamhet.

Då 1916 års riksdag emellertid redan beviljat medel till en dylik kontingents beordrande till Flyinge år 1917, syntes någon ändring till sistnämnda år knappast vara att förvänta, men syntes det kavalleriinspektören vara en oavvislig nödvändighet, att denna kommendering för framtiden upphörde, och har han på grund härav hemställt hos Kungl. Maj:t, att kavalleriet från och med år 1918 måtte befrias från ifrågavarande kommendering.

I häröver avgivet utlåtande den 11 november 1916 har stuteriöverstyrelsen anført, att för de unga hingstarnas utveckling oeftergivligen erfordrades, att de bibringades dressyr genom ridning, men att detta icke nödvändigtvis behövde ske genom militär personal utan även kunde äga rum med biträde av därtill lämpliga yngre civila personer. Under alla förhållanden erfordrades emellertid, att styrelsen finge till förfogande nödiga medel för avlöning åt för ifrågavarande ändamål erforderlig personal, och syntes det belopp, som av riksdagen de senare åren ställts till styrelsens förfogande för uppehållande av militärkommenderingen, kunna vara för de närmaste åren tillräckligt även för anställande av civila dressyrryttare.

Stuteriöverstyrelsen hade alltså intet att erinra mot, att den hittills till Flyinge hingstdepå årligen beordrade militärkommenderingen upphörde från och med år 1918, under förutsättning att ett extra anslag av 4,630 kronor fortfarande ställdes till styrelsens förfogande för att användas till anställande av civil personal för biträde huvudsakligen vid ridning och skötsel av unghingstarna vid Flyinge hingstdepå.

Med hänsyn till de av inspektören för kavalleriet anförda skäl och då enligt vad stuteriöverstyrelsen meddelat de vid hingstdepån erforderliga remontryttarna icke nödvändigtvis behöva vara militärer *Departements-*
chefen.

[27.] utan kunna utgöras av för ändamålet lämpliga yngre civila personer, torde all vidare kommendering för detta ändamål av militärpersonal till Flyinge hingstdepå böra inställas från och med år 1918.

Chefen för lantförsvarsdepartementet har meddelat mig, att han tillstyrker kavalleriinspektörens härom gjorda hemställan.

Någon förändring av det för närvarande utgående anslaget till extra personal vid Flyinge hingstdepå föranledes icke av ovannämnda omläggning rörande ifrågavarande personal.

I anslutning till vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra personal vid Flyinge hingstdepå
å extra stat för år 1918 bevilja ett
förslagsanslag, högst kronor 4,630.

d. Åtgärder för inhemska häststammar.

[28.] På grund av förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen å extra stat
Åtgärder för
inhemska
häststammar.
(extra anslag.) att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunde innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

Då vid 1915 års utgång ett belopp av minst 3,000 kronor beräknades komma att återstå oanvänt av dessa anslag, äskades i proposition till samma års riksdag å extra stat för år 1916 allenast 17,000 kronor för ifrågavarande ändamål, varjämte medgivande begärdes att få för ändamålet använda vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt av nämnda anslag. Omförmälda förslag blev av riksdagen bifallet.

För år 1917 har anvisats ett anslag av 20,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Kungörelse angående statsbidrag för ifrågavarande ändamål utfärdades den 24 oktober 1913.

De för år 1916 till förfogande ställda anslagsmedlen, sammanlagt 20,000 kronor, hava av Kungl. Maj:t den 3 mars 1916 utdelats sålunda:

till styrelsen för hingstuppfoädningsanstalten å Vången	kronor 10,000: —	[28.]
» Umeåortens hästavelsförening	» 2,000: —	
» Nya aktiebolaget Upplands lanthäst	» 2,000: —	
» Gottlands läns hushållningssällskap	» 2,000: —	
» Västerbergslagens hästavelsaktiebolag	» 1,500: —	
» Norrbottens läns hushållningssällskap	» 1,000: —	
» Vedbo härads hästavelsförening	» 750: —	
» Leksands hästavelsförening	» 750: —	

Summa kronor 20,000: —.

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 30 september 1916 hemställt om anslag å 20,000 kronor för år 1918 till åtgärder för inhemska häststammar och därvid anført, att å det för år 1917 anvisade anslaget av 20,000 kronor någon behållning icke torde kunna påräknas, enär erfarenheten från såväl år 1916 som år 1915 visat, att de för dessa år till motsvarande belopp beviljade anslagsmedlen icke varit tillräckliga för utdelande av bidrag i så stor omfattning, som de inkomna ansökningarna avsett. De skäl, som anfördes för anslagets beviljande, då frågan därom för första gången förelåg, vore alltjämt lika giltiga, och det skulle otvivelaktigt vara till men för resultatet av de strävanden, som flerstädes inom landet påginge för tillvaratagandet och utvecklandet av de inhemska häststammarna, ifall understöd från statens sida icke kunde påräknas i samma omfattning som hittills.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 20,000, att under de villkor, Kungl. Maj:t må bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling av sådana i Sverige förekommande s. k. lanthästar, som kunna innefattas under benämningen »inhemska häststammar».

e. *Stamboksföring rörande hästar.*

[29.] Riksdagen har på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å extra stat för
*Stamboks-
 föring rörande
 hästar.* vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 10,000 kronor att under
 de villkor, Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, utgå för understödjande
 (extra anslag.) av stamboksföring rörande hästar.

Vid utgången av år 1914 fanns en oanvänd behållning å förenämnda anslag av 5,500 kronor. Då det syntes antagligt, att ej heller 1915 års anslag skulle komma att fullständigt tagas i anspråk, samt den behållning å dessa två års anslag, som alltså borde kunna påräknas vid 1915 års utgång, ansågs böra vara tillräcklig för tillgodoseendet av bidragsbehovet under år 1916, och fördenskull nytt anslag icke vore erforderligt, föreslog Kungl. Maj:t år 1915 riksdagen allenast att medgiva, att Kungl. Maj:t finge för ifrågavarande ändamål under år 1916 använda vad som vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål. Denna framställning blev av riksdagen bifallen.

Vid utgången av år 1915 fanns å anslaget en behållning av 12,000 kronor. Med anledning härav begärdes för år 1917 nytt anslag endast till belopp av 6,000 kronor jämte rätt att använda behållning vid 1916 års slut. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Kungörelse angående statsbidrag för detta ändamål är utfärdad den 24 oktober 1913.

Den 3 mars 1916 har Kungl. Maj:t för år 1916 utdelat bidrag från anslaget med följande belopp nämligen:

till styrelsen för hingstuppfoädningsanstalten å Vången	
för upprättande och förande av rasstambok för	
nordsvenska hästar	kronor 2,500: —
<i>Skånes stuteribokstyrelse</i>	
<i>dels</i> för upprättande och förande av rasstambok	
för ädla hästar inom Malmöhus län och Kristian-	
stads län	» 2,000: —
<i>dels ock</i> för upprättande och förande av rasstam-	
bok för ardennerhästar inom dessa två län	» 1,500: —
eller tillhopa kronor 6,000: —.	

Vid 1916 års utgång fanns sålunda en behållning å anslaget av 6,000 kronor. Tillika med det av riksdagen å extra stat för år 1917

anvisade anslaget finnes alltså för innevarande år tillgängligt ett belopp [29.] av 12,000 kronor.

I skrivelse den 30 september 1916 har nu stuteriöverstyrelsen gjort framställning om utverkande av anslag för år 1918 till stamboksföring rörande hästar, och har styrelsen därvid anført, att av det för år 1917 disponibla anslagsbeloppet, 12,000 kronor, syntes 10,000 kronor böra beräknas erforderliga till utdelning. Ty förutom bidrag till samma sökande, som för år 1916 tillerkänts sådant, hade styrelsen anledning antaga, att såväl stamboksföreningen för svenska ardennerhästen som föreningen till den ädla hästavelns befrämjande komme att söka bidrag av ifrågavarande anslagsmedel. Enligt denna beräkning kunde en behållning av 2,000 kronor antagas förefinnas å anslaget vid 1917 års utgång, och ansåge stuteriöverstyrelsen, att därefter för ändamålet årligen komme att erfordras ett anslag av minst 10,000 kronor.

Då stuteriöverstyrelsen ansett det antagligt, att anspråken på bidrag från anslaget komma att från och med innevarande år ökas, anser jag nytt anslag för år 1918 behöfligt till sådant belopp, att den ursprungliga anslagssumman av 10,000 kronor blir tillgänglig. För detta ändamål kräves, såsom nämnda styrelse angivit, anslag å 8,000 kronor. Departements-
chefen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må till understödjande av stamboksföring rörande hästar under de villkor, Kungl. Maj:t må bestämma, under år 1918 använda vad som vid utgången av år 1917 kan kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål;

dels ock å *extra stat* för år 1918 för samma ändamål anvisa ett anslag av kronor 8,000.

5. Boskapsskötsel m. m.

a. Förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

b. *Karantänsanstalten i Haparanda för husdjur.*

[30.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar har
Karantäns- riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1915, 1916 och 1917
anstalten i anvisat ett anslag av 750 kronor för avlönande av en karantänsvakt vid
Haparanda karantänsanstalten i Haparanda för husdjur samt för bestridande av
för husdjur. anstaltens kostnader för bränsle, lyse, telefon och desinfektionsmedel m. m.
 (extra anslag.)

Med skrivelse den 26 september 1916 har medicinalstyrelsen överlämnat ett från vederbörande karantänsveterinär infordrat yttrande angående anstaltens anslagsbehov för år 1918. Bemälda veterinär har däri anfört, att karantänsvaktmästarens arbete med utfodring och renhållning, biträde vid tagandet av blodprov och vid malleinisering m. m. ökats så, att detsamma redan nu upptog så pass stor del av hans tid, att han svårigen kunde jämsides ostört sysselsätta sig med annat arbete. Då genom eventuellt upphävande av gällande exportförbud i Finland utförseln från nämnda land över landgränsen av nötkreatur och hästar komme att återgå till normala proportioner, skulle arbetet för honom ytterligare ökas till den grad, att i det närmaste hela hans tid komme att härav upptagas. Av dessa skäl vore en löneförhöjning för honom av 200 kronor skälig. Därjämte behövde posten för oförutsedda utgifter (inklusive desinfektionsmedel), i anstaltens sista stat upptagen till 179 kronor, med hänsyn till genom ökad användning av anstalten uppkommande behov av reparationer, komplettering och ersättning av inventarier ökas med 50 kronor. Anslaget för karantänsanstalten borde sålunda för år 1918 höjas till 1,000 kronor.

Medicinalstyrelsen, som i betraktande av att ifrågavarande karantänsanstalt numera utvidgats att användas även för hästar och sålunda, i händelse nu gällande exportförbud för hästar från Finland skulle upphävas, skulle komma att betydligt mera tagas i bruk än vad hittills varit fallet, ansett den av karantänsveterinären föreslagna höjningen av anslaget väl knappt tilltagen, har likväl funnit sig för närvarande icke böra göra någon framställning om ökning utöver det utav karantänsveterinären föreslagna beloppet utan hemställt om utverkande till anstalten av ett anslag å 1,000 kronor för år 1918.

Departementss-
chefen.

Jag finner mig med hänsyn till de av karantänsveterinären och medicinalstyrelsen anförda skälen böra tillstyrka, att anslaget till ifrågavarande anstalt må för år 1918 utgå med ett till 1,000 kronor förhöjt

belopp. Denna anstalt har under numera inträdda förhållanden visat sig vara av ganska stor betydelse, vilken framdeles torde än mera ökas, därest kreatursexporten från Finland frigives. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[30.]

att till karantänsanstalten i Haparanda för husdjur å *extra stat* för år 1918 anvisa ett
 förslagsanslag, högst..... kronor 1,000.

c. *Avelscentra för nötboskap.*

År 1902 begärde Kungl. Maj:t första gången hos riksdagen anslag till bildande och upprätthållande av avelscentra för nötboskap, och anvisade riksdagen för vart och ett av åren 1903—1910 medel för detta ändamål. Efter tävlan utsågos dylika avelscentra år 1906.

[31].

*Avelscentra
 för nötboskap.
 (extra anslag.)*

År 1908 gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen om anordnande efter ny plan av förnyad tävlan för utseende av avelscentra. Riksdagen anvisade för dessa tävlingar jämte upprätthållande av de vid dem utsedda avelscentra anslag å *extra stat* för vart och ett av åren 1909—1915. Den 21 april 1911 utsågos avelscentra vid denna tävling.

År 1913 framlade Kungl. Maj:t förslag till riksdagen om anordnande av ytterligare en tävling för utseende av avelscentra enligt plan, som innefattade åtskilliga förändringar i förut gällande bestämmelser. Kostnaderna för denna tävling beräknades till 122,000 kronor, varav 27,000 kronor skulle tagas från avkastningen av fonden för svenska hornboskaps- och fåravelns förädling samt återstående 95,000 kronor beräknades skola av riksdagen anvisas med 16,000 kronor för år 1914, 14,000 kronor för år 1915, 17,000 kronor för år 1916 samt 12,000 kronor för vart och ett av åren 1917—1920. Riksdagen har för varje av åren 1914—1917 anvisat de sålunda beräknade beloppen.

Avelscentra vid denna tävling hava utsetts den 12 maj 1916 i fråga om besättningar av ayrshireras och den 22 september 1916 i fråga om besättningar av fjällras.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 5 oktober 1916 gjort framställning om anvisande av anslag för år 1918 å 12,000 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för den år 1913 beslutade tävling för utseende av avelscentra.

[31.] Under åberopande av nyss omförmälda anslagsberäkning hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avelscentra för nötboskap å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 12,000.

d. *Nötboskapsaveln inom Norrbottens län.*

[32.] Till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t anvisat å *extra stat* för vart och ett av åren 1907—1917 ett anslag av 5,000 kronor.

Främjande av
nötboskaps-
aveln inom
Norrbottens
län.
(extra anslag.)

Med skrivelse den 24 oktober 1916 har lantbruksstyrelsen med tillstyrkan överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från Norrbottens läns hushållningssällskap, däri sällskapet gjort framställning om lika stort anslag för samma ändamål för år 1918.

Departements-
chefen.

Då det för främjandet av nötboskapsaveln inom Norrbottens län är av betydelse, att särskilt anslag av statsmedel därtill beredes jämväl för nästkommande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till främjande av nötboskapsaveln inom Norrbottens län anvisa å *extra stat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst kronor 5,000.

e. *Förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.*

[33.] Riksdagen har för varje år från och med år 1898 anvisat anslag å *extra stat* till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Anslagens belopp hava växlat allt efter behovet för året och tillgången på besparade medel för ändamålet. På 1917 års stat har riksdagen för ifrågavarande ändamål uppfört ett anslag av 75,000 kronor, varjämte riksdagen medgivit, att vad vid utgången av år 1916 möjligen icke blivit använt av tidigare för ändamålet beviljade anslag finge under år 1917 användas för enahanda ändamål.

Förekommande och
hämmande av
tuberkelsjukdomar hos
nötkreaturen.
(extra anslag.)

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 9 november 1916 gjort framställning angående anslagsbehovet för år 1918. Styrelsen har därvid framlagt en tabell rörande tuberkulinundersökningarna från dessa undersökningars början den 15 oktober 1897 till och med år 1915, varjämte en preliminär statistik för år 1916 intill den 1 september

sammanförts med övriga utgifter. Tabellen är beträffande tiden från [33.] och med år 1910 av följande lydelse:

År	Sammanlagda antalet undersökta djur	För första gången prövade besättningar			Antal besättningar, reaktionsfria vid första undersökningen	Omprövade besättningar		
		Antal	Antal djur inom dessa	Procent reagerande av djuren		Antal	Antal djur inom dessa	Procent reagerande av djuren
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1910	95,652	1,276	23,189	25.0	695	1,424	64,823	3.1
1911	96,517	1,096	20,803	22.5	585	1,587	67,568	2.2
1912	95,360	998	17,501	29.5	516	1,666	69,773	3.0
1913	101,383	1,159	18,987	29.5	622	1,708	73,767	2.5
1914	96,247	896	14,230	27.6	455	1,706	75,193	2.8
1915	93,057	858	13,241	26.4	494	1,613	71,938	2.4
1916 till $\frac{1}{2}$	62,456	588	9,499	21.2	358	1,114	49,957	2.4

Lantbruksstyrelsen har vidare framhållit, att enligt tabellen undersökningarna med tuberkulin under år 1915, det senaste av de år, från vilka fullständiga uppgifter föreläge, varit i fråga om antalet av mindre omfattning än under nästföregående år (kolumn 2); att 1,613 mot tuberkulos skyddade besättningar omprövats med tuberkulin mot 1,706 år 1914 (kolumn 7); att dessa besättningar omfattat 71,938 djur, vilket antal med 3,255 understeg det under år 1914 undersökta (kolumn 8), samt att reaktionsprocenten bland de omprövade djuren år 1915 blivit synnerligen gynnsam (kolumn 9).

Till tabellens uppgifter kunde vidare enligt styrelsen läggas, att av ovan nämnda under år 1915 med tuberkulin prövade besättningar 1,080 om sammanlagt 37,267 djur visat sig fullkomligt reaktionsfria. Motsvarande siffror för år 1914 vore 1,100 och 34,107.

För första gången under alla de år, kampen mot ladugårdstuberkulosen pågått, hade sålunda antalet av under ett kalenderår med tuberkulin omprövade nötkreatur sjunkit, jämfört med motsvarande antal under det närmast föregående året.

Orsakerna härtil syntes vara att söka, förutom uti det förhållande, varom förmäldes i lantbruksstyrelsens skrivelse den 6 november 1915 angående anslag för ändamålet för år 1917, till en del uti mul- och klövsjukeutbrotten under år 1915 i Kristianstads, Malmöhus och Hallands

[33.] län, varigenom anställande av ett avsevärt antal extra veterinärer från andra delar av landet till tjänstgöring inom de smittade områdena påkallades. Måhända låge dock den väsentliga anledningen till ifrågasvarande förhållande däruti, att lantmännen i allmänhet syntes under nu rådande tider till den grad ägna sina tankar och intressen åt andra angelägenheter, att intressen av den art, tuberkulosens bekämpande i ladugårdarna åsyftade att tillgodose, bleve därpå lidande. För en tid framåt syntes därför tuberkuloskampen huvudsakligen komma att gå ut på att söka bevara vad som hittills vunnits.

Vidkommande storleken av det belopp, som borde av riksdagen äskas för år 1918 till bestridande av kostnaderna för tuberkulosens bekämpande inom ladugårdarna, har lantbruksstyrelsen anfört följande.

Av de medel, som för år 1916 vore tillgängliga för tuberkuloskampens bedrivande och som enligt statskontorets uppgift utgjorde 114,799 kronor 92 öre, hade tagits i anspråk intill den 14 oktober sammanlagt 78,810 kronor 10 öre. För tiden efter den 14 oktober till årets slut beräknas ytterligare åtgå omkring 16,000 kronor, i vilket fall kostnaderna för tuberkulosens bekämpande under år 1916 skulle uppgå till i runt tal 95,000 kronor och en behållning å omkring 20,000 kronor skulle uppstå.

Det syntes under närvarande förhållanden icke antagligt, att ifrågasvarande angelägenhet skulle kräva ett högre belopp under år 1917 än under år 1916, snarare ett lägre med hänsyn tagen till det förhållandet, att summan av de under år 1917 för olika ändamål särskilt disponerade medel med 4,000 kronor understeg den för år 1916 beräknade. Under år 1917 skulle sannolikt beloppet ifråga komma att stanna vid omkring 90,000 kronor. Enär tillgången på medel för samma år beräknats till 95,000 kronor, skulle sålunda för år 1917 uppstå en behållning av 5,000 kronor.

Under antagande att samma belopp erfordrades för tuberkulosens bekämpande under år 1918, som beräknats åtgå under år 1917, eller 90,000 kronor, skulle anslagsbehovet för år 1918 utgöra 85,000 kronor, vilket belopp dock, till förekommande under alla omständigheter av brist och därav följande störande avbrott i tuberkuloskampens bedrivande, lämpligen syntes böra avrundas uppåt till 90,000 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anfört har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 90,000 kronor.

Då medel för ifrågavarande ändamål även för år 1918 böra finnas tillgängliga samt jag icke har något att erinra mot det av lantbruksstyrelsen beräknade anslagsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

[33.]
Departement-
chefen.

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1917 möjligen kvarstår oanvänt å anslaget till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen må under år 1918 användas för enahanda ändamål;

dels ock å extra stat för år 1918 för samma ändamål anvisa ett anslag av kronor 90,000.

f. *Svinavelns höjande.*

Till åtgärder för höjande av landets svinavel har riksdagen anvisat å extra stat för vart och ett av åren 1912—1914 ett anslag av 30,000 kronor, för vartdera av åren 1915 och 1916 ett anslag av 40,000 kronor samt för år 1917 ett anslag av 50,000 kronor.

[34.]
Åtgärder för
svinavelns
höjande.

(extra anslag.)

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 1 november 1916 anfört, att, oaktat således 1916 års riksdag höjt ifrågavarande anslag för år 1917 från 40,000 till 50,000 kronor, lantbruksstyrelsen ansåge sig av förevarande omständigheter och med avseende å den vikt, svinaveln ägde för folkhushållningen, böra föreslå äskandet av en ytterligare höjning av anslaget för år 1918.

Hushållningssällskapen hade nämligen, enligt till styrelsen inkomna preliminära uppgifter, för svinskötselns främjande under år 1916 utgivit över 107,000 kronor av beskaffenhet att enligt gällande villkor för anslagets utgående kunna med hälften ersättas av statsmedel. Då av 1916 års anslag ett belopp av 1,500 kronor beviljats till utarbetande av riksstambok över avelssvin och av statsanslaget sålunda till fördelning mellan hushållningssällskapen återstått endast 38,500 kronor, hade hushållningssällskapen av egna medel måst för ändamålet tillsläppa 68,500 kronor eller 30,000 kronor mera än statsanslaget. Av sistnämnda belopp skulle enligt förberörda villkor hushållningssällskapen, om anslaget varit tillräckligt, kunnat erhålla hälften eller 15,000 kronor. Då anledning syntes förefinnas att antaga, att anspråken på statsanslaget för ifrågavarande ändamål för år 1918 komme att ytterligare ökas, syntes anslaget för samma år böra höjas med 15,000 kronor eller från 50,000 kronor till 65,000 kronor.

[34.] Jag instämmer fullständigt med lantbruksstyrelsen beträffande önskvärdheten av att ifrågavarande anslag, vilket visat sig vara av stor betydelse för upphjälpande och befordrande av denna viktiga och speciellt för de mindre jordbrukarna lämpade gren av husdjursskötseln, erhåller den av styrelsen nu föreslagna höjningen. I likhet med lantbruksstyrelsen håller jag nämligen för sannolikt, att anspråken på anslaget komma att stegras, och det synes mig angeläget, att dessa anspråk må kunna vinna tillmötesgående. Huru viktigt det för beredande av tillräcklig närings-tillgång åt vårt folk är, att vi inom landet äga en leveranskraftig svin-avel, har den senaste tidens erfarenhet tillfullo ådagalagt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till åtgärder för höjande av landets svinavel å
extra stat för år 1918 anvisa ett anslag
 av..... kronor 65,000.

g. *Befrämjande av fårskötseln.*

[35.] Ut i skrivelse den 10 maj 1915 nr 101 har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning rörande möjligheterna att verksamt befrämja fårskötseln inom landet, särskilt med hänsyn till ökad och förbättrad produktion av ull och dennas användning i svensk industri, samt vidtaga de åtgärder, som i anledning av en sådan undersökning kunde prövas lämpliga.

Sedan Kungl. Maj:t den 3 juni 1915 anbefallt kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen att gemensamt häröver avgiva underdånigt ut-låtande, hava nämnda ämbetsverk i skrivelse den 31 oktober 1916 anført, att på grund av erforderlig ytterligare utredning det sålunda infordrade utlåtet kunde avgivas först under början av år 1917. Då det syntes önskvärt, att statsanslag för ändamålet måtte finnas tillgängligt under år 1918, hava ämbetsverken anmält, att nämnda statsanslag icke torde komma att behöva överstiga 35,000 kronor.

Då det, sedan ämbetsverkens utlåtande inkommit, kan visa sig önskvärt, att anslag för ifrågavarande ändamål må finnas tillgängligt för år 1918, får jag, med erinran att utlåtet torde vara att vänta inom den närmaste tiden, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående stats-
anslag till åtgärder för befrämjande av fårskötseln,
som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen,
för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett
belopp av kronor 35,000.

[35.]

h. *Fjäderfäavelns befrämjande.*

Till fjäderfäavelns befrämjande har riksdagen för varje år från
och med år 1904 anvisat anslag å *extra stat*. Beloppet av detta anslag
utgjorde för vart och ett av åren 1904—1906 5,000 kronor och för
vardera av åren 1907 och 1908 10,000 kronor samt har för vart och
ett av de efterföljande åren utgjort 20,000 kronor.

[36.]

*Fjäderfä-
avelns
befrämjande.*
(extra anslag.)

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 5 oktober 1916 anført,
att medel för ifrågavarande ändamål borde finnas tillgängliga jämväl för
år 1918, samt förmått sig anse, att anledning saknades att vare sig
höja eller sänka det nuvarande anslagsbeloppet.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt tillstyrker jag, att
Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fjäderfäavelns befrämjande anvisa å *extra
stat* för år 1918 ett anslag av kronor 20,000.

i. *Biskötselns befrämjande.*

I särskilda till Kungl. Maj:t ingivna skrifter hava framställningar
gjorts om åtgärder från statens sida för biskötselns befrämjande.

[37.]

*Biskötselns
befrämjande.*
(extra anslag.)

Redan i oktober månad år 1912 inkom en sådan framställning
från styrelsen för Sveriges allmänna biodlarförening, vilken hemställde,
att för anställande å olika platser inom landets biodlande trakter av
helst sex konsulenter i biskötsel med egna bigårdar att tillhandagå bi-
ägare med undervisning såväl enskilt som vid offentliga kurser måtte
beredas anslag av statsmedel intill ett belopp av högst 6,000 kronor,
att förbud måtte utfärdas att för honung med tillsats av vad slag det
vara må samt all fabriksmässigt tillverkad vara med syfte att ersätta
honung använda benämningen honung vare sig enbart eller i namn-
sammansättningar, *att* det måtte föreskrivas, att all från utlandet
införd honung skulle vara försedd med ordet »import» tydligt och
framträdande anbragt å varan vid försäljning, *samt att* verksamt

[37.] vite måtte fastställas för överträdande av dessa bestämmelser. Styrelsen meddelade, att denna förening bildats år 1897 och bestode av kretsar i alla de landsdelar, där intresse för rationell biskötsel förefunnnes, samt vid tiden för ansökningsinlämnandet 126 kretsar från Skåne upp till Dalarna och Gästrikland med tillhopa omkring 3,500 medlemmar. Varje ledamot erhöle ett exemplar av föreningens publikation »Bitidningen». Föreningen hölle utställningar och allmänna biodlarmöten i skilda delar av landet. Föreningen såsom sådan åtnjöt icke något offentligt understöd, men vissa hushållningssällskap lämnade bidrag till kretsarna för dessas verksamhet inom respektive orter. För beredande av undervisning och sakkunnig hjälp i biskötsel, lämpligast genom konsulenter, behövdes emellertid statsunderstöd, som ju dock icke behövde gå genom föreningens händer; konsulenterna borde vara 5 å 6, stationerade å olika orter inom landets biodlande delar, dels därför att hjälpbehovet å bistånden oftast infölle samtidigt under kortare tider av året, dels därför att oftast skyndsamt hjälp vore av nöden och dels för att minska resekostnaderna. Konsulenterna borde ej för hela sin utkomst vara beroende av sin konsultsyssla och borde ej hava fast anställning. Ett årsarvode av 500 kronor för varje syntes tillräckligt jämte dagtraktamente och fria resor vid förrättningar.

Därefter anhöll huvudstyrelsen för en annan förening, benämnd svenska biodlarföreningen, att vid eventuellt tillsättande av konsulenter hänsyn måtte tagas även till denna förenings behov. Denna förening hade sitt säte i Stockholm med filialer i samtliga mälardelar samt i Småland och Halland.

Lantbruksstyrelsen, till vilken dessa framställningar remitterades, inhämtade yttrande i frågan från hushållningssällskapens under hösten år 1912 församlade ombud, vilka anförde, att de ansågo frågan om biodlingens understödjande vara av den betydelse för landet, att från statsmakternas sida snarast möjligt åtgärder borde vidtagas i sådant avseende. I likhet med styrelsen för Sveriges allmänna biodlarförening hyste ombuden den uppfattning, att ett statsanslag borde beviljas för denna närings upphjälpande. Men att, såsom samma styrelse i sin förenämnda skrivelse föreslagit, använda dylikt statsanslag enbart för upprättande av konsulentbefattningar i biskötsel, syntes icke för närvarande anses utgöra den lämpligaste formen för användningen av ett sådant anslag.

Då staten vid understödjande av ett flertal andra näringsgrenar inom jordbrukets område lämnat bidrag av allmänna medel att fördelas inom olika delar av landet i förhållande till de belopp, som hushåll-

ningssällskap, landsting eller andra korporationer för samma ändamål anslagit, hade ombuden kommit till den övertygelsen, att jämväl i förevarande fall — därest ett understöd från statens sida kunde utverkas — detsamma lämpligen borde fördelas enligt samma grunder. Enligt ombudens åsikt borde därför ett visst belopp av statsmedel anvisas till biodlingens befrämjande i och för fördelning mellan de hushållningssällskap, som därom gjorde framställning och som kunde visa, att de för samma ändamål disponerade ett med det åskade statsbidraget minst lika stort belopp.

Lantbruksstyrelsen har för egen del i utlåtande den 20 oktober 1913 med anledning av det ifrågasatta förbudet mot tillsats till honung samt mot användning av benämningen honung å konstprodukter hänvisat till pågående utredningar av frågan om skydd mot livsmedelsförfälskningar och beträffande framställningen, att all importerad honung skulle vara försedd med ordet »import», anfört, att detta syntes skola stöta på praktiska svårigheter för emballagets skull, särskilt vid försäljningar i andra hand. Vad frågan i övrigt beträffar, har lantbruksstyrelsen anfört följande.

Biskötseln måste, med hänsyn till den inkomst densamma, om den rätt bedreves, kunde lämna, anses såsom en viktig binäring till lantbruket, synnerligast det mindre. Av sakkunniga inom detta område hade den dåvarande årliga produktionen inom landet av honung beräknats uppgå till omkring 1 miljon kilogram. Under det att införseln av naturlig honung för år 1911 uppgåves till endast omkring 70,000 kilogram, ansåges en högst betydande införsel och även tillverkning inom landet av konstgjord så kallad honung äga rum. Att detta förhållande måste vara till skada för den inhemska biodlingen låge i öppen dag.

I likhet med hushållningssällskapens ombud ansåge lantbruksstyrelsen, att det vore önskvärt, att statsanslag kunde beviljas för biodlingens upphjälpande inom landet, men att ett dylikt anslag ej borde, på sätt Sveriges allmänna biodlarförening föreslagit, utgå till direkt anställande av ett större antal konsulenter i biskötsel, utan borde i stället anvisas till fördelning mellan de hushållningssällskap, som därom gjorde framställning och som visade, att de för samma ändamål disponerade ett med statsbidraget minst lika stort belopp.

På grund härav och med erinran att hushållningssällskapens utgifter för biskötseln inom landet för år 1911 uppgått till omkring 8,000 kronor, har lantbruksstyrelsen, som ansåge detta belopp icke vara för det därmed avsedda ändamålet tillräckligt, hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till understödande av biskötseln inom landet bereda ett anslag av 6,000 kronor att utgå under följande villkor:

[37.]

att hushållningssällskap, som önskade erhålla statsbidrag till biskötselns främjande, skulle före ingången av det år, för vilket statsbidrag söktes, till lantbruksstyrelsen ingiva sin till Kungl. Maj:t ställda ansökning;

att vid ansökningen skulle fogas förbindelse av hushållningssällskapet eller dess förvaltningsutskott att självt handhava eller leda åtgärderna till biskötselns främjande inom sällskapets område, ävensom bevis, att för ändamålet av hushållningssällskapet anvisats eller av landsting eller eljest inom orten till hushållningssällskapets förfogande för ändamålet för det år, ansökningen avsåge, ställts minst lika stort belopp som det sökta statsunderstödet;

samt att det skulle åligga lantbruksstyrelsen att årligen före den 15 februari till Kungl. Maj:t för prövning insända de inkomna ansökningshandlingarna rörande statsbidrag för ifrågavarande ändamål jämte eget utlåtande.

I december månad år 1913 inkom styrelsen för Sveriges allmänna biodlarförening med anhållan, att ett anslag av 3,000 kronor eller, om detta befunnes för mycket, 2,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för anställande av rön och vidtagande av åtgärder, som vore i hög grad viktiga för den svenska biskötseln. Sådana rön och åtgärder avsåge exempelvis övervintringsfrågan, experiment för utrönandet av vilka biboningar och ramar, som vore mest betryggande, vilken vinterpackning, som vore bäst, huru binas vattning och fodring under vintern och våren lämpligast skulle äga rum, huru binas vårutveckling bäst beforderades, huru deras flit och honungsinsamling mest stegrades, huru bipesten skulle bekämpas m. m. Föreningens ledamotsantal hade nu stigit till omkring 5,000 och innefattade nio tiondelar av landets organiserade biskötare.

Sedan sekreteraren i svenska biodlarföreningen i en ingiven skrift riktat några erinringar mot lantbruksstyrelsens förenämnda förslag, remitterades sistnämnda bägge skrivelser till lantbruksstyrelsen. Dit överlämnades därefter jämväl följande framställningar.

I en under februari månad år 1914 inkommen skrift anhöll svenska biodlarföreningens huvudstyrelse, att denna förening måtte för sin del erhålla 3,000 kronor för att användas till bestridande av kostnaderna för föredragsturnéer, biskötarkurser och utbildande av instruktörer. Denna förening hade raskt gått framåt och hade numera 43 avdelningar samt bemödade sig framför allt att verka, där biskötseln stode lägst. Om ej föreningens anhållan om statsanslag kunde bifallas, ville huvudstyrelsen understödja lantbruksstyrelsens förslag.

Styrelsen för Sveriges allmänna biodlarförening uttalade i en till Kungl. Maj:t i maj månad år 1914 ingiven skrift sin anslutning till lantbruksstyrelsens förslag, vilket syntes desto mera beaktansvärt, som det vore särdeles ägnat att höja intresset för biskötseln hos de hushållningssällskap, vilka dittills endast i ringa mån uppmärksammat denna binäring till jordbruket. Därjämte erinrade styrelsen om sin framställning om anslag till rön och experiment samt framhöll, att dessa bägge förslag avsåge olika ämnen, i det att lantbruksstyrelsens förslag åsyftade biskötselns upphjälpande i de särskilda landsdelarna, under det att föreningens nyssnämnda framställning avsåge ett anslag för att ställa hela landets biskötsel på en högre ståndpunkt.

Sveriges allmänna biodlarförening anhöll vidare i en under januari månad år 1916 inkommen skrift om ett anslag av 2,000 kronor för anordnande under samma år av undervisning i biodling.

I utlåtande den 17 april 1916 över sistnämnda fem framställningar har lantbruksstyrelsen förklarat sig icke för närvarande kunna tillstyrka, att biskötseln understöddes av statsmedel med högre belopp än styrelsen förut föreslagit eller 6,000 kronor. Då de två stora, hela riket omfattande föreningarna nu använde sina medel till främjande av biskötseln i landets olika delar just på det sätt, som avsåges med de medel, som av lantbruksstyrelsen föreslagits skola utgå till hushållningssällskapen, syntes föreningarna, genom att nämnda sällskap med användande av statsmedel övertog dessa åtgärder, kunna inbespara icke obetydliga belopp för att i stället använda dem till att ställa hela biskötseln på en högre ståndpunkt.

Med anledning av en av Malmöhus läns biodlarförening gjord framställning om ett anslag av 500 kronor för befrämjande av denna förenings verksamhet har lantbruksstyrelsen i utlåtande den 2 oktober 1916 återopat sina föregående utlåtanden och framhållit, att sökande föreningen syntes, såsom varande en länsförening, lämpligast böra erhålla understöd genom vederbörande hushållningssällskap.

Därjämte har lantbruksstyrelsen i särskilt utlåtande den 2 oktober 1916 yttrat sig över en av Sveriges biodlares honungsförsäljningsförening ingiven ansökning att för år 1916 erhålla dels ett anslag av 2,000 kronor till upprättande av en skola, avsedd att i främsta rummet utbilda konsulenter i biskötsel och dessutom kunniga och praktiska biskötare, samt dels ett anslag av 800 kronor till upprättande av en därmed förenad försöksbigård, avsedd för vetenskapliga experiment och prövande av nya metoder och redskap.

Lantbruksstyrelsen har därvid med anledning av att i ansökningen

[37.] framhållits, bland annat, att i andra länder avsevärda årliga statsanslag lämnades till biodlingen, såsom i Danmark 8,500 kronor och i Baden 3,000 mark, erinrat därom, att hushållningssällskapen under år 1914 till biskötselns främjande anslagit 8,828 kronor 21 öre och att, därest lantbruksstyrelsens förut gjorda framställningar vunne beaktande, till ändamålet skulle komma att utgå ytterligare 6,000 kronor av allmänna medel eller sammanlagt nära 15,000 kronor, ett belopp, som med hänsyn till ifrågavarande lantbruksbinärings nuvarande omfattning icke kunde anses ringa, om också detsamma med hänsyn till vad andra jordbrukets binärings av allmänna medel åtnjöte, torde så småningom böra höjas.

Sedan lantbruksstyrelsen vidare framhållit, att kostnaden för den föreslagna skolan syntes vara för högt beräknad och borde kunna stanna vid 1,000 kronor, har styrelsen förklarat, att ehuru styrelsen till fullo insåge vikten därav, att lämpliga undervisare i biskötsel utbildades, styrelsen dock ansåge, att statsanslag härtill och till övriga åtgärder för biskötselns främjande helst borde utgå under de av lantbruksstyrelsen i dess förenämnda utlåtanden den 20 oktober 1913 och den 17 april 1916 i sådant avseende föreslagna villkor.

*Departements-
chefen.*

Att biskötseln kan och bör utvecklas till en vida mer betydande näring än den för närvarande är, torde vara obestridligt. Den har länge, ehuru i jämförelsevis mindre skala, drivits såsom binäring till jordbruk och trädgårdsskötsel, men framför allt torde den vara lämplig för småbrukare och smärre lägenhetsinnehavare. Den kräver jämförelsevis ringa kostnad och genom densamma tillgodogöras naturtillgångar, som eljest skulle förbliva oanvända. Om biskötseln bedrives rationellt och vinner önskvärd utveckling, kan den väsentligt bidra till sina idkares utkomst, den kan minska importen av honung från utlandet eller göra sådan import överflödigt och den kan förse den inhemska marknaden med ökad mängd av detta värdefulla näringsmedel. För jordbruket och trädgårdsbruket såsom sådant är biskötseln även av en viss direkt betydelse genom binas medverkan vid vissa blommors, exempelvis klövers, befruktning.

Att biskötseln redan nu inom landet omfattas med ett icke obetydligt intresse, framgår såväl av vad som anförts i de många framställningar och utlåtanden i ämnet, för vilka jag nu redogjort, som av den omständigheten att vissa hushållningssällskap redan i mån av sina tillgångar understödja densamma med ett ganska avsevärt belopp. Det torde dock, såsom även i ovannämnda skrifter och

utlåtanden samstämmigt framhålles, vara oförnekligt, att biskötseln ännu inom mycket stora delar av vårt land i regel befinner sig på en ganska låg och efterbliven ståndpunkt. Detta är ej så mycket att undra över, då så ringa tillfällen till undervisning och övning i rationell biskötsel nu erbjudas. Vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna vid Alnarp och Adelsnäs samt vid lantbruksakademiens trädgårdsskola å Experimentalfältet lämnas allenast några få timmars undervisning i detta ämne. Övrig organiserad undervisning torde alldeles saknas. Det torde dock beträffande biskötseln liksom ifråga om andra näringar vara tydligt, att undervisning samt tillgång till praktisk hjälp och sakkunniga råd är vad som främst kräves. För att kunna tillhandahålla detta behövas emellertid ytterligare medel.

En särskild anledning att nu räcka biskötseln en hjälpande hand ligger däri, att landets bistam anses hava under år 1916 på grund av ogynsamma väderleksförhållanden blivit i hög grad försvagad. Det har för mig uppgivits, att kanske ända till 60 å 70 procent av bisambhållena dukat under. Härigenom har brist på honung uppstått, vilket är desto mer beklagligt, som landets förråd av socker samtidigt är särdeles knappt. De härigenom uppkomna förhållandena hava tydligt visat, att även honung är ett av de livsmedel, som verkligen behövas. Det synes därför även från denna synpunkt vara hög tid, att staten genom anslag stödjer och uppmuntrar denna för våra hushåll välbehövliga och nyttiga näring.

Jag anser mig därför böra förorda, att staten lämnar anslag till biskötselns befrämjande. Den vunna utredningen synes mig ådaga-lägga, att detta bör ske på det sätt lantbruksstyrelsen föreslagit i sitt utlåtande den 20 oktober 1913, d. v. s. genom hushållningssällskapen och högst med lika stort belopp, som dessa själva använda för ändamålet. Mot de av lantbruksstyrelsen föreslagna villkoren har jag i huvudsak ej något att erinra, men torde med den närmare formuleringen av villkoren kunna anstå, till dess anslagsfrågan avgjorts. Anslagsbeloppet synes, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, böra bestämmas till 6,000 kronor, att utgå på extra stat.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till biskötselns befrämjande anvisa å *extra stat*
för år 1918 ett anslag av kronor 6,000.

6. Lantbruksmöten.

*Bidrag till
kostnaderna
för allmänna
lantbruks-
möten.*

Under en lång följd av år anvisade riksdagen anslag å extra stat såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för allmänna lantbruksmöten samt till prisbelöningar vid dylika möten. På senare tid utgingo dessa anslag med respektive 7,500 och 17,500 kronor årligen.

*Prisbelöning-
ar vid all-
männa lant-
bruksmöten.*

Vid anmälandet den 14 januari 1915 av anslagsbehoven under nionde huvudtiteln för år 1916 anförde jag, att enär beslut fattats om uppskjutande tillsvidare av det till år 1916 utsatta tjuguantra allmänna svenska lantbruksmötet samt anledning icke torde föreligga att för det möte, som närmast härefter komme att hållas, bevilja högre statsanslag än vanligt, med ytterligare bidrags beviljande syntes kunna anstå lika många år, som mötet uppskötes. På grund härav ansåg jag någon framställning om anslag för detta ändamål å 1916 års stat icke böra avlätas till riksdagen. Av enahanda anledning har ej heller för år 1917 något anslag härtill äskats.

Då samma förhållande fortfarande är förhanden, är anslag för ifrågavarande ändamål icke heller för år 1918 erforderligt.

7. Redskapsprovningsanstalter.

[38.]
*Redskapsprov-
ningsanstalter.
(extra anslag.)*

Under en följd av år hava provningsanstalter för maskiner och redskap för lantbrukets behov varit i verksamhet vid lantbruksinstitutet vid Ultuna samt lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp. Kostnaderna härför bestredos under de första åren genom ett av aktiebolaget Separator den 7 augusti 1896 donerat kapital av 100,000 kronor ävensom genom provningsavgifter och inkomster av försålda meddelanden rörande provningarna. Sedan Kungl. Maj:t vid 1907 års riksdag anmält, att förberörda gåvomedel vid nämnda års slut komme att vara nästan fullständigt förbrukade, har riksdagen för vart och ett av åren 1908—1917 anslagit medel för ifrågavarande ändamål, nämligen för vardera av åren 1908 och 1909 10,000 kronor, för vardera av åren 1910 och 1911 12,500 kronor, för år 1912 17,500 kronor och för vart och ett av åren 1913—1917 21,000 kronor.

Med skrivelse den 28 november 1916 har lantbruksstyrelsen nu överlämnat en framställning från redskapsprovningsanstalternas styrelse om utverkande av ett till 23,000 kronor förhöjt statsanslag för utförande

av maskin- och redskapsprovningar i enlighet med i berörda framställning föreslagna, från de nu gällande något avvikande grunder. Sistnämnda styrelse har därvid anfört följande:

[38.]

»I nådig proposition till 1912 års riksdag angående omorganisation av provningsanstalterna å Ultuna och Alnarp föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att vardera provningsanstalten skulle ställas under ledning av sin särskilda föreståndare. Detta förslag vann emellertid icke riksdagens bifall, utan medel beviljades till avlöning av endast en föreståndare, som däremot till hjälp skulle erhålla en assistent. Den sålunda beslutade organisationen med en för de båda lantbruksavdelningarna vid Ultuna och Alnarp och för mejeriavdelningen vid Alnarp gemensam föreståndare, tillika styrelsens sekreterare, trädde i verksamhet år 1913.

Erfarenheten under de gångna åren har tydligt givit vid handen, att en person icke medhinner det med detta tredubbla föreståndarskap förenade arbetet, utan har särskilt mejeriavdelningen blivit lidande, i det att arbetet å denna avdelning fått stå tillbaka.

För att råda bot för dessa olägenheter gjordes av provningsanstalternas föreståndare i maj 1914 hos styrelsen framställning angående omläggning av mejeriprovningarna, och sedan provningsnämnden av styrelsen anmodats att yttra sig i frågan, inkom mejerinämnden den 13 november samma år till styrelsen med motiverat förslag till mejeriprovningarnas ordnande, enligt vilket dels föreståndaren skulle befrias från skyldigheten att närvara vid mejeriprovningarna och avfatta provningsredogörelserna, dels ledningen av provningsarbetet i mejeriet skulle anförtras åt lektorn i mejerilära och avfattandet av provningsredogörelserna uppdragas åt adjunkten i mejerilära.

Förevarande förslag godkändes i princip av provningsanstalternas styrelse, som i sitt förslag till stat för provningsanstalterna under år 1915 upptog en post på 750 kronor för mejeriavdelningens behov att utgå i form av arvoden för avfattade provningsredogörelser med 7 kronor 50 öre per trycksida.

I sin underdåniga framställning till Kungl. Maj:t den 14 december 1914 rörande användningen av det till provningsanstalterna för år 1915 anvisade statsanslaget av 21,000 kronor avstyrkte lantbruksstyrelsen upptagandet i staten av det föreslagna beloppet av 750 kronor, enär den av mejerinämnden föreslagna och av provningsanstalternas styrelse tillstyrkta anordningen syntes strida mot såväl chefens för jordbruksdepartementet som riksdagens tidigare uttalade meningar.

Sedan Kungl. Maj:t fastställt lantbruksstyrelsens förslag till stat för år 1915, har provningsverksamheten fortgått efter enahanda bestämmelser som under åren 1913 och 1914 med därav följande olägenheter.

Enligt styrelsens åsikt kan genom vidtagande av smärre förändringar i den nuvarande organisationen ett ändamålsenligare bedrivande av provningsverksamheten möjliggöras. I sådant syfte vill styrelsen i främsta rummet framhålla det tillskott i arbetskraft, som kunde vinnas, därest åt assistenten bereddes en bättre ställning, så att till befattningen kunde vinnas och bibehållas en kvalificerad person till undvikande av de personaländringar, som annars bleve en given följd av befattningens mera blygsamma karaktär. Styrelsen vill därför föreslå, att arbetet mellan föreståndaren och assistenten uppdelas, i den mån så kan ske, och synes härvid närmast böra ifrågakomma, att assistenten övertog det huvudsakliga arbetet på mejeriavdelningen. Självfallet borde han fördensskull bliva medlem av dennas provningsnämnd.

[38.]

Till förbättrande av assistentens ekonomiska ställning borde befattningen ändras till en överassistentbefattning med en årlig lön av 4,500 kronor i likhet med den, som anslogs vid inrättandet av motsvarande befattning vid centralanstalten för jordbruksförsök.

Om vid provningsanstalterna sålunda varaktigt fästes en för provningsverksamheten lämplig person, vunnnes därjämte fördelen av att äga en med provningsanstalternas arbetsförhållanden fullt förtrogen arbetskraft, som i händelse av behov kunde rycka in i föreståndarens ställe och sålunda trygga kontinuiteten i provningsanstalternas verksamhet.

Om föreståndaren befriades från skyldigheten att närvara vid och leda provningsarbetet på mejeriavdelningen, vilket skulle anförtros åt överassistenten, skulle föreståndaren kunna koncentrera sitt arbete på lantbruksavdelningarna. För provningsverksamheten i dess helhet skulle en dylik uppdelning av arbetet sålunda medföra, att arbetet å samtliga avdelningar kunde bedrivas raskare och göras mera omfattande, än som med hittillsvarande organisation visat sig möjligt.

Ovanstående av styrelsen framställda förslag till organisation av provningarna medför visserligen en ökning av 2,000 kronor uti det för provningsanstalternas uppehållande erforderliga statsanslaget, men då detsamma synes vara det enda säkra sättet att varaktigt avhjälpa den nuvarande organisationens brister och därtill medföra avsevärda fördelar, är detsamma väl motiverat.»

Lantbruksstyrelsen har i sin ovanberörda skrivelse den 28 november 1916 i ärendet anfört följande:

»De av statens redskapsprovningsanstalter anordnade provningarna av maskiner och redskap utföras, då dessa avse jordbrukets behov, antingen vid Ultuna eller vid Alnarp, beroende på huruvida den ena eller andra platsen härför bäst lämpar sig, men, då fråga är om mejerimaskiner och redskap, endast vid Alnarp.

Arbetet med dessa provningar ålåg till en början huvudsakligen vissa lärare vid lantbruksinstitutet. Då dessa emellertid voro strängt upptagna av sin undervisningsskyldighet och då denna givetvis alltid måste gå före provningsanstalternas angelägenheter, blev den givna följderna av denna anordning, att provningsarbetet icke utfördes så skyndsamt, som önskligt var, samt att jämväl utarbetandet av provningsredogörelserna blev alltför mycket fördröjt.

För undanröjandet av dessa olägenheter krävdes, att vid vardera provningsanstalten bereddes tillgång till stadigvarande arbetskraft, som odelat kunde ägna sin tid åt provningsarbetena. Då det med den omfattning, som dessa arbeten så småningom fått, icke syntes möjligt att, såsom från flera synpunkter kunde befinnas önskvärt, åt en enda person uppdraga ledningen av provningarna såväl av lantbruksmaskiner och redskap vid Ultuna och Alnarp som ock de till sistnämnda plats förlagda mejeriprovningarna, föreslog Eders Kungl. Maj:t 1912 års riksdag att för ledningen av provningarna skulle anställas dels vid Ultuna en provningsledare, som jämväl skulle tjänstgöra såsom sekreterare vid Ultuna och hos redskapsprovningarnas styrelse, dels ock vid Alnarp en för båda slagen dit förlagda provningar gemensam ledare, tillika sekreterare vid Alnarp. Den erforderliga enhetligheten i arbetsmetoder m. m. vid de båda anstalterna skulle åstadkommas genom att åt båda ledarna bereddes plats i anstaltens styrelse.

Detta av Eders Kungl. Maj:t framlagda förslag vann emellertid icke riks-

dagens bifall. Det syntes riksdagen, att en fastare organisation och större enhetlighet i provningsarbetet otvivelaktigt skulle ernås med gemensam ledare. Då härtill komme, att det vore synnerligen ovissst, om två kompetenta provningsledare kunde omedelbart erhållas, funne riksdagen det icke rådligt att åtminstone för det dåvarande anställa mer än en ledare, vilken då givetvis måste till sitt biträde erhålla en assistent. Såsom arvode till denne beräknades ett belopp av 2,500 kronor.

De fordringar, som måste ställas på en provningsledares sakkunskap, äro i flera avseenden väsentligt olika, då det gäller provning av å ena sidan lantbruksmaskiner och redskap och å andra sidan maskiner och redskap, avsedda för mejerihanteringen. Genom den förändring i den närmaste ledningen av dessa båda slag av provningar, som provningsanstalternas styrelse nu föreslagit, synes denna olikhet i fråga om sakkunskap på ett tillfredsställande sätt beaktats och kommit till sin rätt, på samma gång som den av riksdagen i dess underdåniga skrivelse den 30 maj 1912 punkt 35 framhållna nödvändigheten av en fast organisation och största möjliga enhetlighet i provningsarbetet genom den föreslagna förändringen icke rubbas eller åsidosättes. Båda anstalterna komma fortfarande som hittills att stå under en föreståndares ledning och det blir endast det tekniska utförandet av en speciell del av provningarna, som kommer att anförtras åt en under föreståndaren ställd, på ifrågavarande verksamhetsområde särskilt utbildad ledare. Båda slagen av provningar komma enligt lantbruksstyrelsens mening att i flera avseenden vinna av en på föreslaget sätt genomförd uppdelning av själva provningsarbetet, därvid särskilt förtjänar framhållas, att den vid flera tillfällen anmärkta tidsutdräkten såväl vid provningarnas verkställande som vid offentliggörandet av deras resultat härigenom bör kunna minskas.

Beträffande avlöningen till den nye överassistenten har provningsanstaltens styrelse föreslagit, att densamma måtte utgå med samma belopp, som vid inrättandet av centralanstalten för jordbruksförsök bestämdes för överassistent vid anstalten eller till 4,500 kronor. Mot detta förslag har lantbruksstyrelsen så mycket mindre något att erinra, som vid bestämmandet av avlöningsförmånerna till provningsanstalternas föreståndare hänvisning på samma sätt gjordes till motsvarande befattningshavare vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, i det vederbörande departementschef vid ärendets föredragning den 13 januari 1912 anförde, att goda skäl syntes honom tala för att vederbörande provningsledare komme i åtnjutande av samma avlöningsförmåner som dem, vilka då utgingo till föreståndarna vid centralanstaltens olika avdelningar.

I anslutning härtill bestämdes föreståndarens avlöning vid fastställandet den 13 december 1912 av provningsanstalternas stat för år 1913 till 5,500 kronor. Bland föreståndares vid centralanstalten förmåner ingingo emellertid två ålders-tillägg till lönen, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring, och torde föreståndaren vid provningsanstalterna alltså böra tillerkännas enahanda förmån samt den nuvarande föreståndaren Karl Fredrik Theodor Adelsköld, som vid 1918 års ingång under 5 år innehaft och på ett nitiskt och förtjänstfullt sätt skött ifrågavarande föreståndarbefattning, från och med år 1918 böra komma i åtnjutande av ett första ålderstillägg till sitt arvode med 500 kronor. Då det till redskapsprovningensanstalterna utgående statsanslaget även med den förhöjning, som nu begärts, icke lämnar tillgång till bestridande av denna ytterligare utgift, torde motsvarande förhöjning böra äga rum i det av provningsanstalternas styrelse begärda statsanslaget för år 1918.»

[38.]
Departements-
chefen.

Erfarenheten synes enligt vad såväl anstalternas styrelse som lantbruksstyrelsen i ärendet anført otvivelaktigt givit vid handen, att redskapsprovningssanstalternas nuvarande organisation åsamkat föreståndaren, vilken det enligt samma organisation åligger att ensam leda provningarna av alla slag vid bägge anstalterna, ett så omfattande arbete, att detta icke kunnat utföras i överensstämmelse med de allt större krav, som från lantbrukets sida år från år ställas på detsamma. Att åtgärder måste vidtagas till undanröjande av dessa olägenheter, torde vara uppenbart. De förändringar, som i detta avseende nu föreslagits av anstalternas styrelse, synas mig lämpliga. I likhet med lantbruksstyrelsen håller jag före, att främst måste uppmärksammas, att de fordringar, som böra ställas på en provningsledare, äro i flera avseenden väsentligt olika, då det gäller provningar av å ena sidan lantbruksmaskiner och lantbruksredskap och å andra sidan maskiner och redskap, avsedda för mejerihanteringen. Genom en uppdelning såsom föreslagits av föreståndarens arbete mellan denne och den nu i anstalternas stat upptagne assistenten i samband med denne senares upphöjande till ställning av överassistent torde på sätt lantbruksstyrelsen också framhållit nämnda olikhet ifråga om sakkunskap på ett tillfredsställande sätt vinna beaktande, på samma gång den av riksdagen framhållna nödvändigheten av en fast organisation och största möjliga enhetlighet i provningsarbetet icke därigenom förbises.

Beträffande storleken av överassistentens arvode delar jag lantbruksstyrelsens uppfattning, att detsamma bör sättas lika med det, som före 1913 års lönereglering för tjänstemännen vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet tillkom överassistent vid nämnda anstalt, eller 4,500 kronor för år. Då arvodet till den i staten nu uppförde assistenten är upptaget till 2,500 kronor, skulle den ifrågasatta förändringen nödvändiggöra en höjning av nuvarande anslaget till redskapsprovningssanstalterna med 2.000 kronor.

Vad angår de föreståndaren tillkommande avlöningsförmåner torde billigheten kräva, att denne befattningshavare, som vid redskapsprovningssanstalternas omorganisation år 1912 ansågs böra i avlöningshänseende jämnställas med föreståndarna vid nämnda centralanstalt, i fråga om arvodesförhöjning efter viss tids tjänst kommer i åtnjutande av förmåner motsvarande dem, som före ovannämnda lönereglering tillkommo sådan föreståndare, nämligen två ålderstillägg å 500 kronor efter respektive fem och tio år. Då anstalternas nuvarande föreståndare vitsordats hava på ett nitiskt och förtjänstfullt sätt skött sin befattning samt, därest han kvarstår i densamma till ingången av år 1918, då kommer att hava innehaft tjänsten i fem år, bör alltså enligt min mening en arvodes-

förhöjning av 500 kronor vid nämnda tid beredas honom. Denna höjning bör, då provningsanstalterna stå på extra stat, naturligtvis endast vara personlig för den nuvarande föreståndaren Adelsköld.

[38.]

Under återopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 anvisa såsom särskilda förslagsanslag, högst,

dels till maskin- och redskapsprovningsanstalterna vid Ultuna och Alnarp..... kronor 23,000;

dels ock såsom personligt ålderstillägg till föreståndaren för ifrågavarande anstalter Karl Fredrik Theodor Adelsköld, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap, ... kronor 500; eller tillhopa » 23,500.

8. Kemiska stationer m. m.

a. Kemiska stationer.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen hemställt uti skrivelse den 10 oktober 1916 tillstyrker jag, att, i likhet med vad för år 1917 senast ägt rum, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[39.]

Kemiska stationer.

(extra anslag.)

att såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöningen till dessa och laboratorietjänaren ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — å *extra stat* för år 1918 anvisa högst 6,000 kronor för varje station eller tillhopa ett förslagsanslag, högst kronor 48,000.

b. *Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.*

[40.]
*Kemisk-växt-
 biologisk an-
 stalt inom
 Norrbottens
 län.*
 (extra anslag.)

Till den år 1895 inrättade kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå har riksdagen å extra stat årligen anvisat anslag, som utgått för vart och ett av åren 1895—1898 med 5,000 kronor, för vart och ett av åren 1899—1903 med 6,250 kronor, för vart och ett av åren 1904—1912 med 11,250 kronor samt för varje av åren 1913—1916 med 13,750 kronor. Såsom villkor för dessa statsbidrag har varje gång uppställts fordran på bidrag från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest till belopp motsvarande minst tre femtedelar av statsbidraget.

Då behov förelåg, att anstaltens inkomster för innevarande år ökades, föreslog Kungl. Maj:t i fjol riksdagen att för år 1917 anvisa till anstalten ett anslag av 15,000 kronor, under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnades till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 9,000 kronor.

Denna hemställan blev av riksdagen bifallen.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av lantbruksstyrelsen med utlåtande den 24 oktober 1916 överlämnad skrift har nu anstaltens styrelse gjort framställning om anslag till anstalten för år 1918 med samma belopp och under samma villkor som för år 1917.

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande vitsordat, att nämnda anstalt fortfarande ledes på ett i alla avseenden tillfredsställande sätt och att arbetena vid densamma allt hitintills omsorgsfullt utförts.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till underhåll av kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagt minst 9,000 kronor — å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslags-
 anslag, högst..... kronor 15,000.

9. Svenska mosskulturföreningen.

Till understöd åt svenska mosskulturföreningen har riksdagen på extra stat för varje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som från och med år 1914 utgått med 50,000 kronor. [41.] Svenska mosskulturföreningen.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu föreningen anhållit om beredande åt föreningen jämväl för år 1918 av ett statsanslag av 50,000 kronor och därvid bifogat berättelser över föreningens verksamhet samt över verksamheten vid dess kemiska laboratorium ävensom redogörelse för föreningens fältförsök i olika län, allt år 1915, ävensom förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1918. Föreningen har i ansökningsanförandet huvudsakligen följande. (extra anslag.)

Å kemiska laboratoriet hade utförts analyser av 781 prov, därav större delen torvjord, samt prov från kulturförsöken. Torvmarksundersökningarna hade fortsatts i Jönköpings län och omfattat sammanlagt 155 mossar. Av botanisterna hade verkställts 1,433 beståndsanalyser, 285 kvantitativa höanalyser, 292 analyser av säd och frö samt 718 mikroskopiska undersökningar å torvjord.

Kulturingenjörerna hade utfört förrättningar hos 520 mossägare inom 21 län under 332 förrättningsdagar, därvid 540 olika torvmarker undersökts, omfattande 8,951 hektar. Hos småbrukare inom Gävleborgs, Örebro och Kristianstads län hade detta år fria besök med råd och upplysningar gjorts under 109 förrättningsdagar.

Populära föredrag i mosskultur och om torvtillverkning för småbehov hade hållits i 16 län till ett antal av 202.

Kulturförsöken hade utom i vegetationsgården i Jönköping och vid de båda fasta stationerna vid Flahult och Torestorp omfattat 48 försöks- och förevisningsfält i 20 olika län, och hade de viktigaste försöksresultaten återgivits i föreningens tidskrift samt genom uppsatser i andra facktidskrifter, i allmänna tidningar och genom föredrag.

Föreningen hade under året lämnat utförliga utredningar dels till Älvsborgs läns landsting över bränttorvförekomster i Älvsborgs län, dels också för järnvägsstyrelsens räkning över torvmossar inom olika län i södra och mellersta Sverige.

Föreningen hade således allt framgent arbetat på att i den utsträckning, dess arbetskrafter det medgäve, verka för våra torvmarkers tillgodogörande så i ena som andra avseendet och sprida kännedom om vunnen erfarenhet.

- [41.] Över denna framställning har lantbruksstyrelsen den 12 oktober 1916 avgivit utlåtande och därvid, under framhållande att det vore synnerligen önskvärt, att föreningens verksamhet även under år 1918 finge fortgå i avsedd riktning, förklarat sig icke hava något att erinra mot förenämnda förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för sistnämnda år samt tillstyrkt föreningens anhållan om fortsatt statsunderstöd till samma belopp som för innevarande år eller 50,000 kronor.

Departements-
chefen.

Då det synes även mig vara av vikt, att föreningen blir satt i tillfälle att fortsätta sin betydelsefulla verksamhet, och då härför kräves, att föreningen även under år 1918 kommer i åtnjutande av statsanslag till samma belopp som under innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska mosskulturföreningen
å *extra stat* för år 1918 anvisa ett
förslagsanslag, högst kronor 50,000.

10. Befrämjande av fröodlingen.

a. Frökontrollanstalter.

[42.]
Frökontroll-
anstalter.
(extra anslag.)

Till understöd åt av hushållningssällskap eller landsting, vart för sig eller i förening, understödda frökontrollanstalter har riksdagen från och med år 1887 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å extra stat till belopp av 10,000 kronor, vilket årligen på förslag av lantbruksstyrelsen av Kungl. Maj:t fördelats bland dem av dessa anstalter, som gjort framställning om statsbidrag och i övrigt uppfyllt för anslags åtnjutande stadgade villkor.

I skrivelse den 5 oktober 1916 har lantbruksstyrelsen hemställt om beredande av anslag med oförändrat belopp till detta ändamål för år 1918.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t i likhet med föregående år måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett förslagsanslag, högst ... kronor 10,000 för att — med högst 1,000 kronor för varje anstalt — användas till understöd åt sådana frökontrollanstalter, som av landsting eller hushållningssällskap, vart för

sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och vilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i avseende på analysmetoder och övriga förhållanden, som fastställas av Kungl. Maj:t. [42.]

b. *Befordrande av inhemsk fröodling.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska klöver- och gräsfröodlingen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1912 anvisat ett belopp av 15,000 kronor.

[43.]
Åtgärder för
befordrande
av inhemsk
fröodling.

För år 1913 beviljade riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t enahanda belopp såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter. Anslagets användning utsträcktes alltså till frö av foderrotfrukter. (extra anslag.)

För vartdera av åren 1914 och 1915 har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter anvisat ett till 20,000 kronor höjt anslag.

På framställning av Kungl. Maj:t medgav 1915 års riksdag, att vad vid utgången av år 1915 kvarstode oanvänt å det såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav klöver, gräs och foderrotfrukter anvisade anslag finge av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för dylika åtgärder beträffande odling av frö utav vallväxter och foderrotfrukter, och anvisade tillika för samma ändamål å extra stat för år 1916 ett belopp av 20,000 kronor. Anslagets användning utsträcktes alltså till frö även av andra vallväxter än klöver och gräs.

För år 1917 har motsvarande medgivande lämnats samt ett anslag av 20,000 kronor anvisats.

Med skrivelse den 4 november 1916 har nu lantbruksstyrelsen överlämnat en av Skånes fröodlingsförening gjord framställning, att styrelsen måtte ingå till Kungl. Maj:t med förslag, att statsanslag till fröodlingens främjande måtte komma att omfatta även trädgårdsväxter, att nämnda statsanslag måtte ökas med ett belopp av 2,000 kronor samt att slutligen de föreslagna ändringarna måtte få gälla från och med år 1917. För egen del har lantbruksstyrelsen anfört följande.

I fråga om lämpligheten att främja odlingen av trädgårdsfrö vore
Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 15.

[43.] lantbruksstyrelsen enig med fröodlingsföreningen, i vad denna odling avsåge frö utav köksväxter, vilka växter lantbruksstyrelsen hade anledning förmoda även vara av föreningen avsedda med dess framställning rörande trädgårdsväxter. Svårigheterna att under krigsåren kunna erhålla tillräckligt köksväxtfrö hade varit högst betydliga och önskligt vore, att de av statens livsmedelskommission igångsätta odlingarna av dylikt frö komme att i framtiden fullföljas. Att genom understöd åt föreningar, som arbetade för dylik odling, genom premiering av köksväxtfrö och andra dylika åtgärder söka främja odlingen vore enligt lantbruksstyrelsens förmenande ett ändamål, väl värt att med statsmedel understödjas.

På grund härav har lantbruksstyrelsen, som icke haft något att erinra mot beloppet av den föreslagna ökningen av statsanslaget, men ansett, att de nya bestämmelserna om anslagets användande icke skulle kunna hinna utfärdas i så god tid, att de kunde bliva till någon praktisk nytta för köksväxtodlingen under år 1917, hemställt om avlåtande av proposition med hemställan, att riksdagen måtte *dels* medgiva, att vad vid utgången av år 1917 kvarstode oanvänt å det såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav vallväxter och foderrotfrukter anvisade anslag finge av Kungl. Maj:t under år 1918 för ändamålet användas såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö utav vallväxter, foderrotfrukter och köksväxter, *dels ock* för samma ändamål å extra stat för år 1918 anvisa ett belopp av 22,000 kronor.

Departementsschefen.

Under förslidet år har det visat sig omöjligt att, såsom förut varit vanligt, från utlandet erhålla frö av en hel del för köksväxtodlingen viktiga fröslag. Då det på grund härav samt med hänsyn därtill, att den under vanliga förhållanden bedrivna inhemska odlingen av köksväxtfrö visat sig icke på långt när räcka att tillgodose landets behov, syntes nödvändigt, att från statens sida särskilda åtgärder vidtoges till trygghet av behovet av köksväxtfrön, bemyndigade Kungl. Maj:t den 6 mars 1916 statens livsmedelskommission att inrätta en byrå för anskaffande och tillhandatållande av köksväxtfrön. Genom denna fröbyrås försorg hava under nämnda år anordnats omfattande fröodlingar inom landet av våra viktigaste köksväxter.

Jag delar till fullo lantbruksstyrelsens uppfattning, att den sålunda i större skala påbörjade inhemska odlingen av köksväxtfrö bör fullföljas för framtiden ävensom från statens sida uppmuntras. Mot att i sådant syfte jämväl köksväxtfröodling inbegripes i de statsunderstödda åtgärderna för fröodlingens främjande synes mig sålunda intet vara att

erinra. Emellertid torde någon ökning i ifrågavarande anslags nuvarande belopp ej för närvarande vara erforderlig härför. Då Kungl. Maj:t den 7 april 1916 företog till avgörande frågan om fördelning av anslaget för samma år till åtgärder för befordrande av inhemsk fröodling, fanns nämligen, med inräknande av befintlig odisponerad besparing å 1915 års anslag för samma ändamål, tillgängligt ett belopp av 30,082 kronor 75 öre. På grund av gjorda ansökningar och i anslutning till lantbruksstyrelsens förslag anvisade Kungl. Maj:t emellertid allenast 17,300 kronor. Således återstod en behållning av 12,782 kronor 75 öre. Med inräknande av 1917 års anslag å 20,000 kronor bör således för samma år finnas disponibel en summa av nära 32,800 kronor. Härav torde kunna påräknas vid 1918 års ingång återstå så stort belopp, att för detta år ett nytt anslag å 15,000 kronor bör vara till fyllest, därest tillstånd samtidigt erhålles att under år 1918 använda eventuell behållning å anslaget vid 1917 års slut.

[43.]

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1917 må kvarstå oanvänt å de såsom bidrag till åtgärder för befordrande av den inhemska odlingen av frö av vallväxter och foderrotfrukter anvisade anslag må av Kungl. Maj:t under år 1918 användas för dylika åtgärder beträffande vallväxter, foderrotfrukter och köksväxter;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 15,000.

c. Statskonsulent i fröodling.

Till anställande av en statskonsulent i fröodling har riksdagen för vart och ett av åren 1912—1917 anvisat å extra stat ett anslag av 6,500 kronor, varjämte riksdagen för sistnämnda år anvisat såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten i fröodling Anders Elofson, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgjorde i denna egenskap, ett anslag av 500 kronor.

[44.]
Statskonsulent
i fröodling.
(extra anslag.)

Den 19 oktober 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat reglemente för denne statskonsulent.

[44.] Den 21 juni 1916 har Kungl. Maj:t beträffande anslaget å 6,500 kronor för år 1917 meddelat enahanda föreskrifter som för föregående års anslag eller att statskonsulentens arvode skulle utgöra 4,000 kronor och att 2,500 kronor finge användas till bestridande av hans rese-kostnader.

I skrivelse den 5 oktober 1916 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel till oförändrade belopp även för år 1918 för anställande av en dylik statskonsulent och ålderstillägg åt Elofson, därest icke Kungl. Maj:t med anledning av viss på Kungl. Maj:ts prövning beroende framställning skulle finna gott förelägga riksdagen annat förslag i ämnet.

Departements-
chefen.

Såsom jag nästlidet är omförmälde äro vissa förslag angående ändring i avlöningen åt nu ifrågavarande statskonsulent och hans tjänstgöringsskyldighet remitterade till löneregleringskommittén. Denna kommitté har därefter erhållit uppdrag att utreda frågan om de ändringar i lantbruksstyrelsens organisation och stat, som kunde erfordras på grund av förläggandet dit av den centrala handläggningen av ärenden rörande egnahemsväsendet eller av annan anledning, och denna fråga har visst samband med nu förevarande statskonsulents avlöningsfråga. Jag hade hoppats, att alla dessa organisationsförslag skulle kunna av löneregleringskommittén avlämnas så tidigt, att de kunde bli föremål för proposition till instundande riksdag. Emellertid har det, såsom jag redan omnämnt, numera meddelats mig, att på grund av andra viktiga och brådskande ärenden detta icke blir för nämnda kommitté möjligt. Vid sådant förhållande måste jag tillstyrka, att även för år 1918 anslag till statskonsulenten i fröodling begäres på enahanda sätt som för år 1917.

På grund härav får jag nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1918 å *extra stat* anvisa såsom särskilda förslagsanslag, högst,

dels för anställande av en statskonsulent i fröodling..... kronor 6,500;

dels ock såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten i fröodling Anders Elofson, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egen-skap..... kronor 500;
eller tillhopa..... » 7,000.

d. *Sveriges utsädesförening.*

Såsom bidrag till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet har riksdagen på extra stat beviljat för vart och ett av åren 1905—1912 ett anslag av 25,000 kronor, för år 1913 ett anslag av 35,000 kronor samt för vart och ett av åren 1914—1917 ett anslag av 66,000 kronor. Därutöver har Kungl. Maj:t årligen till föreningen anvisat 15,000 kronor, som utgått från ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen därjämte å extra stat för år 1917 till understöd åt nämnda förening för en filial i mellersta Norrland anvisat för filialens upprättande 1,500 kronor samt för uppehållande av verksamheten vid densamma 8,000 kronor eller tillhoppa 9,500 kronor.

Därjämte anhöll riksdagen år 1916, i anledning av väckta motioner, om utredning och förslag rörande upprättande snarast möjligt å lämplig plats inom Jämtlands län av en filial till Sveriges utsädesförening.

Nu har föreningen i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift, med bifogande av berättelser över verksamheten och räkenskaperna under år 1915 samt provisoriskt statförslag för år 1918, anhållit, att av riksdagen måtte för år 1918 utverkas anslag till föreningen och dess filial i mellersta Norrland till belopp av 74,000 kronor. Häröver har lantbruksstyrelsen avgivit utlåtande den 24 november 1916.

Sedan lantbruksstyrelsen erhållit befallning att föranstalta om den utav riksdagen begärda utredningen angående en filial i Jämtland, har styrelsen med särskilt utlåtande den 24 november 1916 överlämnat yttrande i frågan från bemälda förening.

I en till Kungl. Maj:t inkommen skrift har därjämte Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anhållit om utredning angående inrättande av en dylik filial jämväl i Värmland. Efter erhållen remiss har lantbruksstyrelsen den 24 november 1916 yttrat sig även häröver och bifogat yttrande från merberörda utsädesförening.

Beträffande anslagen till själva föreningen och till filialen i mellersta Norrland, vilken är förlagd till Holm i Västernorrlands län, har utsädesföreningen i sin förstberörda skrift anfört, bland annat, följande:

»Under den tid, som förflutit, sedan föreningen senaste gången ingick till Eders Kungl. Maj:t med en liknande underdånig framställning, har ingen större förändring i föreningens verksamhet inträffat. Arbetena under det senast gångna året hava fortgått i full överensstämmelse med den plan för verksamheten, som upp-

[45.]
*Sveriges ut-
sädesförening.
(extra anslag.)*

*Angående
utsädesföre-
ningen och
filialen i
Västernorr-
lands län.*

[45.] gjordes i samband med begäran om förhöjt statsbidrag. Under den gångna delen av innevarande år hava såväl de egentliga förädlingsarbetena som verksamheten för övrigt bedrivits i minst samma utsträckning som närmast föregående år. — — — Vid filialerna, särskilt de senast tillkomna i Öster- och Västergötland, ha försöken under innevarande år varit avsevärt större än under det föregående. Resultaten för filialernas verksamhet ha också visat sig alltmera upplysande och värdefulla.

Såsom för vårt lands jordbruk mera påtagliga resultat av föreningens arbeten hava under föregående år efter mångårig omsorgsfull prövning till förökning och odling i stort överlämnats sju nya sorter av vete, havre, korn och vallgräs. Av dessa äro en havre-, en sexradskorn-, en timotej- och en ängssvingelsort utgångna från Luleåfilialen och sålunda avsedda för övre Norrlands behov. Därmed torde denna trakts möjligheter för en framgångsrik växtodling blivit ej oväsentligt ökade.

Föreningen har under året även på annat sätt sökt främja Norrlands växtodling. Sålunda hade föreningens Luleåfilial anordnat en utställning vid lantbruksmötet i Örnsköldsvik för att bekantgöra sina arbeten och väcka intresse för växtförädling och växtodling. Vid den nya filial i mellersta Norrland, till vilken riksdagen beviljat medel för nästkommande år, har verksamheten också redan påbörjats. Sedan nödiga avtal med ägaren till den egendom, dit filialen förlagts, blivit träffade, hava nämligen under den gångna hösten försök med höstsäd, särskilt råg, blivit utlagda i ganska stor omfattning; ett mindre försök med vårsäd har också under året utförts. Likaså har avtal blivit träffat om uppförandet av en för filialens arbeten erforderlig byggnad innehållande såväl lada och tröskloge som nödiga lokaler för skördens sortering, rensning och lagring jämte rum för finare arbeten och expedition. På grund av dessa under året vidtagna åtgärder bör sålunda filialen redan från början kunna komma i full verksamhet: föreståndare för densamma har också redan blivit utsedd. — — —

Föreningens ekonomiska ställning har under det senaste räkenskapsåret ej undergått någon nämnvärd förändring. Utgifterna under året i fråga ha visserligen på grund av den rådande dyrtiden i hög grad stegrats på vissa poster, men tack vare gjorda besparingar på andra håll hade dock inkomsterna blivit tillräckliga för att täcka utgifterna, om ej en större, oförutsedd utgiftspost för institutionsbyggnadens värmeledning tillkommit. En mindre del av omkostnaderna för denna reparation måste därför balanseras till följande år.

Även för innevarande år skulle inkomsterna varit tillräckliga för föreningens behov, om ej de abnormt höga priserna på åtskilliga förnödenheter samt höstens svåra skörde- och säningsväder medfört betydligt ökade utgifter för särskilt bränsle och diverse trycksaker samt försöksverksamheten på Svalöv. Föreningen nödgas därför redan nu räkna med någon brist i bokslutet för innevarande år. Även för de båda närmast följande åren torde det bliva mycket svårt för att ej säga omöjligt att med samma disponibla inkomstsumma som under innevarande år täcka de oundgängligen nödvändiga utgifterna. Emellertid har — — — den möjligheten tillkommit, att för nästkommande års stat kunna fylla behovet av tillskott utav de medel, som Allmänna svenska utsädesaktiebolaget enligt beslut den 21 innevarande oktober kommer att överlämna till föreningen utöver den förut bestämda och beräknade avgiften av 60,000 kronor. Uppenbarligen kan föreningen emellertid nu ej våga räkna med, att en sådan extra utdelning skall komma att ske även under nästkommande år; en eventuell extra utdelning 1918 skulle i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts

[45.]

nu gällande nämnda föreskrift först kunna upptagas i 1919 års stat. På grund härav har föreningen i bilagda provisoriska förslag till stat för år 1918 endast ansett sig kunna upptaga den med utsädesbolaget avtalade avgiften 60,000 kronor jämte statsanslag till förut beviljade belopp samt övriga inkomster i ungefärlig överensstämmelse med för innevarande år gällande stat. Skulle den nu rådande dyrtiden sträcka sina verkningar även utöver det år, för vilket föreliggande provisoriska statförslag uppgjorts och inkomsterna av denna eller eventuellt andra anledningar finnas otillräckliga för föreningens oundgängligen nödvändiga utgifter, får styrelsen taga under förnyad omprövning frågan om varifrån nödiga medel för täckandet av bristen skola kunna erhållas.»

Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt ansökningen om anslag å 74,000 kronor till föreningen och Västernorrlandsfilialen.

Beträffande den i riksdagens skrivelse åsyftade filialen i Jämtlands län vill jag erinra, att en sådan filial var eventuellt ifrågasatt redan vid de undersökningar, som föregingo propositionen i fjol om anslag till en filial i Västernorrlands län, men att frågan då undansköts av skäl, som omförmäldes i nämnda proposition.

Angående filial i Jämtlands län.

Utsädesföreningens styrelse har nu i detta ämne anfört huvudsakligen följande:

»Behovet av ett mera omfattande försöks- och förädlingsarbete med lantbruksväxterna i mellersta Norrland har vid olika tillfällen och senast i utlåtandet till kungl. lantbruksstyrelsen den 8 maj 1915 från utsädesföreningens sida framhållits. Att här än en gång närmare ingå därpå, torde så mycket mindre vara av behovet påkallat, som samtliga vidkommande myndigheter givit sitt erkännande däråt och riksdagen med anledning därav beviljat det sökta anslaget för den första filialen av utsädesföreningen i mellersta Norrland.

Redan jämsides med dessa allmänna synpunkter framhöll styrelsen emellertid i samma utlåtande ett par av de allmänt kända skäl, som tala för nödvändigheten att vid ett sådant arbete taga särskild hänsyn till den undantagsställning i växtbetingelser och därmed produktionsmöjligheter, vilken Jämtland intager genom sitt högre läge över havet och sitt därpå beroende hårdare klimat samt sin av annan geologisk formation betingade, rikare jordmån.

Med anledning härav hade styrelsen också föreslagit upptagandet av en mera självständig verksamhet inom länet, ehuru man av huvudsakligen ekonomiska hänsyn till en början ej vågat tänka sig denna i annan form än som en underfilial till den nämnda påtänkta stationen i Ångermanland.

I sitt utlåtande i frågan den 10 december 1915 har även kungl. lantbruksstyrelsen framhållit, att de lokala jordbruksförhållandena inom Jämtland — så olika som de äro dem i övriga delar av Norrland — kräva mera omfattande åtgärder för växtodlingens främjande därstädes. Det syntes emellertid kungl. lantbruksstyrelsen, som om härför snarast skulle erfordras en filial, sådan som den nu vid Holm ifrågasatta, något som erfarenheten från mellersta Sverige tycktes bekräfta, där det befunnits nödvändigt anordna särskilda filialer för Östergötland och Västergötland. Att kungl. lantbruksstyrelsen detta oaktat icke nu funnit sig böra fram-

[45.]

lägga förslag i dylik riktning, var uteslutande beroende därpå, att lantbruksstyrelsen ansett, att därmed lämpligen torde böra anstå, till dess närmare erfarenhet vunnits rörande verksamheten vid den nu föreslagna filialen och i vad mån denna visade sig kunna vara till gagn även för jordbruket i Jämtland.

Styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, vilken likaledes haft att yttra sig i frågan, finner det önskvärt, att varje större område med från landets övriga delar avvikande natur- och odlingsförhållanden måtte få en anstalt av nu antydd art som centralhärd för arbetet på växtodlingens höjande. Som sådana olikartade områden inom nu ifrågavarande delar av Norrland kunde anses åtminstone å ena sidan kust- och skogsområdet i Gävleborgs, Västernorrlands och Västerbottens län och det lägre skogsområdet i Jämtlands län och å andra sidan det senare länets till sin geologiska formation och sin flora skiljaktiga, till större delen kalkrika och synnerligen fruktbara högländ. Vartdera av dessa områden borde helst hava sin särskilda anstalt, liksom de mindre skiljaktiga öst- och västgötadistriktet redan erhållit. Det var också blott av sparsamhets- och lämplighetsskäl, som sistnämnda styrelse anslöt sig till utsädesföreningens förslag om en underfilial såsom övergångsform, vilken anordning styrelsen sålunda för sin del ville tillstyrka.

Då slutligen Kungl. Maj:t i sin nådiga proposition till riksdagen den 11 mars 1916 med anslutning till kungl. lantbruksstyrelsens ståndpunkt hänskjuter frågan om en eventuell underfilial i Jämtland till framtiden, hänvisas härvid uttryckligen till den möjlighet, riksdagen har att, därest den nu förordade anordningen i tillämpningen skulle visa sig medföra alltför stora olägenheter, taga under övervägande, huruvida och i vad mån statsverket må behöva bidraga till upprättande av en station i Jämtland.

Då än ytterligare inom riksdagen väcktes tvenne likalydande motioner — — om anvisande redan från och med 1917 av särskilt statsanslag till dylik anstalt inom Jämtlands län, framlade jordbruksutskottet det förslag till skrivelse i frågan till Kungl. Maj:t, som givit anledning till den nu pågående utredningen. Ur motiveringen till detta beslut må anföras, att utskottet fann den förebragta utredningen giva vid handen, att förhållandena i såväl mellersta Norrland som Jämtland vore av sådan art, att dessa landsdelars behov uti ifrågavarande avseende kunde rätt tillgodoses endast genom en försöksverksamhet bedriven vid särskilda, å lämpliga platser i dessa delar av landet förlagda växtförädlingsanstalter. Inrättande av sådana anstalter ansåg utskottet därför välbetänkt. Den mellan Jämtland och det övriga Norrland förefintliga olikheten med avseende å såväl klimat som jordmån torde nämligen påkalla, att en grundlig och effektiv försöksverksamhet i berörda syfte igångsattes jämväl inom detta län.

Av dessa uttalanden från samtliga myndigheter, som haft att yttra sig i frågan, framgår således, att man varit fullt enig om behovet av en självständig växtförädlingsanstalt i utsädesföreningens hand för Jämtlands län, och att det varit huvudsakligen ekonomiska skäl och en viss försiktighet, som vållat sakens undanskjutande för tillfället. Härutinnan må emellertid riksdagens beslut om önskvärdheten av en skyndsam utredning få anses hava undanröjt de största betänkligheterna och fastslagit frågans reala innebörd och brådskande art.

Den ytterligare utredning, som nu påfordrats, torde således huvudsakligen böra avse framläggande av ett förslag med kostnadsberäkning för den ifrågavarande filialens snara upprättande i sådan form, att goda garantier kunna bjudas för

ernående av de med densamma avsedda praktiska resultaten för vidkommande landsdelars jordbruk.

[45.]

Då utsädesföreningens styrelse vid denna förnyade behandling av frågan haft att utgå från helt andra förutsättningar och kunnat se densamma i hela dess vidd, har man måst fästa avseende vid den övervägande betydelse, som bearbetningen av foder- och vallväxter måste anses äga för en landsdel med sådant läge och sådana naturförhållanden, som de för Jämtland utmärkande, där gräs och andra foderväxter enligt vår officiella statistik intaga ej mindre än 74.5 procent av hela den odlade arealen eller vida mera än i något annat län. Den enkla utrustning och de begränsade driftkostnader, som kunnat anses tillräckliga, så länge man vågat räkna med huvudsakligen blott försök med spannmålsslagen, kunna då ej längre vara till fyllest. A andra sidan följer med en sådan utvidgning av arbetsplanen självfallet, att arbetsområdet vidgas till att omfatta även de högre liggande delarna av både Jämtland och Härjedalen med angränsande likartade områden.

Under sådana förhållanden finner styrelsen det från början nödigt fastslå, att man här måste räkna med en filial av samma omfattning och organisation och med ungefär lika stor utgiftsstat, som den redan i Ångermanland upprättade.

Arbetsplanen för den nya filialen bör då också i allt väsentligt överensstämma med den i skrivelsen till kungl. lantbrukstyrelsen den 8 maj 1915 föreslagna och således omfatta:

1:o. Iakttagelser över arbetsområdets särskilda behov av nytt odlingsmaterial samt av där rådande växtbetingelser och odlingsmöjligheter. I samband härmed insamling av material till prövning och förädling av såväl odlade som vilda växtslag inom området.

2:o. Jämförande försök vid sidan av de redan i orterna odlade sädena och fröslagen med dels sådana redan färdiga sorter, som kunna antagas passa för de givna förhållandena, och dels sådana som efter hand kunna framgå av förädlingen. Då arbetet i första hand gäller det bekanta silurområdet kring Storsjön, torde platsen för själva anstalten med de fasta försöken böra sökas inom detta område t. ex. i Rödöns omfattande odlingsbygd. Vid sidan därav bör dock efter hand tillkomma ett stigande antal lokala försök inom andra viktigare odlingsområden, framför allt i Ströms vattudal, samt såsom en synnerligen betydelsefull gren av verksamheten vallförsök och diverse experiment med betesvallar i högre lägen icke endast inom Jämtland utan även i angränsande bergstrakter, särskilt övre Härjedalen.

3:o. Lokal förädling, vilken på grund av områdets säregna växtbetingelser här torde få en ännu självständigare ställning än vid de övriga filialerna — — —.

4:o. Förökning inom området av för detta lämpliga befunnna nya sorter samt inspektion och vägledning vid enskildas försök att göra sig dylika till godo — — —.

Samarbetet med den närbelägna och redan i verksamhet komna filialen i Ångermanland torde i mycket underlätta genomförandet av detta program.

Till uppehållande av filialens verksamhet i denna omfattning torde såsom redan nämnts enligt styrelsens åsikt erfordras ett lika stort statsanslag som det till den senast organiserade filialen beviljade eller 8,000 kronor per år — — —.

Organisationskostnaderna torde också lämpligen böra ställas lika för båda, om än fördyringar här och där nu äro att påräkna — — —.

Vid sidan av de rent ekonomiska förutsättningarna för ett företag av nu ifrågavarande slag tillkommer lokalfrågan — tillgången på för den avsedda verk-

[45.] samheten lämpade och tillräckliga såväl utrymmen inomhus som fältområden för försöksodlingarna — ett avgörande rum. Båda förutsätta de emellertid för sin lösning en ortskämedom och en erfarenhet av möjligheterna på platsen, som endast stå de där bofasta till buds.

Då länets hushållningssällskap redan enligt de ovan nämnda motionerna inom riksdagen visat sig intresserat av saken och villigt att ekonomiskt understödja densamma genom att på frågans dåvarande ståndpunkt ställa i utsikt tillfälligt och årligt understöd, har styrelsen sålunda funnit det lämpligt att nu hos detsamma hemställa, om det ej möjligen skulle vilja stå fast vid dessa löften i vad de avse beredandet av nödiga arbetslokaler och sålunda påtaga sig skyldigheten att mot skälig ränta på anläggningskostnaden tillhandahålla en för filialens verksamhet lämpad byggnad, huvudsakligen lada och loge. Med angivande av de fordringar, filialen enligt föregående utredning måste ställa på tillgången till ett jordbruk, stort nog för att åt de olika försökssäderna där skulle kunna anvisas lämpliga platser i en ordnad cirkulation, tillät styrelsen sig ävenledes åt sällskapet överlåta valet av lämplig förläggningssort för anläggningen — — —.

Intet hinder torde således nu möta för styrelsen att, så snart därför beräknade och behövlige medel ställts till förfogande, gå i författning om upprättandet inom Jämtlands län av en sådan filial till Sveriges utsädesförening, som av riksdagen med dess skrivelse till Kungl. Maj:t torde hava avsetts.»

Därefter har föreningen till lantbruksstyrelsen ingivit ett från Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott erhållet protokollsutdrag, utvisande att utskottet beslutat låta uppföra och tillhandahålla för förädlingsanstalten behövlig byggnad mot en efter skälig ränta å byggnadskostnaden fastställd årlig hyra. Åt en kommitté har uppdragits att ge anvisning å lämplig plats för filialen och försöksareal.

Lantbruksstyrelsen, som inhämtat, att Västernorrlands läns hushållningssällskap till åstadkommande av utsädesföreningsfilialen vid Holm bidragit med iordningställande av behövlige byggnader, lada och loge, har anfört, att styrelsen ansåge, att även Jämtlands läns hushållningssällskap borde bevilja sådant bidrag, därest en filial till utsädesföreningen förlägges inom hushållningssällskapets område. Då lantbruksstyrelsen icke hade något att erinra mot det av utsädesföreningens styrelse avgivna nu föreliggande förslaget, har styrelsen, under villkor att Jämtlands läns hushållningssällskap tillhandahölle behövlige byggnader, huvudsakligen lada och loge, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till en Sveriges utsädesförenings filial i Jämtlands län på extra stat för år 1918 anvisa 9,500 kronor, därav 1,500 kronor till filialens upprättande samt 8,000 kronor till uppehållande av verksamheten vid densamma.

Angående filial
i Värmlands
län.

Hushållningssällskapets i Värmlands län förvaltningsutskott har i sin förberörda skrivelse framhållit, att Värmland i avseende å klimat och jordmån avsevärt skiljer sig från de angränsande landskapen, vilket

förhållande ansåges till fullo motivera behovet av en dylik filial inom Värmland. I betraktande av att Värmlands jordbruk vore mångdubbelt mer omfattande än Jämtlands bleve detta behov ännu mer framträdande.

[45.]

Utskottet har vidare anfört:

Den värmländska åkerjorden är nästan undantagslöst mycket kalkfattig, ofta rå och sur, grunt brukad och högst sällan täckdikad, detta senare huvudsakligen beroende på det synnerligen låga jordvärdet. Värmland har långa, kalla vårar, tiden för vårsådden är i genomsnitt 14 dagar senare än i Västergötland och 8 dagar senare än i Uppland, varför följaktligen mognadstiden inträffar längre fram på hösten. Vårsåden kommer således att i Värmland utveckla sig och kärnsättas under en senare tidsperiod av sommaren än i nyss nämnda landskap.

I sydligare delarna av länet ävensom i norra Dalsland är medelnederbörden under juni månad ytterst ringa. Dessa trakter äro att räkna som de under denna tid mest nederbördsfattiga i vårt land. Då vårsådden till följd av kylan från Vänerns vattenmagasin inträffar, vilket nyss påpekats, så sent som i medio och slutet av maj månad, nedsättes grödan ofta högst betydligt till följd av en efterföljande torkperiod.

Här erfordras således för ett dylikt klimat lämpliga sorter, och särskilt en havrestam, som besitter den egenskapen att under sin första utveckling kunna uthärda en längre torkperiod.

Av de uppgifter om skörden olika år, vilka finnas angivna i hushållnings-sällskapets årsberättelser, finner man med förvåning, att skörderesultaten inom Värmland under de senaste båda årtiondena icke nämnvärt förbättrats. Särskilt i ögonen fallande är, hurusom havreskördarna visat sig synnerligen ojämna. Visserligen kan man iakttaga en liten stegring av hektolitervikten å havre — givetvis en följd av användandet av mera förädlade sorter. Denna stegring har emellertid icke följts av något större utbyte att tala om, trots att jordbruket under de senaste åren omfattats med allttjämt stigande intresse och åkerjordens brukning och gödsling ägnats allt större omsorg.

Orsaken till att skördarna icke i någon vidare grad ökats torde kanske delvis vara att söka i det förhållandet, att de numera brukliga förädlade sorterna icke besitta de egenskaper, som äro erforderliga för uppnåendet av en bättre utveckling under för handen varande naturförhållanden.

Det synes förvaltningsutskottet således uppenbart, att en växtförädlings-verksamhet, direkt inriktad på det värmländska jordbruket, skall vara för dettas utveckling av stor betydelse, och vågar därför förvaltningsutskottet i största underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t vid föranstaltande om utredning och uppgörande av förslag till upprättande av en filial till Sveriges utsädesförening inom Jämtlands län jämväl täcktes utreda och uppgöra förslag till en liknande filial inom Värmlands län.»

Sveriges utsädesförenings styrelse har i sitt yttrande över denna framställning uttalat sig sålunda:

»Nu är det ett faktum att, såsom även förvaltningsutskottet från olika synpunkter påvisar, Värmland i förhållandet till angränsande delar av mellersta Sverige intager en särställning, fullt jämförlig med Jämtlands i mellersta Norrland. Därav

[45.] föränledes salunda yrkandet, att även denna provins måtte bliva delaktig av samma förmåner, som nu satts i fråga för Jämtland.

I anslutning härtill vill styrelsen också bekräfta, att den vid Sveriges utsädesförenings arbeten -- vid lokala försök och insyningar av bolagets odlingar såväl som på enskild väg -- vunna erfarenheten i denna fråga är av samma innebörd, som ovan angivits. Mer än en gång har det hänt, att nya förädlingsprodukter, som t. ex. i Skaraborgs län, i Mälardistrikterna eller till och med i Dalarna lämnat goda utslag vid försöksodling, kommit till korta i Värmland, liksom över huvud på andra håll väl upptagna Svalövssorter, exempelvis guldregnshavren, ej vunnit någon större spridning i jordbruksdistriktet nordväst och norr om Vänern, där de eljest, att döma av sina egenskaper, borde hava all utsikt att utveckla sig väl.

Förklaringen härpå lämnas, åtminstone från en sida, i den nämnda skrivelsen, då däri framhålles den av den stora insjöytans avkylning vållade anmärkningsvärda förseningen av vårsådden, som låter grödan på ett ännu alltför tidigt utvecklingsstadium bliva utsatt för den svåra torka i juni månad, som likaledes är karakteristisk för dessa landsdelar. Dessa för övrigt i lantmannakretsar väl bekanta förhållanden belysas även av vårt lands meteorologiska statistik, vilken bland annat uppgiver medelnederbörden under 41 år i Karlstad för juni månad till blott 46.5 mm., under det att de motsvarande siffrorna för t. ex. Nora 65.1 mm., Falun 55.8, Örebro 55.4, Skara 59.1 och Vänersborg 57.9 angiva en vida högre nederbörd. För juli är medeltalet däremot för Karlstad 71.1 mm., årets månadsmaximum.

Nu anförda förhållanden gälla visserligen strängt taget endast tydligare delarna av Värmland och norra Dal -- i och för sig redan nog ansevärd områden -- men de trakter, som i norr stöta intill dessa, liksom den med dem i vegetationsförhållanden nära överensstämmande Bergslagen utgöra ett föga avvikande men praktiskt sett lika egenartat distrikt, som jämväl bör kunna påkalla uppmärksamhet för sitt jordbruk.

När man därtill betänker, att ensamt Värmland beträffande den absoluta arealen av den odlade jorden intager femte rummet bland rikets län -- överträffat endast av Malmöhus, Skaraborgs, Kristianstads och Östergötlands län -- samt att de likställda delarna av Dal och Västmanland även omfatta vidsträckta jordbruksarealer, befinnes således frågan här gälla ett så avsevärt produktionsområde, att det arbete, som skulle få till uppgift att främja dess växtodling, med allt skäl kan jämföras med det samtidigt för Jämtlands län ifrågasatta.

Till sist vill styrelsen också från utsädesföreningens synpunkt framhålla, att, om nu till de förut -- i Öster- och Västergötland, Uppland, Ångermanland och Norrbotten -- befintliga och arbetande grenstationerna av föreningens verksamhet komme dylika ej blott i Jämtland utan även i Värmland, den behövliga uppsättningen av filialer därmed skulle bliva fullständig. Inom alla viktigare, växtgeografiskt begränsade produktionsdistrikt på fastlandet skulle således därefter fasta avläggare av den för hela landet arbetande centralanstalten på Svalöv kunna förmedla tillgodogörandet av de ernädda resultaten. Härmed skulle dessutom följa fördelar av olika slag. Uppsökandet av utgångsmaterial från vilt eller från gammalt odlat material liksom översikten av olika landsdelars odlingsmöjligheter och växlande anspråk skulle vinna nya, mera omedelbara utgångspunkter. De varandra närmast liggande filialerna skulle utan tvivel komma att stödja och väckande påverka varandra, kanske till och med bedriva en eller annan undersökning gemensamt. Kort

sagt, hela utsädesföreningens verksamhet skulle härigenom än mera konsolideras, på samma gång som dess möjligheter att direkt påverka det praktiska jordbruket i vårt vidsträckta lands olika delar skulle väsentligen ökas.

[45.]

Beträffande organisationen av föreningens filial för nu angivna områden måste de för Ultunafilialen tillämpade principerna få anses vara de lämpligaste. Huvudvikten borde således läggas på strå- och trindsäd, med vilka såväl omfattande jämförande försök som självständig lokal förädling skulle bedrivas. Därefter på rotfrukter och vallväxter med försöksodlingar av olika slag. En viktig uppgift borde till sist vid denna som vid övriga filialer böra ses i studiet av områdets vegetationsförhållanden samt odlade och vilda växtbestånd, varav det för bearbetning lämpliga skulle tagas till vara. Befintligheten av sådan filial skulle slutligen också avsevärt befördra och underlätta förläggandet till denna landsdel av ansenliga förökningar av Svalövssorterna, varigenom dessas spridning och tillgodogörande i allmänhet skulle främjas.

Arbetet borde bedrivas dels vid en fast huvudstation ej för långt norr om Väneren dels genom mer eller mindre fasta lokala försök, å ena sidan åt Dal och Värmlandsnäs, å den andra norr och nordost ut. Den stora omväxlingen av jordarter och fuktighetsförhållanden inbjuder här också till praktiskt vägledande försök av olika slag.

Den alltid viktiga frågan om förläggning av huvudstationen torde i detta fall ej komma att bereda några svårigheter. Dels har ju hushållningssällskapet redan genom sitt initiativ lagt i dagen ett verksamt intresse för saken. Dels har också styrelsen genom föreståndaren på Svalöv förvissat sig om, att flera för ändamålet lämpliga och nog stora jordbruk finnas att välja på, vilka såväl genom jordens beskaffenhet, indelning och skötsel som för handen varande byggnadsmöjligheter särdeles väl ägna sig för ändamålet. Genom förbindelser inom länet och resor genom orterna har detta bekräftats.

De beräkningar styrelsen gjort beträffande kostnaderna för anläggning och drift av en någorlunda väl utrustad filial med de uppgifter och det verksamhetsområde, som ovan angivits, hava givit till resultat en summa så nära överensstämmande med den av senaste riksdag för den nya filialen anvisade, att det enklaste blir att nu föreslå lika mycket: till organisation och uppsättning för en gång således 1,500 kronor och till den årliga driften 8,000 kronor per år — — —.

Av denna framställning torde sålunda framgå, att styrelsen är villig och beredd att, så snart de därför beräknade medlen bliva tillgängliga, sörja för anläggandet av en filial till Sveriges utsädesförening inom Värmlands län med den organisation och utrustning, som här ovan angivits.»

Lantbruksstyrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra mot utsädesföreningens förevarande förslag samt tillstyrkt ett anslag av 9,500 kronor, därav 1,500 kronor för filialens organisation.

Till uppehållandet av verksamheten vid själva föreningen samt dess nya filial i Västernorrlands län böra uppenbarligen samma anslag utgå, som härtill beviljats för innevarande år.

Departements-
chefen.

Förslaget att bereda anslag till en filial jämväl i Jämtlands län

[45.] vill jag understödja. Till den i denna fråga åstadkomna utredningen har jag icke annat att tillägga än att jag, i likhet med lantbruksstyrelsen, anser det böra fordras, att för Jämtlandsfilialen gratis tillhandahållas loge och lada.

Vad beträffar den ifrågasatta Värmlandsfilialen finner jag väl beaktansvärda skäl vara anförda för dess upprättande, men då medel till en ny filial beviljades i fjol och jag nu tillstyrker anslag till ytterligare en, anser jag, att med anslag till en filial även i Värmland bör för närvarande anstå, desto mer som det är nödvändigt att av budgethänsyn nu icke medtaga sådana utgifter, som synas kunna utan alltför stor olägenhet uppskjutas någon tid.

Mot de för föreningen samt filialerna i Västernorrlands och Jämtlands län begärda anslagsbeloppen finner jag icke någonting att erinra.

Angående villkoren för de ifrågasatta anslagens åtnjutande torde Kungl. Maj:t vilja meddela enahanda bestämmelser, som gälla ifråga om anslagen för innevarande år.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet kronor 66,000;

dels till uppehållande av verksamheten vid föreningens filial i Västernorrlands län kronor 8,000;

dels ock för inrättande av en föreningens filial i Jämtlands län 1,500 kronor och för uppehållande av verksamheten vid denna filial 8,000 kronor eller tillhoppa kronor 9,500;
eller sålunda inalles » 83,500.

11. Mindre jordbruket.

a. Höjande av det mindre jordbruket.

[46.] Alltsedan år 1901 har riksdagen anvisat medel å *extra stat* till
 Åtgärder för
 höjande av
 det mindre
 jordbruket.
 (extra anslag.) åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. För varterdera av åren 1914 och 1915 anvisade riksdagen för detta ändamål ett anslag av 270,000 kronor och medgav därjämte, att Kungl. Maj:t finge för dylika åtgärder under varterdera av sistnämnda år disponera jämväl vad som vid utgången av föregående år möjligen icke blivit använt av tidigare för enahanda ändamål anvisade anslag.

Då jag den 14 januari 1915 anmälde anslagsbehoven under nionde huvudtiteln för år 1916, anförde jag, att på grund av rådande förhållanden statsbidrag från anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket icke syntes böra under år 1915 av Kungl. Maj:t beviljas till premiering av mindre jordbruk, till studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor samt till premiering av mindre odlingsföretag. Jag ansåg, att det kunde med visshet beräknas, att genom dessa inskränkningar minst 150,000 kronor av anslaget borde kunna besparas. Även för år 1916 ansåg jag det skola bli nödvändigt att vidtaga inskränkningar i statsutgifterna och uttalade, att nu ifrågasvarande anslag icke torde kunna undgå att därvid röna inverkan, om än inskränkningarna möjligen icke behövde bli fullt lika stora som för år 1915. Ifall nyssnämnda beräknade besparing från år 1915 å minst 150,000 kronor finge användas under år 1916, skulle densamma giva möjlighet att under sistnämnda år meddela understöd i något större utsträckning än som borde bli fallet under år 1915. Detta syntes enligt min mening skola bli tillräckligt, och på grund härav behövde icke något nytt anslag för år 1916 äskas av riksdagen.

I enlighet härmed begärde Kungl. Maj:t allenast riksdagens medgivande att under år 1916 använda behållning å detta anslag från år 1915.

Uti en inom riksdagen väckt motion föreslogs emellertid, att å extra stat för år 1916 måtte anvisas ett anslag å 120,000 kronor, varigenom de tillgängliga medlen med inräknande av ovanberörda behållning skulle för år 1916 uppgå till det förut vanliga beloppet, 270,000 kronor. Riksdagen anförde att, ifall åtgärden att för år 1915 inställa premieringar och studieresor skulle komma att tillämpas jämväl under år 1916, riksdagen funne, att de synnerligen behjärtansvärda ändamål, som anslaget till höjande av det mindre jordbruket vore avsett att främja, härigenom icke skulle bli i önskvärd grad tillgodosedda. Riksdagen hölle nämligen före, att under år 1916 den egentliga jordbrukspremieringen med tillhörande utdelning av premielån borde med hänsyn till den stora betydelsen för det mindre jordbruket av denna verksamhet återupptagas och att av samma anledning bidrag ock borde utgå till studieresor. På grund härav hade riksdagen ansett sig böra biträda det i motionen framställda förslaget och, jämte det riksdagen medgav disponerandet av behållningen från år 1915, anvisade därför riksdagen för ändamålet ett anslag av 120,000 kronor.

I statsrådsprotokollet till 1916 års statsverksproposition anförde jag, att en behållning å omkring 30,000 kronor syntes kunna antagas

[46.] komma att finnas å förevarande anslag vid sistnämnda års utgång och att, därest även för år 1917 ett belopp av 270,000 kronor borde beredas, nytt anslag icke torde behövas till större belopp än 240,000 kronor, ifall sagda behållning då tillika finge användas. I överensstämmelse härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att dels medgiva, att vad vid utgången av år 1916 kunde kvarstå oanvänt å ifrågavarande anslag finge disponeras för enahanda ändamål under år 1917, dels ock för samma ändamål för år 1917 anvisa ett anslag av 240,000 kronor.

Under framhållande av att medel för ifrågavarande ändamål borde för år 1917 finnas tillgängliga till belopp, som med sammanräknande av besparing å anslaget för år 1916 uppginge till det förut vanliga, biföll riksdagen Kungl. Maj:ts sistberörda framställning.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 1 november 1916 anført, att medel till ifrågavarande ändamål torde böra finnas tillgängliga även för år 1918 till samma belopp som det för år 1917 beräknade eller omkring 270,000 kronor, samt hemställt, att av riksdagen måtte begäras så stort anslag, som behövdes för att tillsammans med vid 1917 års utgång eventuellt påräknelig behållning uppgå till sagda belopp.

Den 2 juni 1916 företog Kungl. Maj:t till avgörande frågan om fördelning för samma år av statsbidrag från detta anslag och anvisade därvid ett sammanlagt belopp av 260,700 kronor. Enligt intyg från statskontoret hade å föregående års anslag till ifrågavarande ändamål vid 1915 års utgång återstått odisponerat ett belopp av i runt tal 233,000 kronor. Tillsammans med årets anslag, 120,000 kronor, fanns alltså disponibelt ett belopp av ungefär 353,000 kronor. Efter anvisandet av nyssberörda 260,700 kronor återstå härav 92,300 kronor. Tillsammans med det för år 1917 av riksdagen anvisade anslaget å 240,000 kronor skulle alltså medelstillgången för sistnämnda år utgöra 332,300 kronor.

Då väl härav icke mer än anslagets normala belopp, 270,000 kronor, bör i år av Kungl. Maj:t anvisas såsom statsbidrag, synes en behållning å åtminstone 60,000 kronor kunna påräknas vid slutet av år 1917. För fyllande av det normala årsbeloppet skulle alltså för år 1918 erfordras ett anslag av 210,000 kronor, därest sagda behållning får tagas i anspråk under sistnämnda år.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att de sakkunniga, som den 14 oktober 1914 avgivit betänkande i egnahemsfrågan, bland annat föreslagit, att för de fall, då nyodling av medelst egnahemslån inköpt obebyggt område helt eller till övervägande del tarvades, understöd av statsmedel till högst samma belopp som räntan å lånet och ej till mer än halva odlingskostnaden måtte kunna medgivas låntagare under högst

tre år av den tid, skyldighet att erlägga amortering icke förekomme, och att dessa understöd måtte tagas från det i statsanslaget till höjande av det mindre jordbruket ingående anslaget till premiering av mindre odlingsföretag, vilket anslag med anledning härav borde höjas från 50,000 kronor till 75,000 kronor. Jag hyser förhoppning att under riksdagens lopp kunna förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i egnahemsfrågan och, då jag anser det nyss omförmälda förslaget av egnahemssakkunniga om odlingshjälp till egnahemslåntagare vara välbetänkt och förtjänt att i huvudsak understödjas, finner jag erforderligt belopp härtill nu böra beräknas i riksstaten. I ett avseende anser jag mig emellertid redan nu böra uttala en från nämnda sakkunniga avvikande mening, nämligen så vitt rör förslaget, att sagda odlingshjälp skulle utgå från samma medel under nu förevarande anslag, som äro avsedda till premiering av mindre odlingsföretag. Då ändamålen med dessa bägge odlingsunderstöd äro ganska olika, då de skulle utgå under helt olika villkor och efter särskilda regler samt sökas på skilda sätt och beviljas av olika myndigheter, anser jag det vara för vinnande av reda och enkelhet önskvärt, att egnahemslåntagarnas odlingshjälp utgår från ett särskilt för detta ändamål anvisat anslag. Härtill återkommer jag i nästa punkt.

[46.]

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1917 må kvarstå oanvänt å anslag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket må av Kungl. Maj:t under år 1918 disponeras för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 210,000.

b. *Odlingshjälp till egnahemslåntagare.*

Under åberopande av vad jag anfört under nästföregående punkt tillstyrker jag, att ett anslag å extra stat för år 1918 nu beräknas för odlingshjälp till egnahemslåntagare. Verkställda beräkningar ha givit vid handen, att beloppet torde böra sättas avsevärt högre än de sakkunniga föreslagit, och jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[47.]

*Odlingshjälp
till egnahems-
låntagare.*

(extra anslag.)

att i avvidan på den särskilda proposition angående anslag för odlingshjälp till egnahemslåntagare,

[47.]

som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av..... kronor 50,000.

c. *Statskonsulent för det mindre jordbruket.*

[48.]

Stats-
konsulent
för det mindre
jordbruket.
(extra anslag.)

Till anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket har riksdagen för vart och ett av åren 1910—1917 beviljat å *extra stat* ett anslag av 6,500 kronor, varjämte riksdagen för sistnämnda år såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten för det mindre jordbruket August Östergren, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgjorde i denna egenskap, anvisat ett anslag av 500 kronor. Av anslaget å 6,500 kronor användas 4,000 kronor till arvode åt konsulenten och 2,500 kronor till bestridande av hans resekostnader. Reglemente för denne statskonsulent är av Kungl. Maj:t utfärdat den 15 oktober 1909.

I skrivelse den 5 oktober 1916 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för år 1918 för anställande av en sådan statskonsulent.

Departement's-
chefen.

Med avseende å nu ifrågavarande statskonsulent föreligga enahanda förhållanden som de, för vilka jag förut denna dag redogjort beträffande statskonsulenten i fröodling. Under åberopande av vad jag där anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 anvisa såsom särskilda förslagsanslag, högst,

dels för anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket kronor 6,500;

dels ock såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten för det mindre jordbruket August Östergren, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap, kronor 500;
eller tillhopa » 7,000.

d. *Ordnad bokföring vid mindre jordbruk.*

Såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för vart och ett av åren 1912—1915 anvisat ett förslagsanslag av 15,000 kronor. För vartdera av åren 1916 och 1917 har riksdagen anvisat för detta ändamål ett förslagsanslag till samma belopp som förut eller 15,000 kronor samt tillika medgivit, att Kungl. Maj:t finge härav använda högst 5,000 kronor till åtgärder för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar angående jordbruk. [49.]
*Ordnad bok-
föring vid
mindre jord-
bruk.*
(extra anslag.)

Kungl. Maj:t har den 31 december 1915 utfärdat ny kungörelse angående statsbidrag från ifrågavarande anslag.

I skrivelse den 19 december 1916 har lantbruksstyrelsen hemställt, att anslag för år 1918 måtte äskas av riksdagen till samma belopp och på samma sätt som för år 1917.

I enlighet härmed och då anledning synes saknas att för närvarande, innan ytterligare erfarenhet inhämtats om de nya reglernas verkan, vidtaga någon ändring i anslagsbeloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av ... kronor 15,000, ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav använda högst 5,000 kronor till åtgärder för åstadkommande av räntabilitetsberäkningar angående jordbruk.

12. *Smörprovningar m. m.*

Under en följd av år har Kungl. Maj:t till smörprovningar i Malmö och Göteborg anvisat statsbidrag från ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar, vilket bidrag under de senare åren utgått med 15,000 kronor årligen. Såsom ökat statsbidrag till dessa smörprovningar har därjämte riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, för vart och ett av åren 1906—1917 anvisat å *extra stat* 10,000 kronor, varjämte ytterligare beviljats för varje av åren 1910— [50.]
*Smörprov-
ningar m. m.*
(extra anslag.)

[50.] 1917 6,000 kronor till anställande av särskilda undersökningar av vattenhalten i svenskt exportsmör.

Lantbruksstyrelsen har nu med utlåtande den 20 november 1916 överlämnat en av styrelsen för smörprovningarna gjord framställning om beredande av anslag för år 1918.

Sistnämnda styrelse har därvid åberopat en för innevarande år uppgjord inkomst- och utgiftsstat för ifrågavarande provningar, enligt vilken icke någon behållning från år 1916 upptagits såsom tillgång och icke heller något överskott vid 1917 års slut beräknats uppstå. Statsbidraget har därvid uppförts till det för innevarande år till de fortgående smörprovningarna beviljade beloppet, 25,000 kronor. Anslagen från hushållningssällskapen och provningsavgifter från mejerier hava beräknats till 18,000 kronor samt avgifter för rätt att begagna runmärket till 2,000 kronor. Genom tillhandahållande av runmärkta stäver och smörpapper m. m. beräknas inflyta netto 13,450 kronor. Smörprovningarnas styrelse har vidare anført, dels att kostnaderna för år 1918 svårligen kunde beräknas lägre än för år 1917, dels ock att större bidrag från rikets hushållningssällskap icke vore att under år 1918 påräkna och att alltså ett statsbidrag till oförändrat belopp av 25,000 kronor även för år 1918 vore behöfligt.

För egen del har lantbruksstyrelsen anført, att för år 1918 medel till enahanda belopp som för innevarande år erfordrades såväl till de fortgående smörprovningarna som ock till bestridande av kostnaderna för kontrollen över efterlevnaden av gällande föreskrifter rörande vattenhalten hos svenskt exportsmör.

*Departements-
chefen.*

Under år 1916 har smörprovningarnas verksamhet varit i viss mån inskränkt och detsamma gäller i än högre grad om vattenhaltsundersökningarna rörande exportsmör. Då det syntes antagligt, att enahanda förhållanden skulle göra sig gällande under åtminstone någon del av år 1917, föreskrev Kungl. Maj:t den 8 december 1916 vid anvisande av anslag för dessa ändamål för år 1917, att visserligen anslaget å extra stat å 10,000 kronor till smörprovningarna skulle utanordnas till dessas styrelse, men att det sedvanliga ytterligare statsbidraget å 15,000 kronor från ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar skulle ställas till lantbruksstyrelsens förfogande och endast i mån av behov tillhandahållas smörprovningarnas styrelse. Anslaget till vattenhaltsundersökningar anvisas alltid till lantbruksstyrelsens förfogande och användes endast i mån som förhållandena kräva.

Till smörprovningarna synas för år 1918 fortfarande böra utgå i mån av behov högst 15,000 kronor från anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar. Såsom av den nu ingivna framställningen jämte lantbruksstyrelsens utlåtande framgår, bör emellertid även för sistnämnda år ytterligare anslag å 10,000 kronor beredas till dessa provningar. Likaså bör anslag till vattenhaltsundersökningar av exportsmör fortfarande finnas att tillgå till oförändrat belopp.

[50.]

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 anvisa
dels till statsbidrag till fortgående smörprovningar
 ett anslag av..... kronor 10,000;
dels ock till bestridande av kostnaderna för kontrollen över vattenhalten i svenskt exportsmör ett anslag av kronor 6,000;
 eller tillhopa » 16,000.

13. Vattenavtappningar m. m.

a. Norrländska avdikningsanslaget.

Under benämning »norrländska avdikningsanslaget» hava sedan flera år medel anvisats å *extra stat* till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutedikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostilländighet för närliggande bygd. Företrädesrätt är medgiven för sökande från Gävleborgs län och Dalarna att av anslagets belopp erhålla bidrag till högst 100,000 kronor. Anslagsbeloppet har utgjort för vartdera av åren 1913 och 1914 1,100,000 kronor, för år 1915 1,900,000 kronor, varav dock 400,000 kronor voro avsedda att utgå redan under år 1914, för år 1916 1,500,000 kronor och för år 1917 1,900,000 kronor. Till följd av bristande arbetskrafter inom lantbruksstyrelsen hava anslagen under åren 1914 och 1915 ej kunnat till fullo tagas i anspråk, och har riksdagen därför på Kungl. Maj:ts framställningar medgivit, att uppkomna besparingar finge användas påföljande år.

[51.]

Norrländska
avdiknings-
anslaget.

(extra anslag.)

I avseende på nyssnämnda företrädesrätt för sökande från Gävleborgs län och Dalarna till viss del av anslaget vill jag erinra om följande. För år 1912 utgingo tre anslag, nämligen norrländska avdikningsanslaget,

[51.] som då blott avsåg de fyra nordligaste länen, samt allmänna avdikningsanslaget och allmänna frostminskningsanslaget, vilka avsågo riket i övrigt. Vid 1912 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att de bägge sistnämnda anslagen skulle sammanslås, men i samband därmed Gävleborgs län och Dalarna, vilka i klimatiskt och andra hänseenden vore närmast lika de nordligare länen, överflyttas till det norrländska avdikningsanslagets område. För att varken de fyra län, som dittills ensamma åtnjutit förmånen av bidrag från sistnämnda anslag, eller de båda nytillkomna länen skulle komma i ogynnsammare ställning än om överflyttningen icke ägt rum, ökades det norrländska avdikningsanslaget på grund av överflyttningen med 100,000 kronor, varjämte föreskrevs, att de bägge nytillkomna länen skulle äga företrädesrätt till anslag inom detta belopp. Departementschefen ansåg denna företrädesrätt böra gälla under viss tid, förslagsvis högst tre år. Anslagsbeloppen till dessa bägge län hava emellertid icke under något år därefter uppgått till 100,000 kronor. Någon skillnad i villkoren för bidrags åtnjutande finnes icke mellan dessa bägge län och de övriga fyra länen.

I avseende å villkoren för bidrag från norrländska avdikningsanslaget vill jag erinra, att med anledning av riksdagens framställning i skrivelse den 13 maj 1916 Kungl. Maj:t den 28 juli 1916 utfärdat ny kungörelse därom att gälla från och med år 1917. Den viktigaste nyheten är, att bidrag från anslaget numera kan utgå även till utdikning av redan odlad jord, ehuruval företag, som avse uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, skola äga företräde i den mån sådant kan visa sig lämpligt. Det är antagligt, att genom denna ändring anslaget kommer att bliva ännu mer begärligt än hittills. Statsbidrag utgår med högst hälften av den beräknade kostnaden ävensom av undersöknings- och förrättningskostnad samt kostnad för kartor och handlingar.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 21 oktober 1916 hemställt om beredande av anslag för detta ändamål för år 1918 och därvid yttrat sig sålunda.

»Beträffande norrländska avdikningsanslaget utgör detta för år 1916 1,500,000 kronor, vartill komma 100,640 kronor under år 1915 oanvända medel av 1915 års anslag, vilka blivit ställda disponibla för år 1916. För år 1916 är därför ett belopp av 1,600,640 kronor tillgängligt av norrländska avdikningsanslaget. Av detta belopp hava enligt till lantbruksstyrelsen inkomna meddelanden redan 1,065,600 kronor blivit under året beviljade att utgå till sammanlagt 306 företag, varförutom 389,200 kronor blivit av lantbruksstyrelsen hos Eders Kungl. Maj:t tillstyrkta till 181 företag, om vilka hittills meddelanden icke lämnats, huruvida bidrag komma att till dem

beviljas. Granskningsarbetena äro i övrigt så framskridna, att lantbruksstyrelsen anser sig hava skäl antaga, att de så kunna bedrivas i år, att hela anslagssumman 1,600,640 kronor kommer att tagas i anspråk. För att hela sistnämnda anslagssumma skall under året bliva använd, erfordras utöver de redan granskade förslagen företag med en sammanlagd kostnadssumma av minst 291,680 kronor, utgörande dubbla beloppet av skillnaden mellan hela anslagssumman 1,600,640 kronor och de redan beviljade eller tillstyrkta bidragen $1,065,600 + 389,200 = 1,454,800$ kronor.

För närvarande återstå inneliggande hos lantbruksstyrelsen 299 planer, till vilkas utförande bidrag ur norrländska avdikningsanslaget begärts. Avdikningskostnaderna och dylikt till dessa 299 företag hava av förslagsställarna beräknats utgöra sammanlagt 3,242,170 kronor. Om från denna summa drages den förut här ovan angivna summan 291,680 kronor, återstår en summa av 2,950,490 kronor, utgörande den sammanlagda förslagssumma, som av nu inneliggande förslag komma att kvarstå i lantbruksstyrelsen vid 1916 års slut. Under återstående delen av år 1916 inkomma säkerligen ytterligare ansökningar om bidrag från förenämnda anslag. Dessa ansökningar antagas komma att beröra företag med omkring 600,000 kronors kostnadsförslag, utgörande vid pass lika stort belopp, som i föl vid oktober månads början ansågs böra beräknas för de tre sista månaderna år 1915. De ansökningar, som av ifrågavarande slag vid 1916 års slut anses komma att varda inneliggande hos lantbruksstyrelsen, kunna sålunda beräknas avse företag med sammanlagt kostnadsförslag av $2,950,490 + 600,000 = 3,550,490$ kronor.

Under år 1917 väntas ansökningar inkomma till ungefär lika omfattning som under år 1916. Kostnadssumman för dessa beräknas i runt tal till 2,200,000 kronor.

De ansökningar, som under år 1917 beräknas kunna bliva föremål för lantbruksstyrelsens granskning, skulle sålunda utgöras av dels de från år 1916 inneliggande, motsvarande en kostnadssumma av 3,550,490 kronor, och dels de under år 1917 nyinkommande, motsvarande en kostnadssumma av 2,200,000 kronor, tillsammans utgörande en kostnadssumma av 5,750,490 kronor eller i avrundat tal 5,800,000 kronor.

Det för år 1917 beviljade och tillgängliga anslaget utgör 1,900,000 kronor. Detta anslag motsvarar en kostnadssumma å företagen av sammanlagt 3,800,000 kronor.

Om granskningarna under år 1917 kunna bedrivas så, att hela anslaget för år 1917 tages i anspråk, beräknas alltså komma att inneligga från 1917 vid 1918 års början förslag med kostnadsbelopp, uppgående till 5,800,000 kronor — 3,800,000 kronor = 2,000,000 kronor. Beräknas vidare, att inkomna förslag under år 1918 äro av samma omfattning i kostnadshänseende, som i allmänhet under närmast föregående år, d. v. s. ungefär 2,200,000 kronor, skulle för år 1918 de inlämnade ansökningarna böra anses omfatta företag med en sammanlagd kostnadssumma av 2,000,000 kronor + 2,200,000 kronor = 4,200,000 kronor, vartill hälften d. v. s. 2,100,000 skulle utgå från anslaget.

Norrländska avdikningsanslaget för år 1918 synes alltså med hänsyn till antagen efterfrågan av dylika medel böra beräknas till ett belopp ej överstigande 2,100,000 kronor. Då emellertid till följd av rådande förhållanden hela anslagssumman ej torde böra ökas utöver det belopp, som för år 1917 beviljats, synes anslagssumman för år 1918 böra utgöra högst 1,900,000 kronor.

[51.]

Bestämmelsen, att av dessa medel 100,000 kronor skulle utgå med företrädesrätt till företag inom Gävleborgs län och Dalarna, torde från och med år 1918 vara obehövlig, då förutsättningarna för denna företrädesrätt nu upphört.»

Departements-
chefen.

Jag vill först erinra, att genom beslut av Kungl. Maj:t det under år 1916 disponibla beloppet, 1,600,640 kronor, blivit till fullo taget i anspråk.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag anslagsbeloppet för år 1918 böra bestämmas till 1,900,000 kronor, desto mer som genom de ändrade anslagsvillkoren anspråken på bidrag från anslaget torde komma att ökas. Jag biträder även förslaget, att bestämmelsen om företrädesrätt för Gävleborgs län och Dalarna till viss del av anslaget numera såsom obehövlig bortfaller.

För den händelse någon behållning från år 1917 skulle komma att uppstå, bör medgivande begäras att använda densamma under år 1918.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad som vid 1917 års utgång må återstå oanvänt av det under benämning »norrländska avdikningsanslaget» anvisade anslag må av Kungl. Maj:t under år 1918 användas för enahanda ändamål;

dels ock till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, å *extra stat* för år 1918 anvisa under ovan angivna benämning ett anslag
av kronor 1,900,000.

b. Allmänna avdikningsanslaget.

[52.]

Allmänna
avdiknings-
anslaget.
(extra anslag.)

Riksdagen har för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning »allmänna avdikningsanslaget», till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföre-

taget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, ett belopp av 450,000 kronor, därav högst 150,000 kronor finge utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avsåge endast minskning av frostländighet för närliggande bygd. Även för år 1912 hade riksdagen beviljat ett liknande anslag till belopp av 300,000 kronor, ehuru med annat användningsområde och under något olika villkor.

Då befintliga behållningar ansågos räcka till anvisande av statsbidrag för år 1916, begärde Kungl. Maj:t år 1915 av riksdagen allenast bemyndigande att använda dessa behållningar, vilket riksdagen medgav. Även till år 1917 ansågos behållningar kunna räknas, men för tillökning av det tillgängliga beloppet begärdes och anvisades ett anslag av 250,000 kronor.

Med anledning av riksdagens skrivelse den 13 maj 1916 har Kungl. Maj:t den 28 juli 1916 utfärdat ny kungörelse angående villkoren för bidrag från detta anslag. Ändringarna äro i allt väsentligt desamma som beträffande norrländska avdikningsanslaget. Statsbidrag utgår med högst en tredjedel av den beräknade kostnaden ävensom av undersöknings- och förrättningskostnad samt kostnad för kartor och handlingar vid företag, som avse utdikning av till åker eller äng lämplig jord eller redan odlad jord, och med högst hälften av nämnda kostnader vid rena frostminskningföretag.

Nu har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 21 oktober 1916 gjort framställning angående tillgodoseende av behovet av medel för detta anslag för år 1918. Styrelsen har därvid anfört följande.

»Vidkommande allmänna avdikningsanslaget tillåter sig lantbruksstyrelsen erinra, att det belopp av detta anslag, som vid utgången av år 1915 kvarstod oanvänt, utgjorde enligt punkten 45 i statsrådsprotokollet till nionde huvudtiteln vid statsverkspropositionen till 1916 års riksdag 529,979 kronor 56 öre. Detta belopp tillika med ytterligare anslag å 250,000 kronor, tillsammans alltså 779,979 kronor 56 öre, utgör allmänna avdikningsanslagets slutsumma för åren 1916 och 1917. Av detta belopp hava enligt till lantbruksstyrelsen inkomna meddelanden redan 140,970 kronor blivit under året beviljade att utgå till sammanlagt 45 företag, varförutom 18,200 kronor blivit av lantbruksstyrelsen hos Eders Kungl. Maj:t tillstyrkta till 15 företag, om vilka hittills meddelanden icke lämnats, huruvida bidrag komma att till dem beviljas.

Summan av statsbidragen av hittills granskade företag skulle, om de av lantbruksstyrelsen tillstyrkta bidragen komme att beviljas, utgöra 140,970 kronor + 18,200 kronor = 159,170 kronor. Under återstående del av året torde ytterligare högst 100,000 kronor komma att tagas i anspråk av förenämnda anslag, då i rund summa skulle återstå till år 1917 779,979 kronor 56 öre — 259,170 kronor = 520,800 kronor. Till följd av de ändrade bestämmelser i villkoren för erhållande

[52.] och tillgodonjutande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget, som enligt kungörelsen den 28 juli 1916 komma att från och med den 1 januari 1917 vara gällande, särskilt beträffande bestämmelsen om att bidrag må utgå till kostnad för avdikning av jämväl redan odlad jord, beräknas efterfrågan för år 1917 av sådana bidrag komma att bli vida större än vad hittills varit fallet. Hela den för år 1917 beräknade tillgängliga delen 520,800 kronor torde därför komma att tagas i anspråk under år 1917.

Den hittills för varje år i regel beräknade anslagssumman 450,000 kronor synes med hänsyn till ovan anförda ändringar i villkoren för dylikt bidrags åtnjutande icke bli tillräcklig för år 1918 för att tillgodose alla dem, som för år 1918 väntas komma att söka sådant anslag. Lantbruksstyrelsen anser sig dock i anledning av rådande förhållanden förhindrad att föreslå ökning av anslaget utöver det hittills varande brukliga å 450,000 kronor. Den olägenhet, som kan komma att uppstå till följd av anslagssummans otillräcklighet, torde dock kunna minskas, om villkoren i åberopade kungörelsen angående den del av bestämmelsen, som avser bidragsbeloppets utgående med högst en tredjedel av beräknad kostnad, bleve ändrad från och med år 1918 därhän, att bidraget i stället komme att utgöra blott högst en fjärdedel av samma kostnad. Om Eders Kungl. Maj:t finner anledning föreligga till vidtagande av den sålunda ifrågasatta ändringen i anslagsvillkoren, torde frågan härom böra underställas 1917 års riksdags prövning.»

*Departements-
chefen.*

Av allmänna avdikningsanslaget för år 1916 blev före årets utgång taget i anspråk ett belopp av 254,390 kronor. Då de för året tillgängliga medlen, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, utgjorde 529,979 kronor 56 öre, uppstod därför en behållning av 275,589 kronor 56 öre. Till samma med det för år 1917 anvisade anslaget å 250,000 kronor finnes alltså för innevarande år tillgängligt ett belopp av 525,589 kronor 56 öre.

Även med hänsyn tagen till, att de nya villkoren för åtnjutande av bidrag från anslaget torde komma att medföra ökade anspråk på anslaget, synes det mig icke kunna antagas, att redan under år 1917 hela det tillgängliga beloppet kommer att bli förbrukat. Medgivande torde därför böra av riksdagen begäras till användande under år 1918 av eventuell återstod.

Ifall för år 1918 nytt anslag beviljas till belopp av 400,000 kronor eller sålunda 150,000 kronor mer än anslaget för år 1917, komma för de bägge åren 1917 och 1918 att vara tillgängliga tillhopa 925,589 kronor 56 öre, vilket i medeltal per år utgör nära 463,000 kronor. Då anslagets normala belopp förut ansetts kunna bestämmas till 450,000 kronor, å vilket belopp betydliga besparingar plägar uppstå, synes mig sagda anslagsökning nu få anses tillfyllest, helst som de påräknade ökade anspråken på anslaget väl icke komma att under de första åren göra sig gällande i sådan grad, som senare torde bli fallet.

Att såsom lantbruksstyrelsen eventuellt ifrågasatt, nu föreslå stats-

bidragets minskning till en fjärdedel av kostnadsbeloppet beträffande sådana företag, vilka nu kunna erhålla bidrag intill en tredjedel av samma kostnad, kan jag icke tillstyrka. Måhända kommer en sådan åtgärd att framdeles bliva nödvändig, ifall anspråken på anslaget stiga i högre grad, än statsmakterna finna böra tillgodoses medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. Det är nämligen att märka, att vid andra företag än dem, som avse enbart frostminskning, lån från odlingslånefonden kan erhållas till den återstående kostnaden, naturligtvis intill medgiven maximigräns, och att utsträckningen av möjligheten att erhålla statsbidrag till att gälla även avdikning av redan odlad jord kan komma att medföra, att statsbidrag utgår till företag eller till sådan del av kostnaden för företag, som rätteligen bort tillgodoses genom lån från sagda fond. Då emellertid riksdagen i sin skrivelse den 13 maj 1916 uppmärksammade de olägenheter, som i detta hänseende kunde uppstå genom sagda utsträckning av anslagets användning, och till deras avvärijande förordade vissa särskilda bestämmelser, vilka blivit iakttagna i kungörelsen den 28 juli 1916, anser jag, att åtminstone för närvarande, innan erfarenhet vunnits om de nya villkorens verkningar, någon ändring i av lantbruksstyrelsen angivet syfte icke bör ske. Huruvida överhuvud det sätt för ändring, som lantbruksstyrelsen nu antytt, är det lämpligaste, kan jag därför nu icke behöva uttala mig om, men vill framhålla, att den ifrågasatta bidragsminskningen skulle drabba även företag, som avse avdikning av jord, som är ägnad att odlas till åker eller äng, och att beträffande sådana företag ändringarna i villkoren icke synas vara av beskaffenhet att ge tillräckliga motiv för en dylik skärpning.

Med anledning av vad jag sålunda anført får jag nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att det belopp, som vid utgången av år 1917 må kvarstå oanvänt å det under benämning »allmänna avdikningsanslaget» anvisade anslag, må av Kungl. Maj:t under år 1918 användas för enahanda ändamål;

dels ock till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, å *extra stat* för

[52.]

år 1918 anvisa under ovan angivna benämning ett anslag av kronor 400,000; med iakttagande att av samtliga sålunda för år 1918 tillgängliga medel högst 150,000 kronor må utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.

14. Torvtillgångarnas tillgodogörande.

a. Åtgärder för torvtillgångarnas tillgodogörande.

[53.]
Åtgärder för
torvtillgån-
garnas till-
godogörande.
(extra anslag.)

Till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande av sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen av frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång, har riksdagen på extra stat anvisat för år 1902 100,000 kronor, för år 1905 25,000 kronor och för år 1907 20,000 kronor. För år 1912 anvisades 10,000 kronor med den ändring i beteckningen av anslagets ändamål, att tillgodogörandet skulle avse den i landets torvmossar befintliga tillgång av bränttorv, torvströ m. m. Sedermera hava för sistnämnda ändamål eller med den kortare beteckningen »bränsletillgång m. m.» anvisats för år 1913 10,000 kronor, för år 1914 5,000 kronor, för år 1916 100,000 kronor och för år 1917 40,000 kronor, varjämte riksdagen åren 1915 och 1916 medgav, att Kungl. Maj:t finge redan under samma år låta utanordna det å påföljande års stat anvisade beloppet. Vidare har riksdagen för varje år från och med år 1904 medgivit, att Kungl. Maj:t finge under ett följande år i mån av behov för ändamålet disponera vad vid utgången av närmast föregående år icke blivit använt av ifrågavarande medel.

Då vid ingången av år 1915 återstod odisponerat av tidigare års anslag för detta ändamål ett belopp av 21,809 kronor 80 öre, har alltså för åren 1915—1917 beretts tillgång till en sammanlagd summa av inemot 162,000 kronor. Intill utgången av år 1916 har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut anvisat anslag, vilkas belopp hittills kan beräknas till sammanlagt minst 126,000 kronor. Att exakt siffra icke kan angivas, beror på att Kungl. Maj:t förordnat, att arvoden och reseersättningar skola från detta anslag utgå till de sakkunniga, som kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen jämlikt bemyndigande tillkallat för ytt-
rande angående vissa uppfinningar på torvindustriens område m. m. Å anslaget fanns alltså vid 1917 års ingång en odisponerad återstod av högst inemot 36,000 kronor.

Bland anvisningarna från anslaget äro, förutom utgifterna för omförmälda sakkunniga, att märka anslag å 5,000 kronor till utgivande av en broschyr om bräntorvberedning med handredskap samt å 10,000 kronor för anställande av torvmästare under år 1916. Bägge dessa anvisningar föranleddes av förslag utav 1916 års torvkommitté. Den största posten utgöres emellertid av ett den 24 april 1915 juris kandidaten Einar Gösling tilldelat understöd å 100,000 kronor för uppförande inom landet av en försöksanläggning för framställande av torvbriketter enligt filosofie doktor de Laval's vätkolningssystem.

På grund av enskilda motioner har därjämte 1916 års riksdag för åtgärder för åstadkommande av en omedelbar utökning av tillverkningen av bräntorv å extra stat för år 1917, att i mån av behov användas, anvisat ett anslag av 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottera beloppet. Ifall denna anvisning stått till Kungl. Maj:ts förfogande redan då ovannämnda anslag till broschyr och till torvmästare under år 1916 beslötos av Kungl. Maj:t, hade det varit naturligast att låta dem utgå från detta anslag. Nu hava därifrån under år 1916 anvisats dels 6,700 kronor för anställande av vissa torvmästare såsom biträden hos statens torvingenjörer under vintern 1916—1917, enär sagda torvingenjörer vore överhopade med arbete, dels 15,000 kronor för torvmästares anställande under år 1917, dels ock till bemålde Gösling under vissa skärpta föreskrifter och villkor ytterligare 50,000 kronor. Av detta anslag återstod alltså vid 1916 års utgång ett belopp av 28,300 kronor.

Angående Göslings torvfabriksanläggning anser jag mig böra meddela, att sedan en fabrik uppförts vid Stavsjö i Småland under år 1915, densamma nedbrann i mars månad år 1916. Den har därefter blivit återuppbyggd, varvid erfarenheter från den första anläggningen tillgodogjorts, så att det hela blivit väsentligt förenklat och ökad anledning finnes att antaga, att tillverkningen skall visa sig både tekniskt och ekonomiskt fördelaktig. Jag har genom rapporter från statens förste torvingenjör fått fortlöpande redogörelser för anläggningens utveckling, och anläggningen har även inspekterats av 1916 års torvkommitté. I slutet av år 1916 har jag därjämte genom särskilt utsänd person låtit på platsen taga ytterligare kännedom om densamma. Ehuru väl vissa betydelsefulla detaljer ännu icke synas hava erhållit den önskade fullkomningen, lär det anses, att de återstående svårigheterna icke äro större än att de kunna antagas inom ganska kort tid bliva övervunna. Huru fabrikationen kommer att i praktiken och i större skala ställa sig i ekonomiskt avseende, torde det emellertid vara för

[53.] tidigt att ännu yttra sig om. Det har emellertid ansetts, att då den till grund för tillverkningen liggande idén vitsordats hava stor sannolikhet för att innebära en god lösning av det svåra spørsmålet, samt då den tekniska utformningen därav har, ehuru den stött på svårigheter i detaljer, övervunnit den ena av dessa efter den andra, staten icke borde undandraga sig att medelst det senare av ovannämnda, till företaget anvisade anslag möjliggöra frågans slutliga lösning inom den närmaste framtiden.

Det av riksdagen beviljade särskilda anslaget å 100,000 kronor avsåg att främja en *omedelbar* utökning av brännortvproduktionen. Skrivelsen remitterades till torvkommittén, som i utlåtande den 27 juli 1916 föreslog, *dels* att torvmästare måtte anställas även för år 1917, *dels* att vissa i ett av kommittén den 18 april 1916 avgivet betänkande föreslagna åtgärder, som ännu icke kommit till utförande, måtte snarast genomföras *och dels* att åtgärder måtte vidtagas för att några staten tillhöriga brännortvmossor måtte kunna under våren år 1917 utdikas och planeras för att med det snaraste bli tillgängliga för torvtäkt. Det föreslagna anställandet av torvmästare har, såsom ovan nämnts, beslutats. Förslaget om utdikning och planering av staten tillhöriga brännortvmossor blev föremål för kritik av lantbruksstyrelsen, och Kungl. Maj:t förklarade den 6 oktober 1916 detta förslag icke för närvarande föranleda någon vidare åtgärd. Samtidigt förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles taga under övervägande de av kommittén nu återopade, i skrivelsen den 18 april 1916 framställda, ännu icke avgjorda förslag. Dessa förslag voro tre. Det första och mest genomgripande avsåg ställande av statsgaranti för avsättning av fabriksmässigt framställd brännortv. Detta förslag har remitterats till ett flertal ämbetsverk och statsinstitutioner, som kunnat antagas hava användning för torv såsom bränsle. I de inkomna yttrandena har visserligen från några håll förslaget rönt tillmötesgående, men i de flesta yttrandena anfördes, att förslaget icke kan för vederbörande institutions vidkommande understödjas. Skälen äro flera. Ärendet har i denna del återremitterats till torvkommittén. Det andra förslaget gällde inrättande av eldstäder för torvelldning i statens nybyggnader. Yttranden häröver hava infordrats från överintendentensämbetet, kasernbyggnadsnämnden m. fl. statsinstitutioner, och äro dessa utlåtanden likaledes överlämnade till kommittén för förnyad prövning av frågan. Det tredje förslaget gällde ändringar i villkoren för lån från torvlånefonden, och hoppas jag kunna under den närmaste framtiden underställa Kungl. Maj:t förslag till proposition i detta ämne.

Jag vill begagna tillfället att nämna, att enligt mig tillhandakomma uppgifter upptagningen av brännторv stegrats ganska väsentligt under de senaste åren, isynnerhet under år 1916, då den varit inemot dubbelt så stor som år 1915. Emellertid lär beklagligt nog förra höstens regniga väderlek hava i avsevärd grad skadat den upptagna brännторven och tillgången sålunda minskats gent emot vad man ansett sig hava anledning att antaga. Detta gäller för övrigt även om торvströtorven.

[53.]

Såsom av min nu lämnade redogörelse framgår, har det visat sig synnerligen svårt att utfinna något fullt lämpligt sätt, på vilket med användande av sistnämnda anslag торvtillverkningen skulle kunna tillfälligtvis och kraftigt stegras, så att den kunde lämna ett verkligen betydande bidrag till avhjälpande av den bränslebrist, som åtminstone vissa tider och å vissa orter gjort sig gällande under kristiden. Det har i stället visat sig, att någon bestämd gräns näppeligen kunnat uppdragas mellan användningsområdet för detta anslag och det sedan länge anvisade anslaget till främjande av lösningen av frågan om tillgodogörandet av bränsletillgången m. m. i торvmossarna. Jag anser därför lämpligt, att dessa ändamål nu behandlas tillhopa.

Å bägge anslagen funnos, såsom ovan nämnts, vid 1917 års ingång en tillgång å tillsammans ungefär 64,000 kronor. För att lämna möjlighet att tillgodose de behov, som på detta viktiga område kunna yppa sig såväl under innevarande som under nästkommande år, torde ytterligare anslag å 50,000 kronor vara behöfligt, med förskotts rätt under år 1917. Anslaget torde böra mera allmänt betecknas såsom avseende vätgärder för торvtillgångarnas tillgodogörande».

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1918 i mån av behov disponera till vätgärder för торvtillgångarnas tillgodogörande vad vid utgången av år 1917 må kvarstå oanvänt såväl å anslag till vätgärder för lösning av frågan om tillgodogörandet av den i landets торvmossar befintliga bränsletillgång m. m. som å anslag till vätgärder för åstadkommande av en omedelbar utökning av tillverkningen av brännторv;

dels ock till vätgärder för торvtillgångarnas tillgodogörande å *extra stat* för år 1918, att i mån av behov användas, anvisa ett anslag av kronor 50,000, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna detta belopp.

b. *Torvingenjörer och torvassistent.*

[54.]
Anställande
av torv-
ingenjörer
och torv-
assistent.
(extra anslag.)

Sedan anslag några år utgått för anställande av en torvingenjör och en torvassistent, anvisade riksdagen år 1904 för anställande av en förste och en andre torvingenjör samt två torvassistenter på extra stat för år 1905 ett anslag av 25,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav för anställande från och med den 1 maj 1904 av en andre torvingenjör och ytterligare en torvassistent förskottsvis under år 1904 utanordna 6,000 kronor. Det sålunda för år 1905 beräknade beloppet av 19,000 kronor var enligt departementschefens framställning avsett att användas med 6,000 kronor till förste torvingenjören, därav 3,500 kronor i arvode och 2,500 kronor till rese- och traktamentsersättning, med 5,000 kronor till andre torvingenjören, fördelade i respektive 2,500 och 2,500 kronor, samt med 4,000 kronor till vardera torvassistenten, därav 2,000 kronor i arvode och 2,000 kronor i sådan ersättning, som nyss nämnts.

För år 1906 utgick anslag till samma belopp som det för år 1905 beräknade eller 19,000 kronor. Den ändring vidtogs emellertid, att förste och andre torvingenjörernas arvoden höjdes till respektive 4,000 och 3,000 kronor, mot det att deras reseanslag sänktes till 2,000 kronor för vardera.

Sedan det visat sig, att någon med erforderlig kompetens utrustad person icke kunnat erhållas till befattningen såsom förste torvingenjör för det sålunda beräknade arvodet, höjde riksdagen för år 1907 anslaget till 21,000 kronor, för att sagda arvode måtte kunna ökas till 6,000 kronor.

För år 1908 ökades anslaget ytterligare för anställande av en tredje torvassistent. På grund av tillkomsten av denne tjänsteman gick årsbehovet upp till 25,000 kronor. För att möjliggöra den nye assistentens anställande redan från den 1 juli 1907 krävdes dessutom 2,000 kronor. Inalles anvisades alltså 27,000 kronor.

Anslag till samma belopp som det sålunda för år 1908 avsedda, eller 25,000 kronor, anvisades därefter för vart och ett av åren 1909—1914.

För att två torvassistenter måtte kunna beföras till torvingenjörer och erhålla det för sådan tjänst utgående arvodet höjdes anslaget för år 1915 till 27,000 kronor. I detta sammanhang ändrades benämningen »andre torvingenjör» till endast »torvingenjör».

Även för vartdera av åren 1916 och 1917 har anslaget bestämts till 27,000 kronor.

Därjämte har för de bägge sistnämnda åren riksdagen anvisat såsom personligt ålderstillägg till torvingenjören Thure Gustaf Thorgny Björkman, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgjorde i denna egenskap, ett anslag av 500 kronor.

Arvode utgår alltså för närvarande till förste torvingenjören med 6,000 kronor, till en var av torvingenjörerna med 3,000 kronor jämte förberörda ålderstillägg till Björkman och till torvassistenten med 2,000 kronor. Till bekostande av förste torvingenjörens, torvingenjörernas och torvassistentens resor är ett belopp av 2,000 kronor av Kungl. Maj:t bestämt för varje tjänsteman.

I skrivelse den 4 november 1916 har nu lantbruksstyrelsen gjort framställning om anslag till torvtjänstemän för år 1918 och därvid anfört huvudsakligen följande.

På grund av den bränsleknapphet, som under de senaste åren gjort sig gällande, och som en följd därav de höga pris, som betalats för allt bränsle, även torv, hade torvtjänstemännen varit mycket anlitade under såväl år 1915 som år 1916 för undersökning av bräntorvmossar och för uppgörande av planer till bräntorvfabriker. Rekvisitioner å torvtjänstemännen för dylikt biträde hade inkommit till lantbruksstyrelsen i så stort antal, att, även om torvtjänstemännen beordrats att utföra sådana förrättningar framför andra rekvirerade, de icke kunnat utföras så skyndsamt, som önskligt varit. Då ingen minskning i torvtjänstemännens övriga arbeten, såsom för uppgörande av planer till torvströfabriker och besiktningar av med statslån understödda fabriksanläggningar, varit att förmärka, hade rekvisitioner fått vänta på arbetets utförande, tvivelsutan till olägenhet och ekonomisk förlust för dem. Av allt att döma syntes ännu en tid framåt stor livaktighet vara att förvänta i fråga om anläggning av torvfabriker. Därtill bidroge icke allenast det höga bränslepriset utan även, att torvströet under de föregående åren med begränsad stråfodertillgång fått en i hög grad ökad användning. För närvarande syntes tillgången på torvströ och torvmull icke på långt när motsvara efterfrågan, och de högre prisen å dessa varor täckte mer än väl de ökade produktionskostnaderna.

Under sådana förhållanden kunde antagligen åtminstone några år framåt emotes ansökningar om biträde av torvtjänstemän i minst samma och troligen ännu större utsträckning än under år 1916. För att dessa anspråk skulle kunna tillgodoses ansåge lantbruksstyrelsen, att en ytterligare torvingenjör snarast möjligt behövde anställas med enahanda förmaner som övriga torvingenjörer.

Beträffande sagda förmaner hade det under år 1916 visat sig, att

[54.] anslaget till de nuvarande fem torvtjänstemännens resor vore otillräckligt och att ytterligare omkring 200 kronor till en var av dem erfordrades för detta ändamål eller tillhoppa 1,000 kronor. Men då denna ökning av anslaget behövdes redan för år 1917, borde ett belopp av 2,000 kronor för denna ökning iuberäknas i det anslag, som för torvtjänstemännens anställande komme att begäras av riksdagen å extra stat för år 1918.

Torvtjänstemännens nuvarande arvoden hade utgått, för förste torvingenjören från och med år 1907, för torvingenjör från och med år 1906 och för torvassistent från och med år 1903. Därjämte åtnjöte torvingenjören Björkman ett personligt ålderstillägg av 500 kronor. Det syntes lantbruksstyrelsen, som med hänsyn till dels det maktpåliggande arbete, som av torvtjänstemännen krävdes, dels penningens minskade värde en arvodesförhöjning med 500 kronor till en var av de tre torvingenjörerna och torvassistenten vore med billighet överensstämmande. Till förste torvingenjören Ernst Jacob Wallgren, som under 10 år uppburit sitt nuvarande arvode och med nit och skicklighet utövat sin befattning, syntes ett personligt ålderstillägg av 500 kronor böra beviljas. Förhöjningen av anslaget till torvtjänstemännen skulle på denna grund utgöra 2,500 kronor. Härtill komme, såsom ovan anförts, dels förhöjningen i anslaget till resekostnader för samtliga hittillsvarande torvtjänstemän med 200 kronor för år till en var eller sammanlagt 2,000 kronor, varav 1,000 kronor för år 1917 och 1,000 kronor för år 1918, dels ock anslaget till den nye torvingenjören med 5,700 kronor, därav till arvode 3,500 kronor och till resekostnader 2,200 kronor. Sammanlagda ökningen av anslaget för år 1918 skulle således bliva 10,200 kronor, varav 1,000 kronor skulle utgöra ökat reseanslag för år 1917.

Då emellertid det vore av vikt, att den välbehöfviga ökade arbetskraften komme till användning snarast möjligt, ansåge sig lantbruksstyrelsen böra hemställa, att ytterligare 2,850 kronor eller hälften av arvodet och reseanslaget för en torvingenjör måtte beviljas å 1918 års stat samt Kungl. Maj:t erhålla rätt att för anställande av ytterligare en torvingenjör från och med den 1 juli 1917 av tillgängliga medel förskjuta högst 2,850 kronor.

I enlighet härmed skulle anslaget till torvtjänstemän för år 1918 utgöra 39,550 kronor, vartill komme 1,000 kronor för personliga ålderstillägg åt Wallgren och Björkman.

Departements-
chefen.

Vad lantbruksstyrelsen anfört till stöd för förslaget om anställande av en fjärde torvingenjör synes mig utgöra fullgiltiga skäl för vid-

tagandet av en dylik åtgärd. Då under senaste tiden uppmärksamheten blivit i ökat mått vänd åt tillgodogörandet av de naturtillgångar, främst i form av bränsle, som våra torvmossar hysa, samt staten på flera-handa sätt söker stödja och uppmuntra dessa tillgångars tillgodogörande, anser jag det vara ett naturligt led i dessa åtgärder, att staten vidtager den ökning i torvtjänstemannapersonalen, som visat sig nödvändig, för att icke den intresserade allmänheten skall sakna erforderlig sakkunnig hjälp vid sina företag eller åtminstone få vänta därpå alltför länge. Ett ytterligare skäl till anställande av den föreslagne nye torvingenjören uppkommer, därest Kungl. Maj:t och riksdagen bifalla ett förslag, som jag har för avsikt att senare i dag framställa och som avser ökning av torvindustrilånefonden.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag det vara av vikt, att den nye torvingenjören må kunna anställas redan från och med den 1 juli innevarande år.

En ökning av de medel, som äro avsedda till reseanslag åt torvtjänstemännen, har redan under år 1916 visat sig nödvändig. Kungl. Maj:t har nämligen, sedan lantbruksstyrelsen anmält, att de nuvarande anslagen icke komme att räcka för utförande av begärda förrättningar under året, den 10 november 1916 måst anvisa ett belopp av inalles 1,000 kronor till fyllnad i dessa reseanslag, att utgå förskottsvis och i vanlig ordning anmälas till ersättande. Torvtjänstemännens reseanslag måste uppenbarligen vara så avvägda, att icke på grund av deras knapphet tjänstemännens verksamhet förlamas och icke bliver till det gagn, som avsetts därmed, och för vars skull tjänstemännen äro anställda. Ifall dessa anslag icke i sin helhet tagas i anspråk, besparas överskottet. Det bör även anmärkas, att beloppet av dessa reseanslag, 2,000 kronor för varje tjänsteman, bibehållits oförändrat sedan år 1906 — för torvassistenten från ännu tidigare år — oaktat reseersättningarna ökats genom 1907 års resereglemente och numera tillämpade högre biljettpris. Den nu föreslagna ökningen med 200 kronor för varje tjänsteman, motsvarande allenast 10 procent, synes mig mycket måttlig. Jag hyser tvekan, om den kan visa sig tillräcklig, men vill icke, innan erfarenhet härom föreligger, ifrågasätta större höjning än lantbruksstyrelsen nu föreslagit. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag denna ökning böra ske redan för år 1917.

Att såsom lantbruksstyrelsen föreslagit höja torvingenjörernas och torvassistentens arvoden med 500 kronor för varje synes mig fullt befogat. Till de skäl, som lantbruksstyrelsen anfört härför, vill jag lägga, att dessa tjänstemäns hittillsvarande arvoden å respektive 3,000 och

[54.] 2,000 kronor, vilka fastställts för mer än tio år sedan, synas mig i jämförelse med de arvoden, som utgå till tjänstemän i någorlunda jämförlig ställning, vara väl knappt tillmätta. På resekostnadsersättningen kunna de näppeligen, allra minst under nuvarande förhållanden, göra någon besparing och det dem enligt arvodestaxa tillkommande arvodet är så ringa, att det icke kan lämna avsevärd behållning.

Liksom för de bägge senaste åren bör även för år 1918 personligt ålderstillägg å 500 kronor utgå till torvingenjören Björkman.

För beviljande från och med år 1918 av liknande ålderstillägg åt förste torvingenjören Wallgren tala enahanda skäl, som år 1915 för-
anledde beviljandet av dylikt tillägg åt Björkman.

Vid gillande av vad jag nu anfört skulle arvoden utgöra för förste torvingenjören 6,000 kronor, för vardera av fyra torvingenjörer 3,500 kronor och för torvassistenten 2,500 kronor samt reseanslaget för varje av dessa sex tjänstemän uppgå till 2,200 kronor. Inalles göra dessa belopp en summa av 35,700 kronor. Härtill komma 2,850 kronor för anställande av den nye torvingenjören redan från och med den 1 juli 1917 samt 1,000 kronor för reseanslagens höjning under året 1917, varigenom det erforderliga anslagsbeloppet stiger till 39,550 kronor. Dessutom tillkomma nyssberörda personliga ålderstillägg.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1918 å *extra stat* anvisa såsom särskilda förslagsanslag, högst,

dels för anställande av en förste torvingenjör, fyra torvingenjörer och en torvassistent... kronor 39,550, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 låta förskottsvis av tillgängliga medel härav utanordna 3,850 kronor för anställande av en fjärde torvingenjör redan från och med den 1 juli 1917 samt för bestridande av ökad kostnad för de nuvarande torvtjänstemännens resor under innevarande år;

dels ock till personligt ålderstillägg å 500 kronor åt en var av förste torvingenjören Ernst Jacob Wallgren och torvingenjören Thure Gustaf Thorgny Björkman, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgör i denna egenskap, kronor 1,000 eller tillhopa » 40,550.

c. *Torvskola.*

1912 års riksdag har, på Kungl. Maj:ts förslag, beviljat till upprätthållande av en torvskola under åren 1913—1917 ett anslag av 35,000 kronor. Härav har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913—1917 anvisat 7,000 kronor. [55.]
Torvskola.
(extra anslag.)

Genom beslut den 8 november 1912 har Kungl. Maj:t bemyndigat lantbruksstyrelsen att, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantbruksstyrelsen med skrivelse den 26 oktober 1912 överlämnat förslag, med styrelsen för svenska torvindustriföreningen avsluta kontrakt om upprätthållande av en torvskola vid Markaryd i Kronobergs län under en tid av fem år från och med år 1913.

I skrivelse den 20 november 1916 har nu lantbruksstyrelsen hemställt om anslag för fortsatt upprätthållande av sagda torvskola och därvid anfört följande.

»Det torde vara för svenska torvindustrien av vikt, att möjlighet beredes till upprätthållande av en torvskola även efter utgången av femårsperioden 1913—1917 och att statsmedel härför beviljas för perioden 1918—1922.

Från svenska torvindustriföreningens styrelse har också inkommit förslag till stat för torvskolan under perioden 1918—1922. Mot detta förslag, vari det årliga statsanslaget upptagits till 8,700 kronor, anser sig lantbruksstyrelsen böra erinra att, då i utgiftsposten 'omkostnader kronor 1,400' inräknas utgifter för länsutställningar, men staten icke synes böra lämna årliga anslag för detta ändamål, beloppet synes kunna minskas i förhållande härtill, samt att, då föreståndaren numera åtnjuter fri bostad, den å utgiftssidan upptagna posten 'föreståndarens lön och expedition 3,000 kronor' även synes något kunna minskas. Då emellertid enligt förslaget det icke vore meningen, att utgifterna till underhåll av undervisningsmateriel vid skolan skulle höjas, men sådant synes erforderligt, om av skäl, som här nedan anföras, denna materiel nu utökas, anser lantbruksstyrelsen, att större nedsättningar i det erforderliga årliga anslagsbeloppet icke kunna ske än med 700 kronor eller från 8,700 till 8,000 kronor.

Uti en till Eders Kungl. Maj:t den 1 november 1913 ställd, till lantbruksstyrelsen insänd skrift, som lantbruksstyrelsen icke ansett sig förr än nu eller förrän i sammanhang med utverkande av anslag för tiden efter upphörande av nu gällande kontrakt böra anmäla, har föreståndaren för torvskolan i underdånighet anhållit om ett statsbidrag av 1,500 kronor till utökande av undervisningsmaterielen vid skolan. Förutom en del maskiner och redskap att användas för åskådliggörandet av torvupptagning m. m. avser ansökningen anskaffandet av meteorologiska instrument. Enligt av förste torvingenjören över förslaget avgivet yttrande är det av stort behov för skolan att erhålla den föreslagna materielen, varigenom undervisningen där bättre skulle kunna utnyttjas, och vill lantbruksstyrelsen, med överlämnande av dessa handlingar, även för sin del vitsorda behovet av ett anslag för en gång av 1,500 kronor för anskaffande under år 1918 av den föreslagna undervisningsmaterielen.

[55.]

På grund av vad sålunda blivit anfört får lantbruksstyrelsen, som för övrigt icke har något att erinra mot förberörda kostnadsförslag, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte till nästinstundande riksdag avlåta nådig proposition, att riksdagen må *dels* till upprätthållande av en torvskola under åren 1918—1922 bevilja ett anslag av 40,000 kronor och därav på extra stat för år 1918 anvisa ett belopp av 8,000 kronor, *dels ock* till anskaffande av undervisningsmateriel på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 1,500 kronor.»

Departements-
chefen.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag det vara av vikt, att ifrågavarande torvskola fortfarande upprätthålles. Den därstädes meddelade undervisningen är ovedersägligen av stor betydelse såsom ett led i åtgärderna att tillgodogöra landets torvtillgångar.

På de i lantbruksstyrelsens skrivelse anförda skäl finner jag mig böra tillstyrka, att årsanslaget nu ökas till 8,000 kronor och jag vill jämväl understödja förslaget, att för en gång ett anslag av 1,500 kronor anvisas för anskaffande av ytterligare undervisningsmateriel vid skolan.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till upprätthållande av en torvskola under åren 1918—1922 bevilja ett anslag av 40,000 kronor samt därav å *extra stat* för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag, högst kronor 8,000;

dels ock till anskaffande av undervisningsmateriel vid nämnda skola å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,500; eller tillhopa för år 1918 » 9,500.

d. *Undersökning av staten tillhöriga mossar.*

[56.]

Undersökning
av staten till-
höriga mossar.
(extra anslag.)

I en till riksdagen den 11 april 1916 avlåten proposition, nr 173, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för undersökning av staten tillhöriga mossar i huvudsaklig överensstämmelse med av lantbruksstyrelsen tillstyrkt plan å extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 10,000 kronor.

Riksdagen, som icke fann anledning till erinran mot nyssberörda plan, anvisade det begärda beloppet, vilket därefter den 1 december 1916 ställdes till lantbruksstyrelsens förfogande att användas i huvudsaklig överensstämmelse med nämnda plan.

Under erinran att enligt den fördelning av kostnaderna å de särskilda åren, som innehölles i planen, borde för år 1918 anvisas 9,500 kronor, har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 1 november 1916 hemställt om åtgärder i detta syfte.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte [56.] föreslå riksdagen

att för undersökning av staten tillhöriga mossar i huvudsaklig överensstämmelse med den för 1916 års riksdag framlagda plan å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 9,500.

e. *Undersökning av torvmarker i södra Sverige.*

Den 11 april 1916 avlät Kungl. Maj:t till riksdagen proposition (nr 173) angående anslag för undersökning av staten tillhöriga mossar. [57.] Då jag anmälde detta ärende, redogjorde jag även utförligt för framställda *Undersökning av torvmarker i södra Sverige.* förslag att anordna antingen en förrädsstatistisk undersökning medelst linjeinventering av landets torvtillgångar i Götaland och Svealand utom (extra anslag.) Dalarna eller en särskild inventering av mossar utmed järnvägarna. Jag förklarade mig emellertid av närmare angivna skäl hålla före, att frågan om verkställande av en allmän inventering av landets torvtillgångar borde för skärskådande i hela sin vidd överlämnas till den av Kungl. Maj:t tillsatta torvkommittén. Riksdagen, som beviljade det av Kungl. Maj:t begärda anslaget för år 1917 för undersökning av statens mossar, uttalade därvid, att då frågan om undersökning av landets samtliga torvtillgångar då ännu icke hunnit erhålla en så uttömmande utredning, som måste anses önskvärd, det syntes lämpligt att i avvaktan på en sådan utredning en undersökning av allenast staten tillhöriga mossar igångsattes.

Sedan Kungl. Maj:t den 21 juni 1916 uppdragit åt torvkommittén att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om undersökning av landets samtliga torvtillgångar och därvid beakta vad statsrådsprotokollet vid förenämnda proposition härom innehölle, har sagda kommitté den 27 oktober 1916 avgivit utlåtande i frågan. Jag anhåller att nu få underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

I avseende på vad som i frågan förekommit före avlåtandet av merberörda proposition år 1916 anhåller jag att få hänvisa till den utförliga redogörelse, som lämnats i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet. Jag vill nu blott erinra om följande.

Till 1913 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i punkten 79 under nionde huvudtiteln förslag bland annat om beviljande av ett anslag av 45,000 kronor för verkställande genom Sveriges geologiska undersöknings försorg av en utredning medelst linjeinventering rörande storleken och

Historik.

[57.] beskaffenheten av torvtillgångarna i södra Sverige intill 61° nordlig bredd samt om anvisande härav av 15,000 kronor å extra stat för år 1914. Efter gemensam votering blev denna framställning av riksdagen avslagen.

Statsrevisorerna anförde i sin år 1915 avgivna berättelse, att det syntes vara av stor betydelse, att en inventering av torvmossarna i vårt land oförtövat komme till stånd, samt uttalade, att en sådan undersökning borde, jämte andra tillstyrkta utredningar, omedelbart igångsättas, på det att vid den tidpunkt, då den tekniska lösningen av problemet om torvbränslets framställande föreläge, bästa möjliga förutsättningar för detta bränsles tillgodogörande måtte förefinnas.

Med skrivelse den 1 april 1916 överlämnade därefter lantbruksstyrelsen och Sveriges geologiska undersökning ett av t. f. chefen för nämnda undersökning den 24 mars 1916 på grundvalen av utav undersökningens tjänstemän under flera år verkställda försöksinventeringar i södra Sverige, särskilt Kronobergs län, upprättat förslag till en förrädsstatistisk torvundersökning inom Göta- och Svealand utom Dalarna medelst linjeinventering. Detta förslag utgjorde en utveckling och detaljering av det förslag i samma ämne, som undersökningen framlagt den 9 november 1912 och som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning år 1913. Förslaget innehåll sammanfattades i skrivelsen den 24 mars 1916 sålunda:

»Undersökningsområdet begränsas till en början till Göta- och Svealand utom Kopparbergs län och planlägges sedermera för norra Sverige.

Genom undersökning av ett linjesystem av innehåll av sammanlagt 900 kilometer torvmarksprofil samt genom användande av befintliga geologiska kartor fastställas områdets totala kvantitet av råtorv ävensom mängderna av var och en av de huvudklasser, i vilka torven kan finnas böra uppdelas. Linjesystemets täthet avgöres inom varje undersökningsområde av torvmarksfrekvensen ävensom områdets storlek. Av undersökningslinjerna skola endast moss-snitten i detalj uppmätas, medan fastmarksdelarna blott så till vida rekognosceras, att man övertygar sig, att inga större torvmarker utelämnats å kartan.

Linjesystemets totala längd är så avvägd, att för varje undersökningsområde, synnerligast om i stället för länsindelningen väljes en mot denna möjligast nära svarande uppdelning av landet i naturligt begränsade områden, siffran för totala mängden råtorv erhåller en säkerhet av omkring 10 procent. För de enskilda torvklasserna blir säkerheten mindre, i den mån den absoluta mängden av torvklasserna i fråga minskas, d. v. s. ju mindre roll samma torvklass spelar i områdets torvmarker. Till fältundersökningen fogas undersökningar å laboratoriet ur alla behöfliga synpunkter av hemförda torvprov, vilka uttagas så, att de möjligast jämnt fördela sig över hela undersökningsmaterialet. Detta bearbetas statistiskt såväl i sin helhet som uppdelat på undersökningsområden. Härvid tillgodogöres i största möjliga utsträckning redan förefintligt undersökningsmaterial. Till redogörelsen för torvmarkernas torvinnehåll böra fogas möjligast exakta uppgifter, i vilken grad och

för vilka ändamål torvmarkerna redan tagits i anspråk. Dessa uppgifter böra kunna erhållas från svenska mosskulturföreningen, vars torvgeologiska verksamhet varit inriktad bland annat just på denna sak, samt beträffande torvindustrierna dessutom från statens torvingenjörer. Undersökningen fördelas på åren 1917, 1918, 1919, 1920 och 1921.

[57.]

Dagböckerna med borrhningsprotokoll, avvägningar, torvmarksprofiler och rekognosceringskartor ävensom de hemförda proven m. m. sammanföras till ett förrädsstatistiskt torvarkiv, vilket förvaras hos Sveriges geologiska undersökning, och å vilket i framtiden, allt eftersom nya frågeställningar uppkomma, vilka icke vid den första bearbetningen kunnat förutses, nya undersökningar kunna utföras.»

Kostnaderna för den ifrågasatta undersökningen beräknades i samma skrivelse på nedan angivet sätt, varvid anmärktes, att geologiska undersökningens egna försöksinventering omfattat 99 kilometer torvmarksprofil, så att i runt tal allenast 800 kilometer återstode att undersöka.

»Rekognoscering av 800 km. torvmarksprofil à 56 kr. per km.	kr. 44,800
Rese- och traktamentsersättning för ledarens resor under 5 år à 2 000 kr. per år	» 10,000
Expenser för utrustning samt underhåll och förnyelse av denna åt 7 rekognoscörer under 5 år, för arbetskartor, rit- och skrivmater- ial för fältarbetet, för glaskärl till torvprov, frakter m. m. à 1,500 kr. per år	» 7,500
Reserv för oförutsedda kompletteringar av fältundersökningen	» 6,000
Arvode för en byråassistent under 5 år à 2,400 kr. per år	» 12,000
Arvode för en laborant under 5 år à 2,400 kr. per år	» 12,000
Expenser för bearbetning av fältmaterialet à 2,000 kr. per år	» 10,000
Expenser för laboratoriet à 1,000 kr. per år	» 5,000

Summa kr. 107,300.

I omkostnaderna för torvinventeringen har intet belopp upptagits för tryckning av undersökningens resultat, då kostnaderna härför icke kunna närmare fixeras, förrän materialet åtminstone till större delen kan överblickas, och sättet för dess överskådliga återgivande i tryck låter sig avgöras. Det härför behövlige anslaget torde lämpligast kunna bestämmas, sedan fältarbetet och den första bearbetningen blivit i det närmaste slutförda.»

Ämbetsverken hemställde på grund härav, att Kungl. Maj:t måtte för ändamålet av riksdagen äska ett anslag av 108,000 kronor för arbetets utförande under åren 1917—1921 samt att härav 20,000 kronor måtte anvisas för år 1917.

Svenska mosskulturföreningen erinrade därpå i en ingiven skrift, att de siffror, som erhöles genom den föreslagna linjeinventeringen, ej skulle kunna användas i praktiken, samt förordade för sin del en undersökning av de enskilda mossarna. För att då ej utsträcka inventeringen över en alltför lång tidrymd föreslog föreningen, att den skulle verkställas på så sätt, att alla utmed järnvägslinjerna på t. ex. 10 kilometers

[57.] avstånd belägna torvmarker eller sådana, som skures av en linje dragen på detta parallella avstånd från järnvägen, undersöktes var för sig, och att mossar mindre än 10 hektar antingen ej medtoges eller att man blott genom ett par tre borrhningar sökte skaffa sig en orienterande bild av deras beskaffenhet. Sedan dessa närmast kommunikationsled befintliga torvmarker, vilka i första hand kunde komma att tillgodogöras i industriellt syfte, inventerats, kunde man utsträcka undersökningen till längre bort liggande rayoner för att på så sätt slutligen få hela landet undersökt.

I en till mig ingiven P. M. framställde därefter t. f. chefen för Sveriges geologiska undersökning ett bemötande av vad mosskultur-föreningen sålunda andragit.

För egen del anförde jag, vid tillstyrkande av 1916 års proposition, i detta ämne följande:

»I fråga om den stora betydelsen av att en inventering av vårt lands torvtillgångar kommer till stånd, kan jag fullständigt ansluta mig till de uttalanden, statsrevisorerna 1915 därom haft. Beträffande det sätt, varpå en dylik inventering bör ske, torde däremot saken vara mera tvivelaktig.

Lantbruksstyrelsen och Sveriges geologiska undersökning hava nu förordat en allmän förrädsstatistisk utredning om landets torvtillgångar i Göta- och Svealand utom Dalarna enligt ett av t. f. chefen för nämnda undersökning framlagt, utförligt motiverat förslag. Denna utredning skulle, liksom den av Kungl. Maj:t år 1913 föreslagna men då icke av riksdagen beslutade, verkställas genom undersökning av marken uteder ett antal på visst avstånd från varandra framgående parallella linjer. 1913 års förslag har i det nu föreliggande blivit ytterligare utvecklat och detaljerat i syfte att göra resultaten säkrare och mångsidigare. Jag vill också gärna erkänna, att t. f. chefens för geologiska undersökningen framställning synes mig på ett övertygande sätt ådagalägga, att de resultat, som kunna väntas framgå av en dylik linjeinventering, bliva så noggranna, säkra och mångsidiga, som man av en dylik undersökning rimligtvis kan begära, helst som det insamlade undersökningsmaterialet skulle samlas i ett så kallat torvarkiv och därigenom bereda möjlighet till ytterligare bearbetningar i skilda riktningar, om sådana i framtiden skulle visa sig önskvärda.

Jag anser sålunda, att en linjeinventering enligt den nu framlagda planen skulle på ett tillfredsställande sätt lämna alla de upplysningar om våra torvtillgångar, som överhuvud av en på sådant sätt utförd inventering utan allt för stora kostnader skäligen kunna förväntas.

Men jag kan ej undgå att hysa tvekan, huruvida den torvinventering, varav vi nu i Sverige hava behov, kan inskränka sig till att söka vinna allenast sådana upplysningar, som en linjeinventering är i stånd att lämna. Denna inventeringsmetod har sin givna begränsning. Den lämnar, såsom den i det nu föreliggande förslaget begagnade benämningen angiver, en förrädsstatistisk utredning. Den ger upplysning medelst absoluta och procentiska siffror om torvarealer, torvkvantiteter, olika torvslags mäktighet och beskaffenhet, torvens värde i olika hänseenden m. m. men allt blott såsom tal, gällande för visst undersökningsområde i dess helhet.

Detta område kan göras större eller mindre, men resultatet är i allt fall en »genomsnittsmosse» för undersökningsområdet. Svaren äro förvisso av stort statistiskt och även vetenskapligt värde och de kunna även hava betydelse för statens bränslepolitik, men i egentlig mening praktiskt vägledande synas de mig knappast kunna bliva. Även dem förutan kan man nog åtminstone någorlunda bedöma, inom vilken landsdel de för varje särskilt ändamål lämpligaste mossarna äro att söka. Någon omedelbart värdefull praktisk grundval för speciellt bräntorvindustriens utvecklande torde linjeinventeringen blott i ringa grad kunna utgöra. Den ger nämligen icke för någon enda konkret mosse de upplysningar, som tarvas, för att just denna mosses användbarhet skall kunna tillförlitligen bedömas. Detta synes mig emellertid vara av stor vikt.

Jag anser mig därför åtminstone för närvarande icke kunna tillstyrka, att en i allt fall ganska kostsam inventering igångsättes enligt det föreslagna linjesystemet. Huruvida i stället en allmän inventering bör företagas i närmare anslutning till det av svenska mosskulturforeningen framlagda förslaget, kan jag, då denna fråga icke hunnit erhålla någon vidare utredning, icke nu yttra mig om. Att en enligt detta förslag företagen undersökning skulle bli särdeles vittutseende och kostsam, synes mig i varje fall sannolikt. Jag håller före, att frågan om verkställande av en allmän inventering av landets torvtillgångar bör för skärskådande i hela sin vidd överlämnas till den av Kungl. Maj:t tillsatta torvkommittén, varvid de här ovan återgivna förslagen böra för den fortsatta behandlingen bliva av största värde. Visserligen vållas härigenom ett uppskov, vilket är desto mera beklagligt, som det är angeläget, att landets torvtillgångar bliva så snart som möjligt tagna i anspråk, men då frågan är så pass tveksam och riksdagen år 1913 ställt sig avvisande mot det då framlagda linjeinventeringsförslaget, anser jag detta uppskov icke kunna undvikas.»

I sitt utlåtande den 27 oktober 1916 har nu torvkommittén an- *Torvkommittén.*
fört följande:

»Det sedan lång tid tämligen allmänt hysta önskemålet att vinna en någorlunda exakt kännedom om landets torvtillgångar har genom den av den pågående världskrisen framkallade situationen å bränslemarknaden i hög grad aktualiserats. Det lider intet tvivel, att en tidigare igångsatt inventering, vars resultat redan nu åtminstone delvis kunnat föreligga, varit av synnerlig betydelse för bedömande av frågan, i vilken mån landets torvmossar kunnat anlitas för att häva eller lindra de rådande svårigheterna. Även vid prövning av torvbränsleproblemet i dess helhet ur andra synpunkter än de mest aktuella gör sig enligt kommitténs erfarenhet bristen på kunskap i nu nämnda hänseende kännbar. Det är uppenbart, att så gott som alla åtgärder från det allmännas sida i torvbränslefrågan på det närmaste sammanhånga med och böra avvägas i förhållande till landets tillgång på bräntorvmossar. Sålunda undandraget sig den nationalekonomiska sidan av problemet, allmänt sett, i det närmaste bedömande i brist på erforderligt kunskapsmaterial.

De här påpekade förhållandena hava redan tidigare vid flera tillfällen med eftertryck framhållits och torde numera rätt allmänt erkännas, på grund varav det synes kommittén, som om någon utförligare motivering i detta avseende knappast skulle vara erforderlig.

Däremot hava meningarna varit och äro fortfarande delade beträffande det

[57.] förfarande, varigenom den önskvärda kunskapen skulle vinnas. Härvid är då till en början att märka, att det kunskapsmaterial, man söker, på grund av frågans natur är av två skilda slag, *dels det som vinnes genom en allmän förrädsstatistisk undersökning företrädesvis avseende att tjäna som underlag för torvfrågans bedömande ur nationalekonomisk synpunkt, dels ock en speciell kvalitativ och lokal bestämning genom rekognoscering av de särskilda torvmossarna i syfte att vinna kännedom om de för industriellt utnyttjande lämpligaste.* Enligt kommitténs uppfattning kan intet av ovan nämnda önskemål lämnas åsido. Visserligen kunde det tänkas, att frågan uppdelades på så sätt, att i första hand en förrädsstatistisk inventering ägde rum och att först sedan denna avslutats den kvalitativa undersökningen komme till utförande. Denna ställning till frågan har Sveriges geologiska undersökning tidigare intagit. Kommittén kan emellertid efter noggrann prövning icke tillråda ett dylikt förfarande, som visserligen skulle bidraga till ökande av den förefintliga kunskapen i frågan, men endast på ett ofullständigt sätt, och som helt visst, då den återstående delen av undersökningen framdeles skulle befinnas ofrånkomlig, avsevärt skulle öka kostnaderna för det allmänna.

Jämlikt det lämnade uppdraget har kommittén haft att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande undersökning av landets *samtliga* torvtillgångar. De förslag kommittén nu går att framlägga till omedelbart utförande avse emellertid endast den del av landet, som ligger söder om 61 breddgraden eller närmare bestämt Götaland och Svealand utom Dalarna. En dylik uppdelning av frågan har synts kommittén så mycket hellre böra äga rum, som behovet av bränsle utan fråga är mest framträdande i den södra delen av landet, där jämväl enligt vunnen erfarenhet de flesta för ett snart industriellt utnyttjande tjänliga mossförekomsterna äro befintliga och där kommunikationsnätet är mest utvecklat. Härtill kommer hänsyn till de klimatiska förhållandena i landets nordligare delar, vilka äro mindre lämpliga för torvbränsleindustrin, bedriven efter nuvarande metoder, än motsvarande förhållanden i södra Sverige. Kommittén vill dock uttala den uppfattning, att det i framtiden torde bli både önskvärt och nödvändigt att utsträcka de ifrågavarande undersökningarna jämväl till den del av landet, som ligger norr om 61 breddgraden, isynnerhet om, såsom man kan hoppas, ifrågavarande industri kommer att i tekniskt hänseende utvecklas så, att arbetet i större utsträckning än nu blir oberoende av väderleksförhållandena. Vid en dylik fortsatt undersökning torde de erfarenheter, som under arbetets gång kunnat förvärfvas, visa sig värdefulla.

Beträffande sättet för utförande av de båda slagen av undersökningar, varom i det föregående talats, finner sig kommittén böra förorda en förrädsstatistisk undersökning av torvmarkerna inom Götaland och Svealand utom Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med det av dåvarande t. f. chefen för Sveriges geologiska undersökning uppgjorda, den 24 mars 1916 dagtecknade förslaget, vilket med skrivelse den 1 april 1916 av lantbruksstyrelsen och Sveriges geologiska undersökning överlämnats till Eders Kungl. Maj:t. Denna metod benämnes *linjeinventeringsmetoden*. Men därjämte har kommittén funnit sig nödsakad att påyrka ett samtidigt igångsättande av en *rekognoscering* utmed järnvägslinjerna och de större vattenvägarerna inom samma del av landet, på ett område av intill 5 kilometers avstånd på vardera sidan om dessa, för utrönande av beskaffenheten hos de inom detta område befintliga mossmarkerna.

Linjeinventering.

[57.]

Denna undersökning har till sin metod beskrivits och motiverats dels i skrivelse den 9 november 1912 av dåvarande chefen för Sveriges geologiska undersökning, professorn J. G. Andersson, dels ock av nuvarande chefen för undersökningen i ovan nämnda förslag, ävensom i en till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet inlämnad pro memoria.

Beträffande förfaringssättet får kommittén hänvisa till vad i sådant avseende anförts i nämnda handlingar. I fråga återigen om värdet av det resultat, som kan vinnas genom en efter denna metod utförd undersökning, finner sig kommittén, särskilt med hänsyn därtill, att vid olika tillfällen, då denna fråga varit under diskussion, tvivel yppats om metodens tillförlitlighet, böra giva uttryck åt den uppfattning, vartill kommittén efter prövning kommit. Det är uppenbart, och har heller icke från något håll blivit bestritt, att genom en dylik undersökning några fullt exakta uppgifter rörande de torvmängder, som förefinnas inom det undersökta området icke stå att erhålla, men vad man här har behov av är allenast närmelsevärden av stor sannolikhetsgrad beträffande såväl det undersökta området i dess helhet som ock vissa mindre områden därinom, exempelvis län. Därjämte vill man lära känna den ungefärliga fördelningen av totalkvantiteten på olika torvslag, varvid man, enligt kommitténs uppfattning, vid en så omfattande undersökning som den ifrågasatta bestämt bör vidhålla, att den nödiga klassificeringen sker efter rent vetenskapliga, av Sveriges geologiska undersökning vid linjeinventering i Kronobergs län redan tillämpade grunder och ej med hänsyn till nuvarande industriella möjligheter, så att undersökningsresultatet kan finna användning under en lång tid framåt och även för den händelse de nuvarande metoderna för tillverkning av torvprodukter undergå förändringar eller bliva helt ersatta med nya. Den grad av säkerhet i dessa hänseenden, den ifrågavarande metoden med matematisk sannolikhet erbjuder, finner kommittén för sin del fullt tillfredsställande.

Kommittén är sålunda övertygad därom, att en inventering utförd efter angivna grunder skulle lämna ett resultat, som under lång tid framåt kunde bilda en fast utgångspunkt för bedömande av torvbränsleproblemet, särskilt ur national-ekonomisk synpunkt, och bringa klarhet i den nu dunkla frågan om vilken plats torvbränslet under gynnsammaste förhållanden kan komma att intaga i landets bränsleekonomi. Att den därjämte skulle bliva av största betydelse vid prövning av de åtgärder, som från det allmännas sida vid lagstiftning eller annorledes må anses påkallade, är uppenbart.

En fordran beträffande såväl linjeinventeringen som den rekognoscering, kommittén funnit sig böra förorda, är enligt kommitténs åsikt, att undersökningen sker fullständigt förutsättningslöst. Det torde vara av vikt att änyo framhålla detta, då från flera håll förekommit invändningar emot, att alla slag av mossförekomster skulle bliva föremål för undersökning, sålunda bland annat även kväverika och för odling ägnade eller redan odlade marker. Kommittén underskattar för ingen del de synpunkter, som härvid varit ledande, men vill framhålla, att en prövning från det allmännas sida ifråga om rätt att avverka sådana mossar på intet sätt genom en dylik inventering föregripes.

Frågan om kostnaderna för linjeinventering i enlighet med det förslag kommittén sålunda funnit sig böra förorda lärer lämpligen böra upptagas till behandling tillsammans med frågan om kostnaderna för en rekognoscering.

[57.]

Vidkommande slutligen frågan om genom vilket statsorgan denna undersökning skulle utföras, finner kommittén det naturligt, att uppdraget lämnas åt Sveriges geologiska undersökning, som dels sedan länge är förtrogen med hithörande frågor, och dels förfogar över vetenskapligt skolade arbetskrafter för ändamålet.

Rekognoscering utmed trafiklederna.

Om man även genom vidtagande av den utav kommittén ovan förordade åtgärden vinner kännedom om den totala torvkvantiteten inom det undersökta området, har likväl enligt kommitténs mening icke därigenom erhållits det underlag för torvindustriell utveckling, som från det allmännas sida bör beredas. Erfarenheten, såväl tidigare som särskilt under den nuvarande krisen, visar vilka svårigheter som vållas därav, att ingen tillnärmelsevis fullständig kännedom om mossar, ägnade för industriellt utnyttjande av staten eller enskilda, förefinnes. För statens vidkommande torde den redan beslutade inventeringen av statsmossar icke utesluta behovet av en allmän rekognoscering, då det allt för väl låter tänka sig, att staten för eget behov är nödgad att i en eller annan form förvärva enskilda tillhöriga mossmarker. Med hänsyn till bränslefrågan och dess betydelse, icke blott under den nu pågående krisen utan jämväl för framtiden, bör genom det allmännas försorg åvägabringas en sammanställning av uppgifter rörande de särskilda mossarna, varigenom en snar utökning av landets torvbränsletillverkning väsentligt underlättas.

En dylik kunskap kan icke vinnas utan en lokalt bestämd undersökning. Det är tydligt, att en detaljundersökning av samtliga mossar i landet i dess helhet eller i någon större del därav skulle skänka den fullständigaste kunskap i detta avseende, men en dylik undersökning skulle, på sätt redan vid flera tillfällen från olika håll erinrats, taga en så oerhörd tid och draga så höga kostnader, att den måste anses utesluten. Man får därför nöja sig med en rekognoscering av mindre omfattande art. Icke ens en dylik, omfattande exempelvis hela landet söder om 61 breddgraden, finner sig kommittén för närvarande kunna förordas med hänsyn såväl till den tid ett dylikt företag skulle kräva som ock till de därav betingade kostnaderna. Det omedelbara praktiska resultatet skulle heller icke svara emot de gjorda uppoffringarna, då man icke har anledning förutsätta, att mossförekomster, som i kommunikationshänseende låge ofördelaktigt, på mycket lång tid skulle åtminstone i större utsträckning kunna bli föremål för exploatering. Kommittén har därför kommit till den åsikten, att ifrågavarande rekognoscering bör begränsas till områdena närmast befintliga järnvägslinjer och större vattenvägar med en utsträckning av intill 5 kilometer på vardera sidan om desamma. På sätt av bifogade karta och tabell (Bil. 1 och 2)¹⁾ framgår, omfattar det område utmed järnvägslinjerna, som sålunda skulle bli föremål för undersökning, något mer än 50 procent av hela landet söder om 61 breddgraden, de fyra stora sjöarna oberäknade. Det är sålunda en högst väsentlig areal, beträffande vilkens mossförekomster man genom en dylik rekognoscering skulle få en god kunskap, som praktiskt kunde utnyttjas.

Vidkommande sättet för utförande av rekognosceringen torde kommittén få hänvisa till bilagda till chefen för Sveriges geologiska undersökning överlämnade P. M., däri preciseras de krav, som enligt kommitténs mening böra ställas på en dylik undersökning, samt till likaledes bilagda skrivelse från chefen för undersökningen, däri på kommitténs begäran och i enlighet med förberörda anvisningar lämnats såväl

¹⁾ Dessa bilagor äro här uteslutna.

plan som kostnadsberäkning för ifrågavarande undersökning. Av nämnda bilagor framgår, att det här icke är fråga om en verklig detaljundersökning inom det föreslagna området, utan allenast en arealbestämning med ledning av tillgängligt kartmaterial och provborrning för vinnande av kännedom om de torvslag, som ingå i de särskilda mossarna. Torvkvantiteten i varje mosse återigen måste sedermera fastställas genom den jämväl för andra ändamål nödvändiga detaljundersökningen. Vad rekognosceringen närmast åsyftar är att lämna anvisning om var sådana mossar, som i allmänhet lämpa sig för industriellt utnyttjande av ena eller andra slaget, äro att finna.

[57.]

Kommittén har jämväl prövat frågan, huruvida samtliga mossar inom området borde bli föremål för rekognoscering. Den ungefärliga fördelningen i storleksgrupper framgår av bilagda av geologiska undersökningen avlämnade P. M. rörande fördelningen av mossar och mossarealer på grupper av olika storleksordning inom Kronobergs län¹⁾. De lämnade uppgifterna hava så gott som uteslutande erhållits genom planimetrering verkställd i samband med den av undersökningen försöksvis utförda linjeinventeringen av nämnda län. Som av ifrågavarande P. M. framgår finnas inom länet 1,023 mossar med en areal av till och med 5 hektar, sammanlagt 3,258.8 hektar, 741 mossar med en areal av 5—10 hektar, sammanlagt 5,594.6 hektar, och 2,007 mossar med en areal av över 10 hektar, sammanlagt 122,252.8 hektar. Hela antalet mossar inom länet uppgår till 3,771 med en sammanlagd areal av 131,106.2 hektar. Enligt undersökningens förmenande torde storlekstalen för de olika grupperna förhålla sig på ungefär liknande sätt inom övriga delar av det smäländska höglandet och andra mossrikare trakter i södra och mellersta Sverige. Med hänsyn därtill och till den omständigheten, att god bränn-torv företrädesvis är att söka i relativt små och medelstora mossar, har kommittén funnit sig böra föreslå, att mossar med en areal av ända ned till 5 hektar och däröver bli föremål för rekognosceringen.

Kommittén finner sig böra upptaga till bemötande en del av de invändningar, som förekommit mot en undersökning av nu ifrågasatt art.

En invändning, som tidigare vid olika tillfällen anförts mot inventering över huvud taget av landets torvtillgångar, är den, att man genom åstadkommande av ett register över befintliga mossmarker och deras beskaffenhet skulle underlätta utlänningars spekulationer i svenska naturtillgångar. Oavsett den omständigheten, att okunnighet om våra egna resurser näppeligen kan betecknas som ett effektivt skydd mot dylik spekulation, torde man kunna hoppas, att ett verkligt skydd i förevarande avseende åsyftats och vunnits genom den av innevarande års riksdag beslutade lagstiftningen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m., i anledning varav Eders Kungl. Maj:t redan den 30 maj detta år utfärdat författningar.

En annan stundom framförd invändning är den, att en undersökning, som åsyftar en lokal och kvalitativ bestämning rörande de särskilda mossmarkerna, rätteligen bör åstadkommas och bekostas av vederbörande markägare. Icke heller en dylik invändning kan kommittén för sin del i ifrågavarande fall godkänna. Av vad tidigare här ovan blivit anført framgår, att en rekognoscering som den föreslagna på intet sätt utesluter behovet av den detaljundersökning, som givetvis måste

¹⁾ Dessa bilagor äro här uteslutna.

[57.] föregå varje industriellt utnyttjande av en mosse och som alltid bekostas av företagaren. Å andra sidan måste det anses som ett verkligt allmänt intresse, att kunskap vinnes om belägenheten av ifrågavarande naturtillgångar.

Då det är högeligen önskvärt, att de båda slagen av inventering bedrivs samtidigt och med största skyndsamhet, samt för rekognosceringen erfordras än mer kvalificerad arbetskraft än för linjeinventeringen och slutligen med avseende å önskvärdheten av att kostnaden för det hela i möjligaste mån nedbringas, finner kommittén sig böra föreslå, att jämväl rekognosceringen uppdrages åt Sveriges geologiska undersökning. Härvid vill emellertid kommittén framhålla som ett önskemål, att vid uppgörande av arbetsplan såväl statens torvingenjörer som svenska mosskulturföreningen beredas tillfälle framlägga sina synpunkter. Att från undersökningens sida intet hinder möter för mottagande av ett dylikt uppdrag framgår av den tidigare återopade skrivelsen.

Vid prövning av frågan rörande kostnaden för de båda föreslagna undersökningarna har kommittén haft att utgå från den utredning, som innehålles i chefens för Sveriges geologiska undersökning förenämnda förslag av den 24 mars 1916 och i hans redan återopade skrivelse till kommittén av den 25 innevarande oktober.

Beträffande kostnaden för linjeinventeringen erinras, att den enligt det tidigare förslaget skulle uppgå till cirka 108,000 kronor, därav för fältarbetena 60,800 kronor. Ifrågavarande beräkningar torde i allt väsentligt fortfarande äga giltighet, ehuru väl, på sätt i undersökningens bilagda skrivelse erinras, de särskilt under förliden sommar stegrade levnadsomkostnaderna synas böra föranleda någon förhöjning i det för fältarbetena beräknade beloppet. Emot den av Sveriges geologiska undersökning i detta avseende såsom nödvändig antagna förhöjningen för fältarbeten av 7,250 kronor från 60,800 kronor till 68,050 kronor, har kommittén intet att erinra.

En beräkning av kostnaderna för de med den föreslagna rekognosceringen förbundna fältarbetena innebär givetvis, då någon erfarenhet om fullt likartat arbete icke föreligger, stora vanskligheter. Svenska mosskulturföreningen har emellertid på kommitténs framställning låtit utföra en kostnadsberäkning för fältarbetena, grundad på det antagande, att rekognosceringen skulle utföras efter ungefärligen enahanda grunder som de för föreningens torvgeologiska undersökningar tillämpade, samt under antagande därjämte, att erforderlig arbetskraft skulle kunna erhållas allenast mot rese- och traktamentsersättning. Det belopp, vartill föreningen kommit, utgör 59,711 kronor 48 öre. Sveriges geologiska undersökning erinrar härtill, dels att fältarbetena för rekognosceringen för vinnande av ett bestående resultat torde böra göras avsevärt mera ingående än föreningen ifrågasatt, dels att enligt undersökningens uppfattning så stora krav måste ställas på förrättningsmännen, att man icke torde äga förhoppning att anskaffa tillräckligt många dylika med erforderlig kompetens, därest man icke kan erbjuda dem en väsentligt högre ersättning, i vilket avseende undersökningen föreslår ett arvode utöver ersättningen enligt resereglementet av cirka 200 kronor i månaden. Den av undersökningen föreslagna ökningen av förrättningsmännens ersättning föranleder ett tillägg till mosskulturföreningens preliminära kostnadsförslag av cirka 41,000 kronor, varigenom hela kostnaden för fältarbetena enligt samma beräkningsgrund skulle belöpa sig till drygt 100,000 kronor.

Kravet på en noggrannare undersökningsmetod vid nu ifrågavarande fältarbeten föranleder emellertid en ytterligare höjning av detta belopp. Enligt stats-

geologen L. von Posts av chefen för Sveriges geologiska undersökning biträdda uppfattning torde den nu ifrågasatta undersökningen å fältet kräva bortåt dubbelt så mycket arbete som de utav mosskulturföreningen till jämförelse åberopade. Av sådan anledning finner geologiska undersökningen kostnaderna för de av förslaget om rekognoscering föranledda fältarbetena icke böra beräknas till lägre belopp än 200,000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för fältarbetena för såväl linjeinventeringen som rekognosceringen skulle sålunda komma att belöpa sig till 268,050 kronor.

Kommittén, som haft att granska de gjorda kostnadsberäkningarna ur mer allmän synpunkt, har ansett sig böra fasthålla vid kravet på en så fullständig undersökning, att de vunna resultaten må kunna äga giltighet för en avsevärd tid. De utav svenska mosskulturföreningen gjorda beräkningarna grunda sig på undersökningar, som med hänsyn till syftet naturligen kunnat göras mindre utförliga. Med hänsyn till dessa omständigheter finner sig kommittén böra biträda Sveriges geologiska undersöknings uppfattning i denna sak.

Kostnaden för organisationen av bearbetningen av de vunna undersökningsresultaten kommer givetvis icke, på sätt redan tidigare påpekats, under förutsättning av gemensam ledning för de båda slagen av undersökningar, att höjas i samma proportion. Den av Sveriges geologiska undersökning i sådant avseende beräknade kostnadsökningen av 28,000 kronor, från 46,500 kronor (i undersökningens förslag av den 24 mars 1916) till 74,500 kronor, föranleder från kommitténs sida ingen erinran. Kommittén vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att ett utförande på skilda tider eller under olika ledning av de båda undersökningarna högst väsentligt skulle öka denna kostnad.

Under ovan angivna förutsättningar skulle alltså en i föreslagen omfattning utförd inventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna, oberoende av avlöningar, som utgå från Sveriges geologiska undersöknings ordinarie stat, draga en kostnad av 342,550 kronor, vilket belopp synes böra avrundas till 350,000 kronor.

Det hade givetvis varit önskvärt, om redan nu kunnat angivas den tid, inom vilken den föreslagna rekognosceringen lika väl som linjeinventeringen kan vara slutförd. Såsom Sveriges geologiska undersökning anført är detta av flera skäl icke möjligt. Bland annat råder ovisshet om till vilket antal lämpliga personer kunna anskaffas för ändamålet. Att uppskjuta beslutet om rekognosceringens verkställande, till dess ytterligare erfarenhet vunnits och en mera exakt beräkning särskilt beträffande tidsutdräkten kunnat åstadkommas, kan kommittén icke tillstyrka. Verkställda överslagsberäkningar giva stöd för det antagande, att inventeringen i dess helhet kan förväntas vara slutförd på mindre tid än tio år. Hur stor del av beloppet, som årligen bör anvisas, torde böra bero på framställning från den myndighet, som har att utföra arbetet. För att detta må kunna påbörjas så snart som möjligt anser emellertid kommittén i likhet med Sveriges geologiska undersökning, att 30,000 kronor bör ställas till förfogande redan under 1917.

På grund av vad kommittén här ovan anført och med åberopande därjämte av Sveriges geologiska undersöknings förslag av den 24 mars 1916 samt undersökningens på kommitténs begäran utarbetade förslag till rekognoscering, som här biläggas, får kommittén hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos nästkommande riksdag göra framställning om beviljande av ett belopp av 350,000 kronor för utförande genom Sveriges geologiska undersökning av dels en förrådsstatistisk under-

- [57.] sökning medelst linjeinventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna, dels i samband därmed och inom samma område en rekognoscering av mossmarkerna närmast trafiklederna, allt i enlighet med ovan angivna förslag; samt om anvisande av ifrågavarande belopp å 1918 års stat av 60,000 kronor, varav 30,000 kronor torde böra förskottsvis utgå redan under år 1917.»

Den i kommitténs skrivelse åberopade P. M., innefattande av kommittén uppdragna riktlinjer för det från Sveriges geologiska undersökning begärda förslag angående rekognosceringen av torvmarker utmed trafikleder, var av följande lydelse.

»Rekognosceringen bör omfatta torvmarker, som ligga inom eller skäras av en linje löpande på 5 kilometers avstånd från järnvägslinje eller större vattenväg, och avser att skaffa en så vitt möjligt tillförlitlig allmän kännedom om dessa markers utsträckning och beskaffenhet. Det är sålunda här icke fråga om en verklig detaljundersökning inom det föreskrivna området, utan allenast en arealbestämning med ledning av tillgängligt kartmaterial och provborrning för vinnande av kännedom om de olika torvslag, som ingå i de särskilda mossarna. Torvkvantiteten i varje mosse återigen måste sedermera fastställas genom fullständig detaljundersökning. Vad rekognosceringen närmast äsyftar är att lämna anvisning var sådana mossar, som i allmänhet lämpa sig för industriellt utnyttjande av ena eller andra slaget, äro att finna.

För att i möjligaste mån begränsa tiden för arbetet bör man från rekognosceringen utesluta mossar med en areal understigande 5 hektar.

Som underlag för fältarbetena torde de geologiska kartbladen eller, där sådana ej finnas utgivna, befintliga konceptkartor lämpligen böra finna användning.

Undersökningen av varje enskild torvmark verkställas förutsättningslöst efter vetenskapliga grunder, d. v. s. så att vid densamma de naturliga torvslagen särskiljas, och icke blott vad som för närvarande låter sig betecknas som bräntorv, respektive strötorv eller odlingsjord. I den mån det låter sig göra böra befintliga uppgifter, grundade på tidigare utförda rekognosceringar och detaljundersökningar, tillgodogöras.

Vid rekognosceringen göres efter okulärbesiktning anteckning om möjligheterna för utdikning, omgivande fastmarks beskaffenhet och användbarhet som torkplats samt om mossens ytvegetation. Borrningar verkställas på lämpliga platser och till det antal, som befinnes nödvändigt för vinnande av en uppfattning rörande mossens byggnad och allmänna beskaffenhet, därvid antecknas vad av borrproven inhämtas rörande torvens humifieringsgrad, förekomst av stubbar samt underliggande alv. Av protokollet bör sålunda framgå, huruvida i en mosse kunna antagas förekomma större kvantiteter av vissa torvslag och i vilken mån dessa äro för exploatering tillgängliga.

Vid borrningen böra, där så finnes nödigt, tagas typiska prov, vilka sedermera kunna underkastas analys.

I det hela läser alltför detaljerade föreskrifter icke böra lämnas utan torde det få ankomma på förrättningsmannen att i varje särskilt fall själv bedöma, huru han bäst bör förfara för att med minsta möjliga användande av tid och arbete erhålla en så noggrann överblick över mossens beskaffenhet och torvinnehåll, som med rekognosceringen avses.

Rekognosceringen i dess helhet bör planläggas så, att den om möjligt kan utföras samtidigt med den ifrågasatta linjeinventeringen och under samma ledning som denna. Härigenom begränsas tiden för dess genomförande och jämväl kostnaderna, då bland annat gemensamt byråarbete för båda undersökningarna torde kunna anordnas.

Slutligen är det önskvärt, att rekognosceringen först verkställes i närheten av viktigare förbrukningscentra, där detta låter sig göra utan att kostnaderna i avsevärd grad ökas.»

Den med anledning härav utav Sveriges geologiska undersökning uti den av kommittén jämväl åberopade skrivelsen den 25 oktober 1916 lämnade utredningen är av följande innehåll.

Sveriges geologiska undersökning.

»Såsom tydligt framgår av Sveriges geologiska undersöknings tidigare skrivelser i torvinventeringsfrågan, anser undersökningen en rekognosceringsartad undersökning av landets samtliga torvmarker, avsedd att utreda de enskilda förekomsternas användbarhet, vara ett synnerligen betydelsefullt led i arbetet för torvbränslefrågans framförande mot en rationell lösning. Geologiska undersökningen måste emellertid nu såsom tillförene som sin mening framhålla, att det för torvfrågans riktiga värdesättande ur allmänt nationalekonomiska synpunkter ävensom för torvbränsletillgångarnas planmässiga tillgodogörande oundgängligen kräves ingående förrädsstatistisk kännedom om dessa naturtillgångars storlek och beskaffenhet. En dylik förrädsstatistisk översikt erhålles genom den av Sveriges geologiska undersökning föreslagna linjeinventeringen, vilken emellertid, såsom redan från början av undersökningen betonats, icke komme att lämna underlag för bedömande av de enskilda torvmarkernas användbarhet. Å andra sidan kan, såsom undersökningen vid upprepade tillfällen uttalat, en exakt förrädsstatistisk överblick icke vinnas genom en undersökning av de enskilda förekomsterna utan mångdubbling av de för linjeinventeringen beräknade kostnaderna. Då tidsläget ju emellertid allt mera skärper nödvändigheten att omedelbart tillgodogöra våra inhemska bränsletillgångar i största möjliga utsträckning, torde behovet av detaljkännedom om landets torvmarker kunna sägas hava gjort sig mera kännbart gällande, än då undersökningen framlade sin på frågans förrädsstatistiska sida inriktade inventeringsplan. Sveriges geologiska undersökning finner därför för sin del den tanke, kring vilken torvkommittén enats, nämligen att jämte en förrädsstatistisk utredning föreslå en kvalitativ undersökning av de enskilda torvmarkerna, i första hand i kommunikationsledningens närhet, innebära en synnerligt lycklig lösning av torvinventeringsfrågan. På detta sätt bleve nämligen problemets bägge moment vederbörligen tillgodosedda, utan att kostnaden för hela inventeringen behövde onödigt stegras.

Det närmast liggande syftemålet med den påtänkta kvalitativa undersökningen av landets torvmarker är ju att för torvbränsleindustrien anvisa för exploatering lämpliga torvmarker. För detta ändamål kunde det möjligen synas vara tillfyllest, om undersökningen finge form av en jämförelsevis flyktig rekognoscering, vars enda uppgift vore att i skilda delar av landet uppsöka ett mot behovet väl svarande antal goda bräntorvmossar. Emellertid skulle ju med detta tillvägagångssätt undersökningen dels svårigen kunna på ett ur sparsamhetssynpunkt effektivt sätt planläggas, dels praktiskt taget aldrig bliva avslutad, synnerligast som ju

[57.] under förädlingsteknikens utveckling torvslag, som för närvarande äro ur bränslesynpunkt mindre värda, kunna komma till användning. Även om årskostnaden för en på detta sätt anlagd rekognoscering kunde hållas jämförelsevis låg, skulle en dylik emellertid i längden bliva väsentligt kostsammare än en mera ingående utredning, avsedd att för all framtid fastslå de undersökta torvmarkernas kvalitativa beskaffenhet och sammansättning.

Enligt Sveriges geologiska undersöknings mening bör en kvalitativ torvmarksundersökning, vars resultat skall äga bestående värde, fylla följande fordringar:

1:o. Undersökningen skall, i likhet med den av geologiska undersökningen planlagda förrädsstatistiska utredningen, bedrivas förutsättningslöst, d. v. s. så, att vid densamma de naturliga torvslagen särskiljas och icke blott vad som för närvarande låter sig betecknas som respektive bränn-torv, strötorv eller odlingstorv.

2:o. Varje torvmark skall undersökas så utförligt, att dess byggnad klarlägges i sina allmänna huvuddrag. Man bör alltså på grundvalen av undersökningsprotokollet kunna avgöra, huruvida i densamma någon större kvantitet av ett visst torvslag föreligger och i vilken grad denna är för exploatering tillgänglig.

3:o. Vidare böra allmänna upplysningar rörande torvmarkernas lutningsförhållanden och bottenbeskaffenhet kunna utvinnas, dock endast i den utsträckning dessa omständigheter kunna påverka valet av exploateringssätt.

Den kvalitativa undersökningen skulle alltså resultera i ett register över landets torvmarker, ur vilket tillfredsställande ledning skulle kunna erhållas såväl vid uppsökandet av torvförekomster för visst ändamål som vid bedömandet i varje enskilt fall av de registrerade förekomsternas lämpligaste användningssätt.

Skall emellertid kostnaden för den kvalitativa torvmarksundersökningen kunna hållas inom rimliga gränser, måste det vid dess planläggning och utförande nogå tillses, att varje för nyssnämnda syfte obehöfelig detaljering undvikas, naturligtvis utan att de ovan uppställda fordringarna tillbakasättas. Sålunda bör man vid denna undersökning avstå från att eftersträva kvantitetstal utom i fråga om mossarnas arealer, som bestämmas med ledning av kartorna, ävensom avstå från att mera detaljerat utreda avdikningsmöjligheter o. s. v. Dessa för det slutliga tillgodogörandet behöfliga, tidsödande specialutredningar böra överlämnas åt mossägarna och exploatörerna. Genom den vid detta års riksdag beslutade undersökningen av statens mossar kommer sålunda staten att för sitt vidkommande göra sig beredd att tillgodogöra sig i dess ägo befintliga torvtillgångar. Och det är ju att hoppas, att enskilda, i den mån intresset och möjligheterna för torvens exploatering växa, skola följa det härigenom givna föredömet.

Såsom torvkommittén meddelat, har den tänkt sig, att vid den kvalitativa torvmarksundersökningen mossar av mindre än 5 hektars areal skulle lämnas åsido, ävensom att undersökningen tills vidare skulle inskränkas till de delar av landet, vilka ligga inom 5 kilometers avstånd från järnvägslinje. Då t. ex. inom Kronobergs län, som torde få anses vara typiskt för södra Sveriges mossrikare områden, endast en ringa del av hela mossarealen faller under gränsen, skulle den avsedda storleksbegränsningen vara skäligen betydelselös, såvida icke denna areal fördelade sig på ett förhållandevis mycket stort antal mossar — i Kronobergs län betydligt över 1,000 eller åtminstone över 30 procent av hela antalet. Att medtaga dessa ur praktisk synpunkt oftast jämförelsevis oviktiga torvmarker skulle väsentligt fördyra arbetet utan att bringa ett mot kostnaden svarande resultat. Å andra sidan

bör storleksgränsen icke gärna sättas högre, då just de mindre torvmarkerna ej sällan innehålla god brännторv. Som vid den förrädsstatistiska undersökningen alla torvmarker, även de minsta, medtagas, erhålles genom denna vid torvmassans uppdelning på torvmarker av olika storleksklasser kännedom om det nationalekonomiska värdet jämväl av de vid den kvalitativa undersökningen uteslutna, minsta torvmarkerna. Den andra inskränkningen — till mossar inom 5 kilometer från järnväg — medför däremot enligt kommitténs utredning för Sverige söder om 61° n. br. en reducering av det område, som borde i första hand undersökas, till 52.4 procent av hela arealen. Även en dylik inskränkning synes geologiska undersökningen välbetänkt, synnerligast som ju den kvalitativa mossundersökningen i första hand har att anvisa brännторvförekomster, som oförtövat kunna tagas i bruk. Givetvis böra även de inom samma avstånd från större vattenvägar och hamnplatser utan järnvägsförbindelse belägna medtagas vid den första undersökningen.

Vid en undersökning av nu ifrågavarande art kräves tydligtvis för fältarbetenas rationella utförande en personal med betydande torvgeologisk erfarenhet och träning. En del torvmarker, t. ex. grunda, dikade mossar, kunna visserligen hastigt bedömas med ett fåtal borrhningar eller blott genom observationer i diken och skärningar. I andra fall däremot, t. ex. då vidsträckta, förgrenade mosskomplex föreligga, måste undersökningsförrättaren för att med minsta möjliga arbetskvantitet vinna tillfredsställande resultat äga så god kännedom om de skilda torvmarkstypernas normala utvecklingsförlopp och därav betingade byggnad, att han förmår smidigt och effektivt anpassa sitt arbete efter det föreliggande fallet. Han måste efter några få orienterande borrhningar äga förmåga att med ledning av topografien och mossens ytbeskaffenhet snabbt bilda sig en någorlunda rimlig föreställning om mossens sannolika byggnad och härefter upplägga sin arbetsplan. Denna måste han smidigt modifiera, allt efter som hans under arbetet vidgade kännedom om den föreliggande mossen därtill ger anledning. Han måste kunna placera sina borrhningar just på de punkter, där de behövas, och han måste kunna undvika att genom planlöst trevande förorsaka kostsam tidsutdräkt. Han måste vidare äga vaken blick för det väsentliga, så att han icke låter sitt arbete förryckas av detaljer, som väl kunna äga stort teoretiskt-torvgeologiskt intresse, men som sakna betydelse vid en undersökning, vilken såsom denna har ett rent praktiskt syftemål, om ock dess plan och metodik måste byggas på vetenskaplig grund.

Det torde också vara uppenbart, att, om undersökningen kan utföras på det rationella sätt, som nu antytts, kostnaderna för densamma böra bliva väsentligt lägre, än om den bedrives med mindre skolade arbetskrafter, vilka nödgas använda ett mera schablonmässigt och därigenom mera tidsödande tillvägagångssätt. Den högre avlöning, som ju givetvis måste beräknas för personer med de antydda kvalifikationerna, bör mer än väl uppvägas av tidsbesparingen och minskade kostnader för hantlangare, resor och dylikt.

Å andra sidan kommer det givetvis att möta vissa svårigheter att anskaffa en tillräcklig fältpersonal med tillfredsställande kompetens. Icke minst av detta skäl — men även med hänsyn därtill, att enhetliga principer för torvslagens bestämning och karakterisering givetvis böra tillämpas vid den förrädsstatistiska utredningen och vid den kvalitativa torvmarksundersökningen, och att såväl vid fältarbetenas planläggning i detalj som vid bearbetningen av det insamlade materialet intimt samarbete är önskvärt — torde bägge undersökningarna böra förläggas under samma

[57.] ledning. Det vore nämligen ändamålsenligt att genom fältarbete för linjeinventeringen utbilda den personal, som skulle utföra den kvalitativa undersökningen. Linjearbetets art ställer givetvis lägre krav på undersökningsförrättaren i fältet beträffande tränad omdömesförmåga och initiativ än den kvalitativa undersökningen. Vid linjeinventeringen arbetar nämligen förrättningsmannen efter en på förhand in i detalj uppgjord plan. För att på ett tillfredsställande sätt kunna utföra sitt arbete behöver han endast vara väl förtrogen med torvslagen samt kunna tillse, att borrningarna läggas så tätt, att ett tillräckligt iakttagelsematerial erhålles för profilens korrekta uppritande och bearbetningen. Emellertid möter han under sitt arbete skilda mosstyper, och hans profiler skära torvmarkerna på alla möjliga sätt. Han får sålunda gott tillfälle att förskaffa sig just den intima torvmarkskännedom, som måste krävas vid den kvalitativa undersökningen. Erfarenheten har också visat, att linjearbetet ger en mycket god torvgeologisk skolning. Den för den kvalitativa undersökningen eljest rätt kinkiga personalfrågan torde därför kunna lösas, om tillfälle erhålles att till denna överföra undersökningsmän, vilka under linjearbetet befunnits därför lämpliga.

Medan Sveriges geologiska undersöknings torvgeologiska material medger nämligen noggranna beräkningar av tid och kostnader för den förrädsstatistiska linjeinventeringen, möta betydligt större vanskligheter, då man på grund av nu föreliggande erfarenheter skall försöka en tids- och kostnadsberäkning för en kvalitativ torvmarksundersökning av ovan angiven art. Undersökningens hittills utförda torvgeologiska arbeten hava ägt rum under yttre former, som betydligt avvika från dem, som skulle komma att gälla för den nu planerade rekognosceringen. Dels hava de utförts i samband med det löpande kartarbetet och under samtidigt utförande av andra geologiska utredningar, dels hava de bestått i detaljerade specialutredningar av väsentligen mera ingående art, än vad som här skulle komma ifråga. För att med önskvärd säkerhet kunna besvara den fundamentala frågan, huru mycket en ordinär förrättningsman, under förutsättning att utredningen skall fylla i det föregående uppställda fordringar, bör i genomsnitt kunna medhinna per dag, hade det därför varit önskvärt att hava tillgång till en sammars fälterfarenhet från en rekognoscering av nu ifrågasatt art.

Geologiska undersökningen har fått taga del av den kostnadsplan, som svenska mosskulturföreningen ingivit till kommittén. Enligt denna, som grundar sig på erfarenheterna från föreningens under senare år genom sin andre torvgeolog, fil. kand. F. Jonson, utförda torvmarksundersökningar, bland annat inom Jönköpings och Gävleborgs län, skulle fältarbetet kunna utföras på 9 år av 5 rekognoscörer och, om för dessa resereglementets 4:de klass lades till grund för arvudet, betinga en kostnad av 59,711 kronor 48 öre. Förutsättningen härför är, att varje rekognoscör hinner undersöka i medeltal 21.23 kvadratkilometer total areal per undersökningsdag. Att döma av de i mosskulturföreningens tidskrift offentliggjorda redogörelserna för dessa ur många synpunkter förtjänstfulla torvmarksundersökningar, torde dessa dock näppeligen vara drivna tillräckligt ingående, för att torvmarkernas praktiska användbarhet skall låta sig bedömas så allsidigt, som man torde böra kräva av den nu ifrågasatta utredningen. Trots svårigheten att utan försöksarbeten giva en exakt tidsberäkning anser undersökningen, att fältarbetet efter ovan angivna principer måste kräva väsentligt längre tid än de av mosskulturföreningens torvgeolog åberopade utredningarna. Statsgeologen von Post anser sannolikt, att, om utredningen

ifråga skall erhålla bestående värde, denna kan komma att kräva ungefär dubbelt så mycket arbete som de av kandidat Jonson till jämförelse åberopade, och genom egna överslagsberäkningar har jag på olika beräkningsgrunder kommit till samma resultat. Detta skulle innebära, att man möjligen kunde behöva 10 förrättningsmän för att medhinna arbetet på 9 år eller ej mindre än 18, om detta skulle kunna utföras på 5 år, medan kostnaderna för fältarbetena enligt resereglementet skulle närma sig cirka 120,000 kronor.

Beträffande kostnaderna får man nog emellertid redan från början göra klart för sig, att det icke blir möjligt att anskaffa tillräckligt många förrättningsmän av den kompetens, som erfordras för den kvalitativa rekognosceringen, därest man ej kan erbjuda dem väsentligt högre ersättning än enligt resereglementets 4:de klass. För den förrädsstatistiska undersökningen kan det vara möjligt att anskaffa intill 6—7 förrättningsmän under sommarmånaderna utan att lämna högre ersättning, än som plägar utgå till geologiska undersökningens övriga extra geologer. Men skall antalet extra förrättningsmän kunna fås att väsentligt överstiga detta antal, kräves säkert betydligt ökade förmåner, redan oavsett den större kompetens som fordras av den »kvalitativa» förrättningsmannen. Den tjänsteman vid svenska mosskultur-föreningen, som utfört de undersökningar, som ligga till grund för mosskultur-föreningens förslag, hade naturligtvis utom reseersättningen även fast lön från föreningen. Då det ej bör bliva fråga om att för den kvalitativa undersökningen använda andra arbetskrafter än sådana, som innehava ungefär liknande utbildning och kompetens på området som denne, kan man nog gå ut ifrån, att de också komma att göra anspråk på ungefär motsvarande förmåner under den tid, som arbetet varar. Man torde därför nödgas tillerkänna de förrättningsmän, som bedömas fullt kompetenta att utföra den kvalitativa rekognosceringen, utom ersättningen enligt resereglementet jämväl ett arvode under fältarbetstiden av cirka 200 kronor i månaden. Då de högst kvalificerade förrättningsmännen skulle uttagas för den kvalitativa rekognosceringen, och då utsikt skulle beredas de vid linjeinventeringen medverkande extra krafterna att i mån av förvärvad erfarenhet och visad duglighet överföras till den kvalitativa rekognosceringen, skulle denna anordning, om båda undersökningarna förläggas under gemensam ledning, icke behöva medföra, att lika höga löneförmåner måste tillerkännas jämväl de extra geologer, som medverka vid linjeinventeringen. Den senare bleve för de extra förrättningsmännen att betrakta som en förskola till den mera krävande och därför bättre betalda kvalitativa rekognosceringen. Tydligtvis böra kostnaderna för *hela* torvinventeringen kunna hållas så låga som möjligt därigenom, att dessa båda avdelningar utföras genom en och samma institution, alldenstund det härigenom blir lättare att effektivt utnyttja de tillgängliga arbetskrafterna.

Beräknas utom reseersättningen enligt resereglementets fjärde klass en lön av 200 kronor per månad, skulle till kostnaderna i mosskulturföreningens preliminära förslag, 59,711.48 kronor, få läggas cirka 41,000 kronor (jag har därvid beräknat cirka 20 effektiva arbetsdagar utom söndagar, regndagar och dagar för kvarterombyten per månad), varigenom hela kostnaden för fältarbetena enligt föreningens tidsplan skulle belöpa sig till drygt 100,000 kronor. Såsom redan nämnts, anser emellertid Sveriges geologiska undersökning, att den ifrågasatta rekognosceringen kräver omkring dubbelt så mycket arbete som det enligt nyssnämnda tidsplan förutsatta, om man vill åstadkomma en registrering av torvmarkerna, som har ett

[57.] för framtiden bestående värde. Fältarbetskostnaderna böra därför enligt mitt förmenande beräknas till cirka 200,000 kronor.

Beträffande omkostnaderna för den förrädsstatistiska delen av torvinventeringen (»linjeinventeringen») gälla nog de beräkningar, som anföras i Sveriges geologiska undersöknings underdåniga förslag av den 24 mars 1916, under de förutsättningar och tidsförhållanden, då detta uppgjordes. Fortfarande anser jag, att ersättningen till de extra förrättningsmännen kan och bör utgå efter ungefär samma grunder, som hittills varit gällande för de vid undersökningens övriga fältarbeten använda extra geologerna. Härvid är emellertid att anmärka, att de särskilt under sistlidna sommar stegrade levnadsomkostnaderna föranlett uttalade önskemål om förhöjning av de till extrageologerna hittills utgående fältarvodena, ävensom att det nu kan förutses, att man under något av de närmaste åren måste tillmötesgå dessa otvivelaktigt berättigade krav. Om det blir nödvändigt att något höja det till undersökningens övriga extra geologer utgående fältarvodet, kommer detta givetvis också att inverka på ersättningen till de förrättningsmän, vilka skola biträda vid linjeinventeringen. För att hålla beräkningen rörande fältarbetet för linjeinventeringen på säkra sidan samt möjliggöra ett genom den tillagda kvalitativa undersökningen ytterligare nödvändiggjort underlättande av rekryteringen skulle jag därför vilja föreslå, att dagskostnaden för varje vid linjeinventeringen använd extra förrättningsman beräknas 2 kronor högre än i undersökningens förslag av den 24 mars 1916. Härigenom skulle rekognosceringen av 1 kilometer torvmarksprofil betinga 64 kronor i stället för beräknade 56 kronor, och kostnaden för 800 kilometer torvmarksprofil uppgå till kronor 51,200 i stället för förut beräknade kronor 44,800, varjämte posten »reserv för oförutsedda kompletteringar av fältundersökningen» behöfve höjas från kronor 6,000 till 6,850. I allt skulle härigenom de tre posterna: »rekognoscering av 800 kilometer torvmarksprofil», »rese- och trakamentsersättning för ledarens resor» samt »reserv för oförutsedda kompletteringar» höjas med 7,250 kronor från kronor 60,800 till kronor 68,050.

Medel till expensutgifter för utrustning, bearbetning av fältmaterial m. m. äro uppenbarligen erforderliga ej blott för linjeinventeringen utan jämväl för den kvalitativa utredningen, ehuru även dessa utgiftsposter givetvis böra kunna hållas betydligt lägre, om de båda avdelningarna av torvinventeringen utföras vid en och samma institution, än om de skulle göras oberoende av varandra vid olika inrättningar. Enligt en överslagsberäkning skulle linjeinventeringens utrustnings- och bearbetningskonto (i geologiska undersökningens förslag av den 24 mars 1916 posterna »expenser för utrustning», »arvode för en byråassistent», »arvode för en laborant», »expenser för bearbetning» och »expenser för laboratoriet») på grund av tillkomsten av den kvalitativa rekognosceringen höjas från sammanlagt kronor 46,500 med omkring 28,000 kronor till kronor 74,500.

Under ovan angivna förutsättningar skulle alltså hela torvinventeringen, oberäknat de avlöningar, som utgå från Sveriges geologiska undersöknings ordinarie stat, draga en kostnad av cirka $200,000 + 68,050 + 74,500 = 342,550$ kronor, eller avrundat 350,000 kronor.

Jag beaktar livligt nödvändigheten av, att torvinventeringen kan genomföras på rimlig tid och inser önskvärdheten av, att redan nu en bestämd tidpunkt kunde uppgivas, inom vilken hela arbetet skulle vara slutfört. Icke desto mindre är det mig för närvarande icke möjligt att lämna sistnämnda uppgift, för så vitt denna

rör den kvalitativa rekognosceringen. Den stora svårigheten ligger däruti, att vi i landet för närvarande förfoga över så få kompetenta och tillika disponibla förrättningsmän. De flesta av dem, som behövas för den nu utvidgade inventeringen, måste uppsökas och utbildas under arbetets fortgång. Geologiska undersökningen har i första hand att insätta sin ordinarie torvgeolog (statsgeologen von Post), en extra tjänsteman samt den tilltänkta byråassistenten, inalles tre väl skolade torvgeologer, vartill under sommarmånaderna komma ett par extra geologer, som beräknats för linjeinventeringen. Att erhålla de personer, som ytterligare krävas för linjearbetet enbart, torde väl ej heller möta avsevärda svårigheter, ehuru dessa nyanskaffade personer först efter en eller två sommars arbeten bliva fullt tränade för sina uppgifter. Däremot är det ej så lätt att *hastigt* erhålla lämplig personal i så stor utsträckning, som behöves för ett snabbt genomförande av hela det med den kvalitativa rekognosceringen utvidgade programmet. Om den nu ifrågasatta utvidgade inventeringen antages till utförande genom Sveriges geologiska undersökning, komma vi givetvis att genast vidtaga alla möjliga anstalter för att uppbringa så många lämpliga extra förrättningsmän som möjligt. Om anslagssummans storlek fixeras så, att den medger avlöningsanbud enligt förut skisserade normer, kan man också hoppas, att ett avsevärt antal unga naturforskare vid högskolorna ävensom åtskilliga lärare med härför lämplig underbyggnad skola förklara sig villiga att deltaga i arbetet under sommarmånaderna. Även om rekryteringen icke skulle möta större svårigheter, tar det dock ett par år, innan man kan beräkna att förfoga över något större antal förrättningsmän, som äro fullt kompetenta för den kvalitativa rekognosceringen. Torvinventeringen måste därför börjas i relativt sakta tempo med en relativt fåtalig personal för att år från år fortgå raskare, allt eftersom förrättningsmännen bliva fullt utbildade för sina uppgifter och deras antal växer.

Förutsatt att en inventering i förening med kvalitativ rekognoscering efter kommunikationslederna skulle beslutas till utförande genom Sveriges geologiska undersökning vid instundande riksdag, tänker jag mig arbetets organiserande på följande sätt:

Om Kungl. Maj:t finge riksdagens medgivande att redan för år 1917 förskottsvis utanordna ett mindre belopp, exempelvis intill 30,000 kronor, skulle en del förarbeten omedelbart vidtaga på våren 1917, nödig utrustning anskaffas och så många nya extra förrättningsmän som möjligt uppbringas. Av Sveriges geologiska undersökningens torvgeologer skulle då under sommaren 1917 den ene instruera de nyantagna extra förrättningsmännen på linjeinventeringen samt övervaka och leda fältarbetet härför. Samtidigt skulle statsgeologen von Post, biträdd av den tredje »torvgeologen» påbörja arbetena för den kvalitativa undersökningen kring kommunikationslinjerna. Till slutet av år 1917 skulle man då hava uppnått erfarenhet beträffande lämpligaste arbetssättet för den kvalitativa rekognosceringens utförande samt möjligheter att mera exakt beräkna tiden och kostnaderna för densamma. Till sommaren 1918 kunde möjligen en eller högst ett par av de i linjeinventeringen deltagande överföras till den kvalitativa rekognosceringen, medan allt flera nya extra geologer borde kunna antagas vid linjearbetet. Tidigast sommaren 1919 torde man kunna beräkna att hava något avsevärt antal förrättningsmän verksamma vid den kvalitativa undersökningen, men under de närmast följande åren borde antalet kunna successivt ökas år för år.

[57.]

Om statsmakterna efter linjeinventeringens framförande över södra och mellersta Sverige icke skulle önska denna inventerings omedelbara fortsättande över någon större del av Norrland, komme tydligtvis de vid linjearbetets avslutning frigjorda arbetskrafterna att utgöra en mycket väsentlig förstärkning till den vid den kvalitativa rekognosceringen verksamma fältpersonalen samt härigenom i gör-ligaste mån påskynda dennas avslutande. Jag framhåller detta blott såsom en möjlighet och icke därför, att jag nu anser ett sådant tillvägagångssätt önskvärt. Frågan härom bör naturligtvis liksom så mycket annat lämnas öppen, till dess resultaten av linjeinventeringen för södra och mellersta Sverige eller åtminstone en större del därav kunna överblickas.

Jag vill sammanfatta vad som anförts i det föregående på följande sätt:

1:o) En rekognoscering av torvmarkerna omkring kommunikationslederna i överensstämmelse med torvkommitténs förslag synes mig bäst kunna företagas enligt ovan skisserade allmänna plan i anslutning till den förrädsstatistiska undersökningen enligt Sveriges geologiska undersöknings underdåniga förslag av den 24 mars 1916.

2:o) Därest både rekognosceringen och den förrädsstatistiska undersökningen utföras i anslutning till varandra av Sveriges geologiska undersökning, böra kostnaderna för bägge undersökningarna tillsammansantagna, oavsett de avlöningar som utgå från geologiska undersökningens ordinarie stat, beräknas till 350,000 kronor, därest jämväl rekognosceringen skall erhålla bestående värde.

3:o) Om statsmakterna besluta utförandet av torvinventeringen på ovan angivet sätt, synes det önskvärt, att för arbetenas påbörjande under år 1917 må kunna förskottsvis utanordnas intill 30,000 kronor».

Departements-
chefen.

Genom torvkommitténs utlåtande med tillhörande bilagor synes mig den föreliggande frågan hava erhållit den ytterligare utredning och belysning, som varit erforderliga. Den uppfattning av själva linjeinventeringens innebörd och betydelse, som jag i fjol uttalade, har visat sig riktig. Jag fann då en linjeinventering enligt det framlagda förslaget skola på ett tillfredsställande sätt lämna alla de upplysningar om våra torvtillgångar, som överhuvud kunna utan alltför stora kostnader förväntas av en på sådant sätt utförd inventering, men uttalade tvekan, huruvida den torvinventering, varav vi nu i Sverige hava behov, kunde inskränka sig till att söka vinna allenast sådana upplysningar, som en linjeinventering är i stånd att lämna. I överensstämmelse med denna uppfattning har nu torvkommittén föreslagit anordnande — jämte linjeinventeringen — av en mera speciell undersökning av torvmarker utmed trafiklederna, vilken undersökning skulle medföra resultat, ägnade att mera direkt läggas till grund för praktiska åtgärder. En sådan undersökning synes mig vara av behovet i hög grad påkallad. Då därjämte, såsom kommittén framhållit, den förrädsstatistiska undersökningen medelst linjeinventering av hela landet söder om 61° n. br. har stor betydelse i många viktiga hänseenden, vilken betydelse icke förringas av nyss-

nämnda, endast i viss inskränkt omfattning föreslagna rekognoscering, och då de bägge undersökningarna synas skola i viss mån komplettera varandra och deras företagande i inbördes sammanhang bör underlätta bägges utförande och medföra kostnadsbesparing i jämförelse med om de utfördes var för sig å skilda tider, anser jag mig böra ansluta mig till kommitténs förslag om bägge undersökningarnas omedelbara igångsättande.

Mot planen för arbetenas bedrivande har jag icke någon erinran att göra. Särskilt finner jag de begränsningar kommittén föreslagit i fråga om rekognosceringens omfattning vara särdeles välbetänkta. Vad kostnaderna beträffar, synes mig den kostnadsökning för linjeinventeringens fältarbeten, som nu beräknas i jämförelse med fjolårets förslag, vara påkallad av de inträdda stegringarna i pris å arbetskraft och förnödenheter. Beträffande beräkningen av fältarbetskostnaden för den kvalitativa rekognosceringen har kommittén själv framhållit, att den är ganska osäker, såsom vilande allenast på vissa av mosskulturföreningen i mera inskränkt syfte och därför med mindre tidsutdräkt och kostnader verkställda torvmarksundersökningar. De härur kalkylerade kostnaderna för nu ifrågavarande rekognoscering, beräknade till omkring 59,700 kronor, hava därefter höjts dels med 41,000 kronor för beredande av visst månadsarvode åt undersökningsförrättarna, vilket synes nödvändigt, och dels med 100,000 kronor på grund av den större noggrannhet, som den nu planerade rekognosceringen skulle kräva. Storleken av sistnämnda ökning är uppenbarligen grundad på ett ganska osäkert antagande. Att en väsentlig ökning blir förorsakad av den angivna anledningen, torde dock få anses som givet. Ävenså är det uppenbart, att bearbetningskostnaden ökas, när rekognosceringen tillkommer. Det beräknade totalbeloppet, nämligen 350,000 kronor för bägge undersökningarna, kan ju i varje fall vara ägnat att ge en ungefärlig uppfattning av de sammanlagda kostnaderna. Sedan arbetet någon tid pågått, kan man med ledning av därunder vunna erfarenheter säkrare bedöma kostnadsfrågan, och då bör en ny beräkning av kostnaderna företagas. Med hänsyn härtill kan det ej vara lämpligt, att ett visst anslagsbelopp nu beviljas för undersökningarnas hela verkställande i nu avsedd omfattning, utan torde anslag nu blott böra anvisas för de arbeten, som skola utföras intill 1918 års utgång.

Mot det av torvkommittén i sådant avseende föreslagna anslagsbeloppet, 60,000 kronor, har jag icke någon erinran och ansluter mig även till förslaget, att 30,000 kronor måtte få förskottsvis utgå under innevarande år.

[57.] På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för påbörjande av dels en förrädsstatistisk undersökning medelst linjeinventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna, dels, i samband därmed och inom samma område, en rekognoscering av mossmarkerna närmast trafiklederna, allt i huvudsaklig överensstämmelse med det av torvkommittén framlagda förslag, på *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 60,000

ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må låta av tillgängliga medel härav under år 1917 förskottsvis utanordna 30,000 kronor.

15. Husslöjden.

a. Befrämjande av husslöjden, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 25,000.

b. *Andre instruktör i husslöjd.*

[58.] *Andre instruktör i husslöjd.*
 (extra anslag.) Sedan en följd av år har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat å *extra stat* dels ett anslag av 2,000 kronor för anställande av en andre instruktör i husslöjd och dels ett anslag av 1,500 kronor såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander.

I skrivelse den 12 november 1913 anmälde lantbruksstyrelsen, att den å ordinarie stat uppförde instruktören i husslöjd A. W. Nordin av styrelsen beviljats avsked från instruktörstjänsten från och med den 1 januari 1914, samt framhöll att, då frågan om ordnandet av statens verksamhet för husslöjdens befrämjande vore under utredning av en utav Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatt kommitté, det syntes lämpligast, att instruktörsbefattningen å ordinarie stat icke ansloges ledig utan uppehölls på förordnande med användande av det för befattningen anvisade arvode av 2,000 kronor. Den 21 november 1913 fattade Kungl. Maj:t beslut i enlighet härmed.

I nyssberörda skrivelse anförde lantbruksstyrelsen därjämte, att det syntes önskligt att, så länge ovan omförmälda fråga vore under utredning, någon rubbning icke heller skedde beträffande den å *extra stat*

uppförda instruktörsbefattningen i husslöjd, och borde fördenskull medel för dess uppehållande under år 1915 begäras på samma sätt som förut.

I enlighet med denna uppfattning föreslog Kungl. Maj:t 1914 års förra riksdag att för år 1915 anvisa anslag till anställande av en andre instruktör i husslöjd och såsom personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander med enahanda belopp som förut, vilket ock bifölls.

Enahanda anslag hava därefter av riksdagen beviljats för åren 1916 och 1917.

I skrivelse den 29 november 1916 har nu lantbruksstyrelsen erinrat, att 1916 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgivit, att Wallander finge efter uppnådda 67 års ålder från och med månaden näst efter den, då han upphörde att vara förordnad å befattningen, under sin återstående livstid uppbära pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 3,000 kronor årligen, samt anført, att emellertid av de skäl, som angivits i styrelsens skrivelse den 12 november 1913, medel för anställande av en andre instruktör i husslöjd även för år 1918 syntes böra beredas ävensom personligt ålderstillägg åt Wallander.

Wallander uppnår den 17 april 1917 en ålder av 67 år och äger alltså enligt riksdagens medgivande att inom kort komma i åtnjutande av pension. Enligt vad jag inhämtat, lär Wallander, vars arbetskraft någon tid varit nedsatt, hava till hälsan förbättrats, så att anledning finnes att antaga, att han skall kunna även efter sagda datum uppehålla sin befattning. Då med hänsyn till väntade förändringar med anledning av förenämnda kommittés betänkande det synes mig lämpligt, att Wallander även under år 1918 bibehålles vid befattningen, därest han fortfarande har krafter att på ett tillfredsställande sätt sköta densamma, instämmer jag i lantbruksstyrelsens hemställan, att anslag för nu ifrågavarande ändamål måtte äskas med samma belopp, som anvisats för de senaste åren.

Jag tillstyrker därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att för år 1918 å *extra stat* anvisa såsom särskilda
förslagsanslag, högst

dels till anställande av en andre
instruktör i husslöjd..... kronor 2,000;

dels ock för beredande av personligt ålderstill-
lägg med 1,500 kronor för år till andre instruktören
Jonas Wallander, därest han fortfarande i denna egen-
skap med gott vitsord tjänstgör,.....kronor 1,500;
eller tillhopa » 3,500.

16. Lindring av fraktkostnader för kalk.

[59.]
Lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(extra anslag.)

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen å extra stat för varje av åren 1908—1917 anvisat förslagsanslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märmel för jordbrukets behov. Anslagsbeloppet, som i början var 200,000 kronor, har stegrats till 450,000 kronor för de två sista åren. Oaktat villkoren för fraktlindringens åtnjutande småningom skärpts, har icke blott sagda anslagshöjning visat sig nödvändig utan även anslaget fortfarande årligen överskridits.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 23 december 1916 hemställt om förslag till riksdagen om anvisande på 1918 års stat av anslag för ändamålet till det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt.

Järnvägsstyrelsen har i utlåtande häröver den 29 december 1916 dels meddelat, att anslaget under år 1916 visat sig otillräckligt, dels ock erinrat, att styrelsen till Kungl. Maj:t avlåtit särskilda framställningar om höjning av de provisoriska tilläggsavgifterna samt om beräkning av extra banavgifter även vid kalksändningar. Vid bifall till dessa framställningar komme statsbidragsbeloppen, om de nuvarande reglerna bibehölles, att stiga högst väsentligt. Styrelsen har för att motverka detta föreslagit vissa ändringar i sagda regler, vilka ändringar syntes skola medföra, att förslagsanslaget för år 1918 icke skulle behöva höjas till mer än 500,000 kronor.

Med anledning av vad järnvägsstyrelsen sålunda anført och föreslagit har utlåtande infordrats från lantbruksstyrelsen men ännu icke hunnit inkomma.

På grund härav kan ärendet, som delvis är beroende av besluten å de utav järnvägsstyrelsen omförmälda framställningarna, först längre fram anmälas till Kungl. Maj:ts prövning. Tillsvidare bör därför endast visst belopp för ändamålet beräknas i riksstaten, och synes mig det av järnvägsstyrelsen föreslagna beloppet, 500,000 kronor, lämpligt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag för lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk m. m., som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av..... kronor 500,000.

17. Landsbygdens förseende med elektrisk kraft.

Uti skrivelse nr 176 den 29 maj 1915 har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning i fråga om anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. [60.]

*Landsbygdens
förseende med
elektrisk kraft.
(extra anslag.)*

Sedan Kungl. Maj:t den 11 juli 1915 anbefallt kommerskollegiet, lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen att gemensamt häröver avgiva utlåtande, hava dessa ämbetsverk — med erinran, hurusom riksdagen i sin skrivelse bland annat riktat uppmärksamheten på värdet av en planmässigt ordnad konsulentverksamhet och därvid uttalat den förvisningen, att, huru än organisationsfrågan löstes, samma verksamhet skulle komma att stå i nära kontakt såväl med den främsta tillgängliga sakkunskapen på den elektriska kraftens område som ock med det praktiska behov å landsbygden, vilket avsikten vore att främja — anmält, att, enär ytterligare utredning erfordrades rörande de av riksdagen sålunda framhållna synpunkterna, ämbetsverken, som ansåge, att statsanslag för ändamålet snarast möjligt borde göras tillgängligt, först i början av år 1917 skulle kunna avgiva det infordrade utlåtandet samt att nämnda statsanslag, även om någon del därav skulle beräknas komma att utgå under år 1917, icke syntes behöva överstiga 30,000 kronor.

Med hänsyn till vad ämbetsverken sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag till åtgärder för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av..... kronor 30,000.

D. **Fiskeriväsendet.**1. **Fiskerinäringens understöd.**

[61.]
Fiskeri-
näringens
understöd.
(ordinarie
anslag.)

Av det å ordinarie stat upptagna anslaget å 111,000 kronor till fiskerinäringens understöd utgå såsom ständiga anvisningar enligt särskilda beslut av riksdagen, senast år 1912, dels 32,000 kronor till statens fiskeriadministration och dels 65,000 kronor till fiskeriadministrationen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna, däri inbegripet insamlande av primäruppgifter för fiskeristatistiken, vartill avsetts 20,000 kronor. Till Kungl. Maj:ts förfogande för andra behov inom fiskeriväsendets område återstår sålunda ett belopp av allenast 14,000 kronor.

Då jag den 17 december 1915 för Kungl. Maj:t anmälde frågan om förläggande till Borens hult av en beslutad statens fiskodlingsanstalt, vilken förut bestämts skola inrättas vid Motala, anförde jag, såsom framgår av statsrådsprotokollet vid propositionen nr 16 till 1916 års riksdag, att de för anstalten å dess nya plats till 4,500 kronor om året beräknade driftkostnaderna torde böra gäldas medelst direkta statsmedel och utgå från den till Kungl. Maj:ts förfogande ställda delen av anslaget till fiskerinäringens understöd. Detta anslag tarvade på grund härav förhöjning. Det hade emellertid redan förut visat sig vara väl knappt tilltaget, vadan ökningen syntes böra bliva något större, än som motive- rades endast av denna fiskodlingsanstalts behov. Med sådan ökning syntes dock kunna anstå till ett senare år, och nödigt anslag till anstaltens driftkostnader under första tiden av Kungl. Maj:t anvisas från andra tillgängliga medel.

Efter det riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förenämnda proposition, anbefallde Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen att, sedan arrendekontrakt avslutats angående det behöfliga området, därå anlägga en fiskodlingsanstalt m. m. enligt styrelsens förslag den 10 maj 1915 samt att i god tid före det anstalten bleve färdig att tagas i bruk, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i fråga om de för anstaltens drift erforderliga medel.

I anledning härav har nu lantbruksstyrelsen i skrivelse den 20 december 1916 anmält, att anstaltens verksamhet sannolikt kunde vid-

taga under hösten 1917, att styrelsen beräknat, att till driftkostnader för år 1917 skulle behövas högst 2,000 kronor, samt att för år 1918 sannolikt hela den i propositionen i ärendet till 1916 års riksdag upptagna utgiftssumman av 4,500 kronor skulle komma att behövas. Styrelsen har vidare anfört, att då anslaget till fiskerinäringens understöd vore väl knappt tilltaget och under åren 1917 och 1918 större krav antagligen skulle komma att ställas på detta anslag bland annat till bekostande av smärre fiskeriförsök, tryckning av resultaten av under de senaste åren verkställda undersökningar över i riket verkställda fiskinplanteringar, undersökningar av sjöar och vattendrag, tillfällig arbetshjälp på lantbruksstyrelsens fiskeribyrå m. m., syntes en ökning av nämnda anslag med 10,000 kronor vara behövlig för att möjliggöra täckandet av de nödvändiga utgifter, som kunde ifrågakomma.

På grund av vad sålunda blivit anfört har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes dels anvisa och ställa till styrelsens förfogande ett anslag av 2,000 kronor att användas till bestridande av driftkostnaderna för fiskodlingsanstalten vid Borensnult under år 1917, dels ock vidtaga åtgärder för beredande av medel för samma och andra för fiskerinäringen angelägna ändamål under följande år på sätt styrelsen i det föregående antytt.

Såsom jag redan vid ovan omförmälda proposition till 1916 års riksdag anförde, tarvas en höjning med 4,500 kronor i den till Kungl. Maj:ts förfogande stående delen av fiskerianslaget för att kunna därmed bestrida driftkostnaderna för nämnda fiskodlingsanstalt, sedan denna kommit i full verksamhet. För år 1917 hava medel till anstaltens drift av Kungl. Maj:t anvisats från nionde huvudtitelns allmänna besparingar.

*Departementets-
chefen.*

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen anfört och i överensstämmelse med vad jag vid hemställan om förenämnda proposition antydde, behöves emellertid en ytterligare höjning av nämnda till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel. Den allt större betydelse fiskerinäringen vunnit gör det önskvärt att kunna i ökad mån tillgodose vissa särskilda framställningar om anslag för åtgärder, undersökningar m. m., vilka hava betydelse för denna närings utveckling. I betraktande av pågående utredningar angående fiskeradministrationens omläggning och inrättandet av en statsanstalt för fiskeriförsök samt då möjlighet att för hithörande ändamål i någon mån anlita huvudtitelns allmänna besparingar står öppen, anser jag höjningen nu kunna begränsas till det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet, 10,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

[61.] Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja ordinarie anslaget till fiskerinäringens	
understöd från	kronor 111,000
med	» 10,000
till	» 121,000.

2. Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.

[62.] För ett vart av åren 1903—1912 har riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar, på extra stat anvisat ett anslag av 2,250 kronor såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare, under förutsättning att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting för ändamålet bidroge med tillsammans 2,000 kronor.

Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.
(extra anslag.)

Sedermera har riksdagen, likaledes med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar, såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser och hållande av föredrag i navigation m. m. för bohuslänska fiskare, under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillsköttes minst 1,150 kronor, på extra stat för vart och ett av åren 1913—1917 anvisat ett anslag av 1,400 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utav detta belopp förskottsvis under ett vart av nästföregående år av tillgängliga medel utanordna 700 kronor. Det har förutsatts, att av statsanslaget för varje år skulle bestridas hela arvodet till en inspektör, 250 kronor, och högst hälften av övriga kostnader med 1,150 kronor.

Jämlikt de angående dessa kurser av Kungl. Maj:t den 6 juni 1902 givna föreskrifter hava berättelser inkommit angående de kurser, som ägde rum sommaren och hösten 1915 och under förra delen av år 1916, jämte yttrande av inspektören för dessa kurser kaptenen G. Ridderstad.

Av redogörelserna angående ifrågavarande undervisningskurser inhämtas huvudsakligen följande.

Under hösten 1915 höllos två föreläsningskurser, en vid Ellös och en vid Rönnängs fiskeläge samt en undervisningskurs vid fiskeläget Gullholmen.

Föreläsningskursen vid Ellös började den 13 september och slutade den 2

oktober samt pågick tre timmar dagligen. Kursen besöktes av 16 fiskare i åldern 16—55 år. Medelåldern var 27 år.

[62.]

Föreläsningskursen vid Rönäng, som pågick under tiden 6—18 december med tre timmar dagligen, besöktes av 11 fiskare i åldern 17—30 år. Medelåldern var 22 år. Dessutom hava 4 fiskare åtnjutit två timmars daglig undervisning i navigation.

Undervisningskursen vid Gullholmen, som började den 4 oktober och fortgick till den 30 november, besöktes av 17 elever i åldern 17—32 år med en medelålder av 22 år. Av dessa hava 14 efter på egen begäran undergången vederbörlig prövning tilldelats betyg och vid examen befunnits äga för sitt yrke godkända kunskaper. Kursen pågick sex timmar dagligen.

Under våren 1916 höllos två föreläsningskurser vid Hunnebostrand och Flatön samt en undervisningskurs vid Klädesholmen.

Föreläsningskursen vid Hunnebostrand pågick under tiden 10—29 januari med tre timmar dagligen. Kursen besöktes av 28 fiskare i åldern 16—47 år med en medelålder av 24 år, varjämte 7 fiskare dessutom dagligen blivit undervisade i navigation.

Föreläsningskursen vid Flatön, som började den 2 februari och fortgick till den 23 i samma månad, besöktes av 21 fiskare i åldern 17—44 år. Medelåldern var 26 år. Utom de dagliga tre timmars föreläsningarna blevo dessutom 6 av fiskarena dagligen undervisade i navigation.

Undervisningskursen vid Klädesholmen började den 28 februari och pågick till den 29 april med sex timmars daglig undervisning. Kursen besöktes av 27 elever i åldern 16—39 år med en medelålder av 24 år. Dock hava åtskilliga av dessa elever ej närvarit hela den tid kursen pågått. Efter på egen begäran undergången prövning hava 11 elever tilldelats betyg och vid examen befunnits äga för sitt yrke godkända kunskaper.

Vid insändandet av berättelserna över de tre senaste kurserna har inspektören, kapten Ridderstad, yttrat, att intresset för dylika saker synes honom på de senaste åren åter ökats. Särskilt framhölls det goda resultatet av undervisningskursen å Klädesholmen, där undervisningen med stort nit och skicklighet bedrivits utav kaptenen C. E. Carlsson.

Uti skrivelse den 22 november 1916 har nu Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län anhängit, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen begära anslag för anordnande av undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare jämväl under hösten 1917 och våren 1918. Kurserna syntes böra anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande bestämmelser, varjämte kostnaderna för ifrågavarande kurser syntes böra beräknas till samma belopp, som bestämts för kurserna 1916—1917, utom beträffande arvudet till inspektören för kurserna, vilket borde beräknas till 400 kronor, varigenom kurserna i sin helhet finge beräknas draga en kostnad av 2,700 kronor. Då arvudet

[62.] till inspektören borde enbart gäldas av statsmedel samt återstående belopp, 2,300 kronor, syntes böra lika fördelas emellan statsverket å ena sidan samt länets landsting och hushållningssällskap å andra sidan, funne Kungl. Maj:ts befallningshavande ett statsanslag av 1,550 kronor för ändamålet erforderligt. För gäldande av återstående belopp hade Göteborgs och Bohus läns landsting och hushållningssällskap ställt erforderliga medel till Kungl. Maj:ts befallningshavandes förfogande.

Häröver har lantbruksstyrelsen den 2 december 1916 avgivit infortrat utlåtande och därvid erinrat, hurusom arvodet till lärarna, som under de föregående åren utgått med 1,400 kronor, beräknats enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 oktober 1916 för kurserna 1916—1917 till endast 1,250 kronor, men däremot arvodet till inspektören, som tidigare utgjort 250 kronor, höjts till 400 kronor. Om också sistnämnda höjning av inspektörens arvode kunde vara fullt befogad, syntes den särskilt under nu rådande dyrtid icke böra föranleda en motsvarande minskning i lärarnas arvoden, utan dessa såsom förut utgå med tillhopa 1,400 kronor och anslaget alltså höjas med 150 kronor. Lantbruksstyrelsen hade alltså icke något att erinra mot den av Kungl. Maj:ts befallningshavande uppgjorda beräkningen av kostnaderna för ifrågavarande undervisnings- och föreläsningskurser samt funne, att de senast hållna kurserna tydligt utvisade behovet och nyttan av ifrågavarande undervisning.

*Departements-
chefen.*

Kungl. Maj:ts ovanberörda beslut den 27 oktober 1916 angående ökning av inspektörens arvode och motsvarande minskning av lärarnas arvoden fattades på därom av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län framställt förslag, vilket av lantbruksstyrelsen lämnades utan erinran. Enär anslagsbeloppet i sin helhet var bestämt, fanns då ej annan utväg att bereda inspektören den såsom behöfvlig ansedda arvodesökningen. Med undantag av ett belopp av 75 kronor till materiel användas nämligen samtliga övriga medel till arvoden, dagavlöningar och reseersättningar åt lärarna. Jag anser, att arvodet till inspektören även för år 1918 bör utgå med 400 kronor. För att emellertid detta icke fortfarande skall föranleda nedsättning i det belopp, varmed arvode till kursernas lärare förut utgått, torde, då inspektörens hela arvode fortfarande bör utgå av statsmedel, en höjning av ifrågavarande anslag med 150 kronor vara erforderlig. Då hälften av årsanslaget bör vara tillgänglig redan under senare delen av året före budgetåret, bör den del av 1918 års anslag, som Kungl. Maj:t skall åga förskjuta under innevarande år, bestämmas till 775 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att [62.]
Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser och hållande av föredrag i navigation m. m. för bohuslänska fiskare, under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller lands-ting eller eljest för ändamålet tillskjutas minst 1,150 kronor, å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslags-anslag, högst kronor 1,550, med rätt för Kungl. Maj:t att utav detta belopp förskottsvis under innevarande år av tillgängliga medel utanordna 775 kronor.

3. Södra Sveriges fiskeriförening.

Såsom understöd åt södra Sveriges fiskeriförening för dess fort- [63.]
löpande verksamhet har riksdagen för varje år från och med år 1908 på *Södra Sveriges fiskeriförening.*
(extra anslag.)
extra stat anvisat anslag, som under åren 1908—1917 utgått dels med 8,500 kronor till upprätthållande av föreningens fiskeriskola och dels under de två första åren med 5,000, därefter med 7,000, under år 1913 med 9,000 samt under åren 1914—1917 med 10,000 kronor såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet.

Uti en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har nu föreningens styrelse anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga nödiga åtgärder för att föreningen måtte under år 1918 komma i åtnjutande av, förutom det anslag å 8,500 kronor, som hittills utgått till upprätthållande av fiskeriskola, och 10,000 kronor till försöks- och fiskodlingsverksamheten, ett ytterligare anslag av 3,600 kronor att användas dels till fast anställande av en föreståndare för försöksverksamheten, dels till utvidgning av föreningens biologiska undersökningsverksamhet och bestridande av därmed sammanhängande utgifter för laboratorium och bibliotek.

Till stöd för denna framställning har styrelsen anført följande.

Vid fiskeriskolan hade meddelats fullständig undervisning åt fyra elever i enlighet med av landtbruksstyrelsen fastställd plan. Den under år 1915 inköpta byggnaden, som efter flyttningen avsetts att tjäna såsom bostad åt eleverna under deras vistelse vid Aneboda, stode nu färdig i omedelbar närhet av den biologiska anstalten och hade sedan någon tid tagits i bruk för sitt ändamål. Vid Aneboda

[63.] hade två större dammar och en hel del nödvändiga vägarbeten utförts. Vid Eriksdal och Krageholm i Skåne hade anlagts två mindre dammar. Fiskodlingsverksamheten hade dock under året på grund av synnerligen ogynnsam väderlek och därav följande dålig tillväxt givit endast medelmåttigt resultat. Vid den biologiska anstalten hade föreningens assistent fortsatt sina undersökningar rörande olika kulturingrepps och särskilt vissa avfallsprodukters inverkan på det lägre djur- och växtlivet i vattnet och därmed ock på vattnets produktionsförmåga. Resultaten av dessa undersökningar komme att publiceras i föreningens skrifter.

Föreningen hade under året deltagit i lantbruksmötet i Växjö med en utställning, omfattande dels levande fisk från föreningens dammar i Småland, dels redskap för olika slag av insjöfiske samt vetenskapliga apparater för sjöundersökningar, mikrofotografier över sötvattnets lägre växt- och djurformer m. m. Utställningen hade från alla håll rönt det livligaste erkännande och föreningen hade haft den glädjen att höra fackmäns uttalande, att utställningen vore den mest representativa insjöfiskeutställning, som någonsin visats i landet. I samband med denna utställning hade föreningen utgivit en publikation, skildrande föreningens utveckling under de sista fem åren.

Det hade emellertid blivit alltmera tydligt att, om föreningen skulle kunna fylla sin uppgift att vara föregångare, då det gällde försöksverksamheten på olika områden av dammkultur och insjöfiske, det bleve nödvändigt att vid föreningen anställa en person, som med tillräckliga kvalifikationer helt kunde ägna sin tid åt lösande av de uppgifter, som stode på föreningens program.

Beträffande dammkulturen hade det under föreningens första skede väsentligen gällt att pröva de mera elementära förutsättningarna för en lönande sådan i vårt land, att göra dessa förutsättningar kända och väcka intresse för dammkultur i vidare kretsar samt att i föreningens egna dammar uppföda den sättfisk, som behövs till de nya fiskodlingarna. Föreningen kunde i dessa avseenden se tillbaka på betydande positiva resultat, bestående i ett ständigt ökat intresse för dammkultur och i en för varje år i allt högre grad stegrad dammfiskproduktion. Emellertid underginge dammkulturens brukningsmetoder i de främsta fiskodlande länderna en snabb utveckling. Särskilt genom på senaste tiden gjorda undersökningar och försök började nya riktlinjer för denna utveckling att framträda, tydande på möjligheten att högst väsentligt öka dammarnas fiskproduktion och att nedbringa produktionskostnaden för dammfisk. Södra Sveriges fiskeriförening vore den enda institution i landet, som genom vetenskapliga undersökningar och praktiska försök, vilka senare på grund av föreningens redan betydande och alltjämt ökade dammareal kunde utföras i rätt stor skala, sökte framexperimentera och pröva nya brukningsmetoder, ägnade att föra dammkulturen framåt. För närvarande stode på föreningens program lösningen av en hel del viktiga frågor, som vore av genomgripande betydelse för dammkulturen. Bland dessa syntes följande böra framhållas.

1) *Den ensomriga karpens övervintring.* Karpodlingen hade av fiskodlare i södra Sverige omfattats med ett stort intresse, och karpen hade år från år i fiskhandeln blivit alltmer efterfrågad. På grund av att den ensomriga karpens övervintring mycket ofta fullständigt misslyckats, hade emellertid det ständigt ökade behovet av sättfisk i regeln icke ens tillnärmelsevis kunnat fyllas. För den svenska karpodlingen, som säkerligen hade mycket stora utvecklingsmöjligheter, framstode det därför som en nödvändighet, att betingelserna för den ensomriga karpens över-

vintring bleve föremål för ingående undersökningar och genom praktiska försök prövades. [63.]

2) *Frågan om höjande av en fiskdamms produktionsförmåga genom gödsling.* Att gödsling av fiskdammar med naturlig gödsel i hög grad ökade produktionen av fiskföda, vore sedan gammalt känt. Då emellertid naturlig gödsel sällan i tillräckliga mängder stode fiskodlaren till buds, hade frågan rörande artificiella gödningsämnen användning i dammkulturen och överhuvud rörande massproduktion av för dammfisken viktiga näringsämnen allt mer trätt i förgrunden. Vid den biologiska anstalten i Aneboda hade assistenten inriktat sitt arbete på lösningen av hithörande spörsmål. Att genom direkta odlingsförsök pröva det praktiska värdet av de resultat, som studiet av den lägre faunan och floran i detta avseende lämnat, syntes vara en synnerligen tacksam uppgift.

3) *Frågan om dammfiskens lämpligaste utfodring.* Denna fråga hade länge varit föremål för undersökning, men många omständigheter rörande betingelserna för fodringens effekt och räntabilitet väntade ännu på sin lösning.

4) *Frågan om frambringande av för våra förhållanden lämpliga snabbväxande fiskraser.* Denna fråga hade alltsedan föreningens stiftande stått på dess program. Genom en planmässig förädling av fiskstammen hade nämligen i de länder, där dammkulturen nått längst, dammarnas produktion väsentligen ökat. Under nuvarande förhållanden hade emellertid södra Sveriges fiskeriförening ej kunnat allvarligare ägna sig åt lösningen av denna uppgift. Härför fordrades nämligen ej blott en noggrann kontroll av besättningsmaterialet, utan även regelbundna planmässigt utförda iakttagelser, undersökningar och försök, för vilka föreståndarens för försöksverksamheten tid ej kunnat räcka till.

Av ekonomiska skäl hade nämligen föreningen åt denne föreståndare ej kunnat lämna högre årlig avlöning än 600 kronor, vilket hade gjort, att han omöjliggen odelat kunnat ägna sig åt denna verksamhet i föreningens tjänst. Hade således redan under detta tidigare stadium av föreningens utveckling bristen på tillräcklig och ständigt till hands varande kraft för försöksverksamheten gjort sig kännbar, så uppställde sig avhjälpandet av denna brist numera, då försöksverksamheten ställdes inför många nya och svårare uppgifter, som en tvingande nödvändighet, om någon vidare framgång skulle vinnas på detta område.

Styrelsen för föreningen hade anledning förmoda, att föreningen för en årlig lön av 4,000 kronor skulle till föreståndare för försöksverksamheten kunna förvärva en på området meriterad person, som då under hela året skulle vara bosatt vid försöksstationen vid Aneboda. Då föreningen såsom nämnt tidigare kunnat anslå 600 kronor till avlöning av denne föreståndare och han tillika borde kunna vara lärare vid fiskeriskolan, för vilken föreningen disponerade 900 kronor, behövde föreningen för realiserande av nämnda önskemål ytterligare 2,500 kronor.

Men även för en annan gren av föreningens verksamhet behövdes ökad arbetskraft. Alltsedan 1908 hade södra Sveriges fiskeriförening i sin verksamhet upptagit en serie biologiska undersökningar. För detta ändamål disponerade föreningen i försöksstationen vid Aneboda ett biologiskt laboratorium, vars inredning blivit möjliggjord genom anslag från Lars Hiertas minnesfond. Utförandet av undersökningarna på området hade hela tiden varit anförtrött åt en i föreningens tjänst anställd assistent.

De vid Aneboda utförda undersökningarna hade hittills behandlat följande frågor: om fiskarnas föda, fiskarnas sjukdomar och parasiter, fiskdammarnas lägre

[63.] djur- och växtvärld, om fiskynglets morfologi och biologi, om kräftornas tillväxt, om vissa insjöbiologiska förhållanden o. s. v. Särskilt hade i samband med de tidigare omnämnda försöken rörande höjande av dammarnas produktionsförmåga genom gödsling mycket arbete nedlagts på att utröna de lägre organismernas beroende av sådana kulturingrepp som gödsling och utfodring. Över dessa undersökningar hade icke mindre än 25 olika uppsatser blivit offentliggjorda, av vilka 17 i den svenska och 8 i den tyska fackpressen.

Betydelsen av denna verksamhet finge icke underskattas. De vetenskapliga undersökningarna utgjorde förutsättning för en målmedveten utveckling även på det praktiska området, ett förhållande som för övrigt alltmer även hos en större allmänhet blivit tydligt. Därom bure såväl dagspressen som riksdagens förhandlingar under innevarande år vittne.

Föreningens nuvarande assistent för de biologiska arbetena åtnjöte 900 kronor i lön med en tjänstgöringsskyldighet av tre månader om året. Emellertid hade det visat sig, att denna tid vore allför knapp för medhinnande av de nödvändiga arbetena, och han hade därför mången gång av intresse för saken utan särskild ersättning utsträckt sin tjänstgöringstid. För närvarande ansåge föreningen ej anställande av en vid försöksstationen fast bunden biolog vara nödvändigt, men däremot en utvidgning av den nuvarande assistentens tjänstgöringstid till fem månader om året. Därtill behövdes förutom nu disponibla medel ytterligare 600 kronor. Dessutom hade de medel, som föreningen hittills kunnat anslå till laboratoriets underhåll och drift samt nyanskaffning och underhåll av biblioteket, sammanlagt 500 kronor, visat sig vara alldeles otillräckliga. En hel del nödvändiga vetenskapliga apparater hade ej kunnat anskaffas, utan bristen hade måst avhjälpas genom tillfälliga lån från andra institutioner. Biblioteket hade ej kunnat förökas och underhållas så, som önskligt varit, och till och med till nödvändiga förbrukningsartiklar (reagens etc.) hade varit svårt få medlen att räcka. Att anslaget till laboratorium och bibliotek ökades till det dubbla, eller 1,000 kronor, syntes därför styrelsen nödvändigt, och behövdes således utöver vad hittills disponerades för detta ändamål ytterligare 500 kronor.

Södra Sveriges fiskeriförenings styrelse insåge till fullo, att under nuvarande förhållanden ingen ökning av statsutgifterna utan tvingande skäl borde komma i fråga. Men i föreliggande fall gällde det möjligheten av föreningens vidare utveckling, vilken i sig innebure utsikt till ökande av landets livsmedelsproduktion och detta inom ett område, som hittills varit föga beaktat men som hade stora förutsättningar att kunna lämna en betydande avkastning.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 16 november 1916 anfört följande.

»Till det anslag av 10,000 kronor, som hittills utgått till upprätthållandet av föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet, begär föreningen nu ett ytterligare anslag av 3,600 kronor, att användas på ovan angivet sätt, dels till fast anställande av en föreståndare för försöksverksamheten och dels till utvidgning av föreningens biologiska undersökningsverksamhet och bestridande av därmed sammanhängande utgifter för laboratorium och bibliotek.

Föreningens styrelse har i sin ovan återgivna framställning utförligt motiverat den begärda ökningen av anslaget, och anser sig lantbruksstyrelsen kunna bestyrka

riktigheten av vad där i sådant syfte blivit anført. Under de första åren av föreningens fiskodlings- och försöksverksamhet har det varit nödvändigt att bygga på hos oss och i andra länder vunnit praktisk erfarenhet. Genom dessa försök har man i huvudsak erhållit kännedom om, huru mycket som kan på detta sätt uppnås, varjämte en del svårigheter och behov framträtt, som dammkulturen och insjöfisket måste övervinna och klargöra för att erhålla större säkerhet och bli mer lönande. Efter de första årens allmänt orienterande arbete måste försöksverksamheten, för att göra nytta, upptaga till lösning bestämda problem, varför fordras vetenskapligt uppställda och genomförda försök och undersökningar. För sådana arbetens utförande finnas kompetenta personer, nödiga dammar och delvis även vetenskapliga hjälpmedel. Däremot har föreningen hittills saknat tillräckliga tillgångar för att kunna avlöna tjänstemän, som kunde ägna nödig tid åt ifrågavarande arbeten. Sålunda har föreningen för närvarande ingen särskild person, som befattar sig med försöksverksamhet beträffande dammkultur, medan den, som utfört de vetenskapliga undersökningarna, varit avlönad endast för tre månader om året. Om föreningen icke skall bli tvungen att i sitt arbete för dammkulturens främjande inskränka sig till att i sina fiskdammar bedriva en visserligen mycket nyttig och behöfvlig produktion av s. k. sättfisk (d. v. s. ungfisk till utplantering i dammar och sjöar) samt i sina sjöar verkställa en del försök beträffande olika fiskemetoders eller fiskeplaners inverkan på fisktillgången och ekonomiska användbarhet men utan någon möjlighet att i samband med detta praktiska arbete utföra nödiga kontrollförsök och undersökningar, utan vilka några säkra framsteg knappast kunna påräknas, erfordras emellertid, att föreningen genom ökat anslag beredes tillfälle att bedriva en planmässig försöksverksamhet.

Under de tio år södra Sveriges fiskeriförening varit i verksamhet har den icke allenast ådagalagt, att dammkulturen har stora utvecklingsmöjligheter inom vårt land, åtminstone i södra Sverige, utan även i hög grad bidragit till denna närings utveckling.

För att visa dammkulturens betydelse får lantbruksstyrelsen ur en av södra Sveriges fiskeriförening i år utgiven publikation, södra Sveriges fiskeriförening 1912—1916, varav framgår att den sammanlagda fiskdammarealen i Sverige kan för närvarande uppskattas till 1,600—1,700 hektar. anförda följande på grund av utsända frågoformulär erhållna uppgifter.

Bortser man från de stora Wendtska anläggningarna på Gustafsborg och vid Lamhult (cirka 500—650 hektar) har dammarealen på de senaste tio åren ungefär fyrdubblats, d. v. s. ökats med minst 800 hektar. Av hela dammarealen kommer mer än $\frac{2}{3}$ eller 1100—1200 hektar på Kristianstads län. Därefter kommer Kronobergs län med cirka 250 hektar. Malmöhus län intager tredje rummet och Hallands och Jönköpings län sannolikt respektive det fjärde och femte rummet. I övriga län i södra Sverige förekomma endast spridda fiskodlingar med obetydlig dammareal.

Ovan meddelade uppgifter gälla karp- och sutaredammar. Forellodlingar, som på grund av den starka utfodringen icke upptaga så stora arealer, hava på senare åren anlagts i olika delar av landet, de viktigaste i Örebro, Skaraborgs, Jönköpings, Jämtlands och Malmöhus län.

Många fiskodlingar hava enligt de inkomna svaren på fiskeriföreningens rundfråga lämnat mycket goda ekonomiska resultat. Sålunda omnämnes i ett av svaren en fiskdamm på 9 hektar, som i anläggning kostat 800 kronor och som under en

[63.] period av tre år lämnat en genomsnittlig årlig nettoavkastning av i det närmaste 1,300 kronor. Årliga medelförsäljningen (brutto) under en period av fem år från en annan fiskodling på 2.5 hektar har utgjort 471 kronor. Men dåliga fiskodlingsresultat äro icke heller sällsynta och i stort sett kan man säga, att Sveriges dammfiskproduktion är mycket för lag i förhållande till dammarealen. De dåliga fiskodlingsresultaten bero i de flesta fall på bristande kännedom till och med om de nödvändigaste förutsättningarna för lönande dammkultur och i all synnerhet på felaktig besättning av dammarna. Med ökad kunskap bland fiskodlarna om dammkulturens viktigaste grunder skulle Sveriges dammfiskproduktion kunna mångdubblas utan ökning av dammarealen.'

Då härtill lägges, att i vart land finnas talrika kärrmarker, som hittills lämnat så gott som ingen avkastning, men vilka genom lämpliga anordningar kunde förvandlas till fiskdammar, så inses, att dammkulturen, om den erhåller nödig uppmuntran, kan för vårt land få en stor ekonomisk betydelse och i väsentlig mån bidraga till livsmedelsproduktionens höjande inom landet.

Då frågan om inrättande av en särskild statens fiskeriundersökningsanstalt för närvarande är under utredning, kunde det synas, som om det icke vore lämpligt att, innan denna utredning är färdig, bevilja anslag till fast anställande av en föreståndare för föreningens försöksverksamhet och till utvidgning av föreningens biologiska undersökningsverksamhet och bestridande av därmed sammanhängande utgifter för laboratorium och bibliotek. Emellertid kan, huru frågan om den föreslagna statsanstalten för fiskeriundersökningar än bliver löst, denna anstalt icke komma att befatta sig med praktisk försöksverksamhet beträffande dammkultur, då ju härför fordras ett stort komplex av egna dammar, som det vore en onödig kostnad att anlägga, då södra Sveriges fiskeriförening redan äger sådana. Det måste därför anses vara lämpligast och förenat med minsta kostnader för staten, om denna verksamhet likasom hittills får handhavas av nämnda fiskeriförening.

Vad åter beträffar utvidgandet av föreningens biologiska undersökningsverksamhet, så synes en sådan för närvarande icke kunna förordas, utom i den mån detta är oundvikligen nödvändigt för försöksverksamheten. I själva verket torde icke heller någon egentlig utvidgning av föreningens biologiska verksamhet vara avsedd. Det har nämligen visat sig, att föreningens assistent, som håller på med synnerligen värdefulla undersökningar, vilka avse utredandet av det för dammkulturen så viktiga spörsmålet om näringsproduktionen i vattnet och medlen att öka denna, måste för dessa undersökningar årligen använda mer än tre månader, oaktat han av föreningen erhållit arvode endast för sistnämnda tid. För att dessa undersökningar icke skola behöva avbrytas och föreningen fortfarande skall kunna draga nytta av detta värdefulla arbete, är det erforderligt, att det begärda höjda anslaget till den biologiska undersökningsverksamheten beviljas, till dess frågan om statens fiskeriundersökningsverksamhet hunnit bliva på ett tillfredsställande sätt ordnad. Även den begärda höjningen av anslaget till laboratorium och bibliotek med sammanlagt 500 kronor avser tydligen endast att möjliggöra anskaffandet av de nödvändigaste tekniska och litterära hjälpmedlen för arbetets bedrivande, men icke inrättandet av en institution, som bleve obehövlig, när en statens undersökningsanstalt blivit inrättad. Ett mindre laboratorium för utförandet av sådana undersökningar, som måste utföras på platsen, kommer nämligen alltid att behövas vid försöksstationen i Aneboda icke

allenast för föreningens egna tjänstemän utan också för tjänstemännen vid statens föreslagna undersökningsanstalt vid deras arbeten i Anehöda.»

[63.]

Lantbruksstyrelsen har slutligen vitsordat, att såväl den av södra Sveriges fiskeriförening upprättade fiskeriskolan som samma förenings försöks- och fiskodlingsverksamhet fortfarande handhavas på fullt tillfredsställande sätt, och förklarar sig icke hava något att erinra mot det vid föreningens skrivelse fogade förslaget till inkomst- och utgiftsstat för föreningen år 1918.

Ifrågavarande förening har gjort sig väl förtjänt av att även för år 1918 understödjas medelst statsanslag. I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag goda skäl vara anförda såväl för ökning i de medel, som äro avsedda till försöksverksamheten, som även för att staten ungefär i den mån, som i detta ärende blivit ifrågasatt, lämnar bidrag till den av föreningen bedrivna biologiska undersökningsverksamheten. Jag vill särskilt uttala min anslutning till vad lantbruksstyrelsen anført därom, att bidrag till sistnämnda verksamhet nu bör kunna medgivas, oavsett att frågan om inrättandet av en statens fiskeriundersökningsanstalt är under utredning.

Departements-
chefen.

Att anvisa det nu tillkommande beloppet såsom särskilt anslag, vilket såväl föreningen som lantbruksstyrelsen ifrågasatt, synes mig emellertid icke nödvändigt, utan synes i stället ett för försöks- och undersökningsverksamheten gemensamt belopp, något större än det för enbart försöksverksamheten utgående, kunna beviljas. Ökningen synes mig kunna lämpligen stanna vid 3,500 kronor, varvid jag anser den sålunda av mig förordade reduktionen med 100 kronor böra ske å den post å 500 kronor, som begärts för laboratoriet och biblioteket.

Jag får på grund härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt södra Sveriges fiskeriförening å *extra stat* för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till upprätthållande av föreningens fiskeriskola kronor 8,500;

dels ock såsom bidrag till föreningens försöksbiologiska undersöknings- och fiskodlingsverksamhet kronor 13,500;
eller tillhopa » 22,000.

4. Hydrografisk-biologiska havsundersökningar.

a. *Hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven.*

[64.] För utförande av hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat medel å extra stat för vart och ett av åren 1901—1917. Under år 1916 utgick anslaget med 30,100 kronor, därav 5,100 kronor till täckande av Sveriges andel i kostnaden för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium och 25,000 kronor till omkostnader för de undersökningsarbeten, som det enligt uppgjord arbetsfördelning åligger Sverige att utföra. Under innevarande år utgår anslaget allenast med 25,000 kronor till omkostnader för nyssnämnda undersökningsarbeten och skola därmed bestridas dylika undersökningskostnader för tiden från och med den 1 maj 1917 till och med den 30 april 1918.

Hydrografisk-
biologiska
undersök-
ningar av de
Sverige om-
givande
haven.

(extra anslag.)

Att något anslag icke anvisats för år 1917 till själva centralanstalten med laboratorium, berodde på att enligt uppgift från hydrografisk-biologiska kommissionen centralbyråns verksamhet kunde upprätthållas under arbetsåret 1915—1916, utan att de vanliga internationella bidragen från de olika länderna behövde utkrävas. Det å 1915 års riksstat uppförda anslaget till detta ändamål besparades därför. Då vidare å 1916 års riksstat anslag till ifrågakomna ändamål redan anvisats av 1915 års riksdag för tiden 22 juli 1916—21 juli 1917 och alltså vid 1916 års utgång en besparing av minst samma belopp som vid samma års ingång skulle komma att förefinnas, begärdes blott riksdagens bemyndigande att använda denna besparing till motsvarande utgifter för tiden 22 juli 1917—21 juli 1918, vilket bifölls.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har nu svenska hydrografisk-biologiska kommissionen hemställt om avlåtande av proposition rörande anslags dels med sedvanligt årsbelopp till centralanstalten med laboratorium dels ock till kommissionens egna undersökningar och arbeten med ett belopp av 29,000 kronor. Till stöd för denna hemställan har kommissionen anfört följande:

»Det för kommissionens egna arbeten äskade beloppet överskrider med 4,000 kronor anslaget, som utgått under de senaste åren. Kommissionens begäran om denna förhöjning grundar sig i första rummet på dess önskan att därmed kunna förbättra sina båda assistenters löneförmåner och dagtraktamente. Dessas villkor utgöra för närvarande 250 kronor i månaden i lön och 6 kronor per dag under

resor i kommissionens uppdrag i dagtraktamente och hava kvarstått oförändrade i 15 år, under det såväl trälmästarens lön som arvodet för tillfälliga biträden måst höjas alltefter arbetsprisernas stegring. Att kommissionen förmått förvärva yngre framstående naturvetenskapsmän till assistenter mot ringa arvode har till någon del berott därpå, att man kunnat erbjuda dem fri bostad och billiga levnadskostnader på Bornö station, men framför allt därpå att de uppgifter kommissionen har att bearbeta öppnat nya arbetsfält, vilka tilldragit sig deras intresse. Yngre vetenskapsmän med kompetens av licentiatexamen, filosofie doktorsgrad och docentförordnande, som skulle berett dem vida bättre avlönade ställningar vid universitet eller skolor, hava föredragit att under några år ägna sitt arbete åt havsforskningen, varigenom assistentplats vid Bornö station i flera fall blivit en övergångsplats till viktigare ledareplatser i statens tjänst. Var och en av dessa vetenskapsmän har tjänstgjort ett eller flera år såsom assistent åt kommissionen. På senare tid har kommissionens verksamhet utvidgats, i det nya uppgifter tillkommit, och kommissionen kan nu mindre än någonsin avstå från fordran att i sin tjänst hava personer med högt kvalificerad vetenskaplig arbetskraft. Assistentlönerna äro emellertid så ringa i förhållande till levnadskostnaderna i närvarande tid, att ingen kan numera åtaga sig en assistentbefattning, utan att göra en personlig uppoffring i ekonomiskt avseende.

Kommissionen skulle önska att kunna höja assistenternas arvoden från 250 kronor i månaden till 325 kronor, alltså med 75 kronor i månaden, samt deras dagtraktamente vid resor från 6 kronor, vilket numera är otillräckligt, till 8 kronor.

Därnäst skulle kommissionen önska ett årligt anslag av 900 kronor att användas till undersökning av laxens liv och fortplantning i Ängermanälven, vilken älv av det internationella rådet anvisats såsom ett särdeles representativt undersökningsområde för laxundersökningar i samband med de tyska undersökningarna i Persante och de danska i Gudenå. Dessa undersökningar pågå i närvarande tid ostörda av kriget. Anslaget skulle utgå i ett för allt för den årliga undersökningen av laxens liv och fortplantning, vilken skulle utföras genom en av statens fiskeritjänstemän.

Slutligen får kommissionen framhålla den inverkan, som prisstegringen på glas, metallsaker, apparater och kemikalier haft på de experimentella arbetena och på underhållet av alla redskap, vilka vid kommissionens arbeten äro utsatta för slitning och alltjämt måste underhållas eller ersättas och förnyas. För att kunna hålla inventariet av sina redskap uti gott skick under nuvarande förhållanden erfordras ett årligt tillskott, vilket kommissionen beräknar under 1918 kommer att uppgå till 1,200—1,500 kronor.

Kommissionen får på grund av vad här anförts i underdanighet hemställa, att av nästkommande års riksdag till kommissionens egna arbeten äskas 29,000 kronor, varav 1,800 kronor skulle utgå till höjande av de två assistenternas arvoden från 250 till 325 kronor i månaden, 900 kronor till laxundersökningar i Ängermanälven i samband med internationella undersökningar i vissa av det internationella rådet anvisade älvar uti övriga östersjöländer samt 1,300 kronor dels till ökning av tjänstemännens reseersättningar från 6 till 8 kronor om dagen och dels till ersättning av de ökade kostnaderna för inventariets vidmakthållande».

I ärendet har lantbruksstyrelsen den 24 november 1916 avgivit infordrat utlåtande. Styrelsen har därvid tillstyrkt, att för central-

[64.] anstalten med laboratorium måtte å 1918 års riksstat anvisas 5,100 kronor till utgifter under tiden 22 juli 1918—21 juli 1919, samt beträffande det till kommissionens egna utgifter för arbetsåret 1 maj 1918—30 april 1919 begärda anslaget å 29,000 kronor, som med 4,000 kronor överstege föregående års anslag för samma ändamål, anført följande:

»Av dessa 4,000 kronor skulle 1,800 kronor åtgå till ökad avlöning åt kommissionens två assistenter, vilka vardera för närvarande åtnjuta ett arvode av 250 kronor i månaden jämte 6 kronor för dag i dagtraktamente under resor. Den ene av dessa assistenter, filosofie doktorn A. R. Molander, har under en följd av år varit anställd hos kommissionen för fiskeribiologiska undersökningar, vilket måttfullt påliggande arbete han till väsentlig del ensam utfört. — — —. Även under normala förhållanden skulle en lön av 250 kronor i månaden vara en synnerligen otillfredsställande ersättning för detta arbete, så mycket mera under nu rådande dyrtid. Kommissionens hydrografiske assistent, docenten vid Göteborgs högskola Hans Pettersson åter är upptagen av kommissionens arbete endast under halva året, för vilken tid han uppbär lön av kommissionen. Då docenten Hans Pettersson dokumenterat sig såsom en framstående forskare på hydrografiens område, synes även den honom hittills tillerkända lönen för hans arbete i kommissionens tjänst vara otillräcklig. Båda assistenterna äro endast tillfälligt anställda, vilket även gör, att lönerna borde vara högre. Under den återstående delen av året skall kommissionen anställa tillfälliga vetenskapliga biträden för det hydrografiska arbetet. Sannolikt är det emellertid under nu rådande förhållanden svårt att erhålla även denna tillfälliga arbstkraft för samma avlöning som tidigare, varför en höjning av denna utgiftspost måste anses vara fullt befogad. Likaså är det uppenbart, att ett dagtraktamente av 6 kronor för assistenterna under deras resor numera är alldeles otillräckligt, varför dagtraktamentets höjning till 8 kronor icke torde behöva någon särskild motivering.

Vidare har kommissionen anhållit om ett anslag av 900 kronor att användas till undersökning av laxens liv och fortplantning i Ängermanälven. Vid internationella rådets för havsforskning sammanträde i september 1910 föreslog nämligen avlidne byråchefen F. Trybom att i vart och ett av de i den internationella havsforskningen deltagande länderna skulle utväljas en flod, i vilken undersökningar skulle göras för att utreda frågan, varpå laxtillgångens minskning berodde, och vad man borde göra för att förbättra detta fiske. Vid det internationella rådets sammanträde i april 1912 tillsattes ett särskilt utskott av representanter för de olika östersjöländerna för att behandla ett av byråchefen Trybom framlagt program för ifrågavarande laxundersökningar. Enligt det av utskottet godkända programmet skulle Ängermanälven vara den flod i Sverige, där dessa undersökningar skulle utföras. Resultaten av de i de olika länderna enligt detta program verkställda undersökningarna hava offentliggjorts uti tvenne utförliga redogörelser av professorn Henking i Berlin, som efter byråchefen Trybom utsetts till ordförande i nämnda utskott. Av dessa redogörelser framgår att, medan särskilt i Danmark och Tyskland gjorts synnerligen omfattande undersökningar i de floder, som där utvalts för ifrågavarande internationella utredning, har från Sveriges sida, därifran initiativet till denna undersökning dock utgått, inkommit endast en del knapphändiga uppgifter om laxlekplatsernas belägenhet i älven samt om där utförda märkningar av lax. Det är för

att kunna utfylla denna lucka i det internationella forskningsarbetet rörande laxfiskets tillbakagång i östersjöländerna, som kommissionen begärt ifrågavarande belopp av 900 kronor, som lantbruksstyrelsen på nu anförda skäl anser böra utgå.

Den återstående delen, 1,300 kronor, av den begärda höjningen av anslaget skulle såsom redan nämnts utgå dels till ökning av assistenternas dagtraktamenten från 6 till 8 kronor, varom styrelsen ovan uttalat sig, och dels till ersättning av de ökade kostnaderna för inventariets vidmakthållande. Då även sistnämnda utgiftspost icke torde kunna utan skada för arbetet reduceras, anser lantbruksstyrelsen, att även denna ökning i anslaget är fullt befogad och nödvändig.»

Lantbruksstyrelsen har för den skull tillstyrkt hydrografisk-biologiska kommissionens anhållan.

Då besparade medel för uppehållande av den internationella centralanstaltens verksamhet efter den 21 juli 1918 icke finnas tillgängliga till sådant belopp, att icke tillskott tarvas från de deltagande länderna, tillstyrker jag, att det sedvanliga anslaget, 5,100 kronor, må härtill begäras å 1918 års stat. Det skulle avse tiden 22 juli 1918—21 juli 1919.

*Departements-
chefen.*

Ävenså torde anslag fortfarande för tiden 1 maj 1918—30 april 1919 böra utgå till den svenska kommissionens egen verksamhet. Vidkommande den ifrågasatta anslagsförhöjningen av 4,000 kronor, synes denna förhöjning påkallad utav de av kommissionen anförda skäl. Då ifrågavarande hydrografisk-biologiska undersökningar igångsatts på initiativ från Sverige, torde någon för arbetenas bedrivande säkerligen menlig nedprutning av det begärda beloppet icke böra ske.

Då anslaget torde böra betraktas såsom reservationsanslag, lär det icke vara lämpligt, att i riksdagens beslut bestämmes, att anslagsbeloppen skola avse vissa tidsperioder, såsom hittills brukats.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utförande av hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven å *extra stat* för år 1918 anvisa

dels till omkostnader för de av svenska hydrografisk-biologiska kommissionen bedrivna undersökningarna kronor 29,000;

dels ock till täckande av Sveriges andel i kostnaderna för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium kronor 5,100;
eller tillsammans..... » 34,100,
att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för de avsedda ändamålen.

b. *Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak.*

[65.]
*Underhålls-
 och drift-
 kostnad för
 fartyget
 Skagerak.*
 (extra anslag.)

För hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges havsfisken har fartyget Skagerak sedan år 1905 varit i verksamhet. Riksdagen har för varje år å extra stat beviljat anslag till underhålls- och driftkostnad för nämnda fartyg, vilket anslag för vart och ett av åren 1909—1913 uppgått till 34,000 kronor, för år 1914 till 41,800 kronor, därav 5,800 kronor till reparation av fartyget, samt för vart och ett av åren 1915, 1916 och 1917 till 36,000 kronor. Tillika har riksdagen medgivit, att vad som vid 1916 års utgång kunde återstå oanvänt å anslaget finge användas för ändamålet under år 1917.

Beträffande befäl och manskap å fartyget har från början varit bestämt, att befälhavaren och förste maskinisten skulle vara anställda för helt år, varemot den övriga delen av besättningen under de första åren av fartygets verksamhet till huvudsaklig del utgjorts av manskap från flottan. Sedan emellertid erfarenheten visat, att användande av civil besättning, vartill början gjordes år 1909, medförde stora fördelar, har Kungl. Maj:t vid utanordnande av de senare årens anslag medgivit, att civil besättning och underbefäl å fartyget finge förhyras för såväl undersöknings- som bevakningstiden.

Med överlämnande av yttrande av svenska hydrografisk-biologiska kommissionen har nu Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län i skrivelse den 17 oktober 1916 hemställt, att till underhålls- och driftkostnad för fartyget måtte beredas ett belopp av 56,000 kronor att utgå med 46,000 kronor under år 1918 samt med 10,000 kronor under år 1917 för att möjliggöra upprätthållande av undersökningarna under sistnämnda år i samma utsträckning, som av nämnda kommission föreslagits för år 1918.

I berörda yttrande har hydrografisk-biologiska kommissionen anfört följande.

Av den till Kungl. Maj:t avlämnade redogörelsen för arbetsåret 1 maj 1915—30 april 1916 framginge, att till följd av ökade hyror samt ökade priser på proviant och kol kostnaden för fartygets hållande i full drift numera finge anses medföra en månatlig kostnad av omkring 7,000 kronor, om ångaren bemannades med civil besättning, och 6,000 kronor, om bemanningen utgjordes av blandad civil och militär besättning. Därjämte borde 4,000 kronor om året såsom vanligt beräknas till underhållskostnad.

Fartygets viktigaste arbeten vore enligt kommissionens yttrande: 1) undersökning av sillens raser och vandringar i förbindelse med så kallad sillrekognoscering i den praktiska fiskeribedriftens intresse; 2) undersökning av sammansättningen och variationen i sammansättningen av Östersjöns, Skageraks och Kattegatts fiskbestånd under olika år och årstider; 3) undersökning av växlingarna i havets tillstånd genom så kallade terminsfärder.

Något avbrott borde enligt kommissionens mening icke ske uti sillundersökningarna och rekognosceringsarbetet efter sill, i synnerhet icke under de nuvarande förhållandena, då sillfisket hade stor betydelse för landets behov av födoämnen. Därför borde Skagerak hållas i full gång under den del av året, som omfattade den egentliga sillfiske-säsongen, vilken sträckte sig från oktober till april. Anslag för 6 månaders drift borde alltså enligt kommissionens uppfattning äskas jämte 4,000 kronor till fartygets underhåll. Skagerak skulle för att uppfylla detta ändamål hållas i gång 3 månader på föråret och 3 månader vid slutet av året med ett anslag av 46,000 kronor. För att emellertid icke något avbrott skulle ske i sillundersökningen under år 1917, för vilket år endast 36,000 kronor beviljats i anslag, behövde av 1917 års riksdag äskas för år 1918 ett anslag av 56,000 kronor, varav 10,000 kronor borde få utgå under år 1917, jämte förut beviljade 36,000 kronor. Under förutsättning att detta anslag beviljades, skulle det under 2) här ovan upptagna arbetet, eller undersökningen av fiskbeståndets sammansättning och variation i våra farvatten, till stor del kunna fyllas, emedan kommissionen bleve i stånd att driva dessa undersökningar samtidigt med sillundersökningen under de 6 vintermånaderna, då Skagerak hölles i full drift. Under sommarmånaderna skulle Skagerak vara upplagd, så framt den ej för flottans räkning rekvirerades för bevakningsändamål m. m. Denna anordning skulle visserligen under vanliga förhållanden icke kunna anses förenlig med de internationella uppgifterna, vilka fordrade gemensam undersökning av havet både vår och sommar (terminsfärder i maj och augusti). Då de nuvarande krigsförhållandena emellertid gjorde det omöjligt för flertalet av de i de internationella undersökningarna deltagande länderna att utföra sin del i dessa terminsfärder, syntes de även för Sveriges del under krigstiden kunna bortfalla.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 31 oktober 1916 anfört, att då styrelsen icke hade någon erinran mot arbetsprogrammet i fråga och någon minskning av kostnaderna under nu rådande förhållanden icke syntes vara möjlig, styrelsen tillstyrkte bifall till Kungl. Maj:ts befallningshavandes förenämnda hemställan.

[65.]
Departements-
chefen.

Den 9 september 1915 ställde Kungl. Maj:t till Kungl. Maj:ts bemälda befallningshavandes förfogande för bestridande av ifrågavarande kostnader för år 1916 det av riksdagen för detta ändamål för sistnämnda år anvisade anslag av 36,000 kronor.

Med skrivelse den 11 augusti 1916 överlämnade Kungl. Maj:ts befallningshavande en av befälhavaren å förenämnda fartyg gjord anmälan, att det för år 1916 anvisade anslaget icke räckte att hålla fartyget i gång längre än till september månads slut samt att för fartygets igånghållande även under oktober—december månader sistnämnda år krävdes ytterligare anslag av omkring 20,000 kronor. Bifogande yttrande av bemälda kommission hemställde Kungl. Maj:ts befallningshavande om anvisande för ändamålet av sistberörda belopp. Med anledning härav anvisade Kungl. Maj:t den 5 september 1916, för att möjliggöra att under början av då instundande sillfiskeperiod medelst fartyget bedreves sillrekognosceringar för underlättande av nämnda fiske, till underhålls- och driftkostnad för ifrågavarande fartyg under återstående del av år 1916 ett anslag av 15,000 kronor att utgå från de medel, som på grund av föreskrift den 30 december 1915 blivit med anledning av medgiven export av färsk sill av exportörer kontant erlagda till statens livsmedelskommissions varuförmedlingsbyrå i stället för kompensationsvara.

En höjning av de till driftkostnad för ifrågavarande fartyg avsedda medel har således redan under år 1916 visat sig vara av behovet påkallad. Mot den nu av kommissionen gjorda beräkningen av kostnaderna för drift och underhåll av fartyget under år 1918 synes mig ingen invändning med fog kunna göras. Visserligen kunna de höga prisen å förnödenheter och den höga personalkostnaden hava nedgått vid den tid, då det anslag, varom nu är fråga, skall komma till användning, men med någon visshet kan detta ej antagas. I allt fall bör tillses, att all möjlig sparsamhet iakttages.

Jag vill vidare framhålla, att därest icke fartygets verksamhet, såsom kommissionen föreslagit, inskränkes till vintermånaderna och terminsfärderna uteslutas, bliva kostnaderna betydligt större. En sådan inskränkning synes dock under närvarande förhållanden fullt befogad. Att ännu mer inskränka fartygets verksamhet kan jag desto mindre tillråda, som just under nuvarande tider det bistånd fartyget lämnat fiskerinäringen visat sig vara av stor praktisk betydelse.

För bedrivande av ifrågavarande undersöknings- och bevakningsarbeten under år 1917 i samma utsträckning, som nu föreslagits beträffande år 1918, anser jag i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna ett belopp av 10,000 kronor böra beredas utöver härför redan för år 1917 anvisade medel.

I anslutning till vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [65.]

att till underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak, avsett för hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven, å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 56,000 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav under år 1917 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna intill 10,000 kronor.

c. *Försäkring av fartyget Skagerak.*

Försäkring mot sjöfara av det för hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning av Sveriges havsfisken avsedda fartyget Skagerak har årligen skett från och med år 1906, och hava medel till försäkringspremien anvisats av riksdagen. [66.]
Försäkring
av fartyget
Skagerak.
(extra anslag.)

Då avtal om dylik försäkring synes böra avslutas även för år 1918 och någon ändring i försäkringsvillkoren eller premiens hittillsvarande belopp av 5,200 kronor icke synes påkallad, får jag, i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län tillstyrkt i skrivelse den 10 november 1916, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för försäkring av fartyget Skagerak å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 5,200.

5. *Underhålls- och driftkostnad för fartyget Eystrasalt.*

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen för år 1908 ett belopp av 29,000 kronor för anskaffande av ett fartyg för fiskeriadministrationens behov. Till bestridande av underhålls- och driftkostnad för samma fartyg, som först under år 1909 blev taget i bruk för avsett ändamål och därvid erhöll namnet Eystrasalt, har riksdagen beviljat på *extra stat* för år 1909 ett anslag av 5,000 kronor, för vardera av åren 1910 och 1911 ett anslag av 7,500 kronor, för varje av åren 1912—1915 ett anslag av 8,500 kronor samt för år 1916 ett anslag av 6,000 kronor, varjämte riksdagen medgivit, att behållning å anslaget [67.]
Underhålls-
och driftkost-
nad för
fartyget
Eystrasalt.
(extra anslag.)

[67.] vid 1915 års slut finge användas under år 1916. För år 1917 har riksdagen beviljat ett anslag av 8,500 kronor, varjämte riksdagen i likhet med näst föregående år medgivit, att vad vid utgången av år 1916 kunde kvarstå oanvänt å anslaget finge under år 1917 användas för avsett ändamål.

I skrivelse den 8 december 1916 har nu lantbruksstyrelsen gjort hemställan om anslag för år 1918 till bestridande av underhålls- och driftkostnad för nämnda fartyg. Styrelsen har därvid anfört, att fartyget vintern 1915—1916 varit upplagt på Ekensbergs varv invid Stockholm. Vårutrustningen hade varit avslutad den 2 juni, då fartyget gått till sjöss och expeditionen tagit sin början. Anledningen, varför fartyget först den 2 juni blivit färdigt för årets arbeten, hade varit att dess timmer och bordläggning tagit röta, vilket nödvändiggjort en omfattande reparation. Efter arbetenas avslutande hade fartyget upplagts i Råå den 9 oktober och avrustats, vilket arbete avslutats den 15 oktober. Fartyget hade då varit i gång 4 månader och 7 dagar.

En jämförelse mellan vad som enligt lantbruksstyrelsens skrivelse den 29 oktober 1915 beräknats komma att åtgå för fartyget Eystrasalts drift och underhåll år 1916 och vad som härför under samma år åtgått och sannolikt då ännu komme att åtgå utvisade, att utgifterna, som beräknats till 8,500 kronor, i verkligheten skulle uppgå till 10,528 kronor 57 öre eller således med omkring 2,000 kronor överstiga det beräknade beloppet.

Detta berodde därpå, att det varit nödvändigt att vidtaga ovan nämnda omfattande reparation av fartyget, varför kostnaden uppgått till 2,985 kronor 34 öre. Då den förhandenvarande behållningen från år 1915 utgjort inemot 5,000 kronor och anslaget för år 1916 6,000 kronor, hade de tillgängliga medlen dock icke behövt överskridas.

Något nämnvärt överskott till år 1918 syntes emellertid icke kunna beräknas komma att uppstå från år 1917.

För en beräknad verksamhetstid av 6 månader har lantbruksstyrelsen uppgjort approximativt förslag till stat för fartyget under år 1918, slutande på 10,000 kronor.

Denna ökning av de beräknade driftkostnaderna från 8,500 till 10,000 kronor vore betingad av nu rådande betydligt högre priser på fotogén och andra förnödenheter ävensom av omöjligheten att få besättning till samma låga arvode som hittills.

Tillika har lantbruksstyrelsen framhållit, att Eystrasalts nuvarande maskin vore behäftad med sådana fel, att en ny maskin vore erforderlig. Dessa fel hade årligen medfört icke obetydliga utgifter för reparationer.

Kostnaden för insättandet av en ny 22/25 hästkrafters encylindrig Avance råoljemaskin, varvid den gamla maskinen skulle tagas i utbyte, uppginge enligt avgivet anbud till 6,750 kronor. För undvikande av ytterligare utgifter för reparationer vore nödvändigt, att sistnämnda belopp bleve tillgängligt redan under år 1917, i vilken händelse den nya maskinens insättning kunde verkställas under våren sistnämnda år, innan årets expedition begynte. [67.]

På grund av vad lantbruksstyrelsen sålunda anført har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för bestridande av underhålls- och driftkostnader för ifrågavarande fartyg samt för insättande av ny maskin i detsamma bevilja ett anslag av 16,750 kronor, med rättighet för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1917 få disponera 6,750 kronor.

Den av lantbruksstyrelsen nu begärda ökningen av ifrågavarande anslag synes mig vara av behovet påkallad. Vad jag under punkten 65 här ovan yttrat angående de höga underhålls- och driftkostnaderna för fartyget Skagerak äger motsvarande tillämpning beträffande det fartyg, varom nu är fråga.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till underhålls- och driftkostnad för fartyget Eystrasalt samt insättande av ny maskin i fartyget å *extra stat* för år 1918 bevilja ett anslag av kronor 16,750, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 låta av tillgängliga medel förskottsvis härav utanordna högst 6,750 kronor.

6. Ett armerat ångfartygs stationerande vid rikets kuster.

Under en lång följd av år medgav Kungl. Maj:t, att ett flottans fartyg finge stationeras vid bohuslänska kusten för, bland annat, upprätthållande av ordning i skärgården under pågående vinterfiske. Kostnaderna för dessa vinterexpeditioner utgingo till och med år 1910 från femte huvudtiteln.

[68.]

Då ifrågavarande vinterexpeditioner utrustades huvudsakligen i fiskerinäringens intresse, uppstod under år 1910 fråga därom, att de av expeditionerna betingade utgifterna med undantag av proviantkostnaderna borde för framtiden bestridas från anslag under nionde huvudtiteln.

Ett armerat ångfartygs stationerande under vintermånaderna vid rikets kuster till ordning och skydd vid fisket.

(extra anslag.)

[68.]

På Kungl. Maj:ts förslag medgav 1911 års riksdag, att vissa besparingar finge användas för stationerande av ett dylikt fartyg under vintern 1911—1912. För samma ändamål för vintern 1912—1913 anvisades därefter på extra stat under nionde huvudtiteln ett anslag av 20,000 kronor.

Sedan det visat sig önskligt, att ifrågavarande fartygs bevakningsområde utsträcktes till södra Kattegatt och norra Öresund samt vid behov jämväl till andra delar av rikets kuster, vilket beräknades föranleda en förlängning i expeditionstiden med omkring 2 ½ månader och en ökad kostnad av 13,000 kronor, begärde Kungl. Maj:t av riksdagen år 1913 ett anslag av 33,000 kronor för stationerande under vintern 1913—1914 av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande. Detta belopp anvisades också av riksdagen på extra stat för år 1914. Jämväl för åren 1915 och 1916 anvisade riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anslag å extra stat till samma belopp för motsvarande ändamål under vintrarna 1914—1915 och 1915—1916.

Då Kungl. Maj:t på jordbruksdepartementets föredragning beslutat angående användandet av de till ifrågavarande expeditioner anvisade medel, har detta skett i den form att, därest ett örlogsfartyg komme att avses för dylik bevakningstjänst under respektive vinter, kostnaderna för expeditionen med undantag av proviantkostnader finge intill ett belopp av högst 33,000 kronor på rekvisition av marinförvaltningen gäldas av dessa anslag. Själva beordrandet av fartyget tillhör sjöförsvarsdepartementet.

För vintrarna 1912—1913, 1914—1915 och 1915—1916 kom emellertid icke någon expedition till stånd och de därför avsedda medlen besparades.

Av denna anledning begärdes intet nytt anslag för vintern 1916—1917, utan medgav riksdagen år 1916, på Kungl. Maj:ts förslag, användande av erforderligt belopp utav den behållning, som uppstått eller kunde komma att uppstå å redan anvisade anslag för motsvarande ändamål.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att efter hörande av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län inkomma med förslag rörande användningen av de för detta ändamål under vintern 1916—1917 tillgängliga medel, har nämnda styrelse med skrivelse den 14 oktober 1916 överlämnat yttranden av bemälda länsstyrelser samt för egen del anfört, att styrelsen funne av dessa yttranden framgå, att något armerat ångfartyg till skydd för fisket icke syntes behöfligt under vintern 1916—1917.

För vintern 1917—1918 borde däremot riksdagens medgivande utverkas till användande av medel för stationerande av ett dylikt fartyg. [68.]

För innevarande vinter torde stationerande av något fartyg för nu ifrågavarande ändamål icke komma att äga rum. *Departementschefen.*

Under förutsättning att hinder icke kommer att möta för att ett fartyg kan bli disponibelt för bevakningsexpedition under vintern 1917—1918, torde emellertid medel därtill böra finnas tillgängliga. Denna bevakning har hittills under de år, då den ägt rum, visat sig vara till gagn och detta icke minst, sedan bevakningsområdet utsträckts söderut, varjämte den torde hava en viss betydelse för ordningens upprätthållande inom landets egen fiskeflotta på ifrågavarande orter.

För närvarande hemställer jag, efter samråd med chefen för sjöförsvarsdepartementet, allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Kungl. Maj:t må för stationerande under vintern 1917—1918 av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande använda erforderligt belopp av den behållning, som uppstått eller kan komma att uppstå å redan anvisade anslag för motsvarande ändamål.

7. Fiskehamnar.

Fiskehamnskommissionen föreslog i sitt betänkande år 1909, att staten skulle själv bygga och för framtiden underhålla hamnanläggningar, huvudsakligen för fiskets behov, vid 44 närmare angivna platser utmed rikets kuster ävensom att staten därjämte skulle lämna ett anslag en gång för alla till hamnarbeten å 35 andra platser, varest hamnarna skulle under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll byggas och för framtiden underhållas av intressenterna själva. Av omförmälda 79 hamnar voro emellertid, enligt kommissionens åsikt, 31 av beskaffenhet att böra i första hand komma till utförande. Arbetet på återstående 48 hamnar skulle däremot kunna anstå och utföras först i andra hand. Av nämnda 31 hamnar skulle 24 anläggas och underhållas av staten men de 7 övriga av intressenterna själva med statsbidrag till anläggningskostnaden. Den ordningsföljd, vari berörda 31 hamnar enligt kommissionens uppfattning borde komma i fråga att byggas, framgår av följande förteckning, i [69.] *Byggande av fiskehamnar. (extra anslag.)*

[69.] vilken namnen på hamnar, som skulle erhålla statsbidrag allenast en gång för alla, kursiverats:

1. Träslöv, Hallands län.	17. Gäddbäcksund, Västernorrlands län.
2. Glommen » »	18. Stenshamn, Blekinge län.
3. Grundsund, Göteborgs och Bohus län.	19. Bergö, Gävleborgs län.
4. Kivik, Kristianstads län.	20. Fågelsund, Uppsala län.
5. Hönö-Klåva, Göteborgs och Bohus län.	21. <i>Utvalnäs, Gävleborgs län.</i>
6. Gislöv, Malmöhus län.	22. Sanna å Bremön, Västernorrlands län.
7. Grönhögen, Kalmar län.	23. Lutterhorn, Gottlands län.
8. Hällevik, Blekinge län.	24. Kapelludden » »
9. Nordersund » »	25. <i>Vändborg » »</i>
10. Herrevik, Gottlands »	26. <i>Faludden » »</i>
11. Smögenholmarna, Göteborgs och Bohus län.	27. <i>Agö, Gävleborgs län.</i>
12. <i>Barsebäck, Malmöhus län.</i>	28. Grisslan, Västernorrlands län.
13. <i>Råå » »</i>	29. Stendörren, Södermanlands län.
14. Värskär, Kalmar län.	30. Långö, Sövsundet » »
15. Byxelkrok » »	31. Bokö » »
16. <i>Prästgrundet, Gävleborgs län.</i>	

För riksdagen år 1911 framlade Kungl. Maj:t förslag om anslag till byggande av allenast de sex i förteckningen främst upptagna hamnarna, men riksdagen beslöt på förslag av enskilda motionärer byggande av alla de i samma förteckning upptagna 24 hamnar, vilka skulle byggas uteslutande av staten, samt beviljade därtill ett anslag å 2,788,000 kronor och anvisade därav å extra stat för år 1912 ett belopp av 232,000 kronor. Byggnadstiden för dessa 24 hamnar beräknades till 12 år.

Även för år 1913 anvisades samma belopp av det år 1911 beviljade anslaget.

På Kungl. Maj:ts förslag anvisades därefter av 1913 års riksdag ett belopp av 464,000 kronor av samma anslag, varjämte riksdagen medgav, att kostnaden för anordnande under byggnadstiden av en särskild hamnavdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge utgå av hamnbyggnadsanslaget.

Den 25 april 1913 fastställde Kungl. Maj:t arbetsplaner för hamnbyggnadsarbeten vid Träslöv, Glommen, Kivik och Hönö-Klåva och bemyndigade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att gå i författning om deras utförande på entreprenad. Frågan om Grundsunds hamn underkastades ytterligare utredning.

När dåvarande departementschefen den 14 januari 1914 anmälde

frågan om äskande av anslag för detta ändamål för år 1915, framhöll han, att erfarenheten syntes utvisa, att om arbetena skulle fullbordas inom den avsedda tiden av 12 år, därav skulle påkallas vida högre årliga anslag, än som beräknats. En fullständig, tillförlitlig kostnadsberäkning för alla de beslutade hamnanläggningarna hade emellertid då ännu icke hunnit utarbetas. I avvaktan härpå syntes det återstående beloppet, 1,860,000 kronor, av det av riksdagen för ändamålet beviljade anslaget böra fördelas till utgående på tre år. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för år 1915 anvisa av samma anslag 620,000 kronor, vilket ock bifölls.

Den 20 mars 1914 fastställde Kungl. Maj:t plan för hamnbyggnadsarbetena vid Grundsund och uppdrog åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att låta utföra desamma på entreprenad.

På Kungl. Maj:ts förslag anvisades därefter för år 1916 620,000 kronor av det år 1911 beviljade anslaget, varefter 620,000 kronor återstodo å detsamma.

Sedan riksdagen år 1912 på Kungl. Maj:ts förslag för iståndsättande av hamnen vid Barsebäck, vilken enligt förslaget endast skulle erhålla statsbidrag, beviljat ett anslag av 30,000 kronor, av vilket belopp emellertid endast 20,000 kronor kommo att bliva upptagna i riksstaten för år 1913 och sålunda endast detta belopp får anses vara anvisat, uppkom fråga att, då kostnaderna för hamnens förbättring visade sig stiga till vida högre belopp, staten skulle bekosta hela byggandet även av denna hamn.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlade i skrivelse den 9 september 1915 plan och kostnadsberäkning för de 19 återstående av de år 1911 beslutade 24 fiskehamnsanläggningarna och intog i beräkningarna jämväl hamnen vid Barsebäck. Med erinran att kostnaderna för utförande enligt de redan fastställda arbetsplanerna av hamnarna vid Träslöv, Glommen, Grundsund, Kivik och Hönö-Klåva beräknats tillhoppa till 2,377,100 kronor, anmälde styrelsen, att kostnaderna för de återstående 19 hamnarna borde upptagas till 4,670,100 kronor, varvid emellertid lagts till grund sådana arbets- och materialpris, som motsvarade förhållandena före det pågående kriget. Sammanlagda kostnaden för de 24 hamnarna bleve alltså 7,047,200 kronor. Härtill komme kostnader för Barsebäcks hamn med 155,600 kronor, så att totalkostnaden bleve 7,202,800 kronor. Under erinran att härav vore år 1911 beviljat ett belopp av 2,788,000 kronor, så att 4,414,800 kronor återstode att bevilja, framlade styrelsen för anvisandet av dessa medel följande plan:

[69.]

För år	Anvisade medel	Summa anvisade medel
1912—1913	464,000	464,000
1914	464,000	928,000
1915	620,000	1,548,000
1916	620,000	2,168,000
1917	610,000	2,778,000
1918	610,000	3,388,000
1919	610,000	3,998,000
1920	610,000	4,608,000
1921	610,000	5,218,000
1922	610,000	5,828,000
1923	610,000	6,438,000
1924	609,200	7,047,200
1925	155,600	7,202,800

I händelse fiskehamnsanläggningarna vid Hällevik, Nordersund och Stenshamn i Blekinge län skulle igångsättas i framflyttad ordning redan år 1916, varom Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län gjort framställning, kunde byggnadstiden för resp. hamnar beräknas komma att bli:

Åren		Åren	
för Träslöv.....	1913—1916	för Värskär	1922—1924
» Glommen	1913—1916	» Byxelkrok	1922—1925
» Grundsund	1914—1917	» Gäddbäcksund	1922—1923
» Kivik	1913—1915	» Bergö	1922
» Hällevik	1916—1919	» Fågelsundet	1923—1925
» Nordersund.....	1916—1918	» Sanna	1923—1925
» Stenshamn	1916—1918	» Lutterhorn.....	1923—1924
» Hönö-Klåva	1917—1919	» Kapelludden.....	1924—1925
» Gislöv	1918—1921	» Grisslan	1924
» Grönhögen	1918—1921	» Stendörren.....	1925
» Herrevik	1919—1922	» Långö	1925
» Smögenholmarna...	1920—1921	» Bokö	1925
» Barsebäck	1921—1922		

Den 5 november 1915 fastställde Kungl. Maj:ts arbetsplaner för hamnarna vid Hällevik och Nordersund samt anbefallde, på grund av rådande arbetsbrist bland stenarbetarbefolkningen i Blekinge län, väg-

och vattenbyggnadsstyrelsen att så fort ske kunde genom styrelsens hamnavdelning igångsätta arbete med uttagning, bearbetning och framforsling av den för dessa båda hamnbyggnaders utförande i enlighet med planen erforderliga sten. Några åtgärder angående Stenshamn beslötos däremot icke.

[69.]

I skrivelser den 21 oktober och den 2 december 1915 gjorde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framställning om hamnbyggnadernas utförande direkt av staten genom styrelsens hamnavdelning, och alltså utan entreprenad, därest ej detta i särskilt fall befundes förmånligt.

Då jag den 14 januari 1916 anmälde anslagsbehovet för år 1917 till statens fiskehamnsbyggnader, anslöt jag mig till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkning över kostnaden för de återstående 19 hamnarna och för utförande genom statens försorg av hamnen vid Barsebäck samt till styrelsens plan för anvisande av medel därtill, vilken plan för år 1917 upptog ett belopp av 610,000 kronor. Då emellertid, om förslaget att inordna Barsebäck bland de hamnar, som skulle byggas av staten, bifölles, det å extra stat för år 1913 till sistnämnda hamn anvisade anslaget å 20,000 kronor, vilket icke dittills blivit använt, borde kunna omedelbart tagas i anspråk för det gemensamma ändamålet, ansåg jag medelsanvisningen för år 1917 kunna begränsas till 590,000 kronor. Hela det beviljade anslaget till Barsebäck, 30,000 kronor, borde sammanslås med det år 1911 beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till ett anslag å 2,818,000 kronor. Efter anvisandet av nyssberörda 590,000 kronor för år 1917 skulle därefter återstå 40,000 kronor. Frågan om beredande av ytterligare medel till fiskehamnsbyggnaderna behövde fördenskull enligt min mening icke redan då föranleda framställning till riksdagen.

Vidare tillstyrkte jag, att hamnarna vid Hällevik och Nordersund måtte i ordningen framflyttas närmast före Hönö-Klåva.

Slutligen yttrade jag, efter att hava anställt en undersökning angående fördelar och olägenheter av såväl entreprenadssystemet som statens direkta utförande av hamnarna, att det syntes mig önskligt, att Kungl. Maj:t måtte äga frihet att allt efter sig företeende omständigheter anlita den ena eller andra utvägen.

Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen avfattades i enlighet med vad jag sålunda tillstyrkt.

Riksdagen anmälde i skrivelse den 5 april 1916, att riksdagen med anledning härav och av inom riksdagen väckta motioner dels, med ändring av sitt år 1912 fattade beslut i fråga om anslag å 30,000 kronor för utförande av vissa arbeten vid Barsebäcks hamn under vissa då an-

[69.] givna villkor, beslutat, att denna hamn skulle upptagas bland dem, vilkas byggande skulle äga rum uteslutande på statens bekostnad, samt att det till denna hamn beviljade anslaget skulle sammanslås med det år 1911 av riksdagen beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar och utgå för samma ändamål samt under enahanda villkor som detta; *dels* å extra stat för år 1917 anvisat återstoden eller 630,000 kronor av det sålunda sammanslagna anslaget å 2,818,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnarna, borde avseändras för det gemensamma behovet, med rätt för Kungl. Maj:t tillika att under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 200,000 kronor; *dels* med avseende på ordningsföljden för de år 1911 beslutade fiskehamnarnas byggande anslutit sig till det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagda alternativet, enligt vilket icke endast Hälleviks och Nordersunds utan även Stenshamns fiskehamnsbyggnad skulle påbörjas år 1916; *dels ock* å extra stat för år 1917 anvisat ytterligare ett anslag av 150,000 kronor att på sätt och under villkor, som ovan nämnts, användas för enahanda ändamål.

Därjämte uttalade riksdagen, att densamma funne ifrågavarande fiskehamnsbyggnader böra, därest det icke på grund av alldeles särskilda omständigheter kunde finnas lämpligt att tillgripa entreprenadsystemet, utföras direkt av staten genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Att riksdagen för år 1917 anvisade 190,000 kronor mer än Kungl. Maj:t föreslagit, berodde på att riksdagen, som instämde i vad en av motionärerna anförde rörande vikten av hamnbyggnadernas snabba utförande, av chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning inhämtat, att för år 1917 krävdes ett anslag av 800,000 kronor, därest följande förutsättningar inträffade, nämligen 1) att beslut fattades om att staten själv skulle direkt övertaga byggandet av samtliga fiskehamnar, 2) att nödig arbetsmateriel omedelbart anskaffades för arbetets intensiva bedrivande samt 3) att Stenshamns hamnbyggnad påbörjades under år 1916. Att likväl endast 780,000 kronor anvisades, hade sin grund däri, att det år 1913 anvisade anslaget å 20,000 kronor till Barsebäcks hamn nu togs i beräkning.

Nyssnämnda 190,000 kronor torde få anses utgöra ett förskott å de anvisningar, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen enligt förenämnda plan den 9 september 1915 ansett skola behövas för åren 1918—1925.

Vid föredragning den 14 april 1916 av riksdagens nyssnämnda skrivelse samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens särskilda skrivelser i ämnet, i den mån dessa icke redan tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts beslut, godkände Kungl. Maj:t riksdagens beslut, i vad det skilde sig från vad Kungl. Maj:t föreslagit, samt beslöt tillika bland annat följande. Arbetsplanerna till hamnbyggnadsarbetena vid Stenshamn, Gislöv, Grönhögen, Herrevik, Smögenholmarna, Barsebäck, Värskär, Byxelkrok, Gäddbäckssund, Bergö, Fågelsundet, Sanna, Lutterborn, Kapelludden, Grisslan, Stendörren, Långö och Bokö fastställdes. Dessa arbeten skulle under den förutsättning av kostnadsfri upplåtelse av visst område, som uppställts som villkor för anslaget, utföras i den mån medel av riksdagen anvisades samt efter Kungl. Maj:ts beträffande varje särskild hamn, på framställning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, fattade beslut. Nämnda styrelse anbefalldes vidare att, sedan vederbörlig förbindelse till områdesupplåtelse avgivits, så fort ske kunde genom sin hamnavdelning igångsätta arbete med uttagning, bearbetning och framforsling av den för fiskehamnsbyggnaden vid Stenshamn utförande erforderliga sten. Därjämte erhöll samma styrelse befallning att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag beträffande anskaffningar och andra åtgärder för utförande av fiskehamnsbyggnader direkt av staten genom styrelsens hamnavdelnings försorg samt att såväl beträffande de arbeten vid Hällevik, Nordersund och Stenshamn, om vilka Kungl. Maj:t då ännu icke beslutat, som ock framdeles för varje hamn, å vilken styrelsen ansåge arbete böra igångsättas, och om vars utförande medelst entreprenad Kungl. Maj:t icke förut förordnat, avgiva yttrande, huruvida styrelsen ansåge arbetet böra bedrivas direkt av staten eller genom entreprenad.

Med anledning av sistnämnda befallning anförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 3 maj 1916 bland annat följande.

På de grunder, som anförts uti styrelsens framställningar den 21 oktober och den 2 december 1915, ansåge styrelsen, att arbetet med utförande av samtliga fiskehamnsbyggnader, som då ännu icke påbörjats, borde bedrivas direkt av staten och att entreprenad borde tillgripas endast beträffande muddringsarbete och detta endast om det på grund av alldeles särskilda omständigheter kunde anses lämpligt. Dylka omständigheter vore nämligen för handen, i händelse det någon gång skulle inträffa, att de två mudderverk, som erfordrades för utförandet av fiskehamnsbyggnaderna och av sådana muddringsarbeten, som avsåges uti två i riksdagens förenämnda skrivelse åberopade motioner, vore båda så upptagna för fiskehamnar, att nödvändigt muddringsarbete vid annan

[69.] pågående fiskehamnsbyggnad skulle få uppskjutas till oläglig tid, därest man icke i stället låte utföra det genom entreprenad.

Beträffande den för fiskehamnsbyggnadernas direkta utförande av staten erforderliga arbetsmaterielen hade styrelsen beräknat, att sådan komme att erfordras ungefärligen enligt ett skrivelsen bifogat förslag för en kostnad av sammanlagt 523,500 kronor, som i likhet med själva byggnadskostnaderna beräknats och måst beräknas efter de prisförhållanden, som rådde före världskriget. Anskaffningskostnaden för den nödvändiga arbetsmaterielen vore sålunda beräknad att icke överskrida det belopp av 526,000 kronor, som i form av entreprenadvinst beräknats ingå i den beräknade kostnaden för de beslutade, men ännu icke påbörjade fiskehamnarna.

För arbetenas intensiva bedrivande under åren 1916 och 1917 å hamnbyggnaderna vid Hällevik, Nordersund, Stenshamn och Hönö-Klåva erfordrades enligt samma beräkning anskaffning av arbetsmateriel för cirka 323,500 kronor. Därvid förutsattes, att icke något mudderverk behövde tagas i bruk för dessa hamnarbeten förrän år 1918. Det hade vidare beräknats, att för den sålunda erforderliga arbetsmaterielens omedelbara anskaffande skulle användas ett belopp av 123,500 kronor av de för år 1916 anvisade medlen samt av de för år 1917 anvisade medlen de 200,000 kronor, som riksdagen medgivit, att Kungl. Maj:t finge utanordna under år 1916. De för åren 1916 och 1917 anvisade medlen räckte dessutom till stenuttagningsarbetenas och själva byggnadsarbetenas bedrivande under båda åren, sedan arbetsmateriel hunnit anskaffas.

Vid föredragning den 12 maj 1916 av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sistnämnda skrivelse, fann Kungl. Maj:t, med ändring av vad Kungl. Maj:t den 25 april 1913 beslutat i fråga om utförande på entreprenad av hamnbyggnadsarbetet vid Hönö-Klåva, varest något arbete då ännu icke påbörjats, gott anbefalla och bemyndiga väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att genom sin hamnavdelning utföra hamnbyggnadsarbetena vid Hönö-Klåva, Hällevik, Nordersund och Stenshamn, så fort ske kunde och i den mån anvisade byggnadsmedel lämnade tillgång därtill. Tillika bemyndigades styrelsen att i mån av behov anskaffa den arbetsmateriel och anställa den personal, som erfordrades för ifrågavarande arbetens utförande direkt av staten.

Nu har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 18 september 1916 gjort framställning om anslag för år 1918 till fiskehamnsbyggnadernas fortsättande. Styrelsen har därvid erinrat, dels att enligt

den i skrivelsen den 9 september 1915 framlagda planen borde för år 1918 anvisas 610,000 kronor och dels att enligt styrelsens beräkning i skrivelsen den 3 maj 1916 erfordrades för arbetsmateriel för arbetenas bedrivande direkt av staten ett belopp av 523,500 kronor, varav enligt samma skrivelse 323,500 kronor ansetts kunna utgå av de för åren 1916 och 1917 anvisade medlen, så att 200,000 kronor återstode att anvisa. Dessa behövde anvisas för år 1918 förskottsvis utöver förberörda 610,000 kronor enligt planen och borde få utgå redan under år 1917. Inalles borde sålunda å 1918 års stat anvisas ett extra anslag av 810,000 kronor. [69.]

I skrivelse den 2 december 1916 har lantbruksstyrelsen, med anledning av framställning från Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och efter hörande av vederbörande fiskeritjänstemän, ifrågasatt sådan ändring i ordningsföljden för de särskilda fiskehamnarnas utförande, att de i nämnda län belägna hamnarna vid Bergö, Prästgrundet, Agö och Hölick måtte bli så snart som möjligt förbättrade. Av nämnda hamnar är Bergö upptagen såsom nr 17 i den efter riksdagens beslut år 1916 angående Barsebäcks hamn gällande ordningsföljden för de hamnar, som skola byggas uteslutande av staten. Prästgrundet och Agö äro upptagna att under första byggnadsperioden utföras av vederbörande intressenter med statsbidrag. Hölicks hamn förekommer bland dem, som fiskehamnskommissionen föreslagit till utförande i andra hand. Därjämte har lantbruksstyrelsen, med anledning av att fiskerintendenten anfört, att den till utförande av staten beslutade hamnen vid Sanna å Bremön saknade betydelse för fisket, förmått sig ämna föranstalta om undersökning angående eventuellt utbytande av denna hamn mot annan på lämpligare plats. Detta ärende är nu remitterat till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I enlighet med vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört anser jag ett anslag av 810,000 kronor till fiskehamnsbyggnaderna vara för år 1918 erforderligt. Detta belopp står i överensstämmelse med dels förut uppgjord beräkning och dels riksdagens beslut om arbetsmaterialets anskaffande av staten. Genom det belopp av 190,000 kronor, som riksdagen år 1916 anvisade utöver planen, och de 200,000 kronor, som nu föreslås skola utgå på samma sätt, komma alltså iualles 390,000 kronor att anvisas tidigare än planen utvisar. Huruvida detta kan under följande år medföra minskade anvisningar till de uti planen upptagna hamnbyggnaderna, än planen angiver för dessa år, är beroende på i vad mån prisstegring gör sig gällande. *Departements-
chefen.*

Jag vill framhålla, att genom anvisandet för år 1918 i förskott av 200,000 kronor till arbetsmateriel anslaget för detta år med samma

[69.] belopp överstiger beräkningen, och ehuru jag livligt behjärtar angelägenheten av fiskehamnsbyggnadernas snara utförande, måste jag anse ett större överskridande med hänsyn till budgeten icke vara tillrådligt. Ifall under efterföljande år budgetens ställning kan medgiva, att beräkningen fortfarande överskrides, synes det emellertid böra tagas under övervägande, huruvida det är nödvändigt att framgå så långsamt, som förberörda plan angiver. Härvid bör dock beaktas, att anslag torde böra å vederbörliga tider därjämte anvisas för de till utförande under första perioden avsedda hamnar, till vilkas byggande staten endast skall lämna bidrag.

Då det år 1911 beviljade anslaget blivit genom fjolårets riksdagsbeslut till fullo taget i anspråk, skulle det möjligen kunna finnas lämpligt att nu begära beviljande av hela det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelsen den 9 september 1915 beräknade återstående kostnadsbeloppet, utgörande, efter avdrag för det av styrelsen icke medräknade 1913 års anslag å 30,000 kronor till Barsebäcks hamn, 4,384,800 kronor, varifrån emellertid skulle ytterligare avdragas det av riksdagen i fjol anvisade särskilda anslaget å 150,000 kronor, så att summan nedbragtes till 4,234,800 kronor. Då emellertid riksdagen beslutat utförandet genom statens försorg av de 25 hamnarna (Barsebäck medräknad), samt planen härför bragts till riksdagens kännedom och arbetsplanerna blivit av Kungl. Maj:t fastställda, lärer beviljandet av hela summan, vilken på grund av inverkan förhållanden icke kan vara annat än approximativ, icke vara av något behov påkallat, utan torde utan olägenhet de behövliga beloppen kunna beviljas år för år.

Den i lantbruksstyrelsens förenämnda skrivelse behandlade frågan torde icke böra hava något inflytande på bestämmande av anslagsbeloppet för år 1918. Därest efter ytterligare utredning någon åtgärd finnes böra vidtagas för ändring i den inbördes ordningen hamnarna emellan, lärer framställning därom böra avlåtas till riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa av fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 810,000, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område

i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att bedrivas i hamnarna, bör avseändras för det gemensamma behovet; [69.]

dels ock, vid bifall härtill, medgiva, att Kungl. Maj:t må härav låta under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor.

8. Fiskehamn vid Östra Torp.

För byggnad av en fiskehamn vid Östra Torp i Malmöhus län beviljade 1914 års förra riksdag ett anslag av 180,000 kronor och anvisade därav å extra stat för år 1915 100,000 kronor att av Kungl. Maj:t för ändamålet användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnen än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnen, borde för det gemensamma behovet avseändras. Kungl. Maj:t fastställde därefter den 20 mars 1914 arbetsplan för hamnbyggnaden och anbefallde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att gå i författning om hamnbyggnadens utförande. Styrelsen vidtog därför erforderliga förberedande åtgärder för arbetets påbörjande år 1915, men på grund av de därefter inträdda förhållandena befanns det emellertid önskvärt, att denna hamnanläggning icke redan då påbörjades. [70.]
Fiskehamn vid Östra Torp.
(extra anslag.)

Den 31 december 1915 anbefallde Kungl. Maj:t därpå nämnda styrelse att, så fort ske kunde, genom styrelsens hamnavdelning igångsätta arbete med uttagning, bearbetning och framforsling av den för fiskehamnsanläggningens utförande i enlighet med den fastställda arbetsplanen erforderliga sten.

Den 12 maj 1916 har vidare Kungl. Maj:t anbefallt och bemyndigat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att genom hamnavdelningen utföra hamnbyggnadsarbetet vid Östra Torp, så fort ske kan och i den mån anvisade byggnadsmedel därtill giva tillgång.

Nu har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 4 december 1916 meddelat, att arbetet med uttagande och bearbetning av byggnadssten till denna hamnanläggning så fortskridit, att en stor mängd sten funnes färdig till användning. Styrelsen har vidare anfört följande:

»Det egentliga byggnadsarbetet är avsett att börja nästkommande vår och bör därpå kunna fortgå utan avbrott efter påbörjandet, varför det återstående beloppet av det beviljade anslaget borde vara disponibelt för år 1918.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

[70.]

Otvivelaktigt är det att förutse, att den under de förhållanden i avseende å arbets- och materialpris, som rådde före världskriget, till 180,000 kronor beräknade kostnaden för hamnens byggande skall komma att överskridas i följd av världskriget och de förändringar i sagda avseenden, som detta medfört och kommer att för framtiden medföra. Det låter sig icke redan nu bedöma, med vilket belopp det bliver nödvändigt att öka det för hamnarbetets fullbordande erforderliga anslaget, utan torde det därför vara nödvändigt att avvakta de kommande årens erfarenheter beträffande arbetskostnader och prisförhållanden, innan det kan avgöras, huru stort tilläggsanslag som kommer att erfordras utöver det beviljade anslaget av 180,000 kronor. Medan byggnadsarbetet bedrives i enlighet med den av Eders Kungl. Maj:t den 20 mars 1914 fastställda arbetsplanen i den mån det redan anvisade anslaget räcker till, vinnes därunder erfarenhet om det behövliga tilläggsanslagets storlek, varom då underdånig framställning av styrelsen får göras.»

Styrelsen har därför hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att det återstående anslagsbeloppet måtte göras tillgängligt för år 1918.

Departements-
chefen.

Då arbetet med stenuttagning till ifrågavarande hamn nu fortskridit därhän, att det egentliga byggnadsarbetet kan börja under våren detta år, finner jag det önskligt, att hamnens färdigbyggande må fortgå i ett sammanhang. För detta ändamål bör återstoden av det år 1914 beviljade beloppet utgå under år 1918.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det år 1914 beviljade anslaget å 180,000 kronor för byggande av en fiskehamn vid Östra Torp i Malmöhus län å *extra stat* för år 1918 anvisa återstående beloppet..... kronor 80,000, att av Kungl. Maj:t för ändamålet användas under enahanda villkor, som uppställts för den av riksdagen förut anvisade delen av anslaget.

E. Skogsväsendet.

1. Skogsundervisning m. m.

a. Skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt.

Den av 1914 års senare riksdag godkända staten för skogshögskolan slutar på 124,500 kronor. På grund av bostadsavdrag för vissa befattningshavare med tillhopa 1,250 kronor har anslaget upptagits endast till 123,250 kronor. Staten upptager bland annat en post å 12,700 kronor till extra lärare och en post å 4,500 kronor såsom anslag till praktiska övningar vid lägre kursen.

I dessa sistnämnda bägge anslagsposter har styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt i skrivelse den 11 december 1916 ifrågasatt förhöjning och därvid anført följande.

»Uti en till styrelsen ställd skrivelse har t. f. professorn i skogsbotanik med allmän botanik Torsten Lagerberg ifrågasatt, att medel borde begäras med 1,200 kronor för anställande av en assistent i botanik, med uppdrag att dels biträda vid botaniska laborationer vid såväl jägmästarkursen som forstmästarkursen, dels föreläsa vid forstmästarkursen i allmän botanik och dels biträda vederbörande professor med museiarbetet. Styrelsen har emellertid funnit vad sålunda ifrågasatts icke kunna, åtminstone för närvarande, i vidare mån biträdas än att styrelsen — som vill vitsorda behovet av ett biträde vid ifrågavarande praktiska övningar, vilket behov naturligen blir större i samma grad, som elevantalet ökas — anser för sistberörda ändamål arvodesposten till extra lärare böra förhöjas med 400 kronor; därom styrelsen följaktligen nu vill anhålla.

Beträffande forstmästarkursen får styrelsen först hemställa om särskilt arvode av 700 kronor att avses i gällande stat, likaledes genom höjning av anslagsposten till extra lärare, för bestridande av viss, mera elementär undervisning i matematik. Därutinnan har lektorn J. A. Amilon påvisat bland annat, att forstmästarkursens lärjungar för att kunna draga fördel av undervisningen i skogsmatematik och skogsindelning tarva en grundligare utbildning i matematikens grunder än som nu å undervisningsschemat inrymmes, samt att det för undervisningen vid kursen — synnerligast med hänsyn till den lektorn i skogsskötsel m. m. åliggande undervisningsskyldigheten under höstterminen, därunder jämväl granskning av upprättade planer m. m. i stor utsträckning infaller — skulle vara fördelaktigt, att en särskild lärare anställes för nyssnämnda ändamål. Styrelsen för sin del gillar Amilons, jämväl av rektor vid skogshögskolan omfattade mening om behovet och ändamålsenligheten av den ifrågavarande uppdelningen av matematikundervisningen vid forstmästarkursen. Ett årsarvode av 700 kronor för undervisningen i fråga, som beräknas

[71.]
Skogs-
högskolan.
(ordinarie
anslag.)

[71.] taga i anspråk ungefärligen 63 undervisningstimmar årligen under höstterminen, synes styrelsen lämpligen avvägt; och torde ej svårighet möta att härför erhålla kompetent och lämplig lärare, synnerligast som något oavvisligt krav på att läraren skall äga högre skoglig eller akademisk utbildning ej lärar behöva uppställas, om än naturligen dylik högre utbildning i båda eller ettdera hänseendet måste anses särskilt kvalificerande för platsen i fråga.

Behov av ökade medel för bestridande av resekostnader för lärjungarna vid forstmästarkursens praktiska övningar har uppstått och bland annat styrkts därav, att i år, oaktat övningarna förlagts med särskilt aktgivande å angelägenheten av att dessa kostnader skulle hållas så låga som möjligt, ändock det härför i staten avsedda belopp av 1,000 kronor måst överskridas. Naturligtvis böra alltid vid dessa övningars planläggning de ekonomiska synpunkterna ej lämnas obeaktade; om undervisningen ej skall lida, få de ju emellertid ej vara ensamt eller ens huvudsakligen bestämmande. Lektorerna vid nämnda kurs hava uppskattat erforderliga kostnadsökningen härvidlag till 500 kronor. Styrelsen håller emellertid före, att anslaget till praktiska övningar vid forstmästarkursen, nu 4,500 kronor, ej i sin helhet skall, åtminstone för närvarande, härför behöva ökas med mer än 400 kronor till 4,900 kronor.»

*Departements-
chefen.*

Jag vill först erinra, att Kungl. Maj:t den 28 april 1916 på framställning av domänstyrelsen och med anledning av, att en synnerligen betänklighetsfull brist på skogsstatstjänstemän syntes vara att befara, beslutat, att det antal elever i den förberedande kursen vid Garpenberg, som finge antagas till fortsatt utbildning efter höstterminens slut under åren 1916—1919, skulle ökas från 25 till 30. Härav följer, att även högskolans jägmästarkurs torde komma att få ökat elevantal. Denna ökning utgör förklaring till vissa av de förslag om anslagsökningar både å ordinarie och extra stat, som skogshögskolans styrelse nu framlagt.

Det är sålunda givet, att ett ökat elevantal kan bereda svårighet för vederbörande lärare att på ett tillfredsställande sätt meddela den avsedda undervisningen. Särskilt är detta fallet vid laborationer och liknande praktiska övningar. I t. f. professor Lagerbergs skrivelse framhålles, att det vid de botaniska övningarna för läraren gäller att ägna sin uppmärksamhet åt varje särskild elev och att samtidigt inom en knappt tillmätt tid kunna demonstrera ett vidlyftigt material. En ensam lärarkraft skulle enligt Lagerbergs mening härutinnan komma alldeles till korta, då elevantalet ökades till ett trettital. Högskolestyrelsens förslag att bereda professorn i botanik biträde vid de praktiska övningarna får jag därför med hänsyn till nämnda förhållanden understödja. Emellertid kan jag icke finna det påkallat, att av denna anledning höjning i den ordinarie statens anslagspost till extra lärare nu vidtages, utan torde det erforderliga beloppet, 400 kronor, böra för närvarande upptagas å extra stat.

Då det numera visat sig, att forstmästarkursens elever tarva grundligare utbildning i matematikens grunder för att rätt tillgodogöra sig undervisningen i matematik och skogsindelning än som med nuvarande

lärarkrafter kan meddelas dem, måste jag anse behovet av att extra lärarkraft för detta ändamål anlitas under höstterminen vara ådagalagt. Det härtill begärda beloppet, 700 kronor, föranleder icke någon erinran från min sida, och bör anslagsposten till extra lärare därför höjas med detta belopp till 13,400 kronor.

[71.]

Vad därefter vidkommer förslaget att höja anslaget till den lägre kursens, forstmästarkursens, praktiska övningar på grund av att elevernas resekostnader visat sig överstiga beräkningen, vill jag nämna, att i de bägge lektorernas av högskolestyrelsen omförmälda skrift anmälts, att under år 1916 till elevernas resor hade åtgått 1,213 kronor 96 öre, ehuru härtill upptagits endast 1,000 kronor, då anslaget till dessa praktiska övningar bestämdes till 4,500 kronor. Nyssnämnda summa av 1,000 kronor erhöles år 1914 genom beräkning av 90 kronors resekostnad för envar av 12 elever. Då denna beräkning helt naturligt var ganska approximativ och det nu vitsordats, att under år 1916 övningarna anordnats med särskilt aktgivande på att kostnaderna skulle hållas nere, men icke desto mindre resekostnadsbeloppet överstigit beräkningen, och då därtill kommer, att för framtiden det icke lär vara möjligt att alltid i samma grad pressa ned kostnaderna för dessa resor, anser jag det fullt befogat, att ifrågavarande anslagspost höjes med 400 kronor såsom högskolestyrelsen föreslagit.

Det må här anmärkas, att även kostnaderna för hantlangning, som skulle bestridas från sistnämnda anslagspost, överstigit beräkningen. Högskolestyrelsen har ansett rättelse häri lämpligen tillsvidare böra ske genom anslag å extra stat, enär anledningen till detta överskridande syntes till stor del vara den nuvarande dyrtiden. Jag återkommer härtill senare. Ökningen i utgifterna för forstmästarelevernas resekostnader har däremot icke sin grund häri, då nämligen eleverna själva bestrida utgifterna för kost och logi under resorna.

Inalles skulle enligt dessa förslag skogshögskolans stat och anslag höjas med 1,100 kronor.

Jag hemställer med anledning av vad jag nu anfört, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1918 höja ej mindre den i staten för skogshögskolan upptagna anslagspost till arvoden åt extra lärare från 12,700 kronor med 700 kronor till 13,400 kronor än även det i samma stat upptagna anslag till praktiska övningar vid lägre kursen från 4,500 kronor med 400 kronor till 4,900 kronor, till följd varav statens slutsumma kommer att höjas från 124,500 kronor med 1,100 kronor till 125,600 kronor,

[71.]

samt att vid bifall härtill höja anslaget till skogshögskolan från kronor 123,250
 med » 1,100
 till » 124,350.

Någon ändring i den del av anslagstiteln: »skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt» å 192,600 kronor, som är avsedd för statens skogsförsöksanstalt, nämligen 69,350 kronor, är icke ifrågasatt. Denna del synes därför böra beräknas till oförändrat belopp. Vid bifall till här ovan föreslagna höjning i anslaget till skogshögskolan kommer emellertid anslagstiteln att höjas till 193,700 kronor.

b. *Docentstipendium och studieunderstöd vid skogshögskolan.*

[72.]

*Docentstipen-
dium och
studieunder-
stöd vid skogs-
högskolan.
(extra anslag.)*

På Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen för år 1917 å extra stat till ett docentstipendium vid skogshögskolan samt till studieunderstöd åt sådana studerande, som vid nämnda högskola ägna sig åt skogsvetenskaplig forskning, anvisat ett anslag av 4,900 kronor ävensom medgivit, att Kungl. Maj:t finge härav under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,200 kronor till studieunderstöd. Docentstipendiet var avsett att utgöra 2,500 kronor och studieunderstöden skulle utgå med 1,200 kronor för år.

I enlighet med vad skogshögskolans styrelse hemställt i förenämnda skrivelse den 11 december 1916 får jag nu tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ett docentstipendium vid skogshögskolan samt till studieunderstöd åt sådana studerande, som vid nämnda högskola ägna sig åt skogsvetenskaplig forskning, å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 3,700.

c. *Diverse behov vid skogshögskolan.*

[73.]

*Diverse behov
vid skogshög-
skolan.
(extra anslag.)*

Styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt har dels i ovanberörda skrivelse den 11 december 1916, dels i en annan skrivelse samma dag, dels ock i en skrivelse den 22 december 1916 hemställt om beviljande åt högskolan och dess förberedande kurs av vissa anslag å extra stat.

*Vissa
behov under
år 1917.*

Styrelsen har därvid först anhållit, att för de ändamåls tillgodo-seende redan under innevarande år, för vilka den ordinarie staten enligt styrelsens förslag borde från och med år 1918 ökas, ett extra anslag å

1,500 kronor måtte anvisas att utgå under år 1917. Jag har redan under punkten 71 anført, att jag anser ett belopp av 400 kronor för beredande av biträde under år 1918 åt professorn i botanik böra anvisas å extra stat. Då elevantalet i jägmästarkursen torde komma att ökas redan med det läsår, som börjar sommaren 1917, bör detta belopp utgå jämväl under innevarande år. Då vidare de åberopade skälen för beredande av ökade medel till resekostnader åt forstmästarkursens elever vid de praktiska övningarna uppenbarligen föreligga även i år, biträder jag styrelsens förslag, att medel även härtill må utgå under år 1917.

[73.]
Departements-
chefen.

Däremot synes anställandet av extra lärarkraft för matematikundervisningen i forstmästarkursen kunna anstå till år 1918.

Såsom jag redan förut omnämnt, hava kostnaderna för forstmästarkursens praktiska övningar även i annat avseende än beträffande elevernas resekostnader överstigit beräkningen, nämligen beträffande hantlangningskostnaderna. Samma förhållande visar sig beträffande jägmästarkursens praktiska övningar. Härom har högskolestyrelsen i skrivelse den 11 december 1916 anført, att

Praktiska
övningar.

»det visat sig, att det belopp, som uti anslaget för praktiska övningar såväl för jägmästarkursen som för forstmästarkursen avses till bestridande av kostnaderna för hantlangning, är alltför ringa, synnerligast under nuvarande förhållanden, då dagsverksprisen, ej minst i skogarna, stigit till förut oanad höjd. Detta förhållande har orsakat, att i en utsträckning, som måste menligt inverka på utbildningen i övrigt, eleverna och lärjungarna i nämnda kurser måst biträda varandra vid hantlangningsarbeten. Kursernas tidslängd är nämligen så pass snävt tilltagen, att det måste anses såsom en olägenhet av avsevärd betydelse, att deras arbete förlägges på ett sätt, som icke innebär det bästa möjliga utnyttjande av tiden. Vål lärar icke få antagas, att dagsverksprisen komma att sjunka så lågt, att varje ökning av berörda belopp blir onödig; och även måste man räkna med ett ökat elevantal. Dessa omständigheter torde föranleda styrelsen att framdeles inkomma med förslag till höjning av de i gällande stat upptagna anslagsbeloppen till praktiska övningar. Tillräcklig erfarenhet saknas emellertid ännu för att kunna något så när tillförlitligt angiva, huru nu erforderliga belopp skulle lämpligen fördelas mellan ordinarie anslag och av dyrtiden föranlett extra anslag. Styrelsen har följaktligen ansett det riktigt att för närvarande hemställa om erforderliga beloppens upptagande i deras helhet å extra stat. Vad styrelsen sålunda anført gäller såväl för år 1918 som, i lika eller kanske än högre grad, även för år 1917.

Styrelsen får följaktligen i underdånighet hemställa om anvisande av ett extra anslag för skogshögskolans praktiska övningar å 1918 års stat av 3,000 kronor, därav 1,600 kronor må avses för jägmästarkursens övningar och 1,400 kronor för forstmästarkursens övningar, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att härav låta under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna intill hälften av nämnda belopp, eller sammanlagt 1,500 kronor».

[73.]

Förut omförmälda motsedda ökning av elevantalet i jägmästarkursen från 25 till 30 per årskurs medför även i andra avseenden än beträffande hantlangningen behov av ökade medel. Skogshögskolans styrelse har gjort framställning härom i skrivelse den 22 december 1916 och därvid hemställt om ett extra anslag för år 1918 å 4,125 kronor, varav 1,125 kronor skulle avses för dessa elevers resor och 3,000 kronor skulle åtgå för anställande av ytterligare tre assistenter, en i vart och ett av ämnena skogs-skötsel, skogsuppskattning och skogsindelning samt skogsteknologi med byggnads- och avdikningslära. Styrelsen har till stöd härför åberopat yttranden av jägmästarkursens lärarråd och högskolans rektor.

Lärarrådets yttrande avgavs redan den 20 april 1916 och alltså före årets praktiska övningar. Ur detsamma må anföras följande:

»En av de mest framträdande fördelarna med den nya omorganisationen har med hänsyn till de praktiska övningarna varit, att antalet elever blivit begränsat till 25 i stället för såsom förut, då 'lägre kursen' övades samtidigt med 'högre kursen', 35. Ledningen och övervakandet av arbetena hava kunnat ske mera effektivt och kontakten med de särskilda eleverna har blivit mera intim, allt till fromma för undervisningen. 25-talet utgör enligt vunnen erfarenhet den gräns, som ej gärna bör överskridas, om ledandet av arbetena med hittills tillgängliga arbetskrafter skall kunna ske på från undervisningssynpunkt tillredsställande sätt. Detta gäller även de praktika, som försiggå å lärorummet i ämnena allmän botanik, entomologi och i viss mån geologi, tjänsteexpedition och bokföring. Den föreslagna ökningen av elevantalet, om än i och för sig relativt liten, drar således med sig kravet på en ökning av lärarpersonalen i och för ledande av de praktiska övningarna såväl i skogen som å lärorummet.

Var och en av de tre professorerna i skogsämnena behöver således ytterligare en assistent under cirka 2 1/2 månader varje sommar. — — —

Då elevernas studieresor skola vad beträffar själva resorna bekostas av anslaget till praktiska övningar, uppstår även här en merkostnad, vilken enligt samma beräkning, som legat till grund för de nu utgående anslagen, uppgår till 225 kronor per elev, eller för 5 elever 1,125 kronor per år — — —.»

För de tre nya assistenterna beräknade lärarrådet arvudet under ungefär 2 1/2 månader samt reseersättningar till sammanlagt 3,000 kronor.

Högskolans rektor har i sitt yttrande, som avgavs den 21 september 1916, upptagit de bägge av lärarrådet sålunda framhållna anslagsbehoven å tillhoppa 4,125 kronor.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till de dyra hantlangningskostnader, som jämväl för de närmaste åren torde vara att påräkna, samt till det ökade behov av hantlangning, som föranledes av det ökade elevantalet i jägmästarkursen, och då medel till bestridande av de av dessa anledningar ökade utgifterna icke kunna erhållas genom inknappning av andra utgifter, vilka skola bestridas av anslagsposterna till praktiska övningar, biträder jag förslaget

om ett extra anslag för dessa behovs tillgodoseende under åren 1917 och 1918. Lektorerna hava i sin förut omförmälda framställning föreslagit för ökade hantlangningskostnader åt forstmästarkursens elever 800 kronor samt för ökade kostnader för redskap, materiel m. m. 200 kronor, inalles 1,000 kronor, under det att högskolestyrelsen nu stannat vid 700 kronor för år för ökade hantlangningskostnader. Jag har ingen erinran mot sistnämnda belopp. Den för jägmästarkursens ökade hantlangningskostnader nu beräknade summan av 800 kronor för år synes mig i jämförelse med vad för forstmästarkursen i samma avseende begärts ej heller giva anledning till erinran. Jag anser alltså i likhet med högskolestyrelsen ett extra anslag av 3,000 kronor för år 1918, med förskotts rätt för 1,500 kronor under år 1917, vara härtill erforderligt.

Då vidare det i anslagsposten till högre kursens praktiska övningar beräknade belopp för elevernas resor uträknats till 5,625 kronor efter 225 kronors resekostnad för en var av 25 elever, blir vid elevantalets ökning med 5 ett ytterligare belopp av 1,125 kronor erforderligt.

Även behovet av ökat assistentbiträde vid jägmästarkursens praktiska övningar på grund av elevantalets ökning finner jag vara styrkt genom vad lärarkollegiet därom anfört och har icke någon erinran mot beloppets beräkning, vilken synes grunda sig på den redan åren 1912 och 1914 tillämpade beräkningen av ett månadsarvode av 300 kronor och 250 kronors resekostnader för varje assistent.

Jag tillstyrker alltså förslagen i de bägge sistnämnda hänseendena.

Högskolans styrelse har vidare ifrågasatt extra anslag för vård och tillsyn över biblioteket. Styrelsens yttrande härom lyder sålunda:

Biblioteket.

»Sedan numera de under styrelsens inseende stående institutionerna trätt i full verksamhet, har det synts styrelsen vara en angelägenhet av vikt att ordna biblioteket, som i allt väsentligt förlagts till skogshögskolan med allenast ett mindre referensbibliotek vid skogsförsöksanstalten, på ett ändamålsenligt sätt. I sådant syfte har styrelsen tillsatt en biblioteksnämnd, bestående av styrelsens ledamot professorn Gunnar Andersson såsom ordförande samt såsom medlemmar professorerna A. Wahlgren och G. Schotte ävensom utsedde bibliotekarien, docenten G. Grönberg. Denna nämnd har nu till styrelsen inkommit med en motiverad framställning, utmynnande i en hemställan om anvisande å 1918 års stat för anställande mot årsarvode av 1,600 kronor utav en kvinnlig biblioteksamanuens av ett extra anslag, stort 2,000 kronor, därav 400 kronor skulle avses för år 1917. Styrelsen får beträffande grunderna härför hänvisa till nämnda, härjämte överlämnade framställning; ändamålsenligheten av den ifrågasatta anordningen synes styrelsen med full tydlighet därav framgå. Ej heller torde mot föreslagna årliga arvodesbeloppet, 1,600 kronor, erinran böra enligt styrelsens förmenande resas. Det lär nämligen få såsom fordringar för ifrågavarande befattningshavare uppställas såväl

[73.]

kunskap i främmande språk, som även, och kanske framför allt, en fullt tillfredsställande kännedom om biblioteksgöromål. Lika med biblioteksnämnden och på av denna anförda skäl anser styrelsen indragning av eller minskning i det till biblioteksgöromålets bestridande nu anslagna belopp av 500 kronor icke böra som följd av amanuensens anställande ifrågakomma. Styrelsen håller sålunda före, att det nuvarande ordinarie anslaget å 500 kronor bör bibehållas, samt att dessutom för anställande av en amanuens vid skogshögskolans bibliotek från den 1 oktober 1917 erfordras ett extra anslag å 1918 års stat av 2,000 kronor, med befogenhet för Eders Kungl. Maj:t att därav under år 1917 utanordna 400 kronor; därutinnan styrelsen följaktligen nu gör underdånig hemställan.

Ur den av högskolestyrelsen åberopade framställningen av biblioteksnämnden må följande här meddelas.

»Dels bör biblioteket vara så anordnat och uppställt, att detsamma till fullo motsvarar de anspråk, som en modern undervisning vid en högskola ställer, dels bör det också vara så fullständigt och därtill så välordnat och lättillgängligt, att forskaren inom vår skogsvetenskap kan bekvämt där finna den speciallitteratur han önskar.

Det förstnämnda kravet innebär, att den studerande ungdomen under en tillräcklig och lämplig tid dagligen skall kunna ha tillgång till boksamlingen. Den seminarieundervisning, som redan börjat vid högskolan tillämpas och där kommer att vidare utvecklas och vilken består däri, att studenterna få smärre skriftliga uppgifter att lösa, väsentligen genom användning av litteraturen i ämnet, och vilkas riktighet m. m. under lärarens ledning diskuteras av studieavdelningens deltagare, har såsom en oundgänglig förutsättning bibliotekets lättillgänglighet. Vikten av att ungdomen under sin studietid blir verkligt förtrogen med facklitteraturen, samt lär att handskas med denna och självständigt tillgodogöra sig densamma, torde icke kunna överskattas. Då staten bär de dryga kostnaderna för en fackmässig *högskole*-undervisning, är detta naturligen ej blott därför, att i den uppväxande skogsmannen skola inpräntas vissa bestämda kunskaper, utan framförallt därför, att han skall lära att behärska dessa kunskaper, så att de icke bli dogmer utan under hans kommande liv må kunna utvecklas och modifieras efter skogsvetenskapens framsteg. Här ligger själva grundbetydelsen av självständiga litteraturstudier, vilka å sin sida icke äro möjliga utan att ett rikt och väl skött skogsbibliotek står till de studerandes förfogande.

— — — I vårt land finnes icke något bibliotek, där denna litteratur målmedvetet och omsorgsfullt samlats. Visserligen innehåller kungl. biblioteket den jämförelsevis obetydliga del, som är tryckt i Sverige, men den stora huvuddelen av skogslitteraturen, den från främmande länder, är ingenstädes hos oss representerad, ty vårt främsta naturvetenskapliga bibliotek, vetenskapsakademiens, har icke specialiserat sig på tillämpad naturvetenskap.

Icke blott skogshögskolan och skogsförsöksanstaltens tjänstemän, utan även den glädjande nog allt talrikare skaran enskilda skogsmän och forskare, som ägna sig åt undersökningar av våra skogar, begagnar i allt större antal de boksamlingar, som tillhöra förenämnda institutioner, och de klaga över de brister dessa visa. Flera av de kommittéer, som under senare år arbetat med utredningar av skogsfrågor, ha också sökt att så vitt detta varit möjligt tillgodogöra sig de resurser, som förenämnda boksamlingar kunna medge.

Biblioteket atnjuter för närvarande i anslag 2,400 kronor för bokinköp, tidsskriftsprenumeration, bindning, katalogisering och löpande utgifter av olika slag; och är därjämte i gällande stat för skogshögskolan upptaget ett arvode å 500 kronor att utgå till bibliotekarietjänstens upprätthållande. Det anslag av 600 kronor, som utgått till boksamlingen vid skogsförsöksanstalten, indrogs vid 1915 års riksdag, då anmälan gjordes om bibliotekens sammanslagning, utan att anslagen på skogshögskolans stat för ifrågavarande ändamål höjdes. Styrelsen, som insåg fördelen av att en med skogsinstitutionernas arbete förtrogen person hade högsta uppsikten över biblioteket, förordnade läraren i zoologi, docenten G. Grönberg, vilken redan förut under en följd av år mot en ringa ersättning haft tillsynen över skogsinstitutets bibliotek, till bibliotekarie. Med hänsyn till litenheten av förenämnda arvode har styrelsen ansett bibliotekarien icke kunna tillförbindas att hålla biblioteket öppet mer än 1 timme 3 dagar i veckan under lästerminerna.

Av ovan lämnade utredning torde tillfullo framgå, att den tid, som biblioteket med nu utgående anslag kan hållas öppet, varken tillfredsställer de studerandes krav, ej heller läramnas och övriga forskares skäligen anspråk. Motsvarande fackbibliotek i Stockholm hållas i allmänhet öppna 3—4 timmar om dagen, därav alltid en väsentlig del under förmiddagarna. Biblioteksnämnden anser för sin del önskvärt, att skogsbiblioteket är för studier och lån tillgängligt minst 3 timmar dagligen under lästerminerna samt ett par timmar 1—2 dagar i veckan under ferierna. Denna arbetstid förslår emellertid icke för bibliotekets skötsel, alldenstund en väsentlig del av tiden kommer att ätgå för den egentliga låneexpeditionen, utan torde en avsevärd längre tjänstgöringstid få beräknas för den, som skall sköta detsamma. Under de närmaste åren kommer ock att påfordras dels katalogens fullständigande och en avsevärd nyanskaffning av felande litteratur, något som drager mycken tid; efter några år torde jämväl med säkerhet lånerörelsen avsevärt ha tillvuxit och erfordra längre tid än för närvarande.

Biblioteksnämnden, som noga övervägt huru ändamålet med biblioteket på för statsverket billigaste sätt må kunna vinnas, har därvid kommit till den uppfattningen, att vid sidan av nuvarande ledningen bör anskaffas en kvinnlig biblioteksamanuens. Vid bibliotekets skötsel torde nämligen kunna med fördel användas olika kvalificerad arbetskraft. Som föreståndare (bibliotekarie) bör fortfarande en lärare vid högskolan med intresse för biblioteksärenden vara förordnad. Honom skulle närmast åligga att verka för bibliotekets fortsatta förkovran och utveckling, bland annat genom att i samråd med högskolans lärare och försöksanstaltens tjänstemän uppgöra förslag till och ombesörja inköp av nyutkommen litteratur och kompletteringar av äldre sådan. För den dagliga låneexpeditionen samt katalogiseringsarbetet m. m. bör däremot en kvinnlig biblioteksamanuens anställas. Av en sådan bör fordras dels studentexamen eller däremot ungefärligen svarande förbildning framför allt i språk, dels ock en ordentlig utbildning i biblioteksarbete. En duglig person med denna utbildning kan enligt av nämnden inhämtade upplysningar icke tänkas vara att erhålla under ett arvode av 1,600 kronor per år. Vål må antagas, att behovet av en dylik biblioteksamanuens skall bliva konstant och att följaktligen skäl kunna föreligga för befattningens uppförande på ordinarie stat. Biblioteksnämnden anser emellertid att, innan så sker, den nya ordningen bör under ett eller par år prövas, på det vidare erfarenhet på området må kunna vinnas. Önskligt är, att biblioteksamanuensen, både med hänsyn till låneexpeditionen och på grund av katalogiserings-

[73.] arbetets fortskyndande, blir tillsatt från och med den 1 oktober 1917. Härav för-
anledes behov av anslag för ändamålet under år 1917 av 400 kronor.»

Departements-
chefen.

Såsom i dessa yttranden nämnes, är nu å högskolans stat upptagen en anslagspost å 500 kronor för uppehållande av bibliotekariegöromål, varjämte i anslagsposten till expenser beräknats en summa av 2,400 kronor för bibliotekets behov. Dessa bägge belopp föreslogos redan av skogsundervisningssakkunniga i deras betänkande den 1 mars 1908, varvid sistnämnda belopp framkom ur beräkning, att 1,500 kronor skulle användas till anskaffning av litteratur, 400 kronor till prenumeration av tidningar och tidskrifter samt 500 kronor till inbindning och underhåll i övrigt.

De för nu ifrågavarande framställning anförda skälen kunna nog i viss mån vara berättigade, men jag kan dock ej finna en ökning av de för bibliotekets behov avsedda, icke så obetydliga medlen vara i så hög grad nödvändig, att icke därmed kan åtminstone under närvarande förhållanden anstå. Jag anser därför högskolestyrelsens framställning i denna del icke böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Inköp av
instrument.

Styrelsen har därjämte hemställt att för inköp av mikroskop och avvägningsinstrument erhålla ett anslag av 1,875 kronor med möjlighet att kunna tagas i anspråk redan under år 1917. Såsom motivering härtill har styrelsen anfört,

»dels att antalet sådana instrument ursprungligen tilltagits ganska knappt, dels att ojämnheter i elevantalet vållats och kommer att vållas av inkallelser till militärtjänstgöring, något som framgår därav, att eleverna vid jägmästarkursen nästa år bliva omkring 10 flera än under innevarande höst, dels ock att av Eders Kungl. Maj:t beslutats höjning av elevantalet i sagda kurs från 25 till 30, vilket allt är ägnat att göra ett dylikt inköp av behovet påkallat. Styrelsen har undersökt möjligheten, huruvida från anslaget till inventarier vid skogshögskolan härför nödiga medel skulle kunna erhållas, men har denna undersökning visat, att så ej kan ske. Visserligen har ännu icke nyssberörda anslag i hela dess utsträckning tagits i anspråk, men detta förhållande finner sin förklaring däri, att en del inventarier under nuvarande politiska förhållanden ej kunnat erhållas, antingen ej alls eller ock ej till rimligt pris; skulle nu sålunda tills vidare besparade medel användas för här ifrågasatt ändamål, bleve följden den, att antingen eljest nödvändiga inventarier ej komme att anskaffas eller ock framställning måste göras om anvisande av nya medel därför. Under sådana omständigheter har det syntts styrelsen riktigaast, att föreliggande behov, som ej tagits i betraktande vid begäran om anslag till inventarier, nu täckes genom extra anslag.»

Enligt vad som framgår av en högskolans skrivelse bifogad framställning från högskolans rektor är det meningen att för detta anslag anskaffa fem mikroskop och fem avvägningsinstrument samt ett mikroskop och två luppmikroskop för den eutomologiska avdelningen. Dessa anskaffningar hava samtliga ansetts nödvändiga till följd av elevantalets ökning. På grund härav och då det belopp av 10,000 kronor till instrument m. m., som ingick i det av 1914 års senare riksdag anvisade extra anslaget till inventarier m. m. vid skogshögskolan, beräknades för behovet endast vid det lägre elevantalet, samt nu ifrågavarande utgift icke torde kunna gäldas av medel å högskolans ordinarie stat, tillstyrker jag den förevarande framställningen. Då elevantalet skall ökas redan i år, böra medlen kunna utgå under år 1917.

[73.]

Departement-
chefen.

1916 års riksdag anvisade i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag å extra stat för år 1917 till gäldande av kostnad för elektrisk ström till den förberedande kursens lokaler vid Garpenberg ett belopp av 3,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav låta under år 1916 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna intill 1,500 kronor. Till protokollet vid statsverkspropositionen uttalade jag härutinnan, att det av högskolestyrelsen härför beräknade beloppet, eller 1,500 kronor för år, syntes kunna, till dess närmare erfarenhet rörande ifrågavarande kostnad vunnits, godkännas. Nu har nämnda styrelse anmält, att med ledning av under det senaste året vunnen erfarenhet den årliga åtgången av elektrisk ström, varom nu är fråga, torde kunna beräknas till 4,000 kwt för belysning och 100 kwt för motor, eller, efter ett pris per kwt av 35 öre för belysning och 20 öre för motorkraft, ett belopp av 1,420 kronor. Härvidlag vore emellertid att märka, att då dels tiden för kursen under år 1916 varit ej obetydligt kortare än vad fallet borde bliva under följande år, och dels elevantalet varit något mindre än för framtiden torde kunna antagas, en avrundning av sistnämnda siffra uppåt syntes vara lämplig. Tidpunkten, då anslaget borde överföras på ordinarie stat, syntes ännu knappast vara inne. Styrelsen finge följaktligen anhålla om ett extra anslag för detta ändamål under år 1918 av 1,500 kronor.

Elektrisk
ström vid
Garpenberg.

Denna styrelsens framställning får jag biträda.

Vid 1916 års riksdag begärde Kungl. Maj:t för bränslekostnad vid Garpenberg ett belopp på extra stat för år 1917 av 1,500 kronor att användas under år 1916. I sin skrivelse nr 9 anförde härutinnan riks-

Bränsle-
kost-
nad vid
Garpenberg.

- [73.] dagen bland annat: »Att ökad bränslekostnad uppkommit vid Garpenberg för den förberedande kursen berodde enligt vad departementschefen uttalat till statsrådsprotokollet huvudsakligen på nuvarande höga bränslepris, men även enligt vad uppgivits därpå, att vid de år 1914 framlagda beräkningarna full hänsyn icke kunnat tagas till att kursens lokaler genom förflyttning till Garpenberg blivit i så hög grad förstörade, som i verkligheten varit fallet. Det torde enligt departementschefens mening vara oundvikligt, att för ändamålet bevilja ytterligare medel. Då emellertid de höga bränsleprisen kunna vara övergående, syntes det vara lämpligast att nu endast begära ett belopp å extra stat för år 1917 att användas för 1916 års behov. Beloppet torde kunna bestämmas till 1,500 kronor. — — — Ifrågavarande framställning om extra anslag till utgifter för skogshögskolans förberedande kurs vid Garpenberg utöver det i högskolans stat till expenser för nämnda kurs upptagna anslag är, i vad den avser anslag till täckande av bränslekostnader, föranledd bland annat av de rådande höga prisen å sådant bränsle, som enligt vad högskolans styrelse anfört erfordras för den därstädes inrättade värmeledningen. Riksdagen, som inhämtat, att det vid ifrågavarande kurs för närvarande använda bränslet utgöres av ved, och att koksbränsle endast är avsett att komma till användning under vissa särskilda förhållanden, har icke funnit anledning till erinran mot det för ifrågavarande ändamål beräknade beloppet.»

Högskolans styrelse har nu anfört följande.

»Uppgjorda överslagsberäkningar rörande kostnaderna för bränsle vid Garpenberg utöver därför i gällande stat beräknade 1,000 kronor visa här på ett belopp av ej mindre än 2,665 kronor. Under normala förhållanden torde detta belopp kunna väsentligt sänkas, om än alltid en viss, ej alldeles obetydlig ökning i anslaget härtill måste bliva bestående. Såsom förut antytts, finnas nu icke medel anvisade för fyllande av ifrågavarande behov ens för år 1917. Under nuvarande förhållanden torde bland annat med hänsyn till den utvidgning i såväl ena som andra hänseendet kursen under närmaste framtiden lär komma att undergå, böra räknas med ett i någon mån ytterligare höjt belopp. Styrelsen får fördenskull i underdånighet hemställa, att för nyssberörda ändamål måtte beviljas ett extra anslag på 1918 års stat av 5,500 kronor, därav hälften eller 2,750 kronor må få av Eders Kungl. Maj:t tagas i anspråk redan under år 1917.»

*Departements-
chefen.*

Då bränsleprisen fortfarande äro väsentligt högre än som togs i beräkning vid det ursprungliga bestämmandet av den förberedande kursens för bränslekostnader avsedda medel, samt lokalerna blivit avsevärt större än då beräknades, synes det oundvikligt, att tilläggsanslag beredes såväl för innevarande år som för år 1918. Anslaget i sin helhet

torde dock, då det ju kan inträffa, att prisen icke oväsentligt nedgå, [73.] kunna nu begränsas till 4,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav under år 1917 förskottera 2,700 kronor.

De av mig sålunda tillstyrkta extra anslagen för skogshögskolans behov äro sålunda:

	Å 1918 års stat kronor	Därav att utgå under år 1917 kronor
Biträde åt professorn i botanik	800	400
Ökade resekostnader för elever vid forstmästar- kursens praktiska övningar	400	400
Ökade hantlangningskostnader vid forstmästar- kursens praktiska övningar	1,400	700
Ökade hantlangningskostnader vid jägmästar- kursens praktiska övningar	1,600	800
Resekostnader för fem nya elever vid jägmästar- kursen	1,125	—
Ökat assistentbiträde vid jägmästarkursens prak- tiska övningar	3,000	—
Inköp av instrument	1,875	1,875
Elektrisk ström vid Garpenberg	1,500	—
Bränslekostnad vid Garpenberg	4,500	2,700
Summa kronor	16,200	6,875.

Jag får på grund härav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för de här ovan angivna behov för skogs-
högskolan å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslags-
anslag, högst

..... kronor 16,200,
ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav låta
under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis ut-
anordna intill 6,875 kronor.

d. *Extra räknebiträde vid statens skogsförsöksanstalt.*

[74.]
*Extra räkne-
 biträde vid
 statens skogs-
 försöksanstalt.
 (extra anslag.)*

För år 1917 har riksdagen å extra stat anvisat 1,200 kronor för avlönande av extra räknebiträde vid statens skogsförsöksanstalt. Detta biträde är erforderligt för att avarbeta uppkommen balans beträffande kontrollräkning av insamlat provytematerial vid anstaltens skogsavdelning.

Då anslag för detta ändamål är behövt jämväl för år 1918, får jag, i enlighet med en av styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt gjord framställning, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avlönande av extra räknebiträde vid statens skogsförsöksanstalt å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,200.

e. *Diverse behov vid statens skogsförsöksanstalt.*

[75.]
*Diverse behov
 vid statens
 skogsförsöks-
 anstalt.
 (extra anslag.)*

Brist å
 bränsle-
 anslag för
 1916.

I skrivelse den 23 oktober 1915 gjorde styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt, bland annat, framställning om ett extra anslag å 1917 års stat för gäldande av vissa utgifter för skogsförsöksanstalten under år 1916 samt beräknade i det sålunda begärda anslaget ett belopp av 2,850 kronor till bestridande av ökad bränslekostnad m. fl. utgifter vid anstaltens nya byggnad. På grund av en i statsrådsprotokollet vid 1916 års statsverksproposition intagen beräkning fann jag ett anslag av 2,300 kronor böra vara för sistnämnda ändamål tillräckligt, och blev detta på Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen beviljat å extra stat för år 1917 såsom ökade expensmedel för skogsförsöksanstalten under år 1916, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottera beloppet under sistnämnda år.

Skogsförsöksanstaltens styrelse har nu med skrivelse den 11 december 1916 överlämnat en redogörelse från anstaltens chef, professorn G. Schotte, vari erinras, att till omkostnader för lokalen funnits för år 1916 tillgängliga dels 1,950 kronor av det gemensamma expensanslaget i anstaltens stat och dels nyssnämnda extra anslag av 2,300 kronor, tillhoppa 4,250 kronor, och att härav beräknats till bränsle 2,250 kronor, varmed antagits kunna anskaffas 1,000 hektoliter koks å kronor 2.25 per hektoliter. I verkligheten hade emellertid kostnaden per hektoliter för de erforderliga 1,000 hektoliterna utgjort i medeltal ungefär kronor 3.03, vadan en brist å 782 kronor uppstått, och, då intet överskott funnes å expensanslaget i övrigt, måste denna brist täckas medelst särskilt

anvisade medel. Styrelsen har under hänvisning till denna utredning anhållit om medel för bristens täckande. Statskontoret har i yttrande den 23 december i första hand förordat proposition i ämnet till riksdagen.

[75.]

Styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt har vidare i särskild skrivelse den 11 december 1916 framhållit angelägenheten av ett extra anslag för bränslekostnader m. m. även under åren 1917 och 1918. Styrelsen har härom yttrat följande.

Bränsle-
anslag för
1917 och
1918.

»Enligt vad anstaltens chef upplyst torde härför behövas för vartdera av åren 1917 och 1918 ett belopp av 1,120 kronor. Anledningen till att detta belopp är avsevärt mindre än den fördyring, som under år 1916 förekommit, — — — är väsentligen att söka däri, att eldning under år 1916 måst äga rum i särskilt hög grad i och för det nyuppförda husets uttorkning.

Styrelsen, som icke funnit något vara att erinra mot den av anstaltens chef härvidlag gjorda hemställan, dock att enligt styrelsens förmenande man torde hava att räkna med en ökad kostnad härvidlag för vartdera av åren 1917 och 1918 av omkring 1,200 kronor, får följaktligen i underdånighet anhålla om ett extra anslag för ändamålet å 1918 års stat av 2,400 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att härav låta av tillgängliga medel under år 1917 förskottsvis utanordna intill 1.200 kronor.»

I samma skrivelse har nämnda styrelse jämväl anfört följande.

Expenser för
entomologi-
ska arbeten.

»Av laboratorn vid skogsförsöksanstalten Ivar Trägårdh har utredning verkställt om otillräckligheten av det belopp, som utav anslaget till särskilda expenser för naturvetenskapliga avdelningen avsetts för de entomologiska arbetena, eller 1,400 kronor, därvid han hemställt om en ökning däri, huvudsakligen beroende på ökade resekostnader och fördyrade hantlangningskostnader, av 850 kronor, under uttalande bland annat att om denna höjnings lämpliga siffra ännu tillräcklig erfarenhet saknades för att motivera densammans intagande i den ordinarie staten. Styrelsen anser laboratorns framställning behjärtansvärd, men har lika med honom ansett ytterligare erfarenhet böra avvaktas, innan med anledning därav ändring göres i den fastställda staten, Härvidlag lärer gälla, liksom beträffande en del övriga av ifrågavarande anslag, att endast en del av den begärda ökningen har sin grund i nu rådande dyrtid, men har styrelsen av enahanda anledning, som beträffande de praktiska övningarna vid skogshögskolan framhållits, funnit riktigast att i detta sammanhang upptaga frågan i dess helhet. Mot begärda beloppet, 850 kronor, har styrelsen icke erinran att framställa. Tvärtom synes styrelsen en nedprutning därav icke kunna äga rum utan olägenhet för den ej oviktiga del av anstaltens arbeten, som står under laboratorns inseende.»

Ytterligare har nämnda styrelse i en annan skrivelse den 11 december 1916 hemställt om anslag å extra stat för år 1918 för vissa behov vid skogsförsöksanstalten. Styrelsen har sålunda ifrågasatt, bland annat, ett anslag av 4.800 kronor, att om möjligt få tagas i anspråk redan

Kylrum.

[75.] under år 1917, för anordnandet av ett kylrum i källarvåningen och därvid åberopat en framställning från anstaltens chef, vari anföres följande.

»Det är nämligen av synnerlig vikt för många undersökningar att hava ständig tillgång till ett rum med låg konstant temperatur. Detta behövs i första rummet för förvaring av skogsfrö, för att utreda huru länge sådant frö kan med fördel förvaras utan att minska för mycket i grobarhet. Om våren är det av betydelse att kunna lägga in plantor i kylrum för att de ej skola vegetera för snart, när de skola omplanteras eller användas till ett nordligare försöksfält. Även för vissa av naturvetenskapliga och entomologiska avdelningarnas undersökningar är det av vikt att ha tillgång till rum med låg temperatur.

I institutionsbyggnadens källarvåning har också rum reserverats härför, ehuru kostnaden för dess inredning ej upptogs vid beräkning av kostnaderna för inventarier och instrument, emedan då ej var utrett, att plats kunde beredas för ett kylrum.

Vid sitt sammanträde den 23 oktober 1915 beslöt styrelsen, att eventuellt uppkommande besparingar på inventarieanslaget skulle få användas för en kylkammarens inredning och för anskaffande av motor för dess drift. Emellertid kommer intet överskott att uppstå å inventarieanslaget. — — —

Enligt infordrat anbud, som är bindande till 1 juni 1917, beräknas kostnaderna för kylrummet på följande sätt:

Anläggning av kylapparaterna med motor	kronor 3,875: —
25.3 kvm. isolering å 16.65 per kvm.	» 421: 25
Uppsättning av hylla och kylkammarens målning samt oförutsedda utgifter	» 503: 75

Summa kronor 4,800: —.»

Instrument.

I sistnämnda skrivelse har styrelsen jämväl begärt ett anslag av 1,400 kronor, att helst utgå redan under år 1917, till anskaffande av vissa instrument, nämligen två räknemaskiner och ett s. k. binokulärt mikroskop med rättvänd bild. Anstaltens chef har härom anfört, att vid skogsavdelningen förut finnes tre räknemaskiner och en additionsmaskin samt två äldre maskiner, som varit i bruk i snart 15 år och vore alldeles utslitna. Vid räknearbetet å försöksanstalten vore sysselsatta från och med år 1917 fem, tidvis sex, personer, varjämte föreståndarna ofta hade behov av räknemaskin. Mikroskopet är avsett för den entomologiska avdelningen och dess behövlighet har närmare motiverats av laboratorn i entomologi. Anstaltens chef har uppgivit, att dessa maskiner och instrument icke varit medtagna i det ursprungliga inventarieanslaget och att, ehuru besparingar gjorts särskilt å möbelanskaffningar, icke något överskott kunde uppstå å detta anslag, enär på grund av de nuvarande förhållandena vissa instrument gått till högre kostnader än som beräknats.

Slutligen har styrelsen i samma skrivelse hemställt om ett anslag av 1,200 kronor för anskaffande av ytterligare biträde med vissa kemiska analyser vid anstaltens naturvetenskapliga avdelning samt därvid åberopat en av föreståndaren för denna avdelning, professorn H. Hesselman, gjord framställning, varur följande må anföras.

[75.]
Biträde för
vissa analy-
ser vid natur-
vetenskap-
liga avdel-
ningen.

»Undersökningar över marken och dess beskaffenhet samt de förändringar, som den undergår vid utförandet av olika skogsvårdsåtgärder, ha blivit en av de viktigaste uppgifterna för skogsförsöksanstaltens naturvetenskapliga avdelning. Orsaken härtill har bland annat varit den, att man tydligen på denna väg kan ernå en djupare inblick i innebörden av åtskilliga bland de åtgärder, som vi sedan gammalt pläga företaga i våra skogar. Sedan några år tillbaka har avdelningen särskilt studerat salpeterbildningen i naturliga jordmånar och dess betydelse för skogens växt och förnyring. — — —

Det är tydligt, att dessa och liknande undersökningar böra på allt sätt fullföljas och utvidgas. En fördjupad inblick i de processer, som försiggå i marken, samt en närmare kunskap om, huru våra skogsvårdsåtgärder påverka dessa, är otvivelaktigt av en mycket stor betydelse för utvecklingen av vår skogsskötsel. — — —

Undersökningar av denna beskaffenhet fordra emellertid ett stort antal analyser av samma slag, som visserligen endast kunna utföras av en med den kemiska analysen fullt förtrogen person, men dock ej fordra någon högre naturvetenskaplig kvalifikation. Anstalten har redan förut en sådan i dess kvinnliga kemist. Under senare tid har emellertid arbetet hopat sig så, att hon ej, trots stor vana och mycken flit, hinner med att utföra alla erforderliga analyser.

Genom att begagna en del av avdelningens expensmedel har jag kunnat låta utföra analyser genom extra hjälp, men detta förfaringssätt blir dock i längden otillräckligt och ohållbart. Visserligen utökades avdelningens arbetskrafter år 1915 med en assistent i marklära och geologi. Denne är emellertid under höstterminerna strängt upptagen av undervisningen vid skogshögskolan. Under den tid, han kan ägna anstalten, anser jag mig icke kunna belasta honom med nyss omtalade analyser, då han själv bedriver andra vetenskapliga undersökningar av vikt för anstaltens verksamhet. Det skulle vara ett slöseri att upptaga hans tid med ett arbete, som kan utföras av en person mindre kvalificerad än han.

Avdelningen står därför för närvarande inför den situationen, att antingen tills vidare avstå från bearbetandet av en del problem, som den funnit vara av vikt för vår skogshushållning, eller ock söka på något sätt få ökade arbetsmöjligheter. Å andra sidan torde man böra iakttaga en viss försiktighet. De problem, som man nu hoppas kunna lösa, kanske ej ge vad man hoppas, utan undersökningarna måste länkas in på nya banor. I betraktande härav synes det mig klokast, att endast för några år begära en tillfällig förhöjning av avdelningens expensmedel, för att den i större omfattning än hittills må kunna låta utföra för vissa problem nödiga kemiska och mineralogiska analyser. Som lämplig tidslängd tänker jag mig tre år, efter vilka en viss erfarenhet kunnat vinnas — — —»

De av skogsförsöksanstaltens chef lämnade uppgifter angående bränslekostnadernas beräkning vid motiveringen till det av fjolårets

Departement-
chefen.

[75.] riksdag begärda extra expensanslaget för anstaltens behov under år 1916 kan jag vitsorda. Då kostnaden per hektoliter koks i verkligheten varit i medeltal omkring 78 öre högre än som då beräknats, är det tydligt, att de därtill avsedda medlen icke kunnat räcka till. Jag anser därför bristen, 782 kronor, böra täckas medelst extra anslag å 1918 års stat.

Vad därefter bränslekostnaderna m. m. för skogsförsöksanstalten under åren 1917 och 1918 angår, vill jag erinra, att i anslagsposten till gemensamma expenser enligt den år 1914 antagna staten för nämnda anstalt 2,500 kronor beräknades till egentliga expenser. Härav kunde efter anstaltens utflyttning till sin nya byggnad 1,950 kronor disponeras till omkostnader för lokalen, bland annat till bränsle. Då de för egentliga expenser sålunda avsedda medlen befunnos även under normala förhållanden otillräckliga, gjorde anstaltens styrelse år 1915 framställning om deras höjning till 4,600 kronor, varvid framlades en beräkning av anstaltens chef, vari upptogs för 800 hektoliter koks å kronor 2.25 en summa av 1,800 kronor. Jag ansåg emellertid ökningen av de i den ordinarie staten upptagna, för egentliga expenser avsedda medlen kunna stanna vid 1,500 kronor, så att de beräknades till 4,000 kronor. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed gjorda hemställan blev av 1916 års riksdag bifallen.

Oaktat sålunda de ordinarie expensmedlen, delvis just på grund av ökade bränslekostnader, redan ökats från och med år 1917, har nu anstaltens styrelse på grund av en av anstaltens chef verkställd beräkning ansett ett tillskottsanslag av 1,200 kronor för vartdera av åren 1917 och 1918 nödvändigt. Då dels kokspriset faktiskt stegrats ganska betydligt utöver det i chefens skrivelse hösten 1915 beräknade av kronor 2.25 per hektoliter, vilket förhållande ju för övrigt förorsakat anslagets överskridande redan under år 1916, och dels de med ledning av nämnda beräkning till 4,600 kronor av styrelsen upptagna expensmedlen nedsattes till 4,000 kronor under uttryckligt angivande från min sida, att de nuvarande abnorma förhållandena icke borde få inverka på det ordinarie anslagsbeloppets bestämmande, inser jag fullväl, att ett tillskottsanslag för den närmaste framtiden nu är nödvändigt. Då det emellertid, såsom jag härovan framhållit beträffande bränslekostnad vid Garpenberg, kan inträffa, att bränsleprisen komma att nedgå, synes det mig tillräckligt, att det extra anslaget för detta ändamål nu beräknas något lägre och, för avjämnande tillika av anslagets slutsumma, sättes till 2,018 kronor med förskotts rätt intill 1,200 kronor under år 1917.

Då för det ifrågasatta extra anslaget till expenser för skogsför-

söksanstaltens entomologiska arbeten föreligga ungefär samma skäl i form av ökade hantlangnings- och andra kostnader, som förut föranlett mig tillstyrka extra anslag till skogshögskolans praktiska övningar, biträder jag förslaget därom, dock att beloppet torde kunna avjämnas till 800 kronor.

[75.]

Vad däremot det till anordnande av ett kylrum begärda anslaget beträffar synes mig behovet av kylrummets inrättande icke vara så trängande, att icke därmed kan för närvarande anstå.

För anskaffande av ovan omförmälda ytterligare instrument för en kostnad av 1,400 kronor finner jag goda skäl vara anförda och vill därför biträda förslaget därom. De i anstaltens ordinarie expensanslag för instrumentanskaffning beräknade medel torde hava varit så knappt tillmätta, att de icke lämna tillgång härtill.

Att redan under år 1917 låta förskottera medel för de bägge sistnämnda ändamålen synes mig däremot näppeligen vara behövt.

I betraktande av de synnerligen betydelsefulla undersökningar, vid vilka det av professor Hesselman begärda biträdet vid vissa analyser skulle medverka, och då det påtagligen är olämpligt att till dessa analyser använda högre kvalificerad arbetskraft än de i sig själva betinga, ansluter jag mig till förslaget om ett anslag å 1,200 kronor för detta ändamål.

Inalles utgöra de av mig sålunda tillstyrkta anslagen 6,200 kronor, varav under år 1917 böra få förskotteras 782 kronor till täckande av 1916 års brist å bränslekontot samt intill 1,200 kronor för ökade bränslekostnader under år 1917, tillhoppa högst 1,982 kronor.

Jag får på grund av vad jag nu anfört hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för de här ovan angivna behov för statens skogsförsöksanstalt å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 6,200, ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må låta av tillgängliga medel under år 1917 härav förskottsvis utanordna intill 1,982 kronor för täckande av brist från år 1916 samt för gäldande av ökade bränslekostnader för anstalten under år 1917.

f. *Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring.*

[76.]

Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring.
(extra anslag.)

Riksdagen har för specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring i huvudsaklig överensstämmelse med en i statsrådsprotokollet den 14 januari 1916 angiven plan å extra stat för år 1917 anvisat ett anslag av 38,900 kronor, ävensom medgivit, att Kungl. Maj:t finge härav under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 19,900 kronor.

Enligt den beräkning över årsutgifterna, som fanns bifogad förenämnda plan, skulle dessa under den första femårsperioden årligen utgöra 19,000 kronor. Då undersökningarna nyligen påbörjats, kan någon ytterligare utredning angående kostnaderna än den, som i fjol framlades, icke nu lämnas. Sagda kostnadsberäkning torde därför böra godkännas även för år 1918, och får jag på grund därav hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring i huvudsaklig överensstämmelse med den år 1916 för riksdagen framlagda plan å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 19,000.

g. *Den lägre skogsundervisningen och skogshushållning i allmänhet.*

[77.]

Den lägre skogsundervisningen och skogshushållning i allmänhet.

(ordinarie anslag.)

Det ordinarie anslaget till skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet, från vilket anslag bestridas, bland annat, kostnaderna för den lägre skogsundervisningen, bestämdes av 1915 års riksdag till ett belopp av 102,000 kronor. Domänstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1916 gjort framställning om anslagets förhöjning. Statskontoret har den 21 december 1916 avgivit utlåtande, som inkom till jordbruksdepartementet den 4 januari 1917. På grund av den korta, därefter återstående tiden till riksdagens början har ärendet icke kunnat undergå nödig behandling inom departementet och det sammanhänger för övrigt delvis med frågan om höjning av den lägre skogsstatspersonalens tjänstekomster, varom förslag under riksdagens lopp förväntas från den med de affärsdrivande verkens avlöningsförhållanden sysselsatta lönekommissionen. Jag får därför anhålla att längre fram få förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i detta ämne. För närvarande torde i förslaget till riksstat böra för nämnda anslag beräknas ett belopp, som i överensstämmelse med statskontorets förslag synes böra upptagas till 114,000 kronor.

Jag får alltså nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [77.]

att i avbidan på den proposition angående anslag till den lägre skogsundervisningen och skogshushållning i allmänhet, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, beräkna en förhöjning i ordinarie anslaget till skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet från kronor 102,000
med » 12,000
till » 114,000.

h. *Diverse utgifter för statens skogsskolor m. m.*

För diverse utgifter för statens skogsskolor m. m. har domänstyrelsen uti den i nästföregående punkt omförmälda skrivelsen hemställt om anslag å extra stat. Statskontoret har i sitt utlåtande tillstyrkt sådana anslag till sammanlagt belopp av 32,250 kronor. Då ej heller detta ärende hunnit undergå erforderlig behandling inom departementet, (extra anslag.) [78.]
Diverse utgifter för statens skogsskolor m. m.

att i avbidan på den proposition angående anslag till diverse utgifter vid statens skogsskolor m. m., som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål beräkna å *extra stat* för år 1918 ett belopp av kronor 32,250.

i. *Fortsättningsskola för lärjungar från statens skogsskolor.*

Riksdagen har på Kungl. Maj:ts förslag å extra stat för år 1917 anvisat dels till en fortsättningsskola vid Kloten för från statens skogsskolor utgångna lärjungar 3,400 kronor och dels för anskaffande av inventarier m. m. för samma fortsättningsskola 5,000 kronor. Skolan skulle träda i verksamhet först under hösten år 1917. Domänstyrelsen har nu i sin förut omförmälda skrivelse den 30 september 1916 gjort framställning om anslag för år 1918 för skolans uppehållande och har statskontoret i sitt utlåtande beräknat för detta ändamål ett belopp av 13,683 kronor 33 öre. Av samma skäl, som angavs i nästföregående punkt, nödgas jag föreslå, att nu allenast visst belopp beräknas härtill, och torde det böra upptagas till i avrundat tal 13,700 kronor. [79.]
Fortsättningsskola för lärjungar från statens skogsskolor. (extra anslag.)

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[79.]

att i avbidan på den proposition angående anslag till en fortsättningsskola för lärjungar från statens skogsskolor, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av kronor 13,700.

j. *Tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag.*

[80.]

Tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag.

(ordinarie anslag.)

Vid 1915 års riksdag beslöts upptagande i riksstaten av ett ordinarie anslag å 170,000 kronor för tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag. Denna tillsyn utövas av skogsstatens personal, men enär denna avlönas av domänfonden och ifrågasatt varande tillsyn gäller skogar, som icke tillhöra sagda fond, har det avsetts att bereda domänfonden viss gottgörelse genom detta anslag.

I sitt den 30 september 1916 avgivna förslag rörande driftkostnaderna för statens domäner för år 1918 har domänstyrelsen ifrågasatt avlöningsförbättringar på skilda sätt åt skogsstatspersonalen, varigenom även det av denna för nyssnämnda tillsyn utförda arbete bleve för domänfonden förenat med större utgifter och påkallade höjd gottgörelse. Frågan om sagda avlöningsförbättringar är under behandling av 1915 års lönekommission och därför kan för närvarande allenast visst belopp beräknas. På grund av inhämtade upplysningar synes mig anslaget nu böra beräknas höjt till 200,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag för tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, i detta anslag beräkna en förhöjning från kronor 170,000
med » 30,000
till » 200,000.

k. *Tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland.*

[81.]

Tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland.

(ordinarie anslag.)

1915 års riksdag uppförde även i riksstaten ett ordinarie anslag å 102,400 kronor för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland. Denna tillsyn utövas av en särskild, skogsstaten tillhörande kår, benämnd skogsingenjörer och tillsyningsmän. Av

samma skäl, som nämndes i nästföregående punkt, har viss gottgörelse för domänfondens kostnader för denna tillsyn ansetts böra beredas sagda fond genom nu ifrågavarande anslag. Även beträffande dessa befattningshavare har domänstyrelsen nu ifrågasatt avlöningsförbättringar och frågan därom behandlas av omförmälda lönekommission. Till denna anledning till anslagshöjning kommer emellertid här en annan, nämligen att nämnda kår visat sig för fåtalig, så att extra personal måst anlitas i mycket större utsträckning än som från början beräknats. Riksdagen har också för detta ändamål anvisat å 1917 års stat ett extra förslagsanslag av 35,000 kronor, avsett att tagas i anspråk under år 1916, vilket också skett. Domänstyrelsen har nu förmålt, att för de närmaste åren borde beräknas härtill extra personal i ännu större omfattning än för år 1916.

Av alla dessa skäl har jag funnit, att det anslagsbelopp, som nu bör inalles beräknas för detta ändamål för år 1918, kan lämpligen upptagas till 200,000 kronor. Härav synes ett belopp av 130,000 kronor böra beräknas såsom ordinarie anslag.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, i detta anslag beräkna en förhöjning från..... kronor 102,400
med..... » 27,600
till..... » 130,000.

1. *Ökade utgifter för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland.*

Jag angav nyss anslagsbehovet för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland under år 1918 till 200,000 kronor, varav jag föreslog, att 130,000 kronor skulle beräknas å ordinarie stat. Återstående beloppet, 70,000 kronor, som huvudsakligen är motiverat genom behovet att för närvarande anställa större extra personal än som från början förutsatts, torde böra beräknas å extra stat, enär sagda behov i icke ringa mån beror av nuvarande konjunkturer. Motsvarande behov av ökat anslag föreligger även för år 1917.

[82.]

*Ökade utgifter
för tillsyn å
enskildas sko-
gar i Väster-
bottens och
Norrbottens
läns kustland.*

(extra anslag.)

[82.] Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition angående anslag för ökade utgifter för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av kronor 140,000.

m. *Skogsvård å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag.*

[83.] I skrivelse nr 117 den 13 maj 1916 har riksdagen med anledning av väckta motioner anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, på vilket sätt nödiga medel må kunna beredas för fortsättande av den genom skogsvårdsnämnderna i Norr- och Västerbottens län hittills bedrivna verksamheten för skogsvårdens befrämjande å hemmansskogarna i de nämnda länen, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Skogsvård å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag. (extra anslag.)

I anledning härav hava under år 1916 utlåtanden avgivits den 30 september av domänstyrelsen, den 28 november av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län och den 4 december av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län, varvid länsstyrelserna bifogat yttranden av vederbörande läns skogsvårdsnämnd och hushållningssällskapets i länet förvaltningsutskott.

Därjämte har Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i skrivelse den 20 juli 1916 anhållit om ett statsanslag av 10,000 kronor för att under vintern 1916—1917 anordna upplysnings- och undervisningsverksamhet beträffande hemmansskogarnas rationella skötsel och vård samt lämna bidrag till skogsvårdsarbeten. Över denna framställning har domänstyrelsen avgivit utlåtande den 30 september 1916.

Innan jag redogör för innehållet i nämnda skrivelser och utlåtanden, anhåller jag att få bringa i erinran de nu gällande bestämmelserna angående offentligt understöd till skogsvård å enskildas skogar samt i korthet omförmäla vad i detta ärende anfördes i norrländska skogsvårdskommitténs betänkande och i propositionerna till 1915 års riksdag angående nya skogslagar för Västerbottens och Norrbottens län m. m.

Gällande bestämmelser.

I förordningen den 11 oktober 1912 om skogsvårdsavgift stadgas, att för avverkat virke, som taxeras jämlikt lagen om skogsaccis och

om virkestaxering, skall erläggas skogsvårdsavgift med en och tre tiondels procent av virkets taxerade värde. Av de medel, som inom varje landstingsområde inflyta genom skogsvårdsavgiften, skola nittio procent tillhandahållas skogsvårdsstyrelsen inom landstingsområdet samt tio procent redovisas till statskontoret för att av Kungl. Maj:t i mån av förefallande behov fördelas mellan samtliga skogsvårdsstyrelser i riket. Denna förordning gäller icke virke, som avverkats inom Västerbottens län, Norrbottens län eller Särna socken av Kopparbergs län, i vilka landsdelar ej heller finnas skogsvårdsstyrelser.

För varje år från och med år 1905 har riksdagen å extra stat anvisat medel såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Detta anslag har alltsedan år 1910 utgjort 67,500 kronor och bidragen hava växlat mellan 1,000 och 4,000 kronor, dock att Gottlands läns skogsvårdsstyrelse erhållit 7,500 kronor.

Enskilda skogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, vissa enskilda skogar inom nämnda bägge läns kustland samt inom Västernorrlands och Jämtlands län, skiftad skogsmark i Särna socken med Idre kapellag i Kopparbergs län, inom avvitrade delar av de sex norra länen belägna kronohemman och krononybyggen under åborätt samt vissa smärre kronoöverloppsmarker äro underkastade utsynings tvång, vilket i allmänhet taget innebär, att avverkning till avsalu får ske allenast efter utsynning och stämpling av vederbörande skogstjänsteman. Härom gäller nu en förordning av den 18 juni 1915. Utsyningen verkställas av statens revirpersonal. Enligt en annan förordning samma dag må å enskild tillhörig skogsmark inom Västerbottens och Norrbottens läns kustland — med undantag för sådan skog, som är underkastad utsynings tvång — avverkning av undermåliga, icke torra barrträd för annat än oundgängligt husbehov inom skifteslaget ske allenast efter tillstånd, som vederbörande skogstjänsteman efter hållen undersökning meddelar. Före avverkningen skola träden märkas. Handhavandet av sistnämnda förordning är anförtrott åt en särskild, likaväl som revirpersonalen helt och hållet av staten avlönad tjänstemannakår, benämnd skogsingenjörer och tillsyningsmän.

För dessa utsynings- och stämplingsförrättningar m. fl. åtgärder skola enligt förordningarna gottgörelse av sökandena erläggas till statsverket. Beloppet av denna gottgörelse, vanligen kallad utsyningsavgift, är bestämd genom kungörelse den 19 november 1915. Dessa avgifter inflyta till domänfonden och utgöra således ett slags ersättning för fondens kostnader på grund av tillhandahållandet av personal för dessa förrättningar å enskild mark. När emellertid denna ersättning ingalunda

[83.] motsvarar kostnaderna, har genom anslag å riksstaten under nionde huvudtiteln fyllnadsersättning tillförts domänfonden. För detta ändamål äro upptagna ordinarie anslag å tillhopa 272,400 kronor, varjämte för år 1916 av samma års riksdag å extra stat anvisats ett förslagsanslag å 35,000 kronor.

Slutligen har riksdagen för varje år från och med år 1897 anvisat anslag å extra stat till skogsodlingens befrämjande. Under senare år har detta anslag utgjort 100,000 kronor. Bidrag därav tilldelas av Kungl. Maj:t antingen skogsvårdsstyrelser, till vilka landsting eller hushållningssällskap för ändamålet lämnat bidrag, eller i landstingsområde, där sådan styrelse icke finnes, landsting eller hushållningssällskap, under iakttagande att i intetdera fallet statsbidrag må till något landstingsområde utgå med högre belopp än det, varmed landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera av dem till ändamålet bidragit, samt att landsting eller hushållningssällskap, som undfått dylikt bidrag, skall vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande avgiva redogörelse över användningen av de utav staten samt av landsting eller hushållningssällskap lämnade bidrag. Från detta anslag hava bidrag utgått även till Västerbottens och Norrbottens län och disponerats av därvarande, av hushållningssällskapen tillsatta skogsvårdsnämnder.

1915 års riks-
dag.

Den s. k. norrländska skogsvårdskommittén, som tillsattes den 5 juli 1907 och avgav slutligt betänkande den 16 mars 1912, framlade förslag till nya utsynings- och dimensionslagar, i anledning varav efter propositioner till 1915 års riksdag förenämnda, nu gällande förordningar den 18 juni 1915 tillkommit. Kommitténs majoritet, bestående av tre ledamöter, bland dem ordföranden, föreslog tillika:

att gällande förordning om skogsvårdsavgift måtte förklaras skola gälla även för Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag;

att en med gällande förordning angående skogsvårdsstyrelser den 24 juli 1903 i huvudsak överensstämmande författning måtte antagas för Västerbottens och Norrbottens län;

att sistnämnda förordning måtte förklaras skola gälla även för Särna socken med Idre kapellag:

samt att utsyningsavgift måtte upphöra att utgå, när utsyningsförrättning avsåge hemman i Västerbottens eller Norrbottens läns lappmarker eller Särna socken med Idre kapellag och verkställdes åt ägare av sådant hemman, liksom ock då förrättningen verkställdes å sådan

allmänning, för vilken funnes anställd av Kungl. Maj:t antagen skogsförvaltare, varemot i andra fall dylika avgifter borde fortfarande utgå efter samma beräkningsgrund som dittills.

De övriga tre kommittéledamöterna avgåvo gemensam reservation, vari de avstyrkte upptagande av skogsvårdsavgift och inrättande av skogsvårdsstyrelser i Västerbottens och Norrbottens län samt utsträckande av Kopparbergs läns skogsvårdsstyrelses verksamhet till Särna socken med Idre kapellag, men förordade bibehållande av utsyningsavgifter och beviljande av särskilt statsanslag till skogsvårdens främjande i dessa trakter.

Då jag den 12 februari 1915 anmälde kommitténs betänkande och hemställde om avlåtande av propositioner angående nya utsynings- och dimensionslagar samt angående härför erforderlig utökning och omorganisation av skogsstatspersonalen uti ifrågavarande trakter av landet, anförde jag, att de av kommittémajoriteten framställda förslagen angående skogsvårdsstyrelser och skogsvårdsavgifter enligt min mening icke för det dåvarande borde upptagas till prövning. För att kunna allsidigt bedöma dessa förslag, angående vilkas lämplighet mycket delade meningar uttalats icke blott inom kommittén utan även i de över kommittéförslaget avgivna utlåtandena, ansåg jag de utredningar böra avvaktas, som vore att förvänta dels från kommittén för omarbetning av 1903 års lag angående vård av enskildas skogar samt därmed sammanhängande ämnen (den s. k. skogslagstiftningskommittén), dels ock från sakkunniga för avgivande av betänkande rörande hushållningen med allmänna skogar inom södra och mellersta delarna av riket. Vidare framhöll jag, att då sålunda förslaget om upptagande av skogsvårdsavgifter icke borde upptagas till prövning, därav syntes följa, att utsyningsavgifter fortfarande borde gäldas från de utsyning underkastade skogarna. Tillika förordade jag en omläggning av det förut tillämpade systemet med viss gottgörelse till förrättningsmannen vid förrättning enligt den förutvarande dimensionslagen, så att utsyningsavgifter måtte även i detta fall utgå. I överensstämmelse härmed har förut omförmälda kungörelse den 19 november 1915 angående utsyningsavgifternas belopp utfärdats.

För att vinna en klar uppfattning av den nu föreliggande frågan är det av intresse att se, huru den norrländska skogsvårdskommittén yttrat sig om behovet av ytterligare åtgärder för den enskilda skogsvårdens främjande uti nu ifrågavarande landsdelar. Majoriteten anför därom bland annat följande:

[83.]
Norrländska
skogsvårds-
kommittén.

»Enbart genom sådana lagföreskrifter, vilka avse en reglering utav avverkningen, kan en förbättrad skogsvård knappast frammanas — — —. Endast småningom och till att börja med såsom enstaka företeelser giver sig ett sådant vaknande intresse (hos skogsägarna om den stora betydelsen av en intensivare skogsskötsel) till känna, men i den mån bevis därpå komma till synes, blir det till en bjudande plikt för staten att omhändertaga och stödja detsamma. Detta kan då ske, dels genom att åt skogsägarna lämnas undervisning, huru de böra planlägga sina arbeten, för att de bästa resultat skola vinnas av dem, dels genom att underlätta deras strävanden medelst bidrag till kostnaderna för utförande av skogsvårdsarbeten. De arbeten, som därvid komma i främsta rummet, äro de, som äga betydelse för den produktiva skogsmarkens bibehållande vid eller försättande uti full avkastningsförmåga, sålunda framför allt arbeten, vilka avse främjande av en snabb och fullständig föryngring efter verkställda avverkningar.

Då utav de båda ovan nämnda lagarna, vilka gälla skogshushållningen inom Västerbottens och Norrbottens län, den, som har avseende på *lappmarkens skogar*, i likhet med nu gällande lag för dessa, såsom uppgift har ett uthålligt skogsbruk med en möjligast jämn avkastning, så har det ifrågasatts, huruvida en sådan lagstiftning icke gjorde varje understödjande av föryngringsarbetena överflödigt. Det uthålliga skogsbruket förutsätter, menar man, att den naturliga föryngringen försiggår jämsides med årsavverkningens uttagande. Detta skulle emellertid i sin ordning förutsätta synerligen normala förhållanden å skogen, något, som inom de nu ifrågasvarande trakterna ingenstades lär förekomma. I stort sett lära dessa skogar tvärtom karaktäriseras av en relativt stor rikedom på gammal skog och vara mindre rikt representerade beträffande medelålders och yngre åldersklasser. Ofta utgöres den gamla skogen utav rester av genomblådade bestånd, i vilka de härskande och grövre träden utsynats, under det att man kvarlämnat de undertryckta och mindre, vilka därtill genom en långvarig överskärning helt eller delvis förlorat förmågan att tillgodogöra sig det genom de förra trädens avverkning uppkomna ökade utrymmet. Uti dessa bestånd, vilka äro den naturliga följden av den extensiva hushållning med uttagande av endast grövre timmer, som på grund av vidriga avsättningsförhållanden förr var den enda möjliga, fordrar nu en klok hushållning, att avverkningen göres större än beståndens naturliga reproduktion skulle medgiva. Ett sådant förhållande bör emellertid med nödvändighet föranleda, att man träffar åtgärder i en eller annan form för att förebygga dess skadliga inverkan på ifrågasvarande skogars framtida avkastning.

Utom det att träden sålunda ofta äro biologiskt övermogna och att en avverkning utöver den, som svarar mot den naturliga föryngringen, därigenom är motiverad, föreligger ej sällan det fall, att föryngringen försvåras av en mängd orsaker, vilkas undanröjande måste anses såsom en angelägen sak, framför allt där detta utan större svårigheter kan ske, såsom t. ex. i fråga om mindre försumpningar och då enklare markberedningsåtgärder kunna vara tillfyllest för att göra marken mottaglig för föryngring, liksom ock uti skogar med benägenhet för gräsväxt, uti vilka förberedande föryngringsarbeten kunna och böra ske, innan den slutliga avverkningen företages. Snabbare och på samma gång rikligare föryngring vore här en vinst, som måhända kunde inhöstas med en ringa kapitaluppföring.

De anförda exemplen, vilka icke äro sällsynt förekommande undantag i *lappmarksskogarna* utan tvärtom kunna sägas i viss mån förläna dessa skogar deras

karaktär, synes tydligt giva vid handen, att det där finnes stort utrymme för en verksamhet i ändamål att genom lämpliga åtgärder skapa i möjligaste mån fullgod förnyring efter avverkning och därigenom höja markens avkastningsförmåga.

[83.]

Icke endast de egentliga skogsmarkerna böra emellertid bliva föremål för skogsvårdsåtgärder. Även vad de nu improduktiva markerna angår, gives det mången gång fall, då de för tämligen måttliga kostnader skulle kunna förvandlas till produktiva, varigenom nya värden skulle skapas. Att sådana, kanske jämförelsevis små, uppoffringar nu ej mera allmänt göras må väl ofta bero på bristande medel, men ofta är nog även brist på kunskap eller företagsamhet orsaken till att arbetena ej bliva utförda.

Vill man befrämja skogsvårdens framåtskridande, ligger det, liksom i fråga om all annan nyttig verksamhet, vikt uppå att sprida kunskap om gagnet av att de föreslagna åtgärderna komma till utförande. Beträffande skogsvården meddelas den undervisning, som utgör grunden för denna kunskap, bäst ute i skogen. Tillfälle här till erbjudes osökt den intresserade skogsmannen, när han på grund av sin befattning med den för trakten gällande skogslagens tillämpning besöker skogen för att verkställa begärda utsyningar. Genom att under detta arbete förklara orsakerna till att han utför förrättningen på det ena eller andra sättet meddelar han en praktisk undervisning, vilken har sin stora betydelse genom det intresse för skogen, som genom densamma kan frammanas. Utan att ett sådant intresse väckts till liv, saknas den första förutsättningen för en verklig skogsvård. Den kunskap, som skogsägaren samlar under utsyningsarbetena förvärvar, blir han i tillfälle att praktiskt tillämpa vid de avverkningar för husbehov, vilka han fritt får verkställa. Ett ej obetydligt steg för skogsvårdens höjande vore redan taget, om de rätt betydande husbehovsavverkningarna i någon mån tillgodosåge densamma.

Om än undervisning i skogens skötsel bäst meddelas ute i naturen med skogen själv såsom åskådningsmateriel, så är dock därmed ej sagt, att icke en mera teoretisk föreläsningsverksamhet har sin stora betydelse och en uppgift att fylla. Med nutida hjälpmedel för att illustrera ämnet för en föreläsning kan även uti denna form av undervisning ingjutas ett levande liv, helst om föreläsaren själv, vilket måste förutsättas såsom naturligt, besjålas av intresse för den sak, som han tjänar.

Med det nu sagda har avsetts att framhålla, av vilken stor betydelse för läppmarkens skogar en verklig skogsvård skulle vara. Då de åtgärder, som av en sådan betingas, alltid måste medföra kostnader, vilka kunna ställa sig ganska betydande för den enskilde skogsägaren och jämväl föga lockande att ikläda sig, isynnerhet där ett levande intresse för skogens vård icke förefinnes, så framgår vikten av att i första hand skapa ett sådant. Men även om detta intresse blivit väckt, är det uppenbart, att det här mer än i övriga, lyckligare lottade delar av landet skulle vara av stor betydelse, om bidrag kunde beredas skogsägarna till utförande av skogsvårds- och framför allt förnygringsarbeten samt om undervisning angående rätta sättet för verkställande av dylika arbeten även lämnades. Lagens föreskrifter om avverkningens reglerande, huru ändamålsenliga och av huru stor betydelse för hushållandet med det nuvarande skogskapitalet de än äro, kunna dock ej ensamma för sig utföra det arbete, som grundlägger det framtida skogskapitalet. Härför erfordras direkta skogsvårdsåtgärder, vilka genom sin betydelse för förnyringen göra bestämmelserna om uthållighet i möjligaste måtto effektiva.

[83.]

Om det nu är förhållandet, att utsyningslagen icke fullt tillgodoser fordringarna på en god skogsskötsel, måste detta även sägas vara fallet med den för kustlandet gällande *dimensionslagen* och kommitténs förslag till ny sådan lag, även om i *sagda* förslag införts bestämmelser, genom vilka åt skogsvården skänkts ett förut saknat beaktande. Till en viss grad bevarar dimensionslagen sådan skog, som är av den beskaffenhet och lever under de förhållanden, att den kan utväxa till s. k. fullmåligt virke. Däremot sörjer den icke för, att de för handen varande tillfällena till naturlig föryngning bliva tillvaratagna, lika litet som den anvisar några hjälpmedel, huru föryngningen bör befordras på trakter, där undermålig skog i enlighet med grunderna för en god skogshushållning behövt avverkas, men betingelserna för en naturlig föryngning — eller åtminstone en sådan inom rimlig tid — icke äro för handen. Här, liksom fallet är i fråga om de trakter, för vilka utsyningslagen gäller, är det samma brist på tillfälle och medel att bereda skogsägarna undervisning och understöd, som måste undanröjas, för att hushållningen skall bliva mera effektiv och mera i överensstämmelse med tidens fordringar på ägares av skog skyldigheter gent emot framtiden.»

Även reservanterna framhålla med styrka behovet av medel för skogsvårdens främjande i dessa trakter.

För erhållande av sådana medel har kommitténs majoritet, som ovan nämnts, föreslagit införandet av skogsvårdsavgifter, vilka skulle disponeras genom skogsvårdsstyrelser. Reservanterna hava däremot föreslagit anvisande av särskilt statsanslag och sammanfatta sin mening härom sålunda:

»Ehuru vi icke kunnat biträda det av majoriteten föreslagna sätt för medels anskaffande till den enskilda skogsvårdens främjande i de två nordligaste länen, anse vi det vara ett stort och viktigt statsintresse, som här föreligger, att söka väcka, befordra och ekonomiskt stödja utvecklingen beträffande skogarnas vård inom dessa vidsträckta län. Skäl äro härför anförda i kommitténs betänkande. Vi vilja endast tillägga, att den undantagsställning, som den fasta befolkningen inom dessa län intager i följd av de betydande inskränkningar i dispositionsrätten till skogen, som här gällande skogslagar föreskriva, är ett ytterligare skäl för staten att ägna sin omsorg om denna befolknings under mindre gynnsamma naturbetingelser än i övriga delar av landet bedrivna skogsbruk, vars uthålliga avkastning i allmänhet kan anses som ett bland de främsta villkoren för denna befolknings framtida vidmakthållande.

Vår utgångspunkt är därför, att statens åtgärder böra avse att i främsta rummet stödja de mindre skogsägarna, som helt naturligt hava vida större behov av stöd än de större skogsägarna, här representerade av trävaruindustrien, vilken, på sätt ovan är framhållet, i sitt eget välförstådda intresse och utan någons mellankomst lämpligast själv synes böra huvudsakligen ombesörja och bekosta sina skogars vård. Därför anse vi, att erforderliga skogsvårdsmedel böra åvägbringas genom statsanslag och ej genom införande av skogsvårdsavgift, ty eljest kan det av oss angivna syftet med skogsvårdsmedlen ej vinnas.

För bedömande av den storlek, som kan med statens intressen vara förenligt att giva åt ett anslag till berörda ändamål, vilja vi erinra — — —, att då ändamålet

med nu ifrågasatt statsanslag är, att bidrag från anslaget lämnas företrädesvis åt mindre skogsägare och där behov föreligger, bör det för att fylla sitt ändamål visserligen ej inskränkas exempelvis till vad utsyningsavgifterna från länen inbringa åt statsverket, men behöver å andra sidan ej utsträckas till det belopp, vartill skogsvårdsavgifter, om sådana upptagas, skulle enligt majoritetens utredning komma att uppgå. Vi hålla för vår del före, att om ett statsanslag av 64,000 kronor beviljas med villkor, att länens landsting och hushållningssällskap eller ettdera av dem lämna bidrag, tillsammans uppgående till minst en fjärdedel av statsanslaget, så att skogsvårdsmedel bliva tillgängliga med ett belopp av 80,000 kronor, eller 40,000 kronor för varje län, en god utväg vunnits att på verksamt sätt höja skogsvården inom dessa län, där sådant är av behovet påkallat.

Med hänsyn till den stora ytvidd, vart och ett av länen intager, synes anslaget för varje län, 40,000 kronor, böra fördelas lika på varje läns lappmark och kustland och i vartdera länet utses två skogsvårdsnämnder, en för lappmarken och en för kustlandet, med en inom orten tjänstgörande skogsingenjör i vardera nämnden såsom biträdande ledamot. Härigenom torde, utom en rättvis fördelning av skogsvårdsmedlen mellan dessa var för sig betydande länsdelar, jämväl lokal- och sakkännedom kunna vinnas vid utlämnande av bidrag åt skogsägare inom de särskilda skogsvårdsnämndernas verksamhetsområden.

Med åberopande av vad vi i det föregående rörande Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker anført, vilket i allt huvudsakligt är tillämpligt på Särna socken med Idre kapellag och dess fasta jordbrukande befolkning, — — — anse vi, att skogsvårdsstyrelse och skogsvårdsavgift därstädes icke äro behöfliga och lämpliga, men att den enskilda skogsvården hos mindre jordägare bäst främjas genom ett efter inflytande utsyningsavgiftsbelopp ungefär avpassat extra statsanslag att förvaltas och användas på sätt vi beträffande ovannämnda två län föreslagit.»

I utlåtanden över kommittébetänkandet tillstyrktes majoritetens förslag i huvudsak av länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län, landstinget i Norrbottens län samt hushållningssällskapen i Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län. Länsstyrelsen i Kopparbergs län ansåg visserligen majoritetens förslag att pålägga skogsvårdsavgifter och inrätta skogsvårdsstyrelse (d. v. s. inom Kopparbergs län utsträcka därvarande skogsvårdsstyrelses verksamhetsområde till Särna och Idre) välbetänkt, men blott under förutsättning att sagda styrelse finge större möjligheter att ingripa i fråga om skogsvården, än som syntes kunna förenas med majoritetens förslag till statsavlönad personal för utsyningslagens handhavande. Landstinget i Västerbottens län samt överjägmästarna i dåvarande Umeå, Skellefteå och Luleå distrikt anslöto sig till reservanterna. Domänstyrelsen förordade skogsvårdsavgifter och skogsvårdsstyrelser för Västerbottens och Norrbottens läns kustland men däremot icke för dessa läns lappmarker eller för Särna med Idre. Beträffande behovet av särskilda medel till den enskilda skogsvårdens främjande i sistnämnda landsdelar samt sättet för sådana medels beredande anförde domänstyrelsen följande.

*Utlåtanden
över kom-
mittéföreläget.*

[83.]

»Det är en oavvislig nödvändighet att för höjandet av skogsvården å privat-skogarna även i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag anskaffa härför nödiga medel. Både kommittén och dess reservanter hava med skärpa betonat detta. Såsom ett ytterligare stöd härför får styrelsen anföra, att det hittills nästan uteslutande är större skogsägare, huvudsakligen skogsägande sågverksbolag, som inom lappmarkerna uppförat penningar för höjande av skogsvården å sina hemman. Härvid har förfärits på det sätt, att skogsägaren låtit genom fackman upprätta förslag till detaljerad hushållningsplan för skogen, därvid föreslagits, att avverkningen måtte få höjas över den normala med ett efter omständigheterna växlande belopp. Samtidigt lämnas förslag till bäckrensning, avdikning av sumpmarker, markberedning för främjande av skogsåterväxten m. m. Sedan planen granskats av vederbörande överjägmästare och taxator, har domänstyrelsen prövat ärendet och därvid i regel, då detta från skogsvårdssynpunkt varit motiverat, medgivit, att avverkningsbeloppet finge höjas över det normala, *under villkor* att vissa arbeten till skogsmarkens förbättrande, beståndsvårdens höjande och föryngringens befrämjande komme att utföras. Därest sådana arbeten därefter icke komma till stånd, har styrelsen förbehållit sig rätt att nedsätta avverkningsbeloppet. Højningen av detta har nämligen grundats på, bland annat, att skogen komme att erhålla stegrad avkastningsförmåga genom den vård, som skulle ägnats åt skogsmarken, skogsbestånden och föryngringen.

Sådana planer hava av styrelsen fastställts sedan mera än tio år tillbaka, utan att de mindre skogsägarna annat än i vissa undantagsfall härav föranletts att inslå på den väg, bolagen beträtt. Ej heller de avdikningar med flera arbeten, som å statens och vissa bolags skogar i lappmarkerna utförts under tiden från senare hälften av 1890-talet, hava förmått hemmansägare att i nämnvärd omfattning följa de givna exemplen. Den mindre skogsägaren saknar nämligen medel för sådana arbeten, som icke omedelbart eller åtminstone inom närmaste framtiden lämna avkastning. Här måste sålunda staten träda stödjande och hjälpende emellan. Kommitténs reservanter hava angivit den rätta vägen härför. På extra stat bör årligen anvisas ett anslag av minst det belopp, vartill utsyningsavgifterna, som böra bibehållas, sammanlagt uppgå. Detta anslag bör genom en nämnd, sammansatt på liknande sätt som de nu inom Västerbottens och Norrbottens län verksamma skogsvårdsnämnderna, göras tillgängligt för att bereda lappmarkernas hemmansägare stöd och hjälp vid utförande av skogsvårdsarbeten. Dessa åter böra planläggas av skogstatens tjänstemän efter överläggning med hemmansägarna, helst i samband med utsyningsförrättningar. Styrelsen, som i denna del helt ansluter sig till reservanternas förslag, får tillika erinra, att jägmästarna kunna under besök i hemmans-skogarna diskutera förslag om avverkningsbeloppens höjande, därest vissa åtgärder vidtagas för markens förbättring samt skogens föryngring och vård. En dylik højning kan alltså ifrågakomma, utan att hemmansägaren betungas med de ganska avsevärda kostnader, som äro förenade med upprättande av fullständiga skogshushållningsplaner.

Statsanslaget synes alltså böra lämnas till skogsvårdens främjande å enskildas skogar inom lappmarkerna samt i Särna socken med Idre kapellag. För att disponera dessa medel och i övrigt verka för skogsvårdens främjande synas på sätt nyss är sagt skogsvårdsnämnder böra anordnas, en för Västerbottens läns lappmarker, en för Norrbottens läns lappmarker och en för Särna socken med Idre kapellag.»

Uti förenämnda av riksdagen år 1916 avlätna skrivelse har riksdagen erinrat om de den 18 juni 1915 utfärdade skogslagarna, vilka trädde i kraft med ingången av år 1916, och därefter anført huvudsakligen följande:

[83.]
1916 års
riksdag.

»Före nu omförmälda förordningars ikraftträdande hava inom berörda län verkat av landstingen och hushållningssällskapen tillsatta s. k. skogsvårdsnämnder, vilkas uppgifter huvudsakligen sammanfallit med den del av de inom de sydligare länen fungerande skogsvårdsstyrelsernas arbeten, som avser skogsvårdens främjande. Beträffande dessa nämnders verksamhet framhålla motionärerna den stora betydelse de haft för åstadkommande av en god skogsskötsel inom länen ifråga och beklaga allenast, att de ringa penningmedel, som stått till nämndernas förfogande, utgjort ett hinder för arbetets bedrivande i den större omfattning, som varit önskvärd. Med anförda siffror hava motionärerna sökt visa, hurusom en betydande mängd planerade skogsvårdsarbeten måst på grund av nämndernas brist på medel uppskjutas. Härtill kommer nu, enligt motionärernas förmenande, att man har anledning befara, att nämndernas verksamhet efter de nya förordningarnas tillkomst skall bli försvårad, då nämnderna icke kunna påräkna att erhålla erforderlig, sakkunnig hjälp av vederbörande skogsstatstjänstemän, vilka mestadels — var och en inom sitt distrikt — torde bli upptagna med utsyningar och i samband därmed stående arbeten.

Riksdagen delar motionärernas omdöme om det värdefulla arbete skogsvårdsnämnderna nedlagt för skogsvårdens höjande inom de båda övre norrländska länen. Det synes riksdagen därför vara en viktig angelägenhet, att allt fortfarande det privata skogsvårdsintresse och det lekmannainflytande, som nämnderna representera, bliver tillgodosett. I detta hänseende ligger det, enligt riksdagens mening, vikt uppå, att samarbetet mellan nämnderna och skogsstatstjänstemännen bliver så effektivt och fruktbärande som möjligt.»

Sedan riksdagen redogjort för vad domänstyrelsens förslag till ny instruktion för skogsstaten innehölle i nu förevarande avseende, har riksdagen fortsatt sålunda:

»Såsom framgår av det anförda, har domänstyrelsen sålunda beaktat vikten av det samarbete mellan skogsvårdsnämnderna och skogsstatstjänstemännen, som av motionärerna förordats och vilket riksdagen, som ovan nämnts, anser sig hava anledning söka främja.

Vidkommande formerna för ett dylikt samarbete, kunna naturligt nog dessa tänkas ordnade på olika sätt. Härvid synes den av motionärerna föreslagna lösningen, att en skogstjänsteman anställs såsom sekreterare hos envar av nämnderna, vara väl värd att taga under överbärande. En sådan anordning stode ju för övrigt i god överensstämmelse med vad som gäller för skogsvårdsstyrelserna inom de sydligare länen, där länsjägmästaren fyller en liknande uppgift. Dock torde en blivande utredning bäst vara ägnad att giva uppslag till den lämpligaste formen för åstadkommande av det önskade samarbetet.

Då sålunda betydelsen av skogsvårdsnämndernas fortsatta och ökade arbete torde ligga i öppen dag, har det synts riksdagen vara av stor betydelse att söka

[83.] bidra till att skapa betingelserna härför. För vinnande av detta mål lär stäl-landet av ökade penningmedel till nämndernas förfogande vara nödvändigt. I sådant avseende föreslå motionärerna tre olika utvägar för medels erhållande, vilka samtliga synas riksdagen vara värda att tagas under omprövning. Riksdagen anser sig dock icke hava anledning förorda frågans lösning i någon viss riktning, då, enligt riksdagens åsikt, hithörande spörsmål bör komma under överbäggande vid den utredning, riksdagen kommer att föreslå.»

Beträffande de olika sätt för medels erhållande, som, enligt vad riksdagen sålunda åberopat, föreslagits i motionerna, innehålla dessa följande:

»Ett sätt, på vilket Norr- och Västerbottens läns behov av ökade bidrag för den enskilda skogsvårdens befrämjande skulle kunna tillgodoses, vore, att staten till förmån för skogsvården inom dessa län avstode ifrån de utsyningsavgifter, som nu skola upptagas av de enskilda skogsägarna. Konungens befallningshavande i Norrbottens län, liksom samma läns landsting och hushållningssällskap, framhöllo redan vid avgivande av yttrande över det nu antagna lagförslaget det orättvisa däri, att de enskilda skogsägarna skola påläggas extra kostnader i form av utsyningsavgifter i och för övervakandet av en restriktiv lagstiftning, som är avsedd att i så hög grad kringskära dessa enskildas fria förfoganderätt över sin egendom. Och sedan Kungl. Maj:t nu fastställt dessa utsyningsavgifter, visar det sig, att genom dessa avgifter komma att påläggas de enskilda skogsägarna i dessa län kostnader, som ungefär motsvara den i det övriga landet fastställda skogsvårdsavgiften, vartill kommer att skogsägarna i de båda översta norrlandslänen därutöver måste i och för utsyningen tillhandahålla nödig hantlangning, vilket särskilt under slättertiden kan bliva ett nog så kännbart åliggande. På grund därav kan det icke anses obilligt att ifrågasätta, att de medel, som staten kommer att i Norr- och Västerbottens län av de enskilda skogsägarna upptaga i form av utsyningsavgifter, må få överlämnas till dessa läns skogsvårdsnämnder, att av dem disponeras till förmån för skogsvården å hemmansskogarna.

För övrigt borde man kunna ifrågasätta att, liksom skogsvårdsavgifter utgå ifrån statens skogar i det övriga landet och sedan få disponeras för den enskilda skogsvårdens befrämjande inom området, dylika avgifter på samma sätt också borde för samma ändamål få utgå å virke från kronans skogar i de båda nordligaste länen. Dessa äro numera de enda skogar i hela riket, som ej drabbas av skogsvårds- eller utsyningsavgifter. Procentsatsen kunde ju rimligtvis för dessa skogar sättas lägre än för de övriga statsskogarna; men att ett dylikt bidrag till den enskilda skogsvården även här borde utgå är lätt att inse, om man besinnar, huru mycket dyrare skogsvårdsarbetena ställa sig här uppe, huru mycket svagare tillväxten är och därmed också den enskildes vinst av skogsvårdsarbetet, och framför allt huru oerhört mycket vidsträcktare sumpmarkerna äro, såväl absolut taget som i förhållande till den ej försumpade skogsarealen.

En annan utväg för att lösa frågan om skogsvårdsmedels anskaffande åt de två nordligaste länen vore att åt dessa län för detta ändamål lämna ett direkt statsanslag. Med hänsyn till de stora inkomster, som staten årligen tar in från sina skogar inom dessa områden, och med hänsyn till den stora nationalekonomiska be-

tydelsen av att även de enskildas stora skogsområden inom dessa län bliva föremål för verklig skogsvård, torde det få anses lämpligt att detta bidrag i så fall sattes till 50,000 kronor om året till vartdera länet.»

[83.]

Ur motionerna må därjämte återgivas följande uppgifter till belysande av storleken av medelsbehovet för ändamålet.

»Hittills hava skogsvårdsnämnderna i de två översta norrlandslänen endast disponerat några tusen kronors statsbidrag och ett något större landstingsanslag. Huru otillräckliga dessa medel varit för fullföljande av det utav skogsvårdsnämnderna bedrivna arbetet framgår synnerligen tydligt av den utav Norrbottens läns skogsvårdsnämnd lämnade redogörelsen för år 1914. De skogsvårdsarbeten, för vilka nämnden med biträde av statens skogsingenjörer uppgjort plan och kostnadsförslag och för vilkas utförande nämnden beviljat bidrag, men som av brist på medel måst balanseras till år 1915, fördelade sig på ej mindre än 715 sökande; och uppgick den beräknade kostnaden för dessa arbeten till ett sammanlagt belopp av 101,631 kronor 60 öre. En del av arbetena voro planerade redan åren 1907 och 1908 och av de under åren 1910—1914 ursprungligen planerade arbetena hade näst till 1915 balanseras: 60 procent för år 1910, 50 procent för år 1911, 50 procent för år 1912, 84 procent för år 1913 och 100 procent för år 1914. Detta ogynnsamma resultat av nämndens arbete är helt naturligt, då statsbidraget för år 1914 icke uppgick till mer än 5,728 kronor och landstingets anslag till 7,000 kronor, och nämnden även under de föregående åren haft lika små belopp till sin disposition.»

Innan jag redogör för de utlåtanden, som avgivits med anledning av denna riksdagsskrivelse, vill jag erinra, att den av riksdagen antydda bestämmelsen angående skogsstatspersonalens åligganden beträffande den enskilda skogsvården återfinnes uti instruktionen den 28 april 1916 § 5 mom. beträffande jägmästare och i 39 § 3 mom. beträffande skogsingenjör. Förstnämnda bestämmelse har följande lydelse:

*Skogsstatens
instruktion.*

»Det tillhör jägmästare att ägna särskild uppmärksamhet åt skogs-skötselns utveckling å de enskildas skogar, som i fråga om dispositionen av skogsavkastningen äro underkastade hans kontroll. I sådant syfte har han såväl att utöva den uppsikt och vidtaga de åtgärder, som jämlikt gällande författningar på honom ankomma, som ock att befrämja den enskilda skogshushållningen genom att utbreda kunskap i skogsskötsel och väcka skogsägarnas intresse för vidtagande av åtgärder, ägnade att befordra en förbättrad skogshushållning, börande han härvid söka samverkan med sådana korporationer, som inom orten arbeta för samma mål.»

Bestämmelsen i fråga om skogsingenjörerna är av samma innehåll som senare hälften av nu återgivna moment.

Domänstyrelsen har i sitt utlåtande över riksdagsskrivelsen erinrat om nyssnämnda bestämmelser i instruktionen samt därefter anfört följande:

*Utlåtanden
över riksdagens
skrivelse.*

[83.]

»De skogsstatstjänstemän, vilkas sakkunniga biträde skogsvårdsnämnderna skulle vilja anlita, hava sålunda skyldighet att var och en inom sitt tjänstgöringsområde tillhandagå den skogägande allmänheten med råd och upplysning för skogshushållningens främjande och i sådant avseende bland annat att samarbeta med nämnderna. De hava ock härför erhållit ersättning genom till dem från domänfonden utgående avlöningsförmåner.

Skogsvårdsnämnderna i Västerbottens och Norrbottens län äro emellertid för sin fortsatta verksamhet i behov av anslag dels i mindre grad till förvaltningskostnader, dels i högst betydande utsträckning till understödjande av verkliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar inom de båda länen. Det är ock detta behov, som riksdagen uti sin nu ifrågavarande skrivelse kraftigt understrukit genom att meddela en del siffror ur Norrbottens läns skogsvårdsnämnds redogörelse för år 1914, varur inhämtas bland annat, att nämnden låtit under de senaste åren åt 715 sökande upprätta kostnadsberäkningar och förslag till skogsvårdsarbeten till ett sammanlagt belopp av 101,631 kronor 60 öre, till vilka arbeten emellertid intet anslag i brist på medel kunnat anvisas. Enligt från Västerbottens läns skogsvårdsnämnd erhållna uppgifter hava inom länet genom nämndens försorg under senaste året planerats skogsvårdsarbeten för en kostnadssumma av 36,588 kronor 43 öre.

Till skogsvårdsnämndernas förfogande hava under år 1914 funnits följande anslagsbelopp: för Norrbottens län 12,927 kronor, varav från länets landsting 7,000 kronor och 5,927 kronor av statsmedel, samt för Västerbottens län 18,183 kronor, varav länets hushållningssällskap anvisat 4,000 kronor och landstinget 6,000 kronor samt staten 8,183 kronor. Dessa bidrag från statens sida hava utgått av det anslag på 100,000 kronor, som årligen pläгат anvisas till skogsodlingens befrämjande inom landet i sin helhet, och som i proportion till vad de särskilda länen landsting beslutat för samma ändamål anvisa fördelats länen emellan.

De förut angivna kostnadsbeloppen för utförande av de genom skogsvårdsnämndernas försorg under åren 1914 och 1915 respektive planerade skogsvårdsarbetena utgöra visserligen ingen fullt exakt mätare å behovet av anslag inom de båda länen, utan torde med hänsyn till det år från år alltmer ökade intresset för skogarnas vård och förnygring, som otvetydigt givit sig tillkänna, kunna betecknas såsom verkliga minima. Visserligen hava de enskilda i en del fall erhållit hela den beräknade kostnadssumman såsom bidrag till skogsvårdsarbetenas utförande, men såsom regel har anslaget begränsats till viss procent av den beräknade kostnaden, vilken dock sällan torde hava satts lägre än till 50.

Förenämnda kostnadssumma, för Norrbottens län 101,631 kronor 60 öre och för Västerbottens län 36,588 kronor 43 öre, skulle sålunda icke behöva helt motsvaras av lika stora anslag.

För egen del vill domänstyrelsen hålla före att, ehuru det bör överlämnas åt vederbörande skogsvårdsnämnd att i varje särskilt fall bestämma anslagsbeloppets storlek vid utförande av planerade skogsvårdsarbeten, det vid ett approximativt beräkande av de anslag, som årligen borde ställas till dessa nämnders förfogande, kunde vara lämpligt bestämma dessa till 60 procent av kostnadssumman för under senast föregående år genom nämndernas försorg planerade skogsvårdsarbeten.

Utgående härifrån och med någon avrundning av förut angivna siffror skulle sålunda ett anslag av 60,000 kronor behöva ställas till Norrbottens läns skogsvårdsnämnds förfogande och ett anslag av 22,000 kronor böra anvisas åt Västerbottens läns skogsvårdsnämnd för ifrågavarande ändamål.

Av det nu anförda vill det synas, som om den enskilda skogsvården i Västerbottens län ej skulle vara i samma behov av understöd som i Norrbottens län, men detta är ingalunda förhållandet. Inom båda dessa län finnas ofantliga verksamhetsfält, då det gäller skogarnas skötsel och vård, och om nu ock mera genom en tillfällighet än till följd av verklig anledning Västerbottens län kommit att här framstå såsom mindre i behov av uppmuntran och understöd åt sina enskilda skogsvårdare, torde rättvisa och billighet fordra, att de båda länen i förevarande hänseende fullt jämnställas.

Emellertid lär ett understödjande av den enskilda skogsvården från statens sida böra göras beroende av att vederbörande län själva medelst anvisade anslag bidraga till främjande av densamma, och torde det då kunna anses lämpligt att för erhållande av statsbidrag i en eller annan form till sådant ändamål vederbörande landsting för sin del anvisar ett belopp, motsvarande en tredjedel av statsbidraget.

Under sådana förutsättningar synes det, som om Västerbottens och Norrbottens läns skogsvårdsnämnders verksamhet skulle vara betryggad för en tid framåt. Om till varderas förfogande ställdes ett årligt till högst 45,000 kronor begränsat belopp av statsmedel, med villkor att vederbörande landsting beviljade för samma ändamål 15,000 kronor vardera för samma tid. Om landstingen skulle anvisa lägre belopp, bör statens bidrag i motsvarande proportion reduceras, så att detsamma icke uppgår till mer än tre gånger den summa vederbörande län för sin del anvisat.

Såsom vid det föregående har framhållits, har riksdagen tänkt sig trenne olika vägar för att bereda tillgång till nu ifrågasatta statsutgifter.

Den första utvägen, nämligen att anlita utsyningsavgifterna. lär, då desamma redan äro för ändamålet i fråga tagna i anspråk, få anses fullständigt stängd.

Att pålägga virket från kronans skogar i de båda nordligaste länen skogsvårdsavgifter för att därigenom erhålla medel till att understödja den enskilda skogsvården, har visserligen tidigare ifrågasatts av 1907 års norrländska skogsvårdskommitté i dess underdåniga betänkande den 16 mars 1912, men har domänstyrelsen uti över detta betänkande den 15 september 1913 avgivet underdånigt utlåtande bestämt avstyrkt införande av sådana avgifter för ifrågavarande län i sin helhet, och finner domänstyrelsen nu ingen anledning att frångå detta sitt tidigare uttalande. Eders Kungl. Maj:t och riksdagen hava ej heller funnit skäl godkänna det av nyssnämnda skogsvårdskommitté väckta förslaget.

Såsom tredje och sista av de föreslagna sätten att anskaffa nödiga medel till skogsvårdsnämndernas disposition för understödjande av den enskilda skogsvården i Norr- och Västerbotten återstår då endast, att statsmakterna härför anvisa visst belopp, och synes denna form för understödjande från statens sida av den enskilda skogsvården inom Norrbottens och Västerbottens län också domänstyrelsen mest tilltalande.

I anledning av vad som sålunda anförts, får alltså domänstyrelsen, som till fullo delar riksdagens uppfattning om att betydande medel böra beredas till understödjande av den enskilda skogsvården inom de båda nordligaste länen i landet och som icke kan underlåta att i detta sammanhang särskilt understryka, att denna skogsvård just i dessa landsändar arbetar under synnerligen svåra förhållanden, i underdånighet hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t uti nådig proposition till nästa års riksdag å extra stat äska ett anslag av 90,000 kronor att på sätt och villkor, som domän-

[83.] styrelsen i det föregående tillåtit sig föreslå, utgå till understödjande av den enskilda skogsvården inom Västerbottens och Norrbottens län.»

Ur det yttrande, som avgivits av skogsvårdsnämnden i Västerbottens län, må följande här återgivnas:

»I den motion, som föranlett riksdagens skrivelse, framhålles, hurusom genom den nya lagstiftningens genomförande de norrländska skogsvårdsnämnderna blivt berövade möjligheten att för den av dem bedrivna verksamhetens utövande rekvirera någon av statens skogsingenjörer.

Till följd härav har nämnden under detta år måst anlita tre länsskogvaktare — varav en dock anställts endast tillsvidare — för utarbetenas verkställande.

I nämnda motion uttalas vidare såsom ett önskemål, att hos vardera av skogsvårdsnämnderna inom Norr- och Västerbottens län måtte anställas en skogsingenjör i egenskap av sekreterare, samt att dessa tjänstemän därjämte skulle få ett mindre skogsområde att förvalta.

Arbetet inom nämnden har hittills ansetts mera såsom ett förtroendeuppdrag, och med undantag av ett arvode åt skattemästaren av 250 kronor årligen samt smärre belopp för renskrivningsarbeten och postporten har ingenting av nämndens tillgångar tagits i anspråk för själva förvaltningen. Nämndens arbete har emellertid ökat år från år, och behovet av särskild sekreterare har gjort sig allt mer gällande. Därest emellertid — såsom man får antaga — tillräckliga anslag komma att ställas till skogsvårdsnämndernas förfogande, anser nämnden för sin del, att denna fråga enklast löses på det sätt, att respektive nämnder själva få antaga och avlöna dylika sekreterare, vilka härigenom skulle komma i samma ställning, som länsjägmästarna i övriga län, där skogsvårdsstyrelser äro inrättade.

Såväl i motionen som i riksdagens skrivelse uttalas förhoppning om, att samarbetet mellan skogsvårdsnämnderna och skogstjänstemännen måtte bliva så effektivt och fruktbärande som möjligt, och anvisningar i dylik riktning återfinnas även i instruktionen för dessa tjänstemän.

Nämnden inser till fullo önskvärdheten av, att skogstjänstemännen, som verkställa utsyningsförrättningar på enskildas skogar, även finge handhava det direkta skogsvårdsarbetet på dessa skogar och härför disponera erforderliga anslag, men under nuvarande förhållanden låter sig en dylik anordning ej genomföras.

Dessa tjänstemän och deras underlydande äro nämligen fullt upptagna av utsyningsförrättningar under hela sommaren, och särskilt under detta år torde dessa arbeten åtminstone i kustlandet icke hinna avslutas förr än flera månader efter den tidpunkt, före vilken skogsägarna hava laglig rätt att fordra desamma utförda. Ävenledes sakna dessa tjänstemän för dikesarbetenas planläggning utbildad personal.

En lösning av skogsvårdsfrågan i ovan antydd riktning skulle därjämte hava till följd, att skogsvårdsnämndernas verksamhet måste upphöra.

Det låter nämligen icke tänka sig, att skogsstatstjänstemännen och deras underlydande, som direkt sortera under överjägmästarna och hava skyldighet att verkställa utsyningar och andra arbeten, skulle på samma gång kunna disponeras av skogsvårdsnämnderna för planläggning av skogsvårdsarbeten, i all synnerhet som dessa båda slag av arbeten måste utföras under samma tid av året nämligen sommarmånaderna.

Såväl i motionen som i riksdagens skrivelse frambålles emellertid med skärpa, att det lekmannainflytande, som skogsvårdsnämnderna representera, allt fortfarande hör få göra sig gällande.

Nämnden inser sålunda icke, att samarbetet mellan skogsvårdsnämnderna och skogsstatstjänstemännen kan bli av så synnerligen effektiv art, men med god vilja å båda sidor bör dock en eller annan form av samarbete kunna åstadkommas.

— — — — —
Beträffande nämndens föreläsningsverksamhet, som i allmänhet kan förläggas till vintermånaderna, då skogsstatstjänstemännens tid är mindre upptagen, skulle vederbörande överjägmästare på nämndens anhöllan kunna lämna tillstånd för skogsstatstjänsteman att avhålla föreläsningar inom visst område, och skulle i sådana fall nämnden tillhandahålla scioptikon och bilder jämte broschyrer m. m. för utdelning bland åhörarna. Härvid anser sig nämnden kunna utbetala ett visst arvode t. ex. 10 kronor för varje hållen föreläsning, under förutsättning att föreläsningarna anordnas i enlighet med nämndens anvisning.

Rörande storleken av det anslag, som kan anses behöva ställas till skogsvårdsnämndernas förfogande, vill nämnden till en början påpeka ett par vilseledande uppgifter, som förekomma i kungl. domänstyrelsens skrivelse av den 30 sistlidne september, i all synnerhet som dessa uppgifter skulle kunna föranleda till det antagandet, att behovet av anslag för den enskilda skogsvårdens befrämjande vore mindre för detta län än för Norrbottens. Sålunda anföres i denna skrivelse, att Norrbottens läns skogsvårdsnämnd under de senare åren låtit upprätta kostnadsberäkningar och förslag till skogsvårdsarbeten till ett belopp av 101,631 kronor 60 öre, till vilka arbeten emellertid intet anslag i brist på medel kunnat anvisas. För jämförelse anföres, att av Västerbottens läns skogsvårdsnämnd under år 1915 planlagts skogsvårdsarbeten för en summa av endast 36,588 kronor 43 öre.

Härtill vill emellertid nämnden foga den upplysningen, att en hel del arbeten, som planlagts under de närmast föregående åren, av en eller annan anledning icke vid 1915 års slut voro avsynade, varför ej heller några anslag för dessa arbeten vid nämnda tid voro utbetalda. Kostnadssumman för dylika arbeten uppgick till omkring 25,000 kronor.

Den kostnadssumma, för vilken arbeten planerats, men för vilka anslag vid 1915 års slut ej utbetalts, uppgick sålunda för Västerbottens län till omkring 60,000 kronor. Men ej heller denna siffra utgör någon måttstock för behovet av anslag för skogsvårdsåtgärder å de enskilda skogarna inom länet.

Nämnden har nämligen alltid följt den principen att ej planlägga arbeten i större omfattning än att kassabehållningen för året jämte det anslag, som nämnden under påföljande år kunnat påräkna, utgjort en fullt betryggande reserv för att beviljade anslag efter verkställd avsyning av arbetena skulle kunna utbetalas.

Tjänstepersonalens storlek har avpassats härefter, och de ansökningar, som sålunda under året ej hunnit handläggas, hava balanserats till följande år.

Sålunda blevo under år 1914 92 och under år 1915 omkring 100 ansökningar balanserade. Ävenledes har nämnden till följd av otillräckliga tillgångar ansett sig böra giva vederbörande tjänstepersonal den ordern, att endast mindre dikningsföretag finge handläggas, och att kostnadsförslagets storlek borde för varje sökande begränsas till ett maximum av 2 å 300 kronor.

[83.]

Av de under åren 1905—1914 planlagda dikesföretagen falla endast 3.5 procent inom lappmarken, och av utbetalda anslag under samma tidsperiod hava endast 2,371 kronor 90 öre utanordnats till skogsägare inom detta område.

Det verkliga behovet av anslag för skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar inom Norr- och Västerbottens län lär sålunda ej kunna bestämmas efter de delvis felaktiga grunder kungl. domänstyrelsen tänkt sig. Ett långt bättre rättesnöre för ett dylikt bedömande erhålles genom en undersökning av förhållandena inom Väster-norrlands och Jämtlands län. Enligt skogsvårdsstyrelsernas berättelser för dessa län hava utgifterna under år 1915 för det förstnämnda uppgått till 154,726 kronor 70 öre och för det senare till 117,058 kronor 22 öre eller för båda länen tillsammans till omkring 270,000 kronor.

Visserligen ingå i denna summa en del administrationskostnader m. fl. utgifter, som inom övre Norrland ej skulle behöva påkallas, men å andra sidan måste hänsyn även tagas därtill, att de nämnda länen totalareal tillsammans icke ens uppgår till hälften av den ytvidd, Norr- och Västerbottens län tillsammans omfatta. Härtill kommer, att inom de sistnämnda länen ett jämförelsevis obetydligt arbete i skogsvårdshänseende hittills kunnat utföras.

Vad slutligen vidkommer själva huvudfrågan eller sättet för beredande av medel till fortsättande av skogsvårdsnämndernas verksamhet, har i motionen lämnats anvisning på trenne utvägar, vilka samtliga av riksdagen synts värda att tagas under omprövning. Dels har förslag framställts därom, att de avgifter, som enligt kungl. kungörelsen av den 19 november 1915 skola utgå till statsverket såsom gottgörelser för utsyning av virke å enskildas skogar inom Norr- och Västerbottens län, skulle överlämnas till dessa läns skogsvårdsnämnder att av dem disponeras för den enskilda skogsvårdens befrämjande, och dels har ifrågasatts, att skogsvårdsavgifter skulle utgå å virke från kronans skogar inom sagda län för att på ovannämnt sätt användas, varjämte såsom tredje utväg ett direkt statsanslag för ändamålet ställts i utsikt.

De motiv, som av motionären framlagts för det förstnämnda förslaget, anser nämnden synnerligen vägande, varför nämnden utan tvekan vill förordna detsamma såsom i allo med billighet och rättvisa överensstämmande.

Nämnden vill här till endast foga den anmärkningen, att genom bestämmelserna i ovanberörda kungörelse utsyningsavgifterna inom Norr- och Västerbottens läns kustland i verkligheten för skogsägarna blivit betydligt mera betungande än de enligt förut gällande bestämmelser varit. — — —

Berörda förslag för medels anskaffande är så mycket hellre att förordna, som enligt motionärens uppgift dessa utsyningsavgifter skulle ungefär komma att motsvara de i det övriga landet fastställda skogsvårdsavgifterna.

Då emellertid den nya skogslagstiftningen för Norr- och Västerbottens läns kustland genom sina i den enskildes förfoganderätt över skogen alltför djupt ingripande bestämmelser, ävensom genom andra här ovan delvis berörda framskapade missförhållanden, väckt allmänt missnöje, som enligt nämndens åsikt även måste anses berättigat, torde möjligen en revision av denna lagstiftning kunna ifrågasättas.

Västerbottens läns landsting har redan beslutat hos Kungl. Maj:t göra en framställning härom, och efter allt att döma torde länets hushållningssällskap vid sitt novembersammanträde komma att instämma i denna framställning.

Därest en dylik mera genomgripande revision skulle komma till stånd, anser

nämnden, att frågan om anslag till skogsvårdsnämnderna bör lösas provisoriskt och i sådant fall i ungefärlig överensstämmelse med kungl. domänstyrelsens förslag, men på det sätt, att av det av kungl. domänstyrelsen föreslagna extra anslaget för skogsvårdens befrämjande å hemmansskogarna inom Norr- och Västerbottens län medel böra utgå med fyra gånger det belopp, vederbörande landsting och hushållningssällskap tillsammans för berörda ändamål funnit skäligt bevilja.

[83.]

Vid nämndens skrivelse var fogad tryckt berättelse över nämndens verksamhet under åren 1905—1914. Härav framgår, att nämndens inkomster under denna tioårsperiod utgjort 107,922 kronor 7 öre, därav 49,818 kronor i statsanslag, 31,500 kronor från landstinget, 24,500 kronor från hushållningssällskapet och 2,104 kronor 7 öre i räntor. Utgifterna hava uppgått till 99,718 kronor 8 öre, vadan en behållning å 8,203 kronor 99 öre förefunnits. Den största utgiftsposten utgöres av bidrag till dikning och bäckrensning, uppgående till 78,098 kronor 54 öre, därav 75,883 kronor 64 öre i kustlandet och resten i lappmarken. Till övriga skogsvårdsåtgärder har icke lämnats större bidrag än 798 kronor 12 öre under hela perioden. Återstående utgiftsbeloppen utgöras av avlöningar, reseersättningar, omkostnader, litteratur och undervisning. Under perioden hava planlagts dikningsföretag åt 1,434 personer för en beräknad arbetskostnad av 171,738 kronor. Härtill hava anslag fastställts till ett totalbelopp av 113,358 kronor 55 öre. En del av dessa anslag voro naturligtvis icke utbetalade vid utgången av år 1914.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet hava instämt i och åberopat skogsvårdsnämndens yttrande.

Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har, med bifogande av yttrande av skogsvårdsnämndens sekreterare, utlåtit sig sålunda:

»Domänstyrelsen har i sitt underdåniga utlåtande framhållit, att de inom Norr- och Västerbottens län anställda skogsstatstjänstemännen enligt den av Kungl. Maj:t den 28 april innevarande år meddelade förnyade nådiga instruktionen för skogsstaten äga skyldighet att var och en inom sitt tjänstgöringsområde tillhandagå den skogsägande allmänheten med råd och upplysning för skogshushållningens befrämjande och att således även samarbeta med de av hushållningssällskapen tillsatta skogsvårdsnämnderna. Det synes emellertid förvaltningsutskottet uppenbart, att den för skogsvårdsnämndernas arbete så oerhört viktiga frågan om beredandet av sakkunnigt biträde åt dessa nämnder icke på något sätt kan anses löst genom ett naket hänvisande till den för skogsstaten fastställda instruktionen. — — — Särskilt med hänsyn till den stora omfattning, som virkesutsyningarna hos de enskilda hava fått och på grund av lagens avfattning allt fortfarande torde komma att få,

[83.]

synes det utskottet mycket osannolikt, att vederbörande skogsstatstjänstemän skola få någon tid övrig att ägna åt de av skogsvårdsnämnderna begärda förrättningar. om ej dessa, på sätt skogsvårdsnämndens sekreterare föreslagit, kunna inordnas i de resplaner, som uppgöras i och för utstämplingarna och andra tjänsteförrättningar. Även anser utskottet det önskligt, att nämnderna bliva i tillfälle att efter vissa bestämda grunder lämna skogsstatstjänstemännen ersättning för de av nämnderna påkallade förrättningar. ty i annat fall riskerar man lätt, att i de fall, då vederbörande tjänsteman av andra tjänstegüromål förhindrats att efterkomma nämndens rekvisitioner, detta av de skogsägare, vilkas rätt till biträde det gäller, kan komma att sättas i visst samband därmed, att för dessa förrättningar icke utgår någon särskild ersättning, utan desamma endast förorsaka förrättningsmannen kostnader.

Vad vidare beträffar det av kungl. domänstyrelsen framförda förslaget om att statens bidrag till skogsvårdens befrämjande å hemmansskogarna i Norr- och Västerbottens län skulle göras direkt beroende av de bidrag, som respektive landsting lämna för samma ändamål, så vill förvaltningsutskottet på det bestämdaste avstyrka ett sådant villkors uppsättande. I riksdagens skrivelse ifrågasättes icke något sådant villkor; och såsom skogsvårdsnämndens sekreterare i sitt utlåtande framhållit, skulle ett bifall till domänstyrelsens förslag i denna punkt komma att försätta Norr- och Västerbottens län i en helt annan och ogynnsammare ställning än de sydligare länen, där man för skogsvårdsåtgärder får disponera skogsvårdsavgifter, som även utgå ifrån en del av statens skogar, utan att några motsvarande anslag från landstingen där ifrågasättas.

Oavsett denna principiella fråga, om det kan anses befogat att försätta de båda översta norrlandslänen i en ännu ogynnsammare ställning än den, vari de genom den för dem gällande särskilda skogslagstiftningen faktiskt redan blivit ställda, så skulle det av domänstyrelsen föreslagna villkoret för statsanslagets utgående även komma att medföra praktiska olägenheter, särskilt med hänsyn till den fara, som därigenom skulle uppstå för det av skogsvårdsnämnderna utövade arbetets stadga och kontinuitet.

Om det på grund av de skäl, som av domänstyrelsen anförts, icke kan anses lämpligt att för skogsvårdsnämndernas arbete anlita utsyningsavgifterna, eller pålägga virket från kronans skogar i de två nordligaste länen särskilda skogsvårdsavgifter, utan de härför nödiga medlen böra anvisas i form av ett direkt anslag, så bör detta enligt förvaltningsutskottets åsikt under alla omständigheter göras oberoende av de från landstingen utgående bidragen. Domänstyrelsen har beräknat, att ett belopp av högst 60,000 kronor om året skulle ställas till vartdera länets skogsvårdsnämnds förfogande och att därav 45,000 kronor skulle utgå av statsmedel, med villkor att 15,000 kronor anvisades av vederbörande landsting. Om detta sistnämnda villkor, såsom rätt och billigt är, bortfaller, så bör det beräknade statsbidraget undergå en motsvarande höjning. Tills vidare och intill dess att behovet av större bidrag blivit av erfarenheten ådagalagt, anser förvaltningsutskottet det emellertid tillräckligt, om ett statsbidrag av 50,000 kronor om året anvisas till vartdera av de två nordligaste länen för understödjande av den genom vederbörande skogsvårdsnämnder bedrivna verksamheten för skogsvårdens befrämjande å hemmansskogarna inom de nämnda länen».

Skogsvårdsnämnden i Norrbottens län har anfört följande:

[83.]

»Ehuru i riksdagens skrivelse till Konungen hemställes endast om utredning, på vilket sätt nödiga medel må kunna beredas för fortsättande av den genom skogsvårdsnämnderna i Norrbottens och Västerbottens län hittills bedrivna verksamheten för skogsvårdens befrämjande å hemmansskogarna i de nämnda länen, har skogsvårdsnämnden, därtill föranledd av riksdagens övriga uttalanden i förenämnda skrivelse, ansett frågan om utredning av lämpligaste formen för ett samarbete mellan skogsvårdsnämnden och statens skogstjänstemän vara av den vitala betydelse för skogsvårdsarbetets bedrivande inom länet, att ett uttalande av önskemålen därvidlag jämväl av skogsvårdsnämnden nu bör göras.

I de båda skogslagarna av den 18 juni 1915 för Norrbottens och Västerbottens läns kustland och lappmarker fastställes i huvudsak endast formerna för avverkningarnas utsynande och därmed sammanhängande frågor; angående skogsvårdsarbeten föreskrives endast, att erforderliga sådana skola i respektive protokoll över utsyningsförrättningarna angivas (Svensk författningssamling 1915 nr 250 § 6 och nr 251 § 9); någon skyldighet för förrättningsmannen att jämväl planlägga sådana å marken stadgas icke; lika litet berättigas länets enskilda skogsägare eller dess skogsvårdsnämnd att söka biträde av vederbörande skogstjänstemän för skogsvårdsarbetens planläggande m. m. Det enda skogsvårdsarbete, till vars handläggande skogsägare enligt gällande lag är berättigad rekvirera biträde av statens skogstjänstemän, är att få anvisning för avverkning enligt skogsvårdens fordringar av husbehovsvirke inom de båda länen kustland (Svensk författningssamling 1915 nr 250 § 3 mom. 2).

Visserligen föreskrives i instruktion för skogsstaten den 28 april 1916 uti § 14 mom. 5 och § 39 mom. 3, att respektive skogstjänstemän skola, förutom fullgörande av åligganden jämlikt gällande förordningar, befrämja den enskilda skogshushållningen genom att utbreda kunskap i skogsskötsel och väcka skogsägarnas intresse för vidtagande av åtgärder, ägnade att befordra en förbättrad skogshushållning, börande han därvid söka samverkan med sådana korporationer, som inom orten arbeta för samma mål.

Huru stort värde instruktionens föreskrifter om skyldighet för skogstjänstemännen att arbeta för utbredande av kunskap i skogsskötsel m. m. än må hava, torde de dock i verkligheten bliva otillfredsställande, då det icke samtidigt ordnats så, att de enskilda skogsägarna fått sig tillerkänd rätt att få anlita skogstjänstemännens fackkunskap vid själva anordnandet av skogsvårdsarbetena, inför vilkas rätta utförande skogsägaren givetvis står lika om icke mera främmande än för ett rationellt uttagande av avverkningen.

Som skogsvårdsarbetena ostridigt äro av synnerligen stor betydelse för höjandet av skogsavkastningen, vore därför önskvärt, att Kungl. Maj:t utfärdade en förordning, att biträde av skogssingenjör, respektive revirförvaltare, för planläggning, ledning och avsyning av skogsvårdsarbeten ävensom till hållande av skogsvårdsföredrag och skogsvårdskurser finge av länets skogsvårdsnämnd rekquireras på samma sätt och inom samma tid, som för utsyningsansökningar är bestämd, med skyldighet för förrättningsmännen att handlägga skogsvårdsarbetena i samband med utsyningsförrättningar samt att verkställa kostnadsberäkningar och upprätta för respektive skogsvårdsarbeten nödiga handlingar.

[83.]

Enär skogsvårdsarbetena dock ej äro av natur att ovillkorligen behöva planläggas före den 1 oktober ävensom utan avsevärt men för sökanden eventuellt kunna uppskjutas ett eller annat år — exempelvis enstaka, avlägset liggande förrättningar — torde vara lämpligt, att vederbörande överjägmästare berättigades att efter hörande av respektive skogstjänstemän besluta, om skogsvårdsansökan skall under året handläggas eller ej.

Som skogstjänstemännen härigenom icke komma att drabbas av ökade resekostnader, enär de i motsvarande grad befrias från utsyningsförrättningar, torde icke någon särskild ersättning böra utgå till desamma. Som staten dock måste tillhandahålla ett något större antal tjänstemän, torde för likställighet med utsyningsförrättningarna en mindre avgift, förslagsvis 5 kronor per förrättningsdag, böra utgå till statsverket.

Det i riksdagens skrivelse framlagda förslaget, att en skogstjänsteman anställas som sekreterare hos skogsvårdsnämnden, tillämpas redan av Norrbottens läns skogsvårdsnämnd och har befunnits lämpligt.

Domänstyrelsen har härom i underdånigt utlåtande den 10 november 1913 över norrländska skogsvårdskommitténs betänkande uttalat sig för, att en skogsingenjör 'inom ett i sådant avseende lämpligen begränsat område i residensstadens närhet' skulle förutom skogsingenjören tillkommande göromål jämväl 'handlägga göromål, som bleve förenade med uppdraget att vara sekreterare i skogsvårdsstyrelsen'. 'Detta uppdrag synes nämligen förste skogsingenjören böra erhålla, på det att skogsvårdsstyrelsen må komma att stå i närmare kontakt med de tjänstemän, som skulle handlägga skogshushållningen på de allra flesta av de privatskogar, vilka tillika bleve föremål för skogsvårdsstyrelsens verksamhet. Dessa tjänstemän finge nämligen ej en sådan ställning till vederbörande skogsvårdsstyrelser, som de nuvarande länsjägmästarnas. Utan ett sådant föreningsband komme fördenskull dessa tjänstemän och skogsvårdsstyrelser att bliva allt för mycket skilda från varandra, vilket ingalunda vore till bättnad för deras verksamhet i skogsvårdens tjänst.'

Ehuru handhavandet av tillsynen över enskildas skogar inom Norrbottens och Västerbottens län gått i något annorlunda riktning än i förenämnda underdåniga utlåtande förutsattes, kvarstår dock det relaterade förhållandet mellan skogstjänstemännen och skogsvårdsnämnderna, vilkas arbete i mycket sammanfaller med de tilltänkta skogsvårdsstyrelsernas.

På grund av skogsvårdsarbetets natur att giva lön för mödan först långt i framtiden, äro rikliga penningmedel behöfliga dels i och för upplysningsverksamheten, dels såsom direkta bidrag till skogsvårdsarbetenas utförande. Det är skogsvårdsnämnden symmerligen angeläget att framhålla vikten utav, att skogsvårdsmedlen anskaffas på så sätt, att icke ett plötsligt upphörande av desamma helt eller till avsevärd del behöver befaras. Detta krav förutsättes jämväl av den fasta organisation av skogsvårdsarbetet, som i det föregående föreslagits. Skogsvårdsnämnden anser därför, att bidrag av landstinget icke måtte uppsättas såsom villkor och norm för erhållande av medel för den enskilda skogsvårdens befrämjande inom länet. Kan skogsvårdsmedelsfrågan ej ordnas på annat sätt än genom direkta anslag, synes det skogsvårdsnämnden, att desamma, för att skogsvårdsarbetet äntligen må komma på fullt säker grund, böra utgå i form av rent statsanslag.

Stora svårigheter möta givetvis att exakt angiva det belopp, som arligen

för ändamålet anses erforderligt. Skogsvårdsnämnden vill såsom sin åsikt framhålla, att eventuellt statsanslag måtte utgå med minst 50,000 kronor per år.»

[83.]

Länsstyrelsen i Norrbottens län har instämt i skogsvårdsnämndens yttrande.

I sin förut omförmälda skrivelse med begäran om statsbidrag till undervisning i skogsvård m. m. har Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framhållit, att genom den år 1915 beslutade omorganisationen av skogsstaten tillfälle beretts enskilda skogsägare att i större utsträckning än förut varit möjligt erhålla råd och anvisningar med hänsyn till den egentliga skogsvården. Sedan utsyningsförrättningar för året blivit avslutade, syntes det för hela den ifrågavarande tjänstemannakåren komma att bli mycket god tid övrig att ägna åt den rådgivande upplysningsverksamhet, som i övre Norrland mer än annorstädes vore av behovet påkallad, om de enskilda skogarna och alldeles särskilt de enskilda hemmansskogarna skulle kunna bringas till att giva en nöjaktig avkastning. Med hänsyn till den uppgift, skogsingenjörerna fått sig ålagd att fylla, och de dryga kostnader denna nya tjänstemannakår komme att draga, borde det också få anses mindre välbetäckt, om deras arbete skulle komma att väsentligen inskränka sig till stämplingsförrättningar under den tid marken vore bar och till den kontroll över avverkningarna, som den nya skogslagstiftningen förutsatte. Skulle den ifrågavarande skogslagstiftningen kunna leda till de med densamma avsedda förbättringarna i den enskilda skogsvården, så måste skogsingenjörerna redan ifrån början få inrikta sitt arbete även på upplysningsverksamheten. I detta avseende förefunnes nu goda förutsättningar för att ett gott samarbete skulle kunna komma till stånd emellan skogsingenjörerna och de i de båda övre norrländska länen verksamma skogsvårdsnämnderna. Vad skogsvårdsnämnden i Norrbottens län beträffade, så hade detta läns hushållningssällskap sökt att redan genom valet av ledamöter i nämnden sörja för att erhålla goda förutsättningar för ett förtroendefullt samarbete emellan nämnden och den inom länet verksamma skogsingenjörskåren. Hushållningssällskapet hade nämligen till ordförande i nämnden utsett en av de i Luleå stationerade överjägmästarna, varjämte den äldste skogsingenjören antagits till skogsvårdsnämndens sekreterare.

Särskild framställning från Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Emellertid saknade hushållningssällskapet medel att genom sin skogsvårdsnämnd kunna anordna något samarbete med statens skogsingenjörer.

Mer än 40,000 kronor, som nämnden på grund av under åren 1910—1915 uppgjorda förslag till skogsvårdsarbeten beviljat enskilda såsom

[83.] bidrag till dessa arbetens utförande, hade nämligen av brist på medel måst balanseras till år 1916. För sistnämnda år disponerade nämnden icke mer än sammanlagt 12,927 kronor, varav 7,000 kronor lämnats av länets landsting och 5,927 kronor blivit av Kungl. Maj:t anvisade utav anslaget till skogsodlingens befrämjande.

Behovet av ökat statsbidrag för detta ändamål vore mycket trängande. Förvaltningsutskottet hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte till hushållningssällskapet anvisa ett belopp av 10,000 kronor för att möjliggöra för hushållningssällskapet dels att under vintern 1916—1917 genom sin skogsvårdsnämnd med biträde av statens inom länet stationerade skogsingenjörer organisera upplysnings- och undervisningsverksamhet beträffande hemmansskogarnas rationella skötsel och vård och dels att lämna bidrag till de av skogsvårdsnämnden planerade skogsvårdsarbeten.

I utlåtande häröver den 30 september 1916 har domänstyrelsen framhållit, att enligt gällande instruktion det ålåg skogsingenjörerna att utan särskild ersättning samarbeta med skogsvårdsnämnderna på det sätt förvaltningsutskottet nu ifrågasatt. Under erinran tillika om sitt utlåtande med anledning av meromnämnda riksdagsskrivelse har styrelsen, som ansett dessa frågor böra prövas i ett sammanhang, hemställt, att förvaltningsutskottets framställning icke måtte föranleda särskild åtgärd.

*Departement-
chefen.*

Att frågan, huruvida skogsvårdsstyrelser böra inrättas i de bägge nordligaste länen samt skogsvårdsavgifter där upptagas, enligt min, av Kungl. Maj:t och riksdagen år 1915 gillade uppfattning, lämpligen bör vila, tills även skogslagstiftningskommitténs utredning slutförts, hindrar uppenbarligen icke att, såsom riksdagens nu ifrågavarande skrivelse åsyftar, åtgärder innan dess vidtagas för att ytterligare främja den enskilda skogsvården i dessa trakter. Och ungefär samma skäl, som kunna åberopas för nämnda län, föreligga för att lämna ökat stöd åt den enskilda skogsvården inom Särna socken med Idre kapellag. Dock bör naturligtvis tillses, att icke ett definitivt beslut i nyssnämnda fråga föregripes, och åtgärderna böra därför erhålla en provisorisk karaktär.

Genom de förändringar i skogslagstiftningen och skogsstatens organisation, som genomfördes vid 1915 års riksdag, har ingalunda den verksamhet i den enskilda skogsvårdens intresse, som utövats av de bägge skogsvårdsnämnderna i Västerbottens och i Norrbottens län, blivit överflödig. Det är tvärtom av stor betydelse att för främjande av denna skogsvård fortfarande få lita till den intresserade medverkan från orten, som dessa nämnder erbjuda. Genom nyssnämnda omorganisation torde

de möjligheter till samverkan med skogsstatspersonalen till detta mål, som även förut förefunnits, hava blivit ökade och stärkta, särskilt genom de förut omförmälda bestämmelserna i sådant syfte i skogsstatens instruktion.

[83.]

Någon särskild åtgärd för att denna samverkan skulle ytterligare tryggas genom föreskrift därom, att statsskogstjänstemän skulle vara ledamöter av skogsvårdsnämnderna eller anställas hos dem såsom sekreterare, synes dock icke nödig. Inom Norrbottens län har saken ordnats på enskild väg. Och ej heller från Västerbottens läns skogsvårdsnämnd har påyrkats utfärdande av föreskrifter i dylikt syfte. I varje fall böra enligt min mening några förändringar i den nyligen genomförda organisationen av skogsstaten och dennas uppgifter icke av sådan anledning nu vidtagas.

Såsom Västerbottens läns skogsvårdsnämnd i sitt förut återgivna yttrande ställt i utsikt, hava länets landsting och hushållningssällskap i särskilda, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet med skrivelse den 12 december 1916 överlämnade ansökningar anhållit, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till ny förordning angående tillsyn å samt vård av enskildas skogar inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej tillhöra lappmarken, i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som fogats vid en av A. Wiklund år 1915 inom riksdagens andra kammare väckt motion nr 207. Då nämnda motion blev av riksdagen avslagen samt i varje fall de nu inkomna framställningarna, vilka remitterats till domänstyrelsen för avgivande av utlåtande efter vederbörandes hörande, icke förrän längre fram kunna anmälas till Kungl. Maj:ts avgörande, anser jag den nu föreliggande frågan böra lösas, oberoende av nyssnämnda framställningar. Detta överensstämmer också med skogsvårdsnämndens slutliga hemställan.

Även efter 1915 års förändringar hava de statsanslag, skogsvårdsnämnderna förut åtnjutit, i mån av medelstillgången fortfarande blivit dem tilldelade. I likhet med riksdagen anser jag emellertid starka skäl föreligga för att så snart som möjligt de ökade medel beredas, som oundgängligen krävas för att möjliggöra en ännu kraftigare verksamhet för befordrande av en god skogsvård i dessa landsdelar och för utnyttjande av de möjligheter i detta hänseende, som anställandet av den ökade skogsvårdspersonalen innebär.

Såsom särskilda skäl för befogenheten härav vill jag framhålla, att staten i övriga delar av riket lämnar sitt bidrag till den enskilda skogsvårdens främjande genom erläggande av skogsvårdsavgifter för

[83.] kronans skogar samt genom anvisande av anslag å extra stat till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Dessa skogsvårdsstyrelser hava emellertid åtskilliga uppgifter, som i nu ifrågavarande delar av landet tillkomma skogsstatens tjänstemän.

I avseende å sättet för handhavandet av verksamheten för skogsvårdens främjande har jag redan framhållit, att frågan om införande i dessa trakter av skogsvårdsstyrelser och skogsvårdsavgifter, vilken år 1915 undansköts, icke heller nu bör upptagas till prövning. Härav lär även följa, att skogsvårdsnämnderna böra fortfarande omhändervärd denna angelägenhet.

Vad förslaget att för ifrågavarande ändamål disponera de inflytande utsyningsavgifterna vidkommer, vill jag erinra, att då vid 1915 års omorganisation även den för privatskogarna avsedda personalen inrangerades bland den helt och hållet av statsmedel (domänfonden) avlönade skogsstatspersonalen, men domänfonden uppenbarligen icke borde i sista hand bestrida dessa, för dess egenskap av affärsdrivande verk främmande utgifter, ersättning bereddes domänfonden dels genom att utsyningsavgifterna för de förrättningar å enskild skog, som dessa tjänstemän utförde, skulle inflyta till fonden, dels ock genom särskilda anslag å riksstaten. Ifall nu sagda avgifter skulle direkt ställas till skogsvårdsnämndernas förfogande för skogsvårdsändamål, skulle nyssnämnda riksstatsanslag behöva i samma mån höjas, för att domänfonden fortfarande skulle få den ersättning, som tillkomme densamma. I avseende å statens utgift innebure alltså denna åtgärd samma resultat, som om, med bibehållande av berörda avgifter, ett direkt anslag å samma belopp anvisades till skogsvårdsåtgärder. Att nu uttryckligen disponera omförmälda avgifter till sagda ändamål kan jag emellertid icke tillstyrka. Dels är den nuvarande anordningen helt nyligen genomförd och redan på denna grund synes frågan lämpligen böra uppskjutas, till dess frågan om skogsvårdsavgifter företages till avgörande, dels saknas ännu tillräcklig erfarenhet om de belopp, som kunna påräknas inflyta i form av dylika avgifter. De hava utgått allenast under ett år, 1916, och förhållandena hava då varit så egendomliga, att de icke kunna läggas till grund för en beräkning över den normala uppbörden. Det synes för övrigt böra vara för skogsvårdsnämnderna nästan fördelaktigare att hava ett någorlunda bestämt årligt belopp att räkna med än att vara beroende av inkomsten av dylika avgifter, vilka växla i hög grad på grund av konjunkturer m. m.

Jag finner mig därför böra tillstyrka, att särskilda statsmedel för ändamålet anvisas, vilka emellertid, i avvaktan på lösningen av frågan,

huruvida skogsvårdsavgifter böra upptagas i dessa trakter, böra utgå å extra stat. [83.]

Beträffande härefter frågan, huruvida och i vilken mån bidrag från orten skall fordras såsom förutsättning för statsmedels anvisande, vill jag erinra, att kommittéreservanterna föreslagit, att ortsbidrag skulle krävas till minst en fjärdedel av statsanslaget, att domänstyrelsen nu förordat minsta ortsbidragets fixerande till en tredjedel av statsbidraget, att skogsvårdsnämnden i Västerbottens län förordat samma proportion som förenämnda reservanter och att Norrbottens läns skogsvårdsnämnd hemställt, att icke något villkor om ortsbidrag måtte uppställas. För egen del är jag av den åsikten, att, om också icke så stort ortsbidrag bör krävas, som gäller för åtnjutande av bidrag från det nu utgående skogsodlingsanslaget, det vore att gå för långt, därest man alldeles eftergäve fordran på bidrag från orten. För de ifrågasatta, efter särskilda grunder utgående skogsvårdsbidragen till de båda nordligaste länen torde lämpligen uppföras ett nytt anslag, skilt från det nuvarande skogsodlingsanslaget, därvid Västerbottens och Norrbottens län böra uteslutas från delaktighet i sistnämnda anslag. Härigenom bör detta anslag kunna nedsättas med exempelvis 10,000 kronor. Till denna fråga återkommer jag vid behandlingen av sistnämnda anslag.

Beträffande totalbeloppet av de medel, som böra ställas till skogsvårdsnämndernas förfoga för nu ifrågavarande ändamål, hava olika förslag framställts. Kommittéreservanterna ansågo 40,000 kronor för vartdera länet vara en lämplig summa. Domänstyrelsen har nu föreslagit 60,000 kronor. Norrbottens läns skogsvårdsnämnd har ansett minst 50,000 kronor behövlige för detta län. Samma läns hushållnings-sällskaps förvaltningsutskott har ansett 50,000 kronor behövas för vartdera länet. Det bör anmärkas, att samtliga dessa förslag torde hava förutsatt, att de nuvarande bidragen från skogsodlingsanslaget samt därav betingade ortsbidrag fortfarande skulle dessutom utgå. För år 1916 utgjorde dessa belopp inom Västerbottens län 18,467 kronor, varav 8,467 kronor i statsbidrag, och inom Norrbottens län 12,927 kronor, varav 5,927 kronor i statsbidrag. Med inräknande härav skulle beloppen i avrundade tal bliva enligt de olika förslagen: för Västerbottens län 58,500, 78,500 eller 68,500 kronor och för Norrbottens län 53,000, 73,000 eller 63,000 kronor. Medeltalet av dessa förslag är 65,750 kronor.

För egen del vill jag först framhålla, att goda skäl synas ha blivit förebragta för att beloppet av inalles behövlige medel nu beräknas lika för bägge länen. Statsbidragens faktiska belopp bliva däremot beroende av ortsbidragens storlek. Då enligt vad jag nyss anfört de

[83.] nuvarande bidragen från skogsodlingsanslaget böra upphöra, synes mig totalbeloppet av de medel, som böra stå till vartdera länets skogsvårdsnämnds förfogande, och vilka icke böra tillmätas alltför knappt, lämpligen kunna tillsvidare beräknas till 64,000 kronor. Härav bör minst en fjärdedel, eller 16,000 kronor, krävas såsom ortsbidrag och detta alltså utgöra minst en tredjedel av statsbidraget, som skulle uppgå till högst 48,000 kronor för vartdera länet och alltså för bägge tillhopa till högst 96,000 kronor. Då redan hittills ortsbidrag utgått inom Västerbottens län med 10,000 kronor och inom Norrbottens län med 7,000 kronor, synas de sålunda ifrågasatta höjningarna ganska måttliga med hänsyn till de stora fördelar, som skulle tillskyndas dessa län genom statsbidragens ökning. Genom ortsbidragens höjning med respektive 6,000 och 9,000 kronor skulle nämligen statsbidragen ökas med respektive nära 40,000 och drygt 42,000 kronor.

Den sålunda av mig förordade proportionen mellan ortsbidrag och statsbidrag är, på grund av att de nu såsom vederlag för statsbidrag från skogsodlingsanslaget utgående ortsbidragen därvid få inräknas, fördelaktigare för de bägge länen än såväl domänstyrelsens förslag som kommittéreservanternas och Västerbottens läns skogsvårdsnämnds förslag, ifall man antager, att ungefär samma bidrag som för år 1916 fortfarande skulle utgått från skogsodlingsanslaget. Därest nämligen enligt dessa förslag ett totalbelopp av 64,000 kronor skulle fördelas till utgående med exempelvis 8,000 kronor från skogsodlingsanslaget och lika stort ortsbidrag samt återstoden utgå dels från det nya skogsvårdsanslaget och dels med en tredjedel, respektive en fjärdedel, av detta statsbidrag såsom ortsbidrag, skulle sammanlagda ortsbidraget uppgå till 20,000, respektive 17,600 kronor. Om från skogsodlingsanslaget erhöles allenast 6,000 kronor, skulle sammanlagda ortsbidraget i allt fall uppgå till respektive 19,000 eller 16,400 kronor. Nu stannar det i varje fall vid 16,000 kronor.

Såsom jag förut omnämnt, synas väsentligen samma skäl, som föreligga beträffande Västerbottens och Norrbottens län, även kunna anföras för att staten bör lämna anslag till främjande av den enskilda skogsvården i Särna socken med Idre kapellag i Kopparbergs län. Därvarande enskilda skogar äro i likhet med lappmarksskogarna underkastade utsyningstväng; utsyningsförrättningarna verkställas av statens revirpersonal mot avgifter, som inflyta till statsverket; skogsvårdsavgifter utgå icke från kronans skogar därstädes; länets skogsvårdsstyrelse äger icke taga befattning med därvarande skogar och denna del av länet får ingen andel i de medel, som till sagda styrelse eljest inflyta såsom skogsvårdsavgifter eller statsbidrag till styrelsens egen

verksamhet. Någon särskild skogsvårdsnämnd har visserligen icke inrättats för denna länsdel, men detta torde icke böra fattas såsom bevis för att en verksamhet för skogsvårdens främjande å enskilda skogar därstädes är obehöfelig. Det lärer böra antagas, att ifall medel under enahanda villkor som beträffande de bägge nordligaste länen ställas till Kopparbergs läns hushållningssällskaps förfogande, detta sällskap vidtager nödiga anordningar för medlens ändamålsenliga användande. Vad beloppet vidkommer har jag med hänsyn till arealen skogsmark i enskild ägo inom Särna och Idre samt till beloppet av därifrån inflytande utsyningsavgifter kommit till den uppfattningen, att statsbidraget lämpligen bör beräknas till 2,000 kronor. Någon minskning i det nuvarande skogsodlingsanslaget synes icke behöva härav föranledas, utan allenast föreskrivas, att bidrag från sagda anslag icke må utgå till åtgärder inom Särna och Idre.

Inalles skulle alltså erfordras statsanslag å 98,000 kronor. Det bör emellertid erinras, att, såsom jag redan nämnt, i stället anslaget till skogsodlingens befrämjande bör kunna minskas med 10,000 kronor, så att statsverkets ökade utgift blir 88,000 kronor.

I riksdagens skrivelse anges det begärda förslaget skola avse beredande av medel för fortsättande av skogsvårdsnämndernas verksamhet för skogsvårdens befrämjande å *hemmansskogarna*. Huruvida härigenom avsetts att från rätt att åtnjuta bidrag från dessa medel ovillkorligen utesluta bolag, framgår visserligen ej med full tydlighet, men det torde vara givet, att nu ifrågavarande medel böra framför allt komma de mindre skogsägarna tillgodo, vilkas ekonomiska förhållanden göra bidrag från samma medel av verkligt behov påkallade, för att skogsvårdsåtgärder å deras skogar må komma till stånd. I kommittéreservanternas med fleres framställningar har såsom en av de viktigaste fördelarna av ett särskilt statsanslag framhållits, att den myndighet, som finge medlen om hand, då skulle äga frihet att disponera bidragen i mån av behoven, under det att, om skogsvårdsavgifter infördes, man kunde befara, att alltför stor hänsyn skulle tagas till dem, som betalt avgifterna, särskilt de stora skogsägarne bolagen. En föreskrift, som utesluter bolag från bidrag av dessa medel, synes därför böra lämnas.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för främjande av skogsvård å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 98,000,

[83.]

att av Kungl. Maj:t i mån av tillgång tilldelas vederbörande hushållningssällskap under förutsättning, att landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera av dem till ändamålet bidragit med belopp, motsvarande minst en tredjedel av statsbidraget, samt under villkor *dels* att anslag från sålunda av statsmedel och från orten anvisade medel icke må utgå till bolag, *dels ock* att vederbörande hushållningssällskap skall vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande avgiva redogörelse över användningen av samtliga för ändamålet erhållna bidrag.

n. *Skogsodlingens befrämjande.*

[84.]
Skogsodlingens
befrämjande.
 (extra anslag.)

För vart och ett av åren 1897—1917 har riksdagen beviljat anslag på extra stat för skogsodlingens befrämjande. Detta anslag utgår för närvarande med 100,000 kronor.

Anslag för ändamålet erfordras jämväl för nästkommande år.

På sätt jag utvecklat under nästföregående punkt bör bidrag från detta anslag icke längre utgå till Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag i Kopparbergs län. Till förstnämnda bägge län hava under senare år utgått bidrag från anslaget med tillhopa omkring 14,000 kronor. Vad som må hava tillkommit Särna och Idre från det Kopparbergs län tilldelade anslaget kan här lämnas å sido. Anslaget bör därför nu kunna minskas, men i betraktande av att anslaget icke räckt till utdelning av så stora statsbidrag, som ortsbidragen kunnat enligt villkoren för anslaget högst betinga, synes nedsättningen icke böra göras större än med 10,000 kronor till 90,000 kronor.

Då inom alla de återstående delarna av landet finnas skogsvårdsstyrelser, kunna de bestämmelser angående bidrag till landsting eller hushållningssällskap, som förut knutits vid anslaget, numera bortfalla.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för skogsodlingens befrämjande inom andra delar av riket än Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken med Idre kapellag å *extra stat* för

år 1918 anvisa ett anslag av kronor 90,000, [84.]
 att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån
 av tillgång tilldelas skogsvårdsstyrelser, till vilka lands-
 ting eller hushållningssällskap för ändamålet lämnat
 bidrag, under iakttagande att statsbidrag icke må till
 någon skogsvårdsstyrelse utgå med högre belopp än
 det, varmed landstinget och hushållningssällskapet till-
 sammans eller ettdera av dem till ändamålet bidragit.

o. *Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.*

Till detta ändamål har riksdagen anvisat å extra stat för vart och [85.]
 ett av åren 1905—1909 ett anslag av 60,000 kronor samt för vart och
 ett av åren 1910—1917, sedan genom riksdagens beslut en ny skogs-
 vårdsstyrelse tillkommit för Gottlands läns landstingsområde, ett anslag *Skogsvårds-
 styrelsernas
 verksamhet.*
 av 67,500 kronor. Detta sistnämnda anslag har efter av domänstyrelsen (extra anslag.)
 upprättat förslag fördelats mellan skogsvårdsstyrelserna med vissa belopp
 till en var av dem, högst 4,000 kronor och lägst 1,000 kronor med
 undantag för Gottlands läns skogsvårdsstyrelse, till vilken utgått ett
 belopp av 7,500 kronor.

Då de sålunda beviljade anslagen varit nödiga för det med dem
 avsedda ändamål och enahanda belopp jämväl för år 1918 äro väl be-
 hövliga för skogsvårdsstyrelserna, får jag hemställa, att Eders Kungl.
 Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna
 för uppehållande av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet
 å *extra stat* för år 1918 anvisa ett an-
 slag av kronor 67,500.

2. *Reglering av flottleder.*

Till bestridande av kostnaden för reglering av flottleder i de norr- [86.]
 ländska länen ävensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län
 anvisade riksdagen under en följd av år till och med år 1907 å extra
 stat för påföljande år anslag å 100,000 kronor och medgav tillika, att *Reglering av
 flottleder.*
 de avgifter, som lades å flottningen, finge disponeras för enahanda (extra anslag.)
 ändamål.

[86.]

Enligt 1906 års bokslut förefanns å ifrågavarande anslag en avsevärd behållning. Av sådan anledning äskades icke något särskilt anslag för ändamålet för år 1909, varemot riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, medgav, att under år 1909 inflytande flottningsavgifter finge användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket ävensom att de medel, som av ifrågavarande anslag för föregående år funnes disponibla vid 1908 års slut, finge under år 1909 användas till enahanda ändamål utan begränsning till vissa län.

Liknande medgivanden lämnades av riksdagen jämväl för åren 1910—1914.

De besparade medlen blevo emellertid redan under år 1913 uttömda.

På Kungl. Maj:ts förslag har därefter riksdagen anvisat anslag till flottledsregleringar, uppgående för år 1915 till 285,000 kronor, för år 1916 till 200,000 kronor och för år 1917 till 300,000 kronor, varvid riksdagen varje gång medgivit, att härav finge under det näst-föregående året förskötteras visst belopp, som av det å innevarande års stat anvisade anslaget uppgått till 120,000 kronor. Därjämte har riksdagen varje år givit Kungl. Maj:t samma bemyndigande som förut att för ändamålet använda inflytande flottningsavgifter.

Nu har domänstyrelsen i skrivelse den 14 december 1916 erinrat, att för år 1917 skulle sålunda, utom de till beloppet icke definitivt kända flottningsavgifterna samt beräknad behållning från föregående år, finnas disponibla anslagsmedel till belopp av 180,000 kronor. Då det, såsom av en styrelsens skrivelse vidfogad tablå framginge, visade sig, att sålunda tillgängliga medel ungefär motsvarade kostnaderna för de regleringsarbeten, som under år 1917 av styrelsen ansåges mest trängande, vore medelsbehovet för sistnämnda år ungefärligen tillgodosett. Styrelsen hölle emellertid före, att jämväl under år 1918 flottledsregleringarna borde få försiggå så att säga normalt, och styrelsen ansåge sig nu icke behöva upprepa alla de skäl, som kraftigt talade för sådana arbetens utförande i den omfattning styrelsen nu beräknat. Ökad inkomst å statsverkets skogsmedel, tillgodoseende av industriens råvaruintressen och möjlighet att genom avsättning av smärre virkessortiment och kolved från kronoskogar, där dylik avsättning nu vore utesluten, bereda skogsmarken för återväxt vore de förnämsta av dessa skäl.

I nyssnämnda tablå hade domänstyrelsen för år 1918 beräknat inflytande amorteringsavgifter till 200,000 kronor eller ett något lägre belopp än de för år 1917 till 210,000 kronor numera beräknade motsvarande avgifter. Styrelsen hade nämligen ansett detta vara en försiktighets-

åtgärd, förestavad av möjligheten utav att avsättningen av kronans skogseffekter kunde komma att i avsevärd grad nedgå genom efter ett eventuellt fredsslut minskad spekulationslust och omsättning. Då styrelsen för år 1918 beräknat regleringskostnaderna, inbegripet avlöningar och reseersättningar åt flottledspersonalen samt ett belopp å 10,000 kronor till synekostnader och oförutsedda utgifter, till i avrundat tal 500,000 kronor, skulle ett anslag av statsmedel å 300,000 kronor erfordras för regleringsarbetenas utförande till beräknad omfattning.

[86.]

Den av mig de senaste åren vid redogörelsen för anslagsbehovet till flottledsregleringar omförmälda frågan om ändrade bestämmelser angående statens flottleder m. m. har ännu icke vunnit sådan utredning, att den kan företagas till avgörande. Därför måste även för år 1918 medel till flottledsregleringarna beredas på samma sätt som hittills.

Departements-
chefen.

Domänstyrelsens anslagsbegäran å 300,000 kronor för enbart 1918 års utgifter är högre än för föregående år. Visserligen har även å innevarande års stat anvisats anslag till samma belopp för detta ändamål, men därav voro 120,000 kronor avsedda att utgå redan under år 1916. Av den utav domänstyrelsen nu återopade tablån, vars siffror i flera avseenden äro högre än de av styrelsen i fjol beräknade, inhämtas emellertid, att kostnaderna år 1916 ansetts uppgå till 420,000 kronor och för år 1917 beräknats till 490,000 kronor, varav respektive 190,000 och 210,000 kronor antagits kunna gäldas medelst inflytande flottningsavgifter och resten medelst de anvisade anslagen och besparingar. Vid utgången av år 1917 skulle dock icke någon besparing återstå. Med hänsyn till dessa förhållanden och i betraktande av flottledsregleringarnas mycket stora vikt anser jag, att ett totalbelopp av 500,000 kronor bör beräknas erforderligt för år 1918 samt att, då flottningsavgifterna synas i enlighet med domänstyrelsens förslag icke böra för samma år nu beräknas högre än till 200,000 kronor, ett statsanslag av 300,000 kronor bör anvisas, varjämte liksom förut bemyndigande bör begäras till sagda avgifters användande.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 300,000;
dels ock medgiva, att under år 1918 inflytande flottningsavgifter må användas till bestridande av kostnader för reglering av flottleder inom riket.

3. Transportabla sågverk å kronans skogar.

*Transportabla
sågverk å
kronans skogar.*

Uti en vid 1916 års riksdag väckt motion hemställdes, dels att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om anläggande av transportabla sågverk å kronans domäner och eventuellt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, dels att riksdagen måtte till domänstyrelsens förfogande ställa ett förslagsanslag å 5,000 kronor att användas för inköp av ett transportabelt sågverk att stationeras inom Tåsjö revir. I skrivelsen nr 9 den 13 juni 1916, punkten 101, har riksdagen uttalat sin anslutning i huvudsak till de av motionären anförda motiven eller att från statsmakternas sida intet borde underlåtas för att befrämja kolonisationen å kronoparker och överloppsmarker i de sex norra länen och att det sålunda för att underlätta anläggande av odlingslägenheter, vilka ofta nog ansöktes å från kommunikationsleder avlägsna trakter, vore av synnerlig vikt, att det byggnadsvirke, som avgiftsfritt utlämnades till innehavare av dylika lägenheter, kunde till de delar så erfordrades tillhandahållas dem i närheten av byggnadsplatsen såsom sågat eller eljes förarbetat, varigenom en avsevärd besparing uti virkesåtgången kunde beräknas uppstå, en omständighet, som jämväl ur skogshushållningssynpunkt vore beaktansvärd. Under framhållande av att riksdagen icke funnit det möjligt att ingå uti prövning, huruvida det kunde vara mest lämpligt att stationera ett sådant sågverk, som motionären ifrågasatt, uti det ena eller andra reviret, har riksdagen dels anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om anläggande av transportabla sågverk å kronans skogar och eventuellt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, dels anmält, att riksdagen å extra stat för år 1917 anvisat ett förslagsanslag av 5,000 kronor, att, därest berörda utredning skulle därtill giva anledning, användas för inköp av transportabelt sågverk att stationeras inom norrländskt revir.

Sedan Kungl. Maj:t den 21 juni 1916 anbefallt domänstyrelsen att inkomma med den sålunda av riksdagen begärda utredningen, har nämnda styrelse i skrivelse den 16 december 1916, som inkom till jordbruksdepartementet den 2 januari 1917, anfört följande.

»Såväl motionären som riksdagen torde få anses med ett transportabelt såg-

verk hava avsett en av dessa numera allmänt förekommande s. k. motorsågar, bestående av en fast cirkelsåg med rörligt sågbord driven av en råoljemotor, och synes det till eventuellt anskaffande av ett dylikt sågverk anvisade anslagets storlek ock giva stöd åt ett sådant antagande, enär en motorsåg av nyss angiven beskaffenhet torde kunna erhållas för ett pris av omkring 5,000 kronor.

En dylik motorsåg med nödigt tillbehör kan alla tider av året utan svårighet förflyttas från en ort till annan, där vägar eller järnväg finnas, men inom betydande delar av Norrland på trakter, där sådana kommunikationsleder saknas, är endast vintertid sådan förflyttning möjlig och även då förenad med beaktansvärda omkostnader.

Med hänsyn till dessa kostnader och då hänsyn ju måste tagas därtill, att driften av en sådan motorsåg ej bör få utvisa förlust, är det nödigt, att å varje särskild plats, där ett transportabelt sågverk för en viss tid stationeras, så mycket virke finnes framforslat till försågning, att kostnaderna för sågverkets transport ej allt för kännbart betungar det sågade virket.

Motionären torde hava tänkt sig, att ett transportabelt sågverk skulle anskaffas särskilt för att vid bebyggande av odlingslägenheter underlätta anskaffande av sågat virke, men har riksdagen uti sin förenämnda skrivelse ej så direkt angivit detta ändamål såsom det enda avsedda.

Såsom regel torde kunna påstås, att odlingslägenheter, även om de ansökts å närgränsande platser och ungefär samtidigt, mera sällan komma att samtidigt bebyggas.

Att sålunda enbart för nyssnämnda ändamål anskaffa transportabla sågverk lärer ej med hänsyn till transportkostnader och den stora slitning å sågverken, som man måste räkna med, då det icke under sådana omständigheter, som här förutsatts, är möjligt, att samma personer alltjämt kunna handhava skötseln av sågverken, kunna ske utan större understöd av staten.

Emellertid har domänstyrelsen haft sin uppmärksamhet riktad på vikten av att disponera såginrättningar å de orter, där ett mera permanent behov av att äga tillgång till sågvirke funnes, med hänsyn till dels underhåll av kronans byggnader å dess skogsdomäner samt behovet av nya sådana, dels befintlig större svårighet för innehavare av odlingslägenheter och skogstorp å kronans skogar att för rimliga kostnader erhålla sågat virke, och för den skull ingått med underdåniga framställningar om anvisande av anslag för sådant ändamål, vilka av Eders Kungl. Maj:t beaktats. Sålunda har Eders Kungl. Maj:t uti nådiga brev den 24 mars 1916 och den 22 september samma år anvisat medel till inköp och anläggande av mindre vattensågar i Sikå och Tåsjö revir.

Under de senare åren har till statens järnvägar särskilt inom de tre nordligaste jägmästartrikten genom vederbörande revirförvaltningars försorg levererats avsevärda mängder sliprar, och då dessa leveranser numera erhållit en högst betydande omfattning, hava en del jägmästare uti sina förvaltningsförslag för år 1917 hemställt om inköp av transportabla motorsågar, därvid de ock motiverat sina framställningar därmed, att uti en hel del fall den eller den innehavaren utav odlingslägenhet skulle kunna vid viss järnvägsstation, där det transportabla sågverket vore avsett att viss tid stationeras, erhålla sitt byggnadsvirke försågat.

Domänstyrelsen har ock uti sitt den 20 sistlidne november avgivna underdåniga generalförslag till utgifter för statens domäners fond under år 1917 uppfört

beräknade belopp till anskaffande av fyra sådana transportabla motorsågar i Norrland, avsedda för Bjurholms, Jörns, Bodens och Råneå revir.

Ehuru domänstyrelsen anser, att ett transportabelt sågverk inom något norrländskt revir uteslutande i avsikt att användas vid försågning av byggnadsvirke till odlingslägenheter icke torde kunna anläggas under sådana förutsättningar, att driften av detsamma skall visa sig ekonomiskt bärig, under det att i den mån det för ett bättre tillvaratagande av virke från en del av kronans skogar visar sig önskligt att för respektive revirs räkning anskaffa transportabla sågverk vissa innehavare av odlingslägenheter beredas just den förmån motionären och riksdagen avsett, får styrelsen likväl i underdånighet hemställa, att det belopp av 5,000 kronor, som riksdagen å extra stat för år 1917 anvisat till inköp av ett transportabelt sågverk, måtte ställas till styrelsens förfogande för sagda ändamål, samt föreslå, att sågverket skall uppställas tillsvidare i Malmesjåurs revir att användas vid försågning av byggnadsvirke för odlingslägenheter och skogstorp.

Styrelsen anser sig emellertid under åberopande av vad som förut anförts i fråga om kostnaderna för transport av ett dylikt sågverk och risken av att låta detsamma skötas av ovana eller i dylika arbeten mindre förfarna personer böra framhålla, att, om nu enligt riksdagens och motionärens uttalade önskan ett sådant sågverk bör anskaffas för ovannämnda särskilda ändamål, det blir nödvändigt, att medel utöver förutnämnda 5,000 kronor, vilka erfordras till anskaffning av själva sågverket, anvisas, ty även om de innehavare av skogstorp och odlingslägenheter, vilka skulle beredas fördelar av att på detta sätt få sitt byggnadsvirke försågat, borde skyldigkännas att med egna dragare verkställa transporten av sågverket, erfordras medel till inköp av råolja till motors drivande, till avlöning av en i skötseln av ett sådant sågverk kunnig man ävensom till en del oförutsedda utgifter.

Även torde man böra taga i betraktande, att ett sådant sågverk dels ej kan under de 6 månader, varunder slädföre i förenämnda revir i regel är rådande, beräknas vara i arbete mer än högst halva antalet dagar, dels att dess avverkningsförmåga under de nu givna förutsättningarna ej kan bli densamma som under andra förhållanden och vid rationell drift.

Om man utgår från dessa förutsättningar och om därjämte de innehavare av odlingslägenheter, som ville begagna sig av sågverket, skulle skyldigkännas att icke blott själva avlöna tre av de fyra arbetare, som erfordras för sågens skötsel, utan ock erlägga en mindre avgift av 40 öre per sågad stock — härvid torde böra erinras, att dessa odlingslägenhetsinnehavare i regel varit vana att huvudsakligen in natura utgöra omkostnaderna för sågning av byggnadsvirket och att de ej förmå erlägga någon större kontant avgift för virkets tillredning — kan följande beräkning av omkostnaderna för sågens drift under en tid av 6 månader uppställas.

Debet.

Avlöning till sågaren under 6 månader à 150 kronor....	kronor 900:—
Oljor m. m. à 1 krona per timme under 90 dagar	
à 8 timmar per dag	» 720:—
Kostnader för reparationer m. m.	» 80:—
	kronor 1,700:—

Kredit.

Avgifter för sågning av 30 timmer per dag under 90 dagar à 0.40 kronor kronor 1,080: —, vadan alltså skulle uppstå en brist av 620 kronor för ett halvt års drift.

För sågverkets uppforsling till reviret från närmaste järnvägsstation torde därjämte erfordras ett mindre belopp, vilket jämte övriga fraktkostnader torde kunna begränsas till 120 kronor.

Domänstyrelsen får alltså i underdånighet hemställa, att för anskaffande av ett transportabelt mindre sågverk att inom Malmesjaurs och eventuellt inom därtill angränsande revir användas för ovannämnda ändamål Eders Kungl. Maj:t måtte ställa till styrelsens förfogande dels 5,000 kronor till inköp av ett sådant sågverk, dels 800 kronor till diverse fraktkostnader vid anskaffande av detsamma och till täckande av beräknad förlust vid dess drivande under år 1917.»

Domänstyrelsens nu lämnade utredning synes mig utvisa, att det knappast kan, åtminstone för närvarande, anses praktiskt att anskaffa små transportabla sågverk särskilt för odlingslägenhetsinnehavarnas behov. Då emellertid behov av sådana sågverk synes förefinnas även för statens skogsskötsel, torde bägge ändamålen lämpligen kunna kombineras och därigenom en mera ekonomisk drift av sågverken vinnas. Kungl. Maj:t har vid fastställandet av generalförslaget för domänfonden för år 1917 bifallit domänstyrelsens förslag att för denna fonds medel anskaffa fyra sådana transportabla motorsågar. Då härtill kommer den såg, som torde bära anskaffas medelst det av riksdagen anvisade anslaget, blir antalet fem. Om tillsvidare anskaffning av dylika sågar i mån av behovet fortfarande sker för domänfondens räkning, synes småningom, helst som ju dessa sågar skola flyttas, tillgång till desamma kunna beredas allt större områden inom nu ifrågavarande trakter. Denna metod synes mig tillsvidare kunna vara tillfyllest. Ifall vid den kraftigare kolonisationsverksamhet, som framdeles tilläventyrs må uppstå med anledning av den norrländska kolonisationskommitténs utredningar och blivande förslag, särskilda såganläggningar visa sig önskvärda, torde frågan bära återupptagas. För närvarande finner jag mig sakna anledning att tillstyrka åskande av ytterligare anslag under nionde huvudtiteln för detta ändamål.

*Departements-
chefen.*

F. Lantmäteriväsendet.

1. Lantmäteristaten.

a. Lantmäteristaten.

*Lantmäteri-
staten.
(ordinarie
anslag.)*

I det å ordinarie stat upptagna anslaget till lantmäteristaten, 536,400 kronor, ingå anslag till lantmäteristatens å 73,000 kronor och till lantmäteristaten i orterna å 463,400 kronor. I bägge hänseendena har nu lantmäteristatens ifrågasatt förhöjningar.

De statens framställningar, som jag nu åsyftar, innefatta förslag till ganska genomgripande förändringar i avseende å lantmäteri- verksamhetens bedrivande, lantmätarnas ersättning för arbete i tjänsten, sättet för dessa ersättnings utgående m. m. samt beträffande arbets- krafterna å lantmäterikontoren i länen och i själva statens samman- sättning. Dessa framställningar stå i nära sammanhang inbördes och måste åtminstone i väsentliga delar behandlas såsom en helhet.

Redan i skrivelse den 30 april 1913 framlade lantmäteristatens förslag till förordning angående ägomätning och kartläggning, areal- uträkning samt ägodelning och råskillnaders utmärkande m. m. Sedan mot detta förslag vissa erinringar framställts i inkomna skrifter och förslaget undergått förberedande granskning inom jordbruksdeparte- mentet, blev detsamma återremitterat till lantmäteristatens, som nu med skrivelse den 12 december 1916 framlagt nytt förslag i ämnet.

Vidare har lantmäteristatens i skrivelse den 14 december 1916 framlagt förslag till ny taxa på arvode för lantmäteriförrättningar, inne- fattande åtskilliga höjningar och andra jämkningar i den nuvarande taxan, till stor del föranledda av nyssnämnda mättningsförordning.

Därjämte har statens i skrivelse den 14 december 1916 före- slagit vissa åtgärder för förbättring av den ekonomiska ställningen för lantmätare, som sysselsättas med verkställande av lantmäteriförrättningar. Dessa förslag åsyfta huvudsakligen, att staten skulle *dels* gälda dag- traktamenten åt lantmätare under tjänsteresor och förrättningar för en till 300,000 kronor beräknad kostnad, *dels* till dem utbetala reseersätt- ning, vilket ansetts skola draga en utgift av omkring 80,000 kronor, *dels* tillerkänna dem ersättning för utförandet av publika renovationer,

vilket skulle medföra en statsutgift av omkring 40,000 kronor, och dels gälda kostnaden för vissa lantmåteriförrättningar för mindre bemedlade och obemedlade, vartill utgifterna antagits skola uppgå till 30,000 kronor. Dessa nya statsutgifter skulle tillhopa belöpa sig till 450,000 kronor. Däremot skulle det å extra stat sedan några år anvisade förslagsanslaget å 30,000 kronor till lantmätarens tjänsteresor icke längre behöva anvisas. Emellertid behövdes enligt styrelsens mening ökade medel redan under år 1917 för regleringens genomförande från och med den 1 juli detta år, och har styrelsen beräknat behovet under innevarande år till 300,000 kronor.

Lantmåteristyrelsen har vidare i skrivelse den 30 oktober 1916 framlagt förslag till ordnande av frågan om biträden å lantmåterikontoren i länen m. m. och därvid föreslagit, att med uteslutande ur staten för lantmåteristaten i orterna av anslagsposter å tillhopa 16,000 kronor i stället måtte där uppföras vissa befattningshavare och anslagsposter för ett sammanlagt belopp av 133,175 kronor, medförande en höjning i statens slutsumma av 117,175 kronor. Däremot skulle det under senare år anvisade extra anslaget till skrivhjälp å lantmåterikontoren i länen, i 1917 års stat upptaget med ett belopp av 25,000 kronor, icke längre erfordras, liksom ej heller anvisandet från expensanslaget av ersättningar till examinerade biträden å dessa kontor.

Slutligen har styrelsen i skrivelse den 20 november 1916 föreslagit dels vissa ändringar i styrelsens egen stat, medförande en anslagsökning av 37,800 kronor, dels ock att för beredande av ökade arbetskrafter åt styrelsen under år 1917 ett anslag å extra stat till belopp av 19,000 kronor måtte anvisas för år 1918 att utgå redan under innevarande år.

De framställningar, vilka jag nu omnämnt, hava, såsom av redogörelsen framgår, avgivits först i slutet av nästföregående år och vissa av dem hava inkommit till jordbruksdepartementet först vid jultiden. De hava samtliga remitterats till statskontoret. Jag hyser ingen förhoppning att dessa ärenden, vilka äro av ganska invecklad och svårbedömd natur och vilka därför kräva ytterligare utredning och noggrant överbäggande, skola kunna bliva färdiga till föredragning redan under loppet av instundande riksdag. Med hänsyn härtill böra nu såväl det ordinarie anslaget till lantmåteristaten upptagas med oförändrat belopp, som anslag å extra stat begäras till de ändamål, för vilka sådana anslag hittills utgått, men vilka enligt lantmåteristyrelsens förslag skulle ersättas med ordinarie anslag.

Därjämte tillstyrker jag, dels att för beredande av provisorisk för-

bättring i vissa lantmätares avlöning under år 1918 ett belopp av 100,000 kronor nu måtte beräknas, dels att för ökat arbetsbiträde i lantmäteristyrelsen likaledes måtte beräknas ett anslag av 19,000 kronor, och torde jag längre fram få förelägga Kungl. Maj:t förslag till propositioner i dessa ämnen.

I enlighet härmed upptages här anslaget till lantmäteristaten såsom *oförändrat ordinarie anslag* kronor 536,400.

b. *Lantmäteristyrelsens reproduktionsanstalt.*

[87.] Sedan åtskilliga år har riksdagen anvisat anslag å extra stat till *Lantmäteristyre- styrelsens reproduktions- anstalt.* fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor. Denna verksamhet be- drives vid en vid lantmäteristyrelsen inrättad reproduktionsanstalt. Nu har bemälda styrelse i skrivelse den 11 november 1916 framlagt för- slag till ordinarie stat för anstalten, slutande på 45,900 kronor, varvid emellertid styrelsen frambållit, att medel till bestridande av utgifter en- ligt denna stat borde kunna påräknas från inflytande inkomster för vid anstalten utfört arbete. Något anslag härtill erfordras således icke. Tillika har styrelsen hemställt om ett anslag å extra stat för år 1918 å 6,000 kronor för anstaltens behov.

Detta ärende har remitterats till statskontoret, som ännu icke inkommit med utlåtande. Jag får därför nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående an- slag till lantmäteristyrelsens reproduktionsanstalt, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål beräkna å *extra stat* för år 1918 ett belopp av kronor 6,000.

c. *Ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen.*

[88.] Under åberopande av vad jag härovan anført under punkten an- gående ordinarie anslaget till lantmäteristaten hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Ökat arbets- biträde hos lantmäteri- styrelsen.
(extra anslag.)

att i avbidan på den proposition angående an- slag till ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av kronor 19,000.

d. *Provisorisk avlöningsförbättring åt vissa befattningshavare vid lantmäteristaten.*

Under hänvisning till vad jag härovan angående det ordinarie anslaget till lantmäteristaten därom anfört, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag till provisorisk avlöningsförbättring åt vissa befattningshavare vid lantmäteristaten, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av kronor 100,000.

[89.]
Provisorisk avlöningsförbättring åt vissa befattningshavare vid lantmäteristaten.
(extra anslag.)

e. *Lantmäteriundervisningen.*

Med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1911—1917 ställt medel till Kungl. Maj:ts förfogande att användas till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställt, i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 8 april 1910 närmare angivet förslag. Uti detta förslag hade kostnaderna för fullständigt genomförande av den däri angivna undervisningsplanen beräknats till 36,290 kronor, men samtidigt hade påvisats, att vissa inskränkningar i undervisningen kunde äga rum under de två första läsåren. De i enlighet med dessa kostnadsberäkningar av Kungl. Maj:t för ifrågavarande ändamål begärda anslag å extra stat, nämligen 33,300 kronor för år 1911, 34,300 kronor för år 1912 samt 36,300 kronor för vardera av åren 1913—1917, hava av riksdagen beviljats, med rätt för Kungl. Maj:t att varje gång förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp. Detta medgivande har föranletts därav, att läsåret tagit sin början året före det, för vilket anslaget anvisats.

[90.]
Lantmäteriundervisningen.
(extra anslag.)

I skrivelse den 24 oktober 1916 har nu lantmäteristyrelsen hemställt, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte även för år 1918 begäras av riksdagen.

Därefter har lantmäteristyrelsen med skrivelse den 27 november 1916 överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd ansökan från sex lärare vid ifrågavarande undervisningskurser om en tillfällig förbättring av deras avlöningsförmåner. Nämda lärare hava därvid framhållit, att deras arvoden, som årligen fastställdes av Kungl. Maj:t efter lantmäteristyrelsens förslag, utgått med i huvudsak oförändrade belopp, alltsedan dessa

[90.] undervisningskurser inrättades på grund av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 186 till 1910 års riksdag. De hava vidare anfört följande:

»Även efter den beräkning, som låg till grund för den nämnda propositionen, äro nu fastställda arvoden i de flesta fall för låga. Utvecklingen av våra läroämnen har i flera fall krävt ett väsentligt större antal lärotimmar än som år 1910 beräknades, ty flera läroämnen voro då fullkomligt nya, varför tillräcklig erfarenhet saknades att exakt beräkna antalet timmar. Exempelvis har undervisningen i läroämnet praktiskt lantmäteri enligt lantmäteristyrelsens senaste underdåniga berättelse omfattat 320 lärotimmar och tre månaders fältarbeten. Efter den beräkning, som låg till grund för nämnda nämnda proposition, borde det skäligen arvodet till läraren i detta ämne utgöra:

för 320 lärotimmar à 10 kronor	kronor 3.200
» rättande av skriftliga arbeten	» 1,000
» 3 månaders fältarbeten à 500 kronor	» 1,500
Summa kronor 5,700,	

medan arvodet faktiskt utgått med endast 4,000 kronor. Liknande är förhållandet beträffande läroämnet kulturteknik med flera. I andra läroämnen ställer sig nämnda förhållande skenbart gynnsammare, men en närmare undersökning torde i så fall visa, att läroämnets natur bereder läraren ett synnerligen drygt arbete, exempelvis när undervisningen uteslutande måste meddelas i form av föreläsningar, och när lämpliga läroböcker i ämnet saknas.

Om således redan efter de beräkningsgrunder, som tillämpades år 1910, lärarnas arvoden numera måste anses för knappt tilltagna, så blir detta missförhållande ännu mera påtagligt, om man tar i betraktande, att den beräkningsgrund, som då kunde anses möjlig vid ett provisoriskt ordnande av lantmäteriundervisningen, knappast kan anses skäligen och rättvis under nu rådande dyrtid och sedan så lång tid förflutit, utan att 1910 års provisoriska löner blivit avlösta av mera rättvisa löneförmåner.

Den beräkning, som utfördes år 1910, vilade väsentligen på det antagande, att lärarnas arvoden kunde beräknas efter 10 kronor för lärotimme. Ett sådant arvode för teknisk undervisning på högskolestadiet måste anses anmärkningsvärt lågt. Till jämförelse må erinras därom, att de kommitterade för den högre tekniska undervisningens ordnande i sitt betänkande av den 27 maj 1908 vid avgivande av förslag till arvoden åt tekniska högskolans arvodeslärare, s. k. speciallärarna, utgingo från den förutsättningen, att den dittills tillämpade beräkningsgrunden efter 20 kronor per lektion måste väsentligt höjas, och denna mening synes även hava vunnit Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande.

Att förstnämnda siffra likväl år 1910 lades till grund för beräkningen av arvoden åt lärare vid lantmäteriundervisningen, berodde tydligen därpå, att man tänkte sig, att den ordning för nämnda undervisning, som detta år infördes, skulle med det snaraste komma att avlösas av ett definitivt ordnande av densamma med lärarlöner å ordinarie stat. Underdåniga förslag härom hava även av lantmäteristyrelsen avgivits såväl den 17 februari 1911 som den 9 oktober 1913, varjämte de sakkunniga för anordnande av lantbrukshögskoleundervisningen i april 1913 framställt ett annat dylikt förslag. Lantmäteristyrelsen och nämnda sakkunniga, som

i mångt och mycket utgå från olika synpunkter och komma till olika resultat, äro likväl eniga däri, att lärarnas löner borde fastställas efter samma grunder, som gälla för annan av staten anordnad undervisning å högskolestadiet. Även de sakkunniga, som den 30 september 1909 avgåvo förslag till ordnande av lantmäteriundervisningen, voro av samma mening.* Samtliga förslagen upptaga därför löner, som äro väsentligt högre än de arvoden vi för närvarande åtnjuta.

Om således vi lärare på den tid, då vi valde lantmäteriundervisningen till vårt arbetsfält, kunde hysa grundad förhoppning, att denna undervisning skulle med det snaraste bliva ordnad och våra löner därigenom säkrare och mera rättvisa, så är det påtagligt, att det i många fall medfört ekonomiska uppoffringar för oss, att undervisningsfrågans lösning blivit så länge undanskjuten.

Stora olägenheter för undervisningen kunna tänkas uppkomma genom lärarnas nuvarande osäkra ställning, och synas desamma även hava beaktats av lantmäteristyrelsen, som i sitt den 9 oktober 1913 avgivna underdåniga förslag till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande under läsåret 1914—1915 hemställt om en ganska avsevärd, men av styrelsen redan då såsom oundgängligen nödig ansedd ökning av nu utgående arvodesbelopp.

Sålunda skulle, även om hänsyn icke tages till penningvärdets hastiga fall under de senaste två åren, en löneförbättring vid nuvarande tidpunkt varit i hög grad påkallad.

På grund av vad sålunda anförts och under trycket av nu rådande dyrtid, tillåta vi oss att i underdånighet hos Eders Kungl. Maj:t hemställa, att lärarna vid lantmäteristyrelsens undervisningskurser måtte beredas en tillfällig förbättring av deras avlöningsförmåner, samt att denna förbättring måtte få åtnjutas även beträffande de arvoden, som utgått å 1916 års stat.»

Lantmäteristyrelsen har vitsordat de uppgifter, som lämnats i lärarnas skrift, och förklarar sig jämväl dela de synpunkter, som framhållits i densamma. Styrelsen antog emellertid, att någon ökning i lärarnas ersättning icke lämpligen kunde ifrågakomma från tidigare tidpunkt än från början av år 1917. Vad beloppet av ökningen vidkomme, hölle styrelsen före, att densamma på skäl, som i lärarnas framställning anförts, borde ställas något högre än som skulle bliva fallet med tillämpning av de grunder, som kunde komma att bestämmas för statens ämbets- och tjänstemän enbart med hänsyn till förhöjda levnadskostnader. Styrelsen utginge ifrån, att en ökning av 20 procent i allmänhet borde anses skälig.

Emellertid vore det enligt styrelsens mening synnerligen angeläget, att även arvodet till assistenterna höjdes. Arvodet till dem utginge för närvarande efter 200 kronor i månaden. För att möjliggöra anlåtande av lämpliga personer borde detta arvode höjas minst till 300 kronor i månaden i likhet med vad som redan gällde för lantmäteriauskuhtanter, som tjänstgjorde å lantmäterikontoren i länen. Dessliques borde härtill komma någon förhöjning med hänsyn till inträffade höga

[90.] levnadskostnader i överensstämmelse med vad lantmäteristyrelsen föreslagit beträffande lantmäteriauskultanter, som anlätades för andra ändamål, där ersättningen utginge efter tid. Anslagsbehovet i denna del beräknade lantmäteristyrelsen till 2,000 kronor. När härtill lades 20 procents förhöjning å lärararvodena eller 5,900 kronor, erhöles en summa av 7,900 kronor. Övriga poster ansåge styrelsen icke böra beröras av den förhöjning, som nu ifrågasattes.

Det belopp, 36,300 kronor, som upptagits i lantmäteristyrelsens förut ingivna framställning om anslag å 1918 års stat för läsåret 1917—1918, syntes alltså böra höjas med 7,900 kronor. Genom bifall härtill skulle emellertid icke någon förhöjning i ersättning till lärarpersonalen för vårterminen år 1917 möjliggöras. Då emellertid vårterminen vore något längre än höstterminen och lärarnas arvoden även vore avpassade härefter, hölle styrelsen före, att till förbättring i deras ersättning under sagda vårtermin lämpligen borde beräknas något mer än hälften av ovannämnda för läsåret 1917—1918 beräknade belopp. För ändamålet ansåge styrelsen, att 4,300 kronor borde anslås.

Enligt de sålunda gjorda beräkningarna skulle erfordras för ifrågasvarande ändamål ett belopp av 12,200 kronor.

Departementets
chefen.

Enligt vad som framgår av ovannämnda proposition nr 186 vid 1910 års riksdag beräknades anslagsbeloppet på följande sätt:

Till arvode åt lärare

a) för undervisning (2,334 timmar à 10 kronor).....	kronor 23,340: —
b) för ledning av praktiska fältövningar (3½ månader à 500 kronor).....	» 1,750: —
c) för granskning i hemmet av elevernas arbeten (å 1,000 kronor till en var av tre lärare i geodesi, i matematik och i praktiskt lantmäteri samt 500 kronor till en var av tre lärare i avdikning och bevattning m. m., i byggnadslära och redskapslära m. m. samt i rättskunskap)	» 4,500: —
Till arvode åt assistenter (16 månader à 200 kronor)	» 3,200: —
Till bestridande av kostnader dels för lärares och elevers resor i sammanhang med undervisningen samt dels för anskaffande av övningsfält	» 2,000: —
Till arvode åt censorer	» 500: —
Administrationskostnader	» 1,000: —

Summa kronor 36,290: —

som utjämnats till 36,300 kronor. Departementschefen framhöll emellertid, att vid undervisningsplanernas definitiva fastställande vissa jämkningar i de sålunda angivna slutsummorna kunde visa sig erforderliga.

Den av Kungl. Maj:t för läsåret 1916—1917 fastställda undervisningsplanen upptager sammanlagt 2,445 undervisningstimmar, alltså en ökning av 111 timmar. Fältövningarna äro fortfarande avsedda att pågå i $3\frac{1}{2}$ månader. Den för samma läsår av Kungl. Maj:t fastställda utgiftsberäkningen upptager:

Till arvoden åt lärare	kronor 29,500: —
» » » fyra assistenter	» 3,700: —
» resekostnader m. m.	» 1,600: —
» censorer	» 500: —
» föreståndaren för undervisningen och till skrivhjälp	» 1,000: —
Summa kronor 36,300: —.	

Lärarnas ifrågavarande framställning om ökade arvoden grundar sig huvudsakligen på tre skäl. Dels angives antalet undervisningstimmar numera vara större än som beräknades år 1910, dels framhålles, att grundpriset av 10 kronor för lektionstimme numera är för lågt, och dels åberopas stegringen i levnadskostnader under nu rådande dyrtid.

Såsom av ovanstående sammanställning framgår har timantalet ökats med 111. Det synes vara rimligt, att anslaget på grund härav höjes med 1,110 kronor.

Vad däremot beträffar det år 1910 antagna grundarvudet per lektionstimme av 10 kronor anser jag mig icke för närvarande kunna föreslå någon förhöjning. En sådan förhöjning skulle nämligen kunna inverka på kostnaderna för det definitiva ordnandet av lantmätarnas utbildning, vilken fråga av flera orsaker ännu ej kan vinna sin lösning. Det är emellertid önskvärt att, sedan sistnämnda fråga blivit ur olika synpunkter ytterligare skärskådad, densamma så snart som möjligt företages till avgörande.

Någon ökning uti nu förevarande anslag på grund av dyrtiden kan jag icke tillråda, utan synes den hjälp, som på grund därav må kunna tilldelas dessa lärare, böra beredas dem i annan ordning.

Lantmäteristyrelsen har framhållit, att de vid ifrågavarande undervisning anställda assistenterna fortfarande åtnjuta arvode efter allenast 200 kronor för månad, oaktat för andra yngre lantmäteribiträden i motsvarande ställning arvudet numera höjts till 300 kronor. Även jag finner en viss arvodesförhöjning vara befogad, för att icke dessa assistenter

[90.] skola vara alltför ogynnsamt ställda i avlöningshänseende och därigenom svårighet uppstå att för dessa befattningar erhålla dugliga krafter. Under erinran, att Kungl. Maj:t lämnat utan bifall särskilda framställningar av lantmäteristyrelsen, att för år 1917 maximiarvodena åt examinerade biträden å lantmäterikontoren i länen samt åt lantmäteriauskuhtanter, som äro anställda vid jordregisterarbetena, måtte höjas från 300 kronor till 350 kronor för månad, anser jag emellertid höjningen icke böra gå längre än till 300 kronor för månad. Assistenternas sammanlagda tjänstgöring har numera utsträckts till 18½ månader, vadan arvodesökningen skulle medföra en kostnad av 1,850 kronor.

Någon höjning för den nu pågående vårterminen kan jag icke förorda.

De bägge av mig tillstyrkta ökningarna uppgå tillhoppa till 2,960 kronor, som torde böra jämnas till 3,000 kronor, så att anslagsbeloppet blir 39,300 kronor.

Jag får på grund av vad jag sålunda anfört hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag, högst..... kronor 39,300, att användas till lantmäteriundervisningens ordnande och bedrivande under läsåret 1917—1918, med rätt för Kungl. Maj:t att utav sagda belopp under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp.

f. Lantmätarens tjänsteresor.

[91.] På *extra stat* för vart och ett av åren 1910—1917 har riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t beviljat förslagsanslag å 30,000 kronor till bestridande av kostnader för vissa av lantmätare företagna tjänsteresor.

Lantmätarens
tjänsteresor.
(extra anslag.)

Enär de för ändamålet anvisade anslagen endast i mycket obetydlig utsträckning tagits i anspråk och detta ansågs åtminstone i viss mån kunna bero på, att bestämmelserna om bidrag från anslaget icke vore fullt lämpliga, framlades i det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 januari 1914 vissa riktlinjer för förändringar i dessa bestämmelser. På grundvalen av dessa och riksdagens uttalanden i ämnet utfärdade Kungl. Maj:t efter lantmäteristyrelsens hörande den 23 december 1914

kungörelse med nya föreskrifter angående ifrågavarande tjänsteresor att tillämpas från och med år 1915. [91.]

Lantmäteristyrelsen har, såsom ovan nämnts, i samband med styrelsens förslag angående omreglering av vissa lantmäteristaten berörande förhållanden, ifrågasatt, att extra anslag för detta ändamål ej längre skulle behövas. Då frågan om dylik omreglering icke nu kan upptagas till pröving, anser jag anslag för nu ifrågavarande ändamål böra fortfarande utgå. Med hänsyn till att anslaget hittills blott till en mindre del tagits i anspråk torde anslagsbeloppet kunna nedsättas till 20,000 kronor. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för vissa av lantmätare företagna tjänsteresor å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av kronor 20,000.

g. *Reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen.*

Med bifall till särskilda av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen till reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen på extra stat anvisat för år 1912 30,000 kronor, för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 20,000 kronor samt för år 1917 15,000 kronor eller tillhopa 105,000 kronor. Dessa anslag hava genom särskilda beslut ställts till lantmäteristyrelsens förfogande, i samband varmed föreskrivits, att högst 39,000 kronor finge användas till renovation av kartor, därav högst 6,000 kronor till renovation av i enskild ägo befintliga kartor av särskild betydelse, men av vilka kopior saknades i lantmäterikontoren. Till reparation har av de hittills anvisade medlen alltså avsetts ett belopp av minst 66,000 kronor.

[92.]
*Reparation
och renovation
av kartor i
lantmäteri-
kontoren i
länen.
(extra anslag.)*

Till huvudsaklig grund för besluten om medlens anvisande har legat en av lantmäteristyrelsen den 24 oktober 1910 gjord framställning med däri intagen utredning rörande omfattningen av och kostnaderna för ifrågavarande arbeten. Till grund för denna framställning lågo yttranden, som efter utredning avgivits av vederbörande förste lantmätare, och hade styrelsen med ledning av dessa yttranden beräknat, att för berörda ändamål erfordrades 103,171 kronor, oberäknat ett belopp av något mer än 3,000 kronor, som antogs kunna bestridas av de årliga maximibelopp av expensmedel, som anvisats för vart och ett lantmäterikontor genom Kungl. Maj:ts brev den 28 januari 1910. Dessa beräkningar visade alltså, att i runt tal för ifrågavarande ändamål erfordrades

[92.] 106,000 kronor, därav 63,000 kronor beräknats för reparation och 43,000 kronor för renovation av kartor.

Redan i sin framställning den 16 oktober 1912 med begäran om anslag för år 1914 framhöll lantmäteristyrelsen, att det visat sig, att ett väsentligt större antal kartor än det av styrelsen förut beräknade behövde repareras. Närmare utredning i denna del åstadkoms uti styrelsens framställning den 17 oktober 1913, däri anslag begärdes för år 1915. Styrelsen beräknade därvid, att för år 1914 och följande år skulle erfordras tillhoppa omkring 78,000 kronor. Då för tidigare år redan 50,000 kronor anvisats, visade alltså styrelsens beräkning denna gång hän på ett medelsbehov för ifrågavarande ändamål av tillhoppa omkring 128,000 kronor.

I samband med att lantmäteristyrelsen den 15 oktober 1915 gjorde framställning om utverkande av anslag för år 1917, meddelade styrelsen, att förnyad undersökning rörande omfattningen av återstående arbeten gäve vid handen, att sammanlagda kostnaderna för reparation av kartor komme att uppgå till ett belopp av 85,000 kronor. Anledningen till denna kostnadsökning uppgavs bland annat vara det flitiga bruk, vari kartorna vore, utom för andra ändamål, för arbetet med jordregistrets uppläggande samt undersökningar, som skedde rörande kronans rätt till vatten samt en del fiskeriförhållanden m. m. Särskilt meddelades, att enbart för Kopparbergs län 24,000 kronor ansetts icke för ändamålet förslå. Därjämte skulle, såvitt då kunde bedömas, för renovation av kartor efter den 1 januari 1916 fordras omkring 30,000 kronor, därav minst 5,000 kronor för renovation av i enskild ägo varande kartor med tillhörande handlingar, vilka lantmäteristyrelsen ansåge borde få renoveras. Sammanlagda kostnaden för renovation av kartor med tillhörande handlingar uppginge enligt denna beräkning till 53,000 kronor och totalkostnaden för ifrågavarande arbeten till omkring 138,000 kronor.

Vidare framhöll lantmäteristyrelsen uti sistberörda framställning såsom synnerligen önskvärt, att ifrågavarande arbeten finge påskyndas och avslutas. Detta syntes så mycket mer angeläget, som med stöd av redan vunnen erfarenhet anledning icke helt och hållet syntes saknas för antagande, att arbetenas fördelning på flera år komme att medföra ökning av kostnaderna. På grund härav hade det legat närmast till hands för lantmäteristyrelsen att planlägga arbetet för dess slutförande under år 1918. Rådande förhållanden föranledde emellertid styrelsen att föreslå arbetets utsträckning även till år 1919, och styrelsen ansåge, att anslagsbehovet för år 1917 i anledning härav borde kunna inskränkas till 15,000 kronor.

I skrivelse den 24 oktober 1916 har nu lantmäteristyrelsen anför[t 92.]
följande.

En efter förste lantmätarnas hörande ånyo verkställd undersökning visade, att den i styrelsens skrivelse den 15 oktober 1915 beräknade totalkostnaden för ifrågavarande arbeten borde höjas med minst 2,000 kronor och att densamma alltså borde beräknas till i runt tal 140,000 kronor.

Denna beräkning finge dock icke anses såsom slutgiltig. Det förhölle sig nämligen så, att det vore synnerligen angeläget, att medel ständigt komme att stå till lantmäteristyrelsens disposition för underhåll av lantmäterikontorens i länen arkivalier. Därest så ej bleve fallet, komme oersättliga värden att gå förlorade. Detta förhållande, varom verkets chef vid verkställda inspektioner förvissat sig, hade även vid skilda tillfällen framhållits av förste lantmätarna i en del län. Såsom särskilt belysande finge framhållas vad förste lantmätaren i Kopparbergs län härom anför[t, eller att den numera vunna erfarenheten i avseende å den nötning kartorna underkastats vid jordregisterarbetet och allmänhetens besök syntes giva vid handen, dels att ovannämnda belopp av 24,000 kronor för sagda län vore för lågt beräknat och dels att lagningen av kontorets kartor icke kunde utföras på sådant sätt, att arbetet vid någon viss tidpunkt kunde anses slutfört, utan måste detta arbete alltjämt fortgå, även sedan en grundligare reparation av kartorna för en gång blivit genomförd. Kartmaterialet vore nämligen av sådan beskaffenhet, att detsamma, även sedan en grundlig reparation övergått detsamma, måste ständigt överses och efter hand uppkommande brister avhjälpas. Detta senare arbete torde enligt förste lantmätarens mening för Kopparbergs län komma att allt framgent lämna full sysselsättning åt ett biträde året igenom.

På enahanda sätt förhölle det sig med renovationsarbetet. Man hade givetvis ständigt att räkna med att kartor bleve utslitna och behövde ersättas av nya liksom ock att det då och då kunde inträffa, att i orterna påträffades kartor, som icke funnes i lantmäterikontoret och som vore av betydelse att kunna införliva med kontorets arkiv. Här föreläge alltså ett stadigvarande behov, som därför ock lämpligen borde tillgodoses med anslag på ordinarie stat. I samband med avgivande under närmaste tiden av förslag till slutligt ordnande av frågan om biträden å lantmäterikontoren i länen komme lantmäteristyrelsen att beräkna lämpligt belopp för nu ifrågavarande ändamål, och hölle lantmäteristyrelsen på grund härav före, att det återstående behovet av anslag å extra stat borde kunna begränsas till 30,000 kronor.

Samma motiv som förut för arbetets påskyndande föreläge även

[92.] för närvarande, men även samma förhållanden, som betingade anslagets begränsning, vore fortfarande för handen, varför lantmäteristyrelsen ansåge sig icke böra göra framställning om någon förhöjning av årsanslaget.

Lantmäteristyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1918 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

Departementss-
chefen.

Av lantmäteristyrelsens nu lämnade redogörelse finner jag framgå, att ytterligare anslagsmedel böra på extra stat utgå för fortsättandet och avslutandet av ifrågavarande arbeten, som avse att bringa lantmäterikontorens kartor i användbart skick, skydda dem mot förstörelse och fullständiga kartsamlingen.

Det för år 1918 ifrågasatta beloppet, 15,000 kronor, finner jag vara lämpligt beräknat.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till reparation och renovation av kartor i
lantmäterikontoren i länen å extra stat för år 1918 an-
visa ett anslag av..... kronor 15,000.

h. *Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen.*

[93.] I anledning av särskilda av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen på extra stat årligen allt sedan år 1913 anvisat medel till uppläggande av nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen med 24,000 kronor för år 1913, 18,000 kronor för år 1914, 10,000 kronor för år 1915, 15,000 kronor för år 1916 samt 20,000 kronor för år 1917 eller tillhopa 87,000 kronor.

Nya registra-
tur och arki-
vens ordnande
i lantmäteri-
kontoren i
länen.

(extra anslag.)

Enligt den utredning angående ifrågavarande arbeten och kostnaderna därför, som på grund av erhållen befallning efter förste lantmätarnas hörande avlämnades av lantmäteristyrelsen i skrivelse den 27 november 1911, beräknades kostnaderna till i runt tal 60,000 kronor. Denna beräkning angavs emellertid såsom ganska osäker.

Uti skrivelse den 17 oktober 1913 angående anslag för år 1915 anförde lantmäteristyrelsen, att bristen på billiga fackkunniga biträden givetvis vore en av anledningarna till att kostnaderna för ifrågavarande arbeten, enligt vad infordrade förnyade yttranden från förste lantmätarna gäve vid handen, hotade att stiga till ej obetydligt högre belopp än vad förut beräknats. Den väsentliga orsaken härtill vore

emellertid den, att arbetet visat sig vara betydligt mera tidsödande än flertalet förste lantmätare förutsett, vartill komme, att många av förste lantmäterna dåmera ansåge sig icke kunna deltaga vid utförande av ifrågavarande arbeten i den utsträckning, som förut antagits. Sammanlagda ökningen uppginge till omkring 14,000 kronor och totalkostnaden beräknades alltså till omkring 74,000 kronor.

Vid avlåtande den 10 oktober 1914 av framställning angående anslag för år 1916 meddelade lantmäteristyrelsen, att förnyad undersökning givit vid handen, att totalkostnaden snarare komme att över- än understiga resultatet av den beräkning, som lämnats i styrelsens framställning den 17 oktober 1913. Därvid meddelades, att styrelsen beträffande tre län tillåtit registratures uppläggande efter »kortsystem», som visat sig bliva något dyrare än den anordning, som eljest följts. Den ökade kostnad, som härigenom uppstode, medförde emellertid besparing i framtiden, därigenom att någon omläggning framdeles ej behövde ifrågakomma, då systemet medförde obegränsade utvecklingsmöjligheter.

Uti skrivelse den 15 oktober 1915 angående anslag för år 1917 meddelade lantmäteristyrelsen, att styrelsen sökt åstadkomma ytterligare utredning angående de återstående kostnaderna för ifrågavarande arbeten och i sådant syfte ånyo infordrat yttranden från rikets förste lantmätare. Tyvärr visade dessa yttranden, att kostnaderna icke låte sig begränsas till det belopp, som tidigare uppgivits. Med tillämpning av då ifrågasatta ändrade avlöningsgrundsatser för examinerade biträden, varigenom månadsavlöningen till dem skulle kunna höjas till ett maximibelopp av 300 kronor och beräknades komma att i allmänhet utgå efter 250 kronor, komme den totala kostnaden med ledning av förste lantmätarnas beräkningar att uppgå till 102,000 kronor. Emellertid uttalade styrelsen den förhoppningen, att kostnaderna för samtliga län måtte kunna begränsas till 100,000 kronor.

Enligt denna beräkning skulle alltså, sedan för tiden till och med år 1917 av riksdagen anvisats tillhopa 87,000 kronor, ett anslagsbehov av 13,000 kronor återstå att tillgodose.

Nu har lantmäteristyrelsen i skrivelse den 24 oktober 1916 gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1918 och därvid meddelat, att av det för åren 1913—1916 anvisade anslagsbeloppet, 67,000 kronor, hade intill den 1 oktober 1916 förbrukats 62,426 kronor 79 öre. Den behållning till belopp av 4,573 kronor 21 öre, som alltså vid sistnämnda tidpunkt förefunnits, kunde antagas bliva förbrukad till årsskiftet.

[93.]

[93.]

Med anledning av från förste lantmätarna på nytt infordrade ytt-
randen rörande behovet av medel för slutförande av ifrågavarande ar-
beten har lantmäteristyrelsen nu förebragt slutlig beräkning av kost-
naderna därför, samt därvid anfört följande.

Redan förut hade meddelats, att arbetet visat sig mer omfattande
än från början beräknats. Härtill komme, att en icke oansenlig till-
ökning i arbetet föranletts av kungörelsen den 18 juni 1915 angående
förvaring i lantmäterikontoren av vissa handlingar rörande jordavsönd-
ringar. Uti berörda kungörelse hade nämligen förordnats, att uti veder-
börande läns lantmäterikontor skulle tillsvidare förvaras dels de hand-
lingar rörande jordavsöndringar, som jämlikt § 22 i förordningen den
13 juni 1908 angående jordregister av Kungl. Maj:ts befallningshavande
överlämnats till kontoret för jordregistrets uppläggande, dels hand-
lingarna till de beslut angående fastställelse å jordavsöndring, som med-
delats efter det enligt § 26 av nämnda förordning anmälan inkommit,
att jordregister upplagts, dock att, där förstberörda handlingar vore
bundna, de skulle, efter det för jordregisterarbetet erforderliga anteck-
ningar verkstälts, till befallningshavanden återställas. De akter, som
jämlikt dessa föreskrifter skulle förvaras i lantmäterikontoren i länen,
uppginge till tusental för varje län. Exempelvis för Södermanlands län
uppginge desamma till ett antal av omkring 6,000. Lantmäteristyrelsen
hade visserligen kommit till den uppfattning, att något registratur över
desamma icke borde uppläggas, utan hade trots sådant kunna undvaras
genom att akterna ordnades sockenvis efter uppläggen i jordregistret
och att detta finge tjäna såsom registratur. Behov hade emellertid visat
sig av akternas ordnande, förseende med omslag och dessas åtecknande
av uppgift om deras innehåll. Härjämte hade förteckning ansetts böra
upprättas över i jordregistret upptagna avsöndringar, till vilka akter
saknades. I överensstämmelse härmed hade lantmäteristyrelsen uti
cirkulärskrivelse till rikets förste lantmätare den 28 april 1916 med-
delat föreskrifter angående ordnande, förvaring och förtecknande av
handlingar rörande jordavsöndringar. Oaktat alltså ordnandet och för-
tecknandet av nu ifrågavarande akter förenklats så mycket som med
bibehållande av god ordning ansetts möjligt, vore det givet, att arbetet
härmed krävde avsevärd tid och kostnad.

Vid verkställande av de ursprungliga beräkningarna rörande kost-
naderna för ifrågavarande arbete hade man utgått ifrån, att examinerade
biträden kunde erhållas för ett månadsarvode av 200 kronor. År 1916
hade maximiarvode för examinerat biträde jämlikt Kungl. Maj:ts med-
givande den 10 december 1915 varit bestämt till 300 kronor. Uti

framställning den 24 oktober 1916 angående användningen av anslaget för år 1917 hade lantmäteristyrelsen med hänsyn till de ökade levnadskostnaderna föreslagit, att maximiärvodet för månad måtte ytterligare höjas till 350 kronor, varigenom arvodet i medeltal borde beräknas efter 300 kronor i månaden, och borde enligt styrelsens åsikt denna beräkningsgrund följas även för det arbete, som skulle utföras under år 1918.

[93.]

Nu anförda förhållanden visade hän på, att för slutförandet av ifrågavarande arbete erfordrades ett belopp utöver förut beviljade medel av omkring 20,000 kronor. Totalkostnaden för samma arbeten visade sig alltså utgöra omkring 107,000 kronor. Det förhölle sig emellertid så, att även för framtiden något belopp årligen erfordrades för registraturs komplettering. Sådan komme städse att erfordras till följd av skeende förändringar i rikets administrativa indelning. För län, där registraturet icke upplagts efter kortsystem, kunde en sådan förändring medföra rätt mycket arbete. I sådana län hade man också att räkna med den möjligheten, att tillströmningen av akter föranledde behov av registraturs omskrivning i vissa delar. Härtill komme arbeten, som förorsakades av förändringar i avseende å skåpanordningar och arkivialiernas förvaring. För mötande av detta behov, som enligt lantmäteristyrelsens mening borde anses vara av stadigvarande natur, komme styrelsen att vid avgivande av förslag under närmaste tiden till slutligt ordnande av frågan om biträden å lantmäterikontoren i länen m. m. beräkna skäligt belopp. Till följd härav ansåge sig lantmäteristyrelsen kunna nedsätta anspråket på särskilt anslag för år 1918 till 17,000 kronor.

Beträffande lantmäteristyrelsens förut omförmälda framställning om höjning av maximiärvodet till examinerade biträden till 350 kronor för månad vill jag erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 10 november 1916 icke funnit sig böra bifalla densamma.

*Departements-
chefen.*

Det för år 1918 av lantmäteristyrelsen föreslagna extra anslaget för nu ifrågavarande ändamål synes på grund härav kunna nedsättas till 15,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till nya registratur och arkivens ordnande
i lantmäterikontoren i länen å *extra stat* för år 1918
anvisa ett anslag av kronor 15,000.

i. *Inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen.*

[94.] Med bifall till av Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen till inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen på extra stat anvisat för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 5,000 kronor samt för år 1917 ett anslag av 3,500 kronor eller tillhoppa 13,500 kronor.

(extra anslag.)

Till huvudsaklig grund för dessa beslut har legat en av lantmäteristyrelsen den 15 mars 1912 avlåten skrivelse, däri styrelsen på grundvalen av verkställd utredning beräknade, att för ifrågavarande ändamål erfordrades ett sammanlagt belopp av 33,500 kronor utöver vad som för samma ändamål kunde bli tillgängligt av det årliga belopp av det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., som genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 januari 1910 bestämts för vart och ett av lantmäterikontoren i länen.

Uti sin framställning den 15 oktober 1915 angående anslag för år 1917 anförde lantmäteristyrelsen, att det visserligen kunde framhållas, att någon större våda icke vore att förvänta av uppskov ett eller annat år med ifrågavarande arbeten. Särskilt med hänsyn till de ökade göromål, som, i den mån arbetet med jordregistrets uppläggande nalkades sin fullbordan, mer och mer komme att åligga rikets förste lantmätare, ansåge lantmäteristyrelsen det emellertid angeläget, att fullständig ordning och reda bleve härskande å lantmäterikontoren i länen. För vinnande av detta syfte utgjorde registratures och arkivens iordningställande, vartill även hörde akternas förseende med omslag och i mån av behov inbindning eller häftning, en ingalunda oviktig förutsättning. Infordrade nya uppgifter från förste lantmätarna upptoge för detta ändamål anslagskrav å 19,000 kronor utöver dem, som kunde tillgodoses av ännu icke förbrukad del av då redan anvisade 10,000 kronor. Totalkostnaden beräknades alltså nu till 29,000 kronor eller 4,500 kronor mindre än vid den ursprungliga kalkylen. Lantmäteristyrelsens först framställda plan hade gått ut på arbetets fördelning på åren 1912—1916. Även under förutsättning att ett belopp av 5,000 kronor årligen erhöles, kunde emellertid arbetet, såvitt då kunde bedömas, icke slutföras förr än i bästa fall under år 1919. På grund härav och då arbetet med jordregistrets uppläggande, åtminstone vad anginge lantmäteriets uppgift därvid, syntes komma att bli avslutat under loppet av år 1917, hade lantmäteristyrelsen hemställt, att ett anslag å 5,000 kronor måtte för detta ändamål äskas å 1917 års stat.

Vid ärendets föredragning den 14 januari 1916 framhöll jag, att

av den då förebragta utredningen framginge, att utgifterna under år 1914 utgjort 3,545 kronor 77 öre samt under år 1915 till och med september månad 2,004 kronor 89 öre. För tiden från och med den 1 oktober 1915 till utgången av år 1916 vore tillgängligt ett sammanlagt belopp av 4,449 kronor 34 öre. Även om detta belopp fullständigt åtginge under år 1916, hade i medeltal blott 3,333 kronor 33 öre åtgått för varje år. På dessa grunder ansåg jag det tillräckligt, att ett belopp av 3,500 kronor gjordes tillgängligt för år 1917, helst någon mer överhängande brådska med arbetets slutförande icke syntes föreligga.

I skrivelse den 24 oktober 1916 har nu lantmäteristyrelsen anfört, att genom 1917 års anslag å 3,500 kronor och med inräknande av en vid början av oktober månad år 1916 befintlig tillgång av 1,752 kronor 54 öre å förut anvisade medel — en tillgång som emellertid i verkligheten måste väsentligt nedsättas. till följd av att åtskilligt arbete antagligen vore utfört, utan att räkning därå ännu inkommit till styrelsen — komme för tiden från den 1 oktober 1916 till utgången av år 1917 att till styrelsens förfogande för ifrågavarande ändamål stå ett belopp av 5,252 kronor 54 öre. Såväl det stegrade behovet av skrivmaterialier och de ökade kostnaderna därför — vilket föranledde att i allt mindre utsträckning de för lantmäterikontoren anvisade expensmedelsbeloppen lämnade någon tillgång till gäldande av kostnader för inbindning — som de ökade kostnaderna ej mindre för inbindningsarbetet än även för därtill erforderliga materialier föranledde, att behovet av särskilda medel för ifrågavarande ändamål visade sig större nu än vid avlätandet av lantmäteristyrelsens framställning den 15 oktober 1915. På grund härav och då de jämförelsevis små belopp, som hittills ställts till disposition, för en del län kunde antagas medföra fara för att defekter uppstode beträffande en del större och illa medfarna akter, hemställde lantmäteristyrelsen om anvisande på extra stat för år 1918 av anslag till största lämpliga belopp för inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen.

Att för ifrågavarande ändamål för år 1918 av riksdagen begära större anslag än som begärdes och beviljades för år 1917 eller 3,500 kronor synes mig icke av den förebragta utredningen motiverat eller eljest av förhållandena för närvarande betingat.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 3,500.

j. *Anskaffande för lantmäterikontoret i Karlstad av kopior av vissa kartor m. m.*

[95.]
Anskaffande
för lantmäteri-
kontoret i
Karlstad av
kopior av
vissa kartor
m. m.
(extra anslag.)

När den 13 januari 1912 dåvarande departementschefen tillstyrkte, att av riksdagen måtte äskas anslag för anskaffande för lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor och handlingar, av vilka de förut i kontoret förvarade exemplaren förstörts vid den eldsvåda, som den 25 juni 1888 ödelade största delen av staden Umeå, erinrade han, att eldsvådor inträffat jämväl inom följande lantmäterikontor, nämligen i Jönköping åren 1785 och 1790, i Göteborg år 1803, i Vänersborg år 1834 och i Karlstad år 1865, och ansåg han sig då böra framhålla, att bifall till berörda framställning med all säkerhet icke komme att föranleda liknande anspråk på statens mellankomst för ersättande av de skifteshandlingar, som förstörts vid ovannämnda eldsvådor i Jönköping och Göteborg. De handlingar, som därvid gingo till spillo, torde nämligen genom sedermera verkställda laga skiftesförrättningar hava förlorat stor del av sin praktiska användning, vilket förhållande jämväl framginge därav att, så vitt han hade sig bekant, några större olägenheter på senare tider icke uppstått genom bristen i lantmäterikontoren av dessa handlingar. Då departementschefen däremot ansåge framställningar liknande den då förevarande icke vara helt och hållet uteslutna från Älvsborgs och Värmlands län, meddelade han upplysningsvis, att nyanskaffning av sådana skiftesakter, som gått förlorade vid branden i Vänersborg år 1834 och i Karlstad år 1865, enligt honom från lantmäteristyrelsen lämnad uppgift sannolikt icke skulle betinga högre kostnad än sammanlagt 30,000 à 40,000 kronor.

Med skrivelse den 6 september 1916 har nu Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län överlämnat en av förste lantmätaren i länet gjord framställning om utverkande av anslag för anskaffande till lantmäterikontoret i Karlstad av kopior av kartor och handlingar, som gått förlorade vid den brand, som, på sätt ovan nämnts, år 1865 övergått staden. Förste lantmätaren har därvid anfört följande:

»Förlusten av dessa kartor och handlingar är till mycket stor olägenhet och blir alltmera kännbar i den mån de hos jordägarna befintliga exemplaren av samma akter bliva obrukbara eller helt förkomma. Även utan större oförsiktighet vid förvarande och handhavande bliva särskilt kartor, då de ofta anlitas och hanteras, med tiden otydliga och otillförlitliga och i många fall helt odugliga för sitt ändamål. Detta inträffar så mycket förr om kartan, såsom förut ofta varit händelsen med till jordägare utlämnade exemplar, varit utförd på papper av underhållig beskaffenhet. De till skiftesdelägarna utgivna avskrifter av förrättningshandlingarna hava kanske oftast

icke varit bundna eller ens sammanhäftade, till följd varav dessa handlingar lätt blivit skingrade och ofullständiga. Vid talrika tillfällen behöva jordägarnas exemplar av kartor och handlingar anlitas för att därur hämta upplysningar angående ägo gränser, skattringar, servituter och andra rättsförhållanden jordägarna emellan. Så är fallet bland annat vid försäljning eller utarrendering av fastigheter, vid avsöndring av lägenheter, vid gränstvister, vid lantmäteriförrättningar av alla slag och torrlägningsföretag, vid anläggning av vägar samt ledningar för skilda ändamål, vid expropriation och rätttegångar o. s. v. Om jordägarnas karta och handlingar då äro obrukbara eller förkomna, kan utan större dröjsmål eller kostnad från lantmäterikontoret erhållas erforderliga upplysningar eller kopia och avskrift eller till och med i vissa fall till låns bekommas kontorets exemplar av karta och handlingar, allt för såvitt nämligen sådana finnas därstädes. Är detta däremot icke händelsen, återstår endast att från lantmäteristyrelsens arkiv anskaffa kopia eller utdrag av där förvarad renovation, vilket givetvis åstadkommer ökad kostnad och tidspillan. Likaledes uppstå svårigheter och dröjsmål vid sökande av hypotekslän, då erforderligt bevis angående arealen av fastighetens ägor icke enligt förväntan kan erhållas från lantmäterikontoret. Mången gång infinner sig på kontoret en kanske avlägset boende jordägare för att vinna råd och upplysning med ledning av en förrättningsakt, som då visar sig saknas i arkivet. I alla här nämnda fall medför förhållandet tydligen avsevärda olägenheter för allmänheten.

Men även i andra avseenden åstadkommer den förefintliga bristen i arkivet åtskilliga svårigheter. Vid den lantmäteritekniska granskningen av kartor och handlingar, som föregår fastställelse å lantmäteriförrättning, är en av de viktigaste åtgärderna att undersöka, huruvida skifteslagets område är upptaget i enlighet med de gränser, som förut äro fastställda eller eljest bestämda och som i regel skola återfinnas på tidigare upprättad karta. Där denna då saknas i lantmäterikontoret, är en sådan kontroll omöjlig. I de mycket talrika fall, då yttrande erfordras i fråga om fastställelse å jordavsöndring, måste undersökas, huruvida det upplåtna området kan anses till storlek, läge och gränser bestämt och om rätt stamfastighet angivits, ävensom kontrolleras eller meddelas uppgift om stamfastighetens areal. Vid brist på för sådant ändamål erforderliga kartor och handlingar kan fastställelse oftast icke tillstyrkas, utan ärendet blir fördröjt, till dess sökanden kunnat förete material för nöjaktig utredning.

Sedan jordregistret blivit upplagt, kan visserligen därur hämtas en del uppgifter, som i någon mån ersätta de förlorade skifteshandlingarna. Men å andra sidan är jordregistrets nytta och användbarhet i synnerligen hög grad nedsatt, där det icke kompletteras av de kartor och handlingar, varpå detsamma huvudsakligen är grundat. Och för övrigt finnes ett stort antal för bestående rättsförhållanden mycket viktiga lantmäteriförrättningar, rörande vilka jordregistret icke lämnar någon upplysning.

Slutligen torde böra påpekas, att en synnerligen betänklig osäkerhet och oreda i jordbesittningsförhållandena skulle kunna uppstå, om även de hos lantmäteristyrelsen förvarade renovationer av kartor och handlingar, som icke finnas vare sig hos jordägare eller på lantmäterikontoret, på ett eller annat sätt ginge förlorade.

Av det ovan anförda torde med all tydlighet framgå den stora olägenhet — särskilt för länets befolkning —, som ifrågasvarande brist medför, samt önskvärdheten av att densamma snart bleve avhjälpt. — — —

[95.]

Av de vid härvarande kontor förstörda förrättningsakter är det en mycket stor del, som numera äga ingen eller ringa betydelse och som sålunda utan olägenhet kunna undvaras. Med tillhjälp av kontorets registratur har tidigare upprättats samt nu med ledning av jordregistret granskats och kompletterats en förteckning över de akter, som befunnits ligga till grund för ännu bestående rättsförhållanden och därför böra ersättas. Antalet av dessa akter uppgår till omkring 1,800. — — —

Kungl. Maj:ts befallningshavande har i sin ovanberörda skrivelse, med åberopande av vad förste lantmätaren i länet anfört och då ifrågasvarande angelägenhet vore av mycket stor betydelse för länets befolkning, hemställt om utverkande hos riksdagen av erforderliga medel för angivna ändamål.

Den 27 november 1916 har lantmäteristyrelsen avgivit infordrat utlåtande i ärendet. Styrelsen har därvid till en början förklarat sig anse någon vidare utredning i ärendet icke vara erforderlig utöver den, som förebragts av förste lantmätaren i länet. Styrelsen har i övrigt erinrat, att angelägenheten av åtgärders vidtagande i fall, varom nu vore fråga, redan vore av statsmakterna erkänd genom de beslut, som meddelats om anvisande av medel för anskaffande av kopior av kartor och avskrifter av handlingar dels till lantmäterikontoret i Umeå och dels för lantmäterikontoren i länen angående statens järnvägars jordområden.

Vidare har lantmäteristyrelsen anfört följande:

Sedan på uppdrag av styrelsen förste lantmätaren i Värmlands län med ledning av lantmäterikontorets i Karlstad registratur upprättat och tillställt styrelsen en förteckning å de akter, som vid 1865 års brand gått förlorade och som fortfarande vore av betydelse i äganderättsavseende, hade i styrelsens arkiv undersökning skett för beräkning av kostnaderna. Härvid hade utrönts, att dessa akter, till den del renovationer funnes därstädes, omfattade 4,110 regalark kartor och 11,674 vanliga ark handlingar. Till grund för kostnadsberäkningen rörande Umeå hade lagts ett pris av 8 kronor 44 öre för regalark kartor och 75 öre för avskrift av varje ark beskrivning. Efter detta pris skulle kostnaden för kopiering av ovannämnda antal regalark kartor betingade en kostnad av 34,688 kronor 40 öre och avskrift av handlingarna 8,755 kronor 50 öre eller tillhopa 43,443 kronor 90 öre. Emellertid måste man enligt styrelsens uppfattning räkna med ökade arbetskostnader till följd av stegrade priser men jämväl med anledning av kartornas beskaffenhet, såsom i större procent, än vad fallet vore beträffande Umeåkartorna, innehållande inägor och små ägofigurer i övrigt. Lantmäteristyrelsen ansåge därför, att kostnaden för kartkopieringen borde beräknas efter ett pris av 10 kronor för regalark, varigenom denna kostnad skulle

uppgå till 41,100 kronor och totalkostnaden för ovanberörda kartor och handlingar till 49,855 kronor 50 öre. Det förhölle sig emellertid så, att renovationer till 80 akter av dem, som förstörts vid branden, saknades i styrelsens arkiv. Flertalet av dessa torde ännu kunna upplänas hos jordägarna. Kostnaden för ersättandet av dessa syntes böra beräknas till omkring 2,000 kronor. Totalkostnaden skulle härigenom komma att uppgå till omkring 51,885 kronor, vilket belopp styrelsen emellertid ansåge böra avrundas till 52,000 kronor.

Arbetet syntes lantmäteristyrelsen lämpligen böra ordnas för utförande under en femårsperiod, och syntes det årliga anslaget för närmaste åren böra bestämmas till 10,000 kronor.

Lantmäteristyrelsen har funnit sig böra särskilt framhålla lämpligheten av att den personal, som för närvarande användes för renovation av kartor till kontoret i Umeå, efter slutförande av detta arbete oförtövat finge fortsätta med nu ifrågavarande renovationsarbete för kontoret i Karlstad och att kostnaderna säkerligen komme att ökas i händelse av uppskov. Att arbetet för anskaffande av ifrågavarande kartor till Karlstad finge omedelbart vidtagas efter Umeåarbetets avslutande syntes styrelsen så mycket lämpligare, som det icke syntes uteslutet, att något mindre överskott kunde komma att uppstå på anslaget för Umeåkontoret.

Kostnaderna för papper, blanketter samt övriga skriv- och ritmaterialier torde, har lantmäteristyrelsen framhållit, i likhet med vad som ägt rum i fråga om akterna till Umeå, även i nu förevarande fall få bestridas av nionde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

På grund av vad styrelsen sålunda anført har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen, att dels medgiva, att det överskott, som kunde komma att uppstå å anslag, som anvisats för anskaffande till lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor med tillhörande handlingar, måtte få användas för anskaffande till lantmäterikontoret i Karlstad av kartor och handlingar, som gått förlorade vid 1865 års brand, dels ock för sistnämnda ändamål å extra stat för år 1918 anvisa ett anslag av 10,000 kronor.

Av den av förste lantmätaren i länet förebragta utredningen synes mig framgå, att anskaffande snarast möjligt till ifrågavarande lantmäterikontor av kopior av sådana för kontorets arbeten oundgängligen erforderliga kartor och lantmäterihandlingar, vilka förstörts vid ovan omförmälda staden Karlstad övergångna brand, är av behovet påkallat. Avsaknaden därav i lantmäterikontoret måste givetvis för såväl staten som den

*Departements-
chefen.*

[95.] enskilde mången gång medföra både tidsförlust och andra kännbara olägenheter. Jag anser rimligt, att kostnaden för anskaffandet av berörda kartor och handlingar i detta fall liksom i ifråga om lantmäterikontoret i Umeå helt och hållet gäldas av staten. Det för ändamålet ifråga av lantmäteristyrelsen beräknade beloppet är visserligen icke obetydligt högre än det, som enligt vad jag ovan nämnt beräknats år 1912. Då detta på sätt nämnda styrelse framhåller torde bero huvudsakligen på ökade arbetskostnader till följd av stegrade priser, finner jag någon invändning icke med fog kunna göras mot det kostnadsbelopp, vartill lantmäteristyrelsen nu kommit. Arbetets utförande såsom föreslagits under en femårsperiod torde vara välbetänkt, då det årliga anslaget därigenom skulle för de närmaste åren kunna stanna vid ett belopp av omkring 10,000 kronor. I likhet med lantmäteristyrelsen anser jag kostnaderna för skriv- och ritmaterialier böra få på sätt skett ifråga om anskaffandet av vissa kopior till lantmäterikontoret i Umeå utgå från nionde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. Att begära riksdagens medgivande att för nu ifrågavarande ändamål använda eventuell behållning å anslag, som anvisats för anskaffandet av vissa kopior till sistnämnda lantmäterikontor, synes mig jämväl lämpligt.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att den behållning, som kan komma att uppstå å anslag, som anvisats för anskaffande för lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor med tillhörande handlingar, må användas för anskaffande för lantmäterikontoret i Karlstad av kopior av vissa kartor med tillhörande handlingar;

dels ock för sistnämnda ändamål å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av..... kronor 10,000.

k. *Skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen.*

[96.] För skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat anslag å extra stat med 12,000 kronor för år 1915, 18,000 kronor för år 1916 och 25,000 kronor för år 1917. Lantmäteristyrelsen, vilken, såsom ovan nämnts, framlagt förslag till ändringar i staten för lantmäteristaten i orterna och i sitt statförslag upptagit anslagsposter för skrivbiträdens anställande, har på grund därav ansett extra anslag för ändamålet obehövt. Då nyssnämnda förslag icke nu kan föranleda framställning till riksdagen, är emellertid

*Skrivhjälp å
lantmäterikon-
toren i länen.*

(extra anslag.)

extra anslag fortfarande av nöden och synes detsamma enligt vad erfarenheten visat icke böra sättas lägre än till 30,000 kronor, varvid Kungl. Maj:t fortfarande bör äga rätt att för tillfälliga behov anvisa ytterligare medel från expensanslaget.

[96.]

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen
å *extra stat* för år 1918 anvisa ett an-
slag av kronor 30,000.

1. *Anskaffande för lantmäterikontoren i länen av kopior av kartor m. m. angående statens järnvägars jordområden.*

Enligt särskilda föreskrifter hava under vissa tider kartor och handlingar angående jordområden, som, huvudsakligen genom expropriation, förvärvats för statens järnvägar eller eljest upplåtits till dessa, icke behövt redovisas till länens lantmäterikontor. Detta förhållande har visat sig medföra allt större olägenheter, i mån som dessa områden blivit allt mer omfattande samt kraven på noggrannhet vid lantmäteriförrättningar alltmera stegrats. Även för jordregisterarbetena har saknaden av kartor över järnvägsområdena vållat svårigheter. Lantmäteristyrelsen hade därför i skrivelse den 5 november 1913 med anledning av framställning från Sveriges lantmätarförening hemställt om åtgärders vidtagande för avhjälpande av denna brist.

[97.]
*Anskaffande
för lantmäteri-
kontoren i
länen av
kopior av kar-
tor m. m. rö-
rande statens
järnvägars
jordområden.
(extra anslag.)*

Uti det vid statsverkspropositionen till 1916 års riksdag fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 januari sistnämnda år har lämnats utförlig redogörelse för lantmäteristyrelsens utredning och förslag i ärendet, ävensom för infordrade yttranden av järnvägsstyrelsen och statskontoret.

Enär den av lantmäteristyrelsen då framlagda kostnadsberäkningen, upptagande en totalsumma av 35,000 eller högst 40,000 kronor, icke gjorde anspråk på att vara annat än approximativ och först vid en noggrannare undersökning av materialets omfattning en säkrare beräkning kunde vara möjlig, äskade Kungl. Maj:t hos 1916 års riksdag allenast ett anslag för år 1917 av 7,000 kronor, vilken hemställan blev av riksdagen bifallen.

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 24 oktober 1916 anfört, att då arbetet ännu icke börjats, styrelsen icke kunde närmare uttala sig om tillförlitligheten av förenämnda kostnadsberäkning.

Då det vore av betydelse, att arbetet finge fortgå utan avbrott, har lantmäteristyrelsen hemställt om ett anslag jämväl för år 1918 av 7,000 kronor.

[97.] I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte
 Departements- föreslå riksdagen
 chefen.

att för anskaffande för lantmäterikontorens i
 länen räkning av kopior av kartor m. m. angående
 statens järnvägars jorodområden å *extra stat* för år
 1918 anvisa ett anslag av kronor 7,000.

2. Skiften och avvitrningar.

a. Skiften och avvitrningar.

[98.] Det ordinarie förslagsanslaget till skiften och avvitrningar å 63,000
 Skiften och av- kronor tarvar på grund av ökade utgifter för avvitrningsväsendet för-
 vittringar. höjning för år 1918. Utgifterna från anslaget hava utgjort år 1914
 (ordinarie 67,250 kronor och år 1915 73,786 kronor. De av Kungl. Maj:t fast-
 anslag.) ställda staterna för avvitrningsverket hava slutat för år 1916 å 75,050
 kronor och för år 1917 å 92,450 kronor. Lantmäteristyrelsen har be-
 räknat, att behovet för avvitrningsverkets del kan för år 1918 beräknas
 till 100,000 kronor. På grund härav anser jag anslaget nu böra höjas
 till sistnämnda belopp och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t
 måtte föreslå riksdagen

att höja förslagsanslaget till skiften och avvitt-	
ringar från	kronor 63,000
med	» 37,000
till	» 100,000.

b. Tilläggsavvittring i Västerbottens läns lappmark.

[99.] I proposition nr 166 till 1916 års riksdag framlade Kungl. Maj:t
 Tilläggsav- vissa förslag ifråga om avvitrningen inom Sorsele, Dorotea, Vilhelmina,
 vittring i Stensele och Tärna socknar av Västerbottens län samt inhämtade riks-
 Västerbottens dagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse
 läns lappmark. angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.
 (extra anslag.) För genomförande av dylik tilläggsavvittring skulle, såsom av mitt
 yttrande till statsrådsprotokollet inhämtas, krävas kostnader av stats-
 medel, men något belopp kunde ej då beräknas. Det syntes ej heller
 vara nödvändigt att för tilläggsavvittringens utförande äska anslag av
 1916 års riksdag i vidare mån än att medgivande begärdes att för ändamålet använda ett av riksdagen å *extra stat* för år 1913 anvisat anslag

å 52,000 kronor för förvärvande för renskötselns behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden. [99.]

Kungl. Maj:ts förslag i ämnet biföllos av riksdagen, som mot kungörelseförslaget framställde allenast vissa detaljerinringar, och har Kungl. Maj:t den 30 december 1916 utfärdat kungörelse angående tilläggsavvittringen.

Då det icke kan med säkerhet påräknas, att nyssberörda, av 1916 års riksdag till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel skola förslå även för 1918 års utgifter, anser jag ett förslagsanslag härtill böra uppföras i 1918 års riksstat. Beloppet har jag, efter inhämtande av uppgifter angående sannolika behovet, funnit kunna lämpligen sättas till 30,000 kronor.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av kronor 30,000.

3. Utflyttningshjälp efter skiften, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

G. Rikets allmänna kartverk.

1. Rikets allmänna kartverk.

Avlöningar, <i>bestämt anslag</i>	kronor 167,920
Ålderstillägg, <i>förslagsanslag</i>	» 28,580
Kartarbeten m. m., <i>reservationsanslag</i>	» 144,300
<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 340,800.	

2. Namngranskning.

I likhet med vad under en följd av år ägt rum och i enlighet med framställning av t. f. chefen för rikets allmänna kartverk i skrivelse den 21 september 1916 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [100.]
Namngranskning.
(extra anslag.)

att till bestridande av kostnader för namngranskning för rikets allmänna kartverks behov å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 3,000.

H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.

1. Sveriges geologiska undersökning.

a. Sveriges geologiska undersökning, *oförändrat*
ordinarie anslag kronor 101,530.

b. Fältarbeten m. m.

[101.] Anslaget till Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten höjdes
Fältarbeten av 1914 års senare riksdag för år 1915 med 7,500 kronor till 43,500
m. m. kronor. Höjningen berodde dels på att arbetet på det geologiska kart-
 (extra anslag.) verket ansågs böra fullföljas med större kraft än de tillgängliga anslags-
 medlen eljest kunde tillåta och att för detta ändamål sex extra geologer
 skulle anställas sommartiden, vartill beräknades åtgå 6,000 kronor, dels
 ock på att andra gradens tjänstemän vid undersökningen borde erhålla
 tilläggsarvode med 1 krona 50 öre för förrättningsdag, vilket påkallade
 ökad utgift med beräknat belopp av 1,500 kronor. Av anslaget voro
 tillsammans 28,500 kronor avsedda till egentliga fältarbeten för be-
 stridande av rese- och traktamentsersättningar m. m. samt 15,000 kronor
 till tryckning av kartor, beskrivningar och uppsatser.

På grund av rådande förhållanden beslöt emellertid Kungl. Maj:t
 vid fastställande den 5 december 1914 av stat för geologiska under-
 sökningen för år 1915 att av berörda anslagsökning icke disponera de
 6,000 kronor, som avsetts för anställande av ytterligare antal extra
 geologer, och beloppet besparades alltså till år 1916. Då även för år
 1916 det genom anställandet av dylika extra geologer avsedda påskyn-
 dandet av de geologiska kartarbetena ansågs böra av samma anledning
 som för år 1915 uppskjutas, kunde utgifterna för undersökningens fält-
 arbeten och publikationer jämväl för detta år beräknas till allenast
 37,500 kronor. Men då härtill fanns att tillgå nyssnämnda behållning
 å 6,000 kronor, erfordrades nytt anslag å allenast 31,500 kronor, vilket
 belopp också på Kungl. Maj:ts förslag anvisades å extra stat för år 1916.

För år 1917 äro för ändamålet anvisade 40,500 kronor. Även för
 detta år ansågs anställandet av ytterligare antal extra geologer böra
 uppskjutas, men däremot befanns det nödvändigt att beräkna årsutgif-

terna till ett 3,000 kronor högre belopp än förut på grund av inträdd ökning i kostnader för skjutslega. Någon behållning från 1916 kunde ej påräknas. [101.]

Nu har undersökningens chef med skrivelse den 10 november 1916 överlämnat förslagsberäkning över motsvarande utgifter för år 1918, enligt vilken dessa skulle fortfarande uppgå till 40,500 kronor.

Mot detta förslag har jag icke något att erinra och hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten m. m. å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 40,500.

c. *Ökade medel till expenser.*

För beredande av medel till mötande av de ökade expensutgifter, som förorsakas av Sveriges geologiska undersöknings inflyttning i de nya lokalerna vid Frescati, har riksdagen å *extra stat* för varje av åren 1914—1917 anvisat anslag, som för vart och ett av de tre senare åren uppgått till 8,800 kronor. [102.]

Ökade medel till expenser.
(extra anslag.)

I skrivelse den 10 november 1916 har nu chefen för undersökningen hemställt om anvisande för år 1918 av anslag till enahanda ändamål och därvid, med erinran att anslaget föranletts av de ökade kostnaderna för värme, elektrisk belysning, gasförbrukning, underhåll av vägar, planteringar, inhägnader, städning och rengöring m. m. i samband med undersökningens inflyttande i de nya lokalerna, vidare anfört följande.

»Medel till täckande av ifrågavarande ökade utgifter hava hittills äskats och anvisats å *extra stat*, emedan det synts nödigt avvakta någon tids erfarenhet efter inflyttningen, innan storleken fastställdes av det belopp, varmed det ordinarie expensanslaget borde ökas för att under normala förhållanden motsvara den uppkomna kostnadsstegringen. Då nu mer än ett år förflutit efter inflyttningen, kunde det måhända ifrågasättas att till år 1918 reglera det å ordinarie stat uppförda expensanslaget genom erforderlig ökning. Förmämligast av den anledningen, att en i undersökningens budget så viktig post som värme under nu rådande förhållanden icke låter sig beräknas med någon som helst grad av säkerhet, anser jag dock, att medel till täckande av ifrågavarande utgifter även under år 1918 böra bestridas genom ett å *extra stat* uppfört tilläggsanslag.

Såsom jag redan framhållit i min underdåniga skrivelse av den 21 oktober 1915, vari motsvarande anslag begärdes för år 1917, voro de under år 1912 och 1913 gjorda beräkningar av expensutgifter, vilka lågo till grund för de å *extra stat* beviljade beloppen, så låga eller rättare sagt så noga anpassade efter vid deras

[102.] uppgörande rådande prisförhållanden, att en ökning i de betydande utgiftsposter, som Sveriges geologiska undersökning har gemensamma med naturhistoriska riksmuseum (förmåligast värme), och vartill undersökningen har att bidra med fastställda andelsbelopp, skulle medföra, att en motsvarande ökning bleve av behovet påkallad även för geologiska undersökningen.

Vid tiden för avlåtandet av nyss nämnda underdåniga skrivelse kunde en sådan ökning visserligen förmodas sannolikt bliva nödvändig, men dock icke med full visshet eller till sitt ungefärliga belopp förutses. Enligt beräkningar, som nu kunnat göras, komma emellertid de för naturhistoriska riksmuseum och geologiska undersökningen gemensamma utgifterna för värme att under år 1916 uppgå till 45,427 kronor 9 öre i stället för 1913 beräknade 18,300 kronor, varav enligt fastställd fördelningsprincip 18 procent eller 8,176 kronor 88 öre komma på Sveriges geologiska undersökning i stället för år 1913 för samma ändamål beräknade 3,300 kronor. Då de besparingar, som genom vissa inskränkningar och uppskov kunnat göras, ej äro större, än att de mer än uppvägas av de prisförhöjningar, som till följd av världskriget drabbat även flertalet andra nödiga utgiftsposter, har jag därför sett mig nödsakad att i en annan denna dag avlåten underdånig skrivelse anhålla, det Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att täcka den brist av 5,000 kronor, som säkerligen kommer att uppstå för expenser under år 1916, samt tillika anmält, att en motsvarande brist sannolikt kommer att uppstå jämväl under år 1917.

På grund av anförda förhållanden och då man även för år 1918 torde nödgas räkna med höga kolpriser, får jag i underdånighet anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes till instundande riksdag avlåta nådig proposition om anvisande å extra stat för år 1918 av ett anslag av 13,800 kronor till expenser för Sveriges geologiska undersökning.»

*Departements-
chefen.*

På min hemställan har Kungl. Maj:t den 8 december 1916 beslutat avlåta proposition till riksdagen med begäran om medgivande att till täckande av brist i anslaget för år 1916 till nu ifrågavarande ändamål använda viss vid samma års ingång befintlig besparing.

Behov av ökade expensmedel för undersökningen, utöver det i dess ordinarie stat upptagna beloppet, kommer tydligtvis att föreligga även för år 1918. På de av undersökningens chef anförda skäl anser jag lämpligast, att detta behov jämväl för detta år tillgodoses medelst anslag å extra stat.

Med hänsyn till vad undersökningens chef nu anfört, synes det oundvikligt, att anslagsbeloppet för år 1918 höjes och då bristen för år 1916 visat sig uppgå till nära 5,000 kronor, synes mig icke någon skälig anmärkning kunna göras mot att höjningen bestämmes till detta belopp och årsanslaget alltså sättes till 13,800 kronor.

Då emellertid samma anledningar torde föranleda, att det för år 1917 redan anvisade anslaget å 8,800 kronor blir otillräckligt, anser jag det lämpligt, att för innevarande år nu beredes ett tilläggsanslag å 5,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [102.]

att till expenser för Sveriges geologiska undersökning å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 18,800 ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må härav under år 1917 för bestridande av dylika utgifter under samma år låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna högst 5,000 kronor.

2. Hydrografiska undersökningar.

Hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten.

Till utförande av hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten har riksdagen anvisat medel å *extra stat* för vart och ett av åren 1908—1917. Dessa undersökningar bedrivs dels vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer, dels genom meteorologiska observationer, utförda genom meteorologiska centralanstaltens försorg, och dels genom av Sveriges geologiska undersökning utförda hydrogeologiska specialundersökningar. Anslaget till de meteorologiska observationerna har anvisats under åttonde huvudtiteln men anslagen till de övriga ändamålen under nionde huvudtiteln. [103.]

Hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten.

(ordinarie och extra anslag.)

För år 1917 hava sålunda anvisats under nionde huvudtiteln för hydrografiska byrån med observationsstationer 62,900 kronor och för hydrogeologiska specialundersökningar 3,000 kronor eller tillhopa 65,900 kronor.

Sedan flera år har hydrografiska byråns uppförande å ordinarie stat varit ifrågasatt. Denna fråga, som sammanhänger med väckt förslag att till en gemensam institution sammanföra en del vetenskapliga mindre statsanstalter, såsom hydrografiska byrån, nautisk-meteorologiska byrån och meteorologiska centralanstalten, är hänvisad till utredning av löne-regleringskommittén. Under hösten år 1915 inkom styrelsen för hydrografiska byrån med nytt förslag till ordinarie stat för byrån, innebärande åtskilliga utvidgningar av densamma och dess verksamhet, vilket förslag överlämnades till nämnda kommitté.

I skrivelse den 6 november 1916 har nu bemälda styrelse avgivit förslag ifråga om kostnaderna för de hydrografiska undersökningarna

[103.] av Sveriges färskvatten under år 1918 och därvid förnyat sin hemställan om byråns uppförande å ordinarie stat i enlighet med 1915 års stat-förslag. Styrelsens hemställan innefattar äskande av dels ett anslag till byrån av 62,400 kronor å ordinarie stat, dels till samma byrå för fältarbeten m. m. ett anslag av 24,700 kronor å extra stat, dels till de meteorologiska observationerna ett anslag å extra stat av 12,100 kronor och dels till de hydrogeologiska specialundersökningarna ett anslag av 3,000 kronor å extra stat. Även denna skrivelse har remitterats till löneregleringskommittén.

Under det att ärendet varit föremål för löneregleringskommitténs behandling, har till följd av en till Kungl. Maj:t inkommen framställning fråga uppkommit, huruvida den verksamhet, som uppehålls av vissa bland ovannämnda anstalter, borde helt eller delvis förläggas till ort å Sveriges västkust. Detta spörsmål kräver givetvis ingående utredning. Emellertid torde, enligt vad jag inhämtat, det icke saknas förhoppning därom, att löneregleringskommittén kan medhinna att avgiva utlåtande i ärendet så tidigt, att frågan kan göras till föremål för proposition under loppet av den nu sammanträdande riksdagen. Vid sådant förhållande och under erinran, att chefen för ecklesiastikdepartementet förut i dag gjort hemställan beträffande anslag för de meteorologiska observationerna, får jag, som för närvarande icke finner anledning att ingå i prövning av de i styrelsens för byrån senaste skrivelse begärda belopp till byrån och till de hydrogeologiska specialundersökningarna eller att eljest vidare uttala mig i frågan och som fördenskull anser, att utgifterna för sistnämnda bägge ändamål nu böra beräknas på sätt sagda styrelse angivit, nu allenast hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den särskilda proposition angående anslag till hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten m. m., som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, beräkna

dels för hydrografiska byrån med observationsstationer å ordinarie stat ett belopp av kronor 62,400;

dels för fältarbeten m. m. vid hydrografiska byrån å extra stat för år 1918 ett belopp

av kronor 24,700;

dels ock för hydrogeologiska specialundersökningar å extra stat för år 1918 ett

belopp av kronor 3,000.

I. Veterinärväsendet.

1. Veterinärundervisningsanstalter.

a. Veterinärhögskolan.

Under anslagstiteln »veterinärundervisningen» finnes på grund av beslut vid 1914 års förra riksdag upptaget ett ordinarie anslag till veterinärhögskolan till belopp av 174,600 kronor. Den vid nämnda riksdag godkända staten för högskolan slutar visserligen på 196,050 kronor, men på grund av dels att en assistenttjänst, för vilken i staten upptogs en avlöning av 2,500 kronor, tillsvdare icke skulle tillsättas, dels att för fria bostäder avdrogos tillhopa 6,950 kronor, dels ock att av högskolans stallar och smedja m. m. ansågs kunna beräknas en årlig nettointkomst av 12,000 kronor, sattes anslaget 21,450 kronor lägre än staten.

[104.]
Veterinärhög-
skolan.
(ordinarie
anslag.)

I den del av nämnda stat, som benämnes avlöningsstat, finnes upptagen en post å 6,800 kronor till »drängar och extra betjäning». Dessutom upptagas i avlöningsstaten särskilda avlöningar till fyra vaktmästare, en verkmästare vid hovbeslagssmedjan, två fodermarskar vid kirurgiska och medicinska avdelningarna, en sjukvårdare vid kirurgiska avdelningen, en ladugårdsförman, en maskinist samt en port- och telefonvakt. Till dessa elva befattningshavare utgingo redan före den nya statens fastställande avlöningar dels från ordinarie stat och dels från anslag å extra stat. Då lönerogleringskommittén den 26 februari 1913 avgav betänkande angående reglering av löneförhållanden m. m. vid dåvarande veterinärinstitutet, meddelade kommittén, att densamma inhämtat, att från den till »betjäning i övrigt» å institutets ordinarie stat då upptagna anslagspost å 5,000 kronor utginge avlöningar till en nattvakt, till en hundskötare samt till två drängar vid kirurgiska avdelningens stallar med 1,000 kronor till dem var, till en gårdsdräng, vilken under fem månader av året skötte planteringarna och den yttre renhållningen vid institutet, med 500 kronor samt till en av smederna för biträde vid renhållningen av anatomisalen och obduktionssalen med likaledes 500 kronor. Kommittén, som ansåg att från denna anslagspost borde avlönas jämväl de eldare, som förut erhållit sin avlöning från bränsleanslaget, fann nämnda post böra av sådan anledning höjas till det belopp av 6,800 kronor, vartill den nu uppgår.

[104.] I staten finnes även under rubriken »omkostnadsstat» upptaget ett »allmänt anslag för bränsle, belysning, renhållning m. m.» till belopp av 58,000 kronor. Direktionen hade beräknat, att för de ändamål, var- till detta anslag är avsett, erfordrades tillhoppa 63,200 kronor, däribland 1,000 kronor till täckande av brist å försöksladugårdens drift, men dåvarande departementschefen ansåg av närmare angivna skäl, att be- loppet borde kunna minskas till det nu i staten upptagna. Han fram- höll därvid, bland annat, att höga pris å inköpt foder syntes hava bi- dragit att under år 1912 göra driften i försöksladugården mer förlust- bringande än under normala förhållanden borde bliva fallet.

Det bör vidare erinras därom, att riksdagen medgivit, att det be- lopp, varmed högskolans inkomster utöver statsanslag överskjuta den summa av 12,000 kronor, som vid statsanslagets bestämmande avsetts för bestridande av högskolans utgifter enligt fastställd stat, må efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för högskolans behov, dock icke för beredande av ökad ersättning åt befattningshavare, för vilken avlöning finnes uppförd å högskolans stat.

I skrivelse den 27 oktober 1916 har nu veterinärhögskolans sty- relse hemställt om vissa ändringar i högskolans stat, avseende posten till drängar och extra betjäning samt det allmänna anslaget för bränsle, belysning, renhållning m. m., sistnämnda anslag på grund av att för- söksladugården visat sig medföra större årlig förlust än som beräknats. Styrelsen har överlämnat inkomna framställningar i dessa ämnen från högskolans rektor samt från professorn i husdjurslära vid högskolan.

*Veterinärhög-
skolans rektor.*

Högskolans rektor har i nämnda skrivelse anført, att det visat sig vara förenat med de största svårigheter att med den avsevärda pris- stegring, som under världskriget ägt rum å snart sagt alla möjliga förnödenheter, få högskolans debet och kredit att gå ihop och icke minst att hålla inkomsterna från stallar och hovbeslagssmedja så pass höga, att den som ordinarie nettoöverskott upptagna posten å 12,000 kronor kunnat åvägabringas. För att göra detta möjligt eller för att över- huvudtaget kunna balansera högskolans ekonomi i dessa dyrår hade det varit nödvändigt att söka i möjligaste mån driva upp verksamheten på högskolans kliniker, och bruttoinkomsten från stallarna hade också gått upp till förut aldrig nådda summor, så under år 1915 över 36,000 kronor, vilken summa för år 1916 komme att avsevärt höjas. Detta åter hade nödvändiggjort en ökad stallpersonal och på grund av stallpersonalens stränga stalltjänstgöring hade en särskild gårdskarl för vägars och an- läggningsars skötsel och renhållning måst anställas och det för betjä-

ningen avsedda anslaget hade blivit otillräckligt. En begränsning av betjäningen till vad anslaget i staten medgåve skulle vara liktydigt med en inskränkning i stalldriften eller skulle tvingat till att stänga en eller annan kliniik. Naturligtvis skulle inkomsterna då sjunkit i samma mån och högskolan skulle varit nödsakad göra framställning om ökande av det allmänna anslaget, vilket nu icke varit fallet och som rektor hoppades icke heller skulle behöva ifrågakomma. Ehuru väl den sålunda ökade personalen icke vore stadd, utan lös personal, hade dock betjäningsanslaget därigenom såtillvida blivit överskridet och detta hade föranlett anmärkningar från kammarrättens revisionsavdelning. Enär det tydligtvis låge i statens intresse såväl som i högskolans eget, att den kliniska verksamheten, som här vore den inkomstbringande, kunde pågå och ökas, utan att en del stipulationer av mera formell natur lade hinder i vägen därför, hemställde rektor, att styrelsen ville göra framställning hos Kungl. Maj:t i syfte att undanröja dessa hinder för den för högskolans ekonomi nödiga utökningen av driften vid klinikerna. Detta syntes kunna enklast åvägabringas på så vis, att anslaget till betjäningen höjdes och den beräknade inkomsten från stallar och hovbeslagssmedja ökades i samma proportion.

Rektor har vidare meddelat, att vid högskolan vore för närvarande anställd följande extra betjäning mot nedannämnda årsarvoden, nämligen:

1 eldare	kronor 1,400
1 d:o	» 1,400
1 d:o	» 540
1 nattvakt	» 1,100
1 dräng på hundkliniken	» 1,320
1 gårdsdräng	» 1,320
1 dräng på medicinska kliniken för större husdjur	» 1,100
1 d:o på kirurgiska kliniken för större d:o	» 1,100
1 d:o d:o	» 1,100
1 d:o på kirurgiska kliniken	» 1,320.

Det sammanlagda till dessa utgående arvudet utgjorde alltså 11,700 kronor. Härtill komme tillfällig hjälp en och annan gång, när göromålen mer än vanligt hopade sig, såsom vid starka snöfall om vintrarna m. fl. tillfällen. Den för betjäningen avsedda summan, nu 6,800 kronor, borde enligt rektors mening ej sättas lägre än till 11,800 kronor, vadan den beräknade inkomsten från stallar och smedja skulle höjas på motsvarande sätt med 5,000 kronor eller till 17,000 kronor.

[104.] Professorn i husdjurslära E. Nyström meddelar i sin förenämnda framställning, att under de tre åren 1 september 1912—31 augusti 1915 hade vid försöksladugården enbart på grund av skillnad mellan å ena sidan utgifter för inköpta foderämnen och å andra sidan inkomster för försålda djur samt mjölk och gödsel uppstått en årlig förlust av respektive kronor 992.72, 1,465.77 och 2,207 eller tillhoppa kronor 4,665.49. Orsakerna härtill vore enligt hans åsikt företrädesvis att söka dels i de höga foderprisen, dels i den jämförelsevis låga avkastningen och dels i den starka utgallring, som av olika orsaker måst företagas, och därav betingade höga rekryteringskostnader. Foderkostnaderna hade under nämnda tre år uppgått till respektive 15.1, 14.9 och 20.7 öre per foderenhet, i stället för att den under normala förhållanden brukade beräknas till 9.5 å 10 öre. Mjölkvkastningen hade varit respektive 2,827, 2,882 och 2,345 kilogram. Ehuru mjölken till största delen försåldts till inom högskolan boende familjer för 14 å 16 öre per liter, hade medelpriset för den sålda mjölken icke varit mer än respektive 12.3, 14 och 13.8 öre per liter, enär för den överskjutande mängden mjölk endast erhållits 11 öre per liter av ett mejeriaktiebolag.

För utrönande av det årliga tillskott, som erfordrades för besättningens utfodring och underhåll, har bemälda professor verkställt följande beräkning. Enligt resultatet under året 1914—1915 hade varje ko förtärt 1,876 foderenheter å 20.7 öre = kronor 388.33, men lämnat allenast 2,345 kg. mjölk å 13.8 öre = kronor 323.61, medförande en förlust av kronor 64.72 eller för 15 kor kronor 970.80. Härtill komme kostnader för underhåll av tjur, för besättningens rekrytering med två kor om året, för strömedel samt för inköp och underhåll av ladugårdsinventarier m. m. med tillhoppa minst 2,030 kronor, varifrån emellertid för sålda kor och kalvar kunde beräknas avgå 625 kronor, så att dessa kostnader bleve netto minst 1,405 kronor. Sammanlagt med förenämnda förlust å korna visade alltså beräkningen ett tillskottsbehov av minst 2,375 kronor. Detta belopp har avrundats till 2,500 kronor.

Vidare har nämnde professor anfört, att det icke låte sig göra för allenast en person, ladugårdsförmannen, att på rätt sätt sköta ifrågasvarande ladugård av 15 kor jämte behövt antal ungdjur. Vid denna ladugård tillkomme nämligen på grund av dess egenskap att tjäna undervisningsändamål en mängd göromål utöver dem, som förekomme i en vanlig ladugård. Betydligt större fordringar måste ställas på såväl djurens som lokalernas ans och vård. Djurens utfodring måste ordnas på ett långt mera omständligt sätt med omsorgsfull utvägning av fodret åt varje särskilt djur. Avkastningen måste kontrolleras genom dagliga

prov mjölkningar, vilka visserligen verkställdes av de studerande, men i ladugårdsförmannens närvaro. Mjölkens distribuering i småpartier och kringförande inom högskolans område ålåg denne. Vid övningar i obstetrik, dräktighetsundersökningar m. m. upptoges ladugårdskarlen ofta i timal. För undervisningens skull hade anskaffats några får och getter, varjämte modellhönshus och kaningård uppförts. Skötseln av dessa avdelningar toge sin tid. Alla dessa arbeten kunde omöjligen medhinnas av en person och det vore därför nödvändigt, att ett extra ladugårdsbiträde anställdes. Härtill borde anslås en årlig summa av 1,000 kronor. [104.]

Veterinärhögskolans styrelse har för egen del anfört, att fullgiltiga skäl syntes vara anförda för framställningen om anställande av ett biträde i ladugården. Behovet härav hade för övrigt varit så trängande, att styrelsen på därom gjord särskild framställning genom beslut den 8 juni 1916 medgivit, att från inkomsterna av ladugården finge från och med den 1 september 1916 tillsvidare användas ett belopp av högst 75 kronor i månaden för biträde vid extra arbeten i ladugården. Då emellertid ladugårdsdriften redan förut årligen gått med förlust, vore uppenbart, att ladugården desto mindre kunde bära en dylik merkostnad. Meningen vore nu att få ett särskilt anslag härför å 1,000 kronor, som i så fall lämpligast borde gå in under det i avlöningsstaten under rubrik drängar och extra betjäning upptagna anslaget, vilket sålunda skulle komma att höjas med nämnda belopp.

*Veterinär-
högskolans
styrelse.*

Professor Nyström hade vidare framhållit, att driften vid ladugården av vissa närmare anförda orsaker hittills gått med avsevärd förlust. Att man redan från början haft klart för sig, att ladugården icke skulle bli någon lönande affär, framginge därav, att i staten för högskolan, sådan densamma slutligen föreslogs av dåvarande direktionen för veterinärinstitutet, beräknats ett visst belopp till täckande av eventuell brist å ladugårdens rörelse. I det allmänna anslaget för bränsle, belysning, renhållning m. m., sådant det föreslogs av direktionen, d. v. s. till belopp av 63,200 kronor, hade nämligen ingått ett belopp å 1,000 kronor, som varit avsett för ifrågavarande ändamål. Till följd av den nedsättning, som vid statens slutliga behandling företogs i detta anslag och varigenom det begränsades till sitt nuvarande belopp, 58,000 kronor, hade det emellertid under nu rådande förhållanden varit omöjligt att använda någon del av ifrågavarande anslag för ladugårdens behov, utan hade hela förlusten å densamma fått falla högskolans rörelse till last.

Professor Nyström hade utförligt redogjort för de omständigheter,

[104.] som föranlett den med varje år ökade förlusten å ladugården. För kalenderåret 1915 hade densamma inalles uppgått till ej mindre än kronor 2,738.73, vilket styrelsen anmält i samband med avgivande till Kungl. Maj:t av berättelse för samma år. Därvid hade också styrelsen framhållit, att anledningen till det dåliga resultatet av försöksladugårdens drift delvis berodde på de rådande ovanligt höga foderprisen. Professor Nyström hade nu för att få en ordnad ekonomi för ladugården hemställt, att för utfodring och underhåll av den till avdelningen för husdjurskötsel hörande besättningen måtte få beräknas, förutom de från avdelningen inflytande inkomsterna, en årlig summa av 2,500 kronor. Ett bifall till denna hemställan skulle till följd av det förut anförda medföra en motsvarande förhöjning i det allmänna anslaget till bränsle m. m.

Styrelsen, som till fullo insåge svårigheten att, om ifrågavarande avdelning skulle kunna fylla sitt ändamål, allt för strängt begränsa utgifterna för ladugården, funne sig böra tillstyrka denna hemställan. Vid bifall härtill skulle det allmänna anslaget för bränsle m. m. komma att uppgå till 60,500 kronor.

Vad beträffade den av högskolans rektor ifrågasatta ytterligare höjning av anslaget till drängar och extra betjäning med 5,000 kronor kunde styrelsen i allt väsentligt ansluta sig till vad rektor anfört till stöd för sin fränställning därom, och funne styrelsen det ifrågasatta beloppet vara avvägt efter det nu föreliggande behovet.

Beträffande ifrågavarande anslagspost ville styrelsen erinra, huru som i det förslag till stat för veterinärinstitutet, som dåvarande direktionen avgav den 27 september 1906 och som låg till grund för den år 1907 genomförda regleringen, direktionen föreslagit, att samtliga då anställda betjante skulle uppföras i staten, en del med fast lön och de övriga med arvoden. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 12 januari 1907 hade emellertid dåvarande chefen för jordbruksdepartementet framhållit, att det icke syntes nödigt att detaljerat uppföra samtliga ifrågavarande befattningar i staten, helst som de delvis vore av natur, att växlingar på arbetsmarknaden understundom kunde böra föranleda förändringar och jämkningar i de särskilda beloppen. Dylika jämkningar syntes liksom ditintills lämpligen kunna ske med anlitande av inkomster från stallet och även smedjan, där så erfordrades. I anslutning till detta uttalande hade i den vid 1907 års riksdag antagna staten endast vissa befattningshavare uppförts i staten, medan för betjäning i övrigt anvisats ett extra anslag, vilket numera ersatts av förberörda anslagspost i staten.

Då nu styrelsen jämlikt rektors föreliggande förslag hemställde om förhöjning i denna anslagspost, leddes styrelsen huvudsakligen av den synpunkten, att en del av den extra betjäning, som funnes anställd vid högskolan, bestrede befattningar av den art, att kostnaderna för dess avlöning icke gärna kunde påföras högskolans rörelse såsom driftkostnad. Detta vore särskilt fallet med eldarna, gårdskarlen och dylika icke vid klinikerna och smedjan bundna betjante. Dessutom funnes emellertid vid de stationära klinikerna anställda en del betjante, beträffande vilka det med visshet kunde förutses, att desamma alltid måste finnas, och vilkas anställning således måste anses vara av stadigvarande karaktär. För avlöningen av befattningshavare av nu omförmälda kategorier syntes det styrelsen önskligt, att ett visst, tillräckligt belopp funnes upptaget i staten, och borde detta belopp, på sätt förut anförts, skäligen kunna beräknas till det av rektor föreslagna, 11,800 kronor.

Med inberäkning av förutnämnda belopp av 1,000 kronor för anställande av ett biträde i ladugården skulle den sammanlagda ökning, som skulle erfordras i anslagsposten till drängar och extra betjäning, uppgå till tillhoppa 6,000 kronor och denna post i sin helhet till 12,800 kronor.

Med förenämnda befattningshavare vore emellertid högskolans behov av extra personal icke på långt när uttömt. Sålunda erfordrades ett visst antal smeder för uppehållande av rörelsen vid hovbeslags-smedjan, växlande allt efter som nämnda rörelse ökades eller minskades. Även vid de stationära klinikerna växlade rörelsens omfattning högst betydligt vid olika tidpunkter. Utom den mera fast anställda personalen erfordrades därför även vid dessa tid efter annan extra arbetshjälp, om verksamheten vid desamma skulle kunna bibehålla den smidighet och anpassningsförmåga, som betingades av hänsynen till såväl djurägarnas intresse av att alltjämt kunna vid påfallande sjukdomsfall erhålla den goda vård för sina djur vid högskolans kliniker, vilken hittills kunnat beredas, som ock betydelsen för högskolan av att icke behöva visa ifrån sig det värdefulla undervisningsmaterial, som den alltjämt ökade tillströmningen av djur till klinikerna beredde.

Kostnaden för anställande av den personal, om vilken nu vore fråga, låte sig givetvis, beroende som den vore av växlingarna i rörelsens omfattning, icke ens tillnärmelsevis beräkna med den noggrannhet, som skulle erfordras för dess inrymmande inom ett bestämt anslag. Beträffande anställande av dylik personal syntes det för den skull alltjämt böra stå styrelsen fritt att handla efter omständigheterna och påföra vederbörande avdelning kostnaden såsom driftkostnad. Någon fara för

[104.] ökade statsutgifter uppstode ju icke härigenom, utan tvärtom komme uppenbarligen en ökning av den personal, varom nu vore fråga, alltid att sammanfalla med en ökning i inkomsten av verksamheten vid högskolan.

Styrelsen finge alltså hemställa,

att för bestridande av avlöningen åt den del av högskolans extra betjäning, vars anställning antingen vore av den art, att kostnaden för densamma avlönande icke lämpligen borde påföras verksamheten vid någon högskolans avdelning såsom driftkostnad, eller vore av mera stadigvarande beskaffenhet, och för anställande av ett biträde i ladugården anslaget till drängar och extra betjäning måtte höjas med 6,000 kronor eller till 12,800 kronor;

samt att styrelsen i samband därmed måtte förklaras äga att, i den mån sådant erfordrades för uppehållande av verksamheten vid någon av högskolans stationära kliniker eller smedjan, utöver den här ovan omförmälda extra betjäningen, anställa tillfällig arbetshjälp och låta bestrida kostnaden härför av inkomsterna av respektive högskolans stallar eller smedja.

Den sålunda ifrågasatta höjningen av förenämnda båda anslag skulle enligt styrelsens förmenande icke behöva ovillkorligen föranleda till ökade bidrag av statsmedel.

I likhet med rektor ansåge styrelsen, att man, med hänsyn därtill att det här i huvudsak endast vore fråga om ett överförande av utgifter från driftkostnaderna för högskolans rörelse till å stat upptagna anslag, kunde våga beräkna en förhöjd nettointkomst av driften vid högskolan i samma proportion, som ifrågavarande båda anslag genom ett bifall till nu förevarande framställningar skulle komma att ökas, eller med tillhoppa 8,500 kronor. Den årliga nettointkomsten, som skulle avses för högskolans utgifter enligt stat, skulle alltså härigenom komma att beräknas höjd från 12,000 kronor till 20,500 kronor.

Slutligen har styrelsen hemställt, att vad styrelsen nu föreslagit måtte vinna tillämpning redan från och med den 1 januari 1917.

*Departements-
chefen.*

Ifrågavarande framställning avser icke något ökat anslag till veterinärhögskolan utan, såsom högskolans styrelse framhållit, en omflyttning av vissa utgifter från driftkostnader till anslag i staten, varigenom dessa driftkostnader beräknas minska med motsvarande belopp, vilket i sin tur bör medföra lika stor ökning i det nettoöverskott av högskolans rörelse, som kan tagas i beräkning för utgifternas bestridande. Att en dylik omflyttning ansetts önskvärd, torde bero dels därpå, att åtgärden

att använda inflytande inkomster till anställande av extra betjäning i större omfattning än den härtill i staten särskilt upptagna anslagsposten medgivit, vållat anmärkning från kammarrättens revisionsavdelning, dels ock därpå, att försöksladugården ej ens med anlitan- [104.] de av alla sina inkomster kunnat bestrida sina driftsutgifter.

Att på sätt styrelsen föreslagit nu reglera dessa förhållanden, finner jag välbetänkt. Det synes mig uppenbart, att med ökad verksamhet i stallarna behovet av arbetshjälp därstädes blir ökat. Då emellertid avgift erlägges för anlita- det av dessa stallar, bör denna utgiftsökning fullt motsvaras av ökade inkomster. Vid jämförelse mellan de av löne- regleringskommittén år 1913 meddelade uppgifter angående använd- ningen av det dåvarande anslaget till extra betjäning samt de av rektor nu lämnade uppgifter om avlöningar till stadigvarande extra personal, visar sig visserligen, att avlöningarna till åtskilliga biträden, som funnos redan år 1913, blivit icke obetydligt höjda. Med hänsyn till verksam- hetens ökade omfattning, förhållandena inom högskolans nuvarande större lokaler samt de i allmänhet stegrade arbetsprisen anser jag mig dock icke av denna omständighet kunna hämta skäl till erinran mot det nu föreliggande förslaget.

Mot höjningen av anslagsposten till drängar och extra betjän- te med 5,000 kronor för beredande av avlöning från denna anslagspost i första rummet åt mera stadigvarande extra personal har jag därför icke något att invända. Då enligt min mening utredningen utvisar, att ladu- gårdsförmannen har behov av arbetshjälp, förordar jag även, att anslags- posten höjes med ytterligare 1,000 kronor.

Mot den föreslagna höjningen med 2,500 kronor av det allmänna anslaget för bränsle, belysning, renhållning m. m., för att detta må kunna lämna erforderligt tillskott för täckande av förlust å försöksladugården, ställer jag mig däremot mera betänksam. Det är visserligen sant, att man icke vid bedömandet av nu ifrågavarande ladugårdsskötsel får anlägga samma måttstock, som när det gäller en vanlig ladugård vid ett lant- bruk. Såsom professor Nyström framhållit medför denna ladugårds syfte att framför allt tjäna undervisningsändamål kostnader och hinder av flerahanda slag. Det bör även bemärkas, att för denna ladugård finnes icke något jämförelsevis billigt hemmaproducerat foder att tillgå, utan allt måste köpas till de i huvudstaden rådande, vanligen höga prisen. Det torde därför möta stora svårigheter att även under sådana för- hållanden, som förut varit normala, där erhålla foderenheten för 9.5 å 10 öre. Men icke desto mindre synes en årlig förlust av omkring 2,500 kronor på en besättning av allenast 15 kor jämte tjur och ungdjur vara

[104.] anmärkningsvärt stor, synnerligast som avlöning till personal icke härvid medräknats bland utgifterna. Bland annat synes böra framhållas, att medelmjölkningsen, åtminstone under året 1914—1915, näppeligen kan anses hava varit tillfredsställande och att även mjölkpriset då varit alltför lågt med hänsyn till förefintliga avsättningsmöjligheter. Då professor Nyström motiverat sin framställning om anslag delvis med att en utfodringsförlust av omkring 65 kronor per ko uppstått under året $\frac{1}{8}$ 1914— $\frac{31}{8}$ 1915 samt att utgifterna då i allmänhet varit mycket höga, synes kunna häremot invändas, att förhållandena under sagda tid icke lämpligen böra läggas till grund för höjning av en anslagspost i en ordinarie stat. Även i övrigt synas förhållandena under den av professor Nyström angivna treårsperioden, då högskolans nötkreatursbesättning varit under uppsättning, ej fullt lämpliga såsom underlag för en dylik höjning.

Angående förhållandena vid ladugården under sista året 1 september 1915—31 augusti 1916 har jag genom en från professor Nyström erhållen tablå inhämtat, att utgifterna för foder utgjort 6,552 kronor 73 öre och för inköpta djur 485 kronor, tillhoppa 7,037 kronor 73 öre, under det att inkomsterna utgjort allenast 4,901 kronor 45 öre, därav 3,275 kronor 87 öre för mjölk och 1,625 kronor 18 öre för sålda djur. En brist har alltså uppstått å 2,136 kronor 28 öre. Den sålda mjölken har nu betingat ett medelpris av 16.7 öre per liter, vilket i betraktande av det i Stockholm gällande mjölkpriset måste anses väl lågt.

Att en höjning av nyssberörda anslagspost för mötande av förlust å försöksladugården måste ske, finner jag visserligen oundvikligt. Med hänsyn till de nu av mig framhållna omständigheterna och då genom anställandet av förenämnda ladugårdsbiträde vissa fördelar vid skötseln böra vinnas, kan jag emellertid icke tillstyrka fullt så stor ökning, som föreslagits, utan anser en höjning med 2,000 kronor böra vara tillräcklig, varigenom förenämnda anslagspost skulle uppgå till 60,000 kronor. Det bör med skäl kunna förväntas, att sådana åtgärder vidtagas, att med detta tillskott ladugårdens drift må kunna gå ihop. I den mån på grund av särskilda anledningar större tillskott må för något enstaka år behövas, bör detta kunna i vederbörlig ordning tagas från inkomsterna av rörelsen i övrigt, vilket ej bör vålla svårighet, eftersom tillgång till hela det nu ifrågasatta större beloppet ansetts kunna beredas genom höjd inkomstberäkning.

I enlighet med de av mig nu framställda förslag skulle alltså den för bestridande av utgifter enligt staten beräknade del av högskolans inkomster upptagas till ett med 8,000 kronor höjt belopp eller till 20,000 kronor.

Vad vidare beträffar högskolestyrelsens framställning om bemyndigande att, i den mån sådant erfordras för uppehållande av verksamheten vid någon av högskolans stationära kliniker eller smedjan, utöver den extra betjäning, som vore avsedd att avlönas från anslagsposten till drängar och extra betjäning, anställa tillfällig arbetshjälp och låta bestrida kostnaden härfor av inkomsterna av högskolans stallar eller smedja, synes denna framställning, som väl är föranledd av förberörda revisionsanmärkning, böra föranleda ett förtydligande i bestämmelserna rörande inkomsternas användning. Jag kan nämna, att kammarrätten ännu icke meddelat utslag med anledning av anmärkningen. [104.]

Styrelsens hemställan, att de begärda förändringarna måtte få tillämpas redan från och med innevarande år, kan jag icke tillstyrka.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande ändringar i staten för veterinärhögskolan, att tillämpas från och med år 1918, nämligen att anslagsposten till drängar och extra betjäning höjes från 6,800 kronor med 6,000 kronor till 12,800 kronor samt att det allmänna anslaget för bränsle, belysning, renhållning m. m. höjes från 58,000 kronor med 2,000 kronor till 60,000 kronor;

kommande vid bifall härtill statens slutsumma att höjas från 196,050 kronor med 8,000 kronor till 204,050 kronor;

dels ock medgiva, att från och med år 1918 det belopp, varmed högskolans inkomster utöver statsanslag överskjuta 20,000 kronor, må efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för högskolans behov, dock icke för beredande av förhöjd ersättning åt sådan befattningshavare, för vilken avlöning finnes med visst belopp uppförd å högskolans stat.

b. Veterinärundervisningen, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 179,000.

c. *Personlig lönefyllnad åt vaktmästare vid veterinärhögskolan.*

[105.]
 Personlig löne-
 fyllnad åt
 vaktmästare
 vid veterinär-
 högskolan.
 (extra anslag.)

I anledning av en inom riksdagen väckt motion har riksdagen år 1916 beslutat, att de nuvarande vaktmästarna vid den patologisk-anatomiska institutionen och vid den kemiska institutionen vid veterinärhögskolan må vardera erhålla en personlig lönefyllnad av 300 kronor om året att utgå från och med den 1 januari 1917, intill dess ny löne-reglering för vaktmästarna och deras vederlikar vid veterinärhögskolan beslutats samt träder i tillämpning, i följd varav riksdagen på extra stat för år 1917 anvisat ett anslag av 600 kronor.

Då anslag för detta ändamål torde böra finnas tillgängligt även för år 1918, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande åt vardera av de nuvarande vaktmästarna vid den patologisk-anatomiska institu-tionen och vid den kemiska institutionen vid veterinärhögskolan av en personlig lönefyllnad av 300 kronor om året, intill dess ny lönerreglering för vaktmästarna och deras vederlikar vid veterinärhögskolan beslutats samt trätt i tillämpning, å *extra stat* för år 1918 an-visa ett förslagsanslag, högst kronor 600.

2. Statens veterinärbakteriologiska anstalt, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 42,700.

3. Veterinärstaten.

Länsveterinärer och veterinärstipendiater, *bestämt*
anslag kronor 86,500.
 Distriktsveterinärers avlönande, *förslagsanslag* » 146,000.
Oförändrat ordinarie anslag kronor 232,500.

J. **Vägunderhållet och skjutsväsendet.**1. **Vägunderhållet.**

a. Bidrag till vägunderhållet på landet, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 1,350,000.

b. *Kostnad för vägdelningar.*

Med anledning av stadgandet i 84 § av lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 därom att, då vägdelning enligt samma lag äger rum första gången, halva kostnaden därför skall bestridas av statsverket, har riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, för tiden från och med år 1895 årligen på extra stat till bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar anvisat förslagsanslag, vars belopp uppgått för varje år till och med år 1910 till 50,000 kronor, för vart och ett av åren 1911—1915 till 35,000 kronor samt för åren 1916 och 1917 till 25,000 kronor.

[106.]
Kostnad för
vägdelningar.
(extra anslag.)

Anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för år 1918. Då någon anledning till ändring i det för innevarande år anvisade beloppet icke förefinnes, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 anvisa för bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar såsom förslagsanslag kronor 25,000.

c. *Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt.*

För varje av åren 1907—1917 har riksdagen till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat anvisat ett anslag av 150,000 kronor.

Då anslag för ifrågavarande ändamål synes böra finnas tillgängligt även för år 1918 och någon ändring i anslagsbeloppet icke nu torde böra ifrågasättas, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[107.]
Understöd åt
synnerligt
betungade
väghållnings-
distrikt.
(extra anslag.)

att till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 150,000.

d. Svenska vägföreningen.

[108.] Svenska vägföreningen anhöll i ansökning den 28 september 1915 om ett årligt anslag av 15,000 kronor från och med år 1917. Svenska vägföreningen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkte ett anslag av 10,000 kronor (extra anslag.) under vissa villkor och Kungl. Maj:t föreslog 1916 års riksdag att anvisa detta belopp å extra stat. Riksdagen fann vikten av, att kunskap spredes om vägarnas betydelse och om sättet för botande av brister ifråga om deras underhåll, ligga i öppen dag och uttalade, att ur denna synpunkt det arbete vägföreningen nedlagt syntes värt allt erkännande. Med hänsyn emellertid till att förslag rörande en omreglering av vägväsendet snart vore att förvänta och riksdagen icke hade sig bekant, huruvida den funktion, som vägföreningen för närvarande utövade, möjligen kunde komma att i någon form inrymmas i en blivande förändrad organisation, hade riksdagen ställt sig tveksam, huruvida statsanslag för närvarande borde beviljas föreningen. Då en omläggning av vägväsendet likväl icke kunde tänkas bli genomförd förrän tidigast under år 1917, men föreningens arbete syntes riksdagen vara av den betydelse, att det icke tålde uppskov, hölle riksdagen före, att föreningen ej borde undandragas statsunderstöd; emellertid hade riksdagen, som vid granskning av föreningens räkenskaper funnit dess ekonomiska ställning relativt god, ansett, att, i betraktande av att rådande förhållanden påkallade största sparsamhet på alla områden, statsbidragets belopp borde bestämmas till 5,000 kronor.

Nu har bemälda förening i en den 27 september 1916 dagtecknad skrift anhållit om statsbidrag för år 1918 å 15,000 kronor och därvid anfört följande.

»Svenska vägföreningen har under innevarande år bedrivit sin verksamhet efter samma riktlinjer som under föregående år; dock har verksamheten under året av ekonomiska skäl måst i omfattning betydligt inskränkas i jämförelse med föregående år. Ett uttryck för verksamhetens omfång utgör utgifternas storlek. Den- samma var under år 1914

..... kronor	7,972: 12
» » 1915	» 20,345: 01
och torde belöpa sig under år 1916 till	» 15,050: —.

För balansera-nde av 1916 års utgifter har föreningen att tillgå inkomster under året	kronor 12,498: —
av reserverade medel (donationer)	» 2,552: —

Summa kronor 15,050: —

Som framgår av nedanstående tablå, hade föreningen vid 1916 års början ett från föregående år kvarstående belopp av 2,659: 29 kronor i donationsmedel. Detta

belopp blir under året i det närmaste förbrukat. Av årets inkomster (12,498 kronor) [108.] utgöras också 4,012 kronor av donationer.

Genom den ovannämnda minskningen av verksamheten har föreningen kunnat undvika att tillgripa sin enda återstående tillgång, nämligen de av ständiga medlemmar en gång för alla betalda avgifterna, varpå ju endast räntan bör disponeras för årsutgifter.

Föreningens stat för år 1916 balanseras på följande sätt:

Utgifter:

Avlöning till sekretariatet	kr. 2,900: —	(motsv. 1915 kr. 3,275: —)
» » kontorsbiträde ...	3,200: —	
Kontorshyra	950: —	
Skrivutensilier	650: —	
Övriga kontorskostnader	650: —	» 5,450: — (» » » 5,811: —)
Porto m. m.	900: —	
Publikationer	2,500: —	» 3,400: — (» » » 4,457: 75)
Resor och föredrag	200: —	
Kurser och vägdagar	1,500: —	» 1,700: — (» » » 5,028: 31)
Avskrivningar	1,600: —	(» » » 1,772: 95)
Summa	kr. 15,050: —	(motsv. 1915 kr. 20,345: 01)

Inkomster:

Årsbet. personl. medl. avg.	3,650: —	
» korporationers »	4,100: —	kr. 7,750: — (motsv. 1915 kr. 7,620: —)
Donationer: H. M. Konungen	2,000: —	
div. personer	2,012: —	» 4,012: — (» » » 3,806: —)
Räntor och annonsintäkter	500: —	(» » » 531: 37)
Inkomst å uthyrning av redskap	236: —	(» » » 541: 75)
Summa	kr. 12,498: —	(motsv. 1915 kr. 12: 499: 12)

Förlust att täckas av balanserade dona-

tionsmedel (hela beloppet 2,659: 29) ... » 2,552: — (» » » 7,845: 89)

Summa kr. 15,050: — (motsv. 1915 kr. 20,345: 01)

Tablån över utgifterna visar, att speciellt föredrag och vägkurser blivit lidande på verksamhetens inskränkande. Anledningen härtill är, förutom nödvändigheten av utgifternas nedbringande, att det visat sig svårare och svårare att kunna disponera frivilliga kompetenta krafter för hållandet av föredrag och ledandet av kurser. De ingenjörer, som välvilligt ställt sig till förfogande för arbete åt föreningen på

[108.] fritid, äro hindrade av sin tjänst att i större omfattning lämna sin tjänstgöringsort. Det i föreningens underdåniga skrivelse den 28 september 1915 framhållna behovet av fast anställda arbetskrafter — speciellt en sekreterare — har alltså under året i ännu högre grad än förut gjort sig gällande och det kan befaras, att omhandlade kursers hållande skall helt avstanna, därest ej en uteslutande för föreningen arbetande sekreterare kan bli anställd.

Ifråga om inkomsterna har konstaterats det för föreningens ekonomi ogynnsamma förhållandet, att en avsevärd del av de medlemmar, som inträda i föreningen för att delta i de anordnade vägkurserna, efterföljande år ej erlägga sin årsavgift och sålunda utträda ur föreningen. På detta sätt hava under året 341 personer avgått ur föreningen.

Medlemsantalet i föreningen var den 1 september 1916 2,754, vilket emellertid visar en ökning under året av 652 medlemmar. Föreningen har sålunda gått framåt i detta avseende, om än ej i den omfattning, som kunnat förmodas. Man kan under den närmaste framtiden sålunda ej påräkna någon betydande ökning av föreningens inkomster genom medlemsavgifter, helst dessa avgifter äro satta mycket lågt för att kunna draga till föreningen landsbygdens befolkning, de nuvarande väghållarna.

Av donationer har föreningen haft glädjen mottaga först och främst av Hans Maj:t Konungen 2,000 kronor samt i övrigt 2,012 kronor. Föreningen kan emellertid ej påräkna att i någon vidsträcktare mån fortfarande erhålla donationer. Med undantag av 12 kronor utgöra också de under året inkomna beloppen delar av donationer, varom föreningen redan vid stiftandet erhållit löfte.

Den sålunda av ekonomiska orsaker i avsevärd mån tillbakahållna verksamheten har i sina huvuddrag varit följande:

Hitintills hava hållits två vägkurser om vardera tre dagar samt dessutom nio vägdagar (mindre kurser om endast en dag). I möjligaste mån hava dessa samtliga kurser förlagts till de delar av landet, där under föregående år ej hållits vägkurser. Vid samtliga kurser hava enkla redskap kommit till användning vid de praktiska demonstrationerna. Föredrag hava hållits dels inför de värnpliktiga vid ett antal regementen dels i lantbruksklubbar och andra föreningar, vilkas medlemmar hava intresse för väghållningen.

Föreningen har under året utgivit en tidskrift i fyra häften, behandlande olika sidor av den omfattande vägfrågan.

Liksom föregående år har föreningen utfört en del utredningar åt myndigheter och kommuner. Främst må här nämnas föreningens biträde vid utredningarna ifråga om automobillinjer i Bohuslän, vilka linjer skulle iordningsställas bland annat för beredande av arbetstillfälle åt arbetslösa inom provinsen.

En annan utredning har avsett fråga om en vägport, om vilken kungl. järnvägsstyrelsen och vederbörande ortsintressenter ej kunnat enas.

Ifråga om utexperimenterandet av lämpliga motordrivna fordon har under året fortsatt samarbete ägt rum med generalstaben.

En viktig gren av föreningens verksamhet har varit den under året för första gången anordnade så kallade vägmästarkursen. Till kursen, vilken pågick under fyra veckor och som räknade 22 deltagare, voro från fortifikationen kommenderade två underofficerare och två furirer.

Som framgått av det ovanstående, har föreningens verksamhet under inne-

varande år liksom under de föregående i huvudsak varit inriktad på upplysning ifråga om den för vårt land så betydelsefulla väghållningen. Att också verksamheten varit till gagn för det allmänna såväl som för de enskilda väghållarna och för trafikanterna, har Eders Kungl. Maj:t i nådiga propositionen till 1916 års riksdag om anslag till föreningen uttalat. Riksdagen har också genom beviljande av ett anslag även funnit föreningen gagnelig för det allmänna.

Den hittills vunna erfarenheten har emellertid givit vid handen, att verklig förståelse av vägfrågans stora betydelse endast så småningom och mycket långsamt genomtränger de befolkningslager, som närmast av densamma beröras. Först sedan sådan förståelse blivit ernådd, kan den praktiska och teoretiska undervisningen i vägars byggande och underhåll fullt göra sig gällande. Upplysnings- och undervisningsverksamheten böra sålunda gå hand i hand. Resultat av betydelse kunna endast vinnas efter nedläggandet av mycket arbete. Härför erfordras tillräckliga och fullt kvalificerade arbetskrafter ävensom nödig undervisningsmaterial. Men härför saknar föreningen för närvarande ekonomiska förutsättningar. Det belopp av 5,000 kronor, som riksdagen beviljat för 1917 åt föreningen, giver föreningen visserligen tillfälle att arbeta ungefär i samma omfattning som under innevarande år. Någon utveckling eller ens ett uppnående av verksamhetsomfattningen under 1915 kan däremot ej komma till stånd, såsom närmare belyses av vidfogade tablå över inkomster och utgifter för 1917. De motiv, som i föreningens underdåniga skrivelse den 28 september 1915 framhöllos för behovet av ett årligt anslag om 15,000 kronor, ej blott förefinnas fortfarande, utan hava enligt den under året hämtade erfarenheten blivit avsevärt förstärkta. Användningen av dessa medel framgår av det förslag till budget, som uppgjorts för 1918 och här biläggas.

Föreningen får på grund härav i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till nästa års riksdag framställa nådig proposition om ett anslag av 15,000 kronor att under år 1918 utgå till svenska vägföreningen för befrämjande av dess verksamhet.»

Vid föreningens skrivelse voro fogade budgetförslag för åren 1917 och 1918 av följande utseende.

»Tablå över inkomster och utgifter för år 1917.

<i>Inkomster:</i>		<i>Utgifter:</i>	
Årsbet. personl. medl. avg. kr.	3,800: —	Avlöning till sekretariatet kr.	3,000: —
» korporationers » »	4,200: —	» » kontorsbitr. »	3,200: —
Hans Maj:t Konungens		Kontorshyra »	1,000: —
donation	2,000: —	Övriga kontorskostnader »	1,500: —
Räntor och annonsintäkter »	600: —	Publikationer	2,500: —
Statsanslag	5,000: —	Resor och föredrag	700: —
Inkomst å uthyrning av		Kurser och vägdagar »	2,000: —
redskap	300: —	Avskrivningar	2,000: —
Summa kr.	15,900: —	Summa kr.	15,900: —

[108.]

Förslag till inkomster och utgifter för år 1918.

<i>Inkomster:</i>		<i>Utgifter:</i>	
Arsbet. personl. medl. avg. kr.	4,000: —	Avlöning till sekreterare kr.	6,000: —
» korporationers » »	4,300: —	» » biträdande	
Hans Maj:t Konungens		väggkursinstruktörer »	2,000: —
donation (slutbet.) »	2,000: —	Avlöning till kontorsbitr.	3,200: —
Räntor och annonsintäkter »	600: —	Kontorshyra »	1,000: —
Statsanslag »	15,000: —	Övriga kontorskostnader »	1,500: —
Inkomst å uthyrning av		Publikationer »	2,000: —
redskap »	300: —	Resor och föredrag »	500: —
		Kurser och vägddagar »	6,000: —
		Undervisningsmateriel »	2,000: —
		Avskrivningar »	2,000: —
Summa kr. 26,200: —		Summa kr. 26,200: —.»	

I infortrat utlåtande den 28 november 1916 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrat sig på följande sätt.

»För inhämtande av uppfattningen hos väginressenterna i orterna och hos tjänstemännen i väg- och vattenbyggnadsdistrikten har styrelsen införskaffat dessa senares yttranden i saken och framgår därav i huvudsak detsamma som av styrelsen i underdåniga utlåtandet den 30 november 1915 framhållits, nämligen att de av föreningen anordnade väggkurserna i vissa avseenden torde vara till nytta, men att därvid demonstrerade arbetsmetoder och redskap i allmänhet vore alltför dyrbara och olämpliga för nuvarande förhållanden, varför också kursdeltagarna återvänt från väggkurserna med en viss missträkning och misstro till kursernas praktiska nytta. De vid kurserna utförda arbetena hade mera karaktären av ombyggnad än av underhåll av befintlig väg med en kostnad av 10 à 20 kronor per meter väg, under det att de årliga underhållskostnaderna för landets allmänna vägar i verkligheten betingade 6 à 36 öre per meter; i medeltal är kostnaden 12.5 öre per meter. De av styrelsen uttryckta önskemålen, att föreningens väggkurser borde avse meddelandet av undervisning i enklare arbetsmetoder och i användandet av enklare redskap för vägars rationella underhåll, torde lämpligast fyllas på sådant sätt, att för väggkursernas praktiska arbeten utväljas något längre vägsträckor av omväxlande och för vägnätet i trakten karakteristisk beskaffenhet, att underhållsarbetena å desamma bedrivs med användning i första hand av naturliga, i trakten tillgängliga väglagningsämnen och av enkla arbetsredskap, samt slutligen att arbetet i varje särskilt fall bedrivs under noggrant registrerande av kostnaderna, så vitt möjligt fördelade på var och en av vägens mera olikartade delar.

På sådant sätt ledda och ordnade, skulle väggkurserna bli till verkligt gagn, och förtroendet för föreningens verksamhet skulle tillväxa i stället för tvärtom, varigenom också anslutningen till föreningen snart nog skulle tilltaga så, att föreningen inom några få år ej längre skulle vara i behov av allmänt understöd. Det är också dessa väggkurser, som borde utgöra föreningens viktigaste eller rent av huvudsakliga uppgift, varför det också ligger makt uppå, att de bedrivs på ett ändamålsenligt sätt.

Sekretariatets verksamhet däremot har endast sekundär betydelse, och dess

utvecklande till något slags konsulterande byrå för vägbyggnader synes ingalunda önskvärd, då staten härför har sina egna organ, som dessutom även stå till allmänhetens tjänst.

[108.]

I anslutning till vad sålunda anförts får väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i underdånighet förorda, att svenska vägföreningen för år 1918 måtte erhålla ett statsunderstöd av 10,000 kronor med villkor, att under sagda år på lämpliga platser i skilda delar av landet anordnas minst åtta vägkurser i enlighet med ovan angivna program.»

Vägföreningen har den 28 december 1916 inkommit till Kungl. Maj:t med en skrift i anledning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens nyssnämnda utlåtande och däri anført, bland annat, följande:

»Vid de av föreningen anordnade vägkurserna hava de praktiska arbetena på grund av framställning från ortsintressenterna i stor utsträckning förlagts till vägstycken, å vilka underhåll enligt nu vanliga metoder visat sig icke vara tillfyllest ör att sätta vägstycket i fullgott skick, och vilka vägstycken ortsintressenterna därför önskat få iordninggjorda genom vägföreningen. Stundom har ett sådant iordningställande gjorts som villkor för bidragen till respektive vägkurser. Vägföreningen har sålunda i många fall och detta just ifråga om svårare och dyrbarare vägarbeten varit bunden vid vissa vägsträckor. Det har också varit nödvändigt att härvid göra arbetet grundligt, så att ett gott resultat av de använda arbetsmetoderna kunde visas. Enligt modernt, nu i utlandet allmänt infört väghållningssätt, förlägges också det huvudsakliga arbetet till en längre tidsperiods början, för att därefter underhållet må bliva så mycket billigare de följande åren i perioden. Det är sålunda endast en skenbart större kostnad, som de av vägföreningen i omhandlade fall praktiskt demonstrerade arbetsmetoderna innebära, ty denna större kostnad intjänas mer än väl under tidsperioden i sin helhet, samtidigt som man under densamma ständigt har en fullgod väg.

De av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anförda kostnadssiffrorna över arbeten enligt vägföreningens metoder äro sålunda ej omedelbart jämförbara med årskostnaderna för nuvarande vägunderhållet, vilka kostnader vägföreningen emellertid funnit kunna uppgå till avsevärt högre belopp per löpande meter väg än de i styrelsens underdåniga skrivelse anförda. Detta framgår bland annat av jordbruksdepartementets statistiska tabeller, enligt vilka kostnaden i medeltal för distrikt uppgår enligt uppskattningarna ända till 80 öre per meter för indelade vägar. I verkligheten torde variationen inom distrikten vara så stor, att underhållskostnaden å vissa vägar uppgår till 1 krona 50 öre och mera per meter väg. — — — I fråga om de verktyg, som vägföreningen demonstrerar, må nämnas, att allt efter förhållandena olika verktyg kommit till användning vid kurserna, från de enklaste — spade, hacka, sladd och plog — till i inköp dyrbarare, men mera arbetsbesparande såsom väghyvlar, skrapor o. d. ävensom vältar. Det bör anföras, att ofta vid kursernas ordnande har från ortsintressenternas sida särskilt framhållits som en önskan, ja, fordran att få se de nya arbetsbesparande redskapen och deras arbetsprestationer, ty man vet allt för väl, att det ur ekonomisk synpunkt är omöjligt att med handverktyg utföra vissa för väghållningen oundgängligen nödvändiga arbeten såsom exempelvis vägens renskrapning och profiljustering.

Vidare kan anföras, att registrering av kostnader förekommer vid vissa längre

[108.] kurser, men ej vid vägdagarna, då det praktiska arbetet endast kunnat bedrivas under några få timmar, och arbetare och dragare därför ej hunnit att så vänja sig vid redskapens användning, att man över huvud kan få fram några siffror att läggas till grund för arbetens utförande å längre sträcka. De av föreningen hitintills samlade uppgifterna äro redan delvis bearbetade och utgivna bland föreningens tryckta handlingar. Föreningen kan således ej finna annat än att dess verksamhet i erforderlig grad bedrivits med iakttagande av de önskemål, som uttalas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, samt också varit till gagn för landet. — — —

*Departements-
chefen.*

De för verkställande av utredning och avgivande av förslag beträffande vägväsendets ordnande tillsatta sakkunniga hava först i slutet av år 1916 avgivit sitt betänkande. Då yttranden häröver måste införas från flera myndigheter och korporationer, bland andra landstingen, kan frågan under inga förhållanden föreläggas riksdagen förrän tidigast år 1918. Vid sådant förhållande torde ur synpunkten av vägväsendets förestående reformering icke böra möta några betänkligheter att för år 1918 likaväl som för år 1917 bevilja föreningen statsunderstöd.

Då Kungl. Maj:t den 20 oktober 1916 anbefallde utanordnande till vägföreningen av det för år 1917 av riksdagen anvisade anslaget, föreskrev Kungl. Maj:t, att föreningen skulle vara skyldig att som vederlag under år 1917 på lämpliga platser i olika delar av landet anordna minst sex vägkurser eller vägdagar, därvid företrädesvis skulle visas och användas sådana enklare verktyg och mekaniska redskap, som med fördel kunde anskaffas och brukas av dem, som enligt gällande lagstiftning hade vägunderhållet sig ålagt, ävensom att till Kungl. Maj:t avgiva berättelse rörande anslagets användande samt föreningens verksamhet under år 1917.

På grund av den utredning, som lämnats i föreningens nu förevarande ansökning, finner jag önskligt, att statsunderstöd till föreningen må utgå även för år 1918. De anmärkningar, som framställts i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, hänföra sig visserligen till en tid, då föreningen icke på grund av erhållet statsbidrag var tillförbunden att anordna sina vägkurser på visst föreskrivet sätt, men synas i allt fall värda beaktande. I huvudsak torde de av styrelsen uttryckta önskemålen vara tillgodosedda genom de villkor, som Kungl. Maj:t uppställt för 1917 års anslag, men lär Kungl. Maj:t, sedan det visat sig huru kurserna anordnas under innevarande år, vilja tillse, huruvida någon ändring i desamma bör vidtagas för år 1918.

Vad därefter anslagets belopp angår, bestämde riksdagen innevarande års anslag till 5,000 kronor, vilket innebar en nedsättning till hälften av vad Kungl. Maj:t föreslagit. Riksdagen anförde därvid, att riksdagen

funnit föreningens ekonomiska ställning relativt god och att nu rådande förhållanden påkallade största sparsamhet. Beträffande föreningens ekonomiska ställning framgår visserligen av det företedda budgetförslaget för år 1918, att en utveckling av föreningens verksamhet förutsätter väsentligt ökade inkomster, men, då det av riksdagen anförda sparsamhetsskälet fortfarande äger oförminskad giltighet, anser jag mig icke kunna tillstyrka höjning av det vid förra riksdagen bestämda anslagsbeloppet, som dock synes medgiva, att, om än med mindre jämkningar i de siffror, 1916 års räkenskaper utvisa, föreningens verksamhet fortsättes i sin hittillsvarande omfattning. Jag vill särskilt uttala min anslutning till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrat angående olämpligheten av att allt för mycket utveckla föreningens sekretariat. Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska vägföreningen å
extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag,
 högst kronor 5,000.

2. Färjor och färjkarlar.

Bestämt anslag kronor 354
Friheter, förslagsanslag » 25
oförändrat ordinarie anslag kronor 379.

3. Bidrag till skjutsentreprenader, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 300,000.

K. Fattigvård.

1. Fattigvården i Stockholm och landsorten, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 9,564.

2. Fattigvården i allmänhet.

Det i riksstaten under nionde huvudtiteln upptagna ordinarie förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet har under senare år redan två gånger måst höjas, när utgifterna visat sig avsevärt överstiga anslagsbeloppet. I riksstaten för år 1912 höjdes anslaget sålunda från

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

[109.] 175,000 kronor till 260,000 kronor och från och med år 1915 har det ytterligare höjts till 350,000 kronor. Nu synes höjning ånyo böra ske. Utgifterna från anslaget hava nämligen utgjort:

år 1912	kronor 419,286: 35
» 1913	» 456,388: 78
» 1914	» 248,600: 58
» 1915	» 434,249: 10
» 1916 till 1 november	» 300,087: 58.

Att utgifterna under år 1914 varit så betydligt lägre än de övriga åren torde huvudsakligen bero på den tid, då framställningarna från de olika länen hinna föredragas inför Kungl. Maj:t samt besluten expedieras och medlen rekvireras samt utanordnas. Dessa tider växla ibland rätt avsevärt. Att i stort sett anspråken på anslaget ökats, framgår därav, att genomsnittsutgiften under de fyra åren 1912—1915 uppgår till 389,631 kronor 20 öre. Utgifterna under den ovan angivna tiden av år 1916 synes icke heller tyda på någon minskning, allra helst som ofta stora utbetalningar äga rum under årets sista månader.

Jag anser därför en höjning betingad av nödig omsorg om att förslagsanslagen icke bibehållas vid belopp, som uppenbarligen äro i väsentlig grad för låga. I betraktande av den stegringstendens, som utmärkt detta anslag, samt de allmänt ökade kostnaderna, vilka väl måste göra sig gällande även i fråga om underhållet av fattiga, synes mig anslaget för år 1918 icke böra sättas lägre än till 400,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja förslagsanslaget till fattigvården i all-	
mänhet, nu	kronor 350,000,
med	» 50,000
till	» 400,000.

3. Svenska fattigvårdsförbundet.

[110.]
Svenska
fattigvårds-
förbundet.
(extra anslag.)

Till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet har riksdagen på extra stat anvisat för vart och ett av åren 1909, 1910 och 1911 ett anslag av 8,000 kronor, för vardera av åren 1912 och 1913 ett belopp av 14,000 kronor samt för vart och ett av åren 1914—1917 ett anslag av 17,000 kronor. Av anslagen för de sex sistnämnda åren har ett

belopp av 3,000 kronor varit avsett såsom bidrag till ordnande av konsulentverksamhet för barnavård. [110.]

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu förbundet gjort framställning om erhållande för år 1918 av statsanslag å 17,000 kronor eller enahanda belopp, som det för år 1917 beviljade.

I infortrat utlåtande den 25 oktober 1916 har statskontoret tillstyrkt förevarande framställning.

Jag har att tillika anmäla följande från fattigvårdsförbundet den 11 oktober 1916 inkomna skrift:

»Under svenska fattigvårdsförbundets arbete att lämna fattigvårdsstyrelserna råd och upplysningar har icke ringa uppmärksamhet ägnats åt utarbetandet av lämpliga spisordningar och i övrigt medverka till, att de understödstagare, som intagits å anstalter, erhålla en så god, omväxlande och prisbillig föda som möjligt. Nyttan av en dylik upplysningsverksamhet har allt tydligare trätt i dagen, och förbundet har länge varit betänkt på att utvidga densamma. Emellertid ha de rådande dyrtidsförhållandena föranlett förbundet att taga under övervägande, om ej särskilda åtgärder nu borde tillgripas för att mera direkt stå fattigvårdsstyrelserna till tjänst för att å ena sidan de i anstalterna intagna skola bli ordentligt närda och å andra sidan största möjliga besparing skall kunna vinnas ifråga om de oerhört stegrade kostnaderna för mathållningen. Förbundet har härvid särskilt uppmärksammat de åtgärder, som från statens sida under det sista året vidtagits för att genom en reformerad mathållning vid kasernetablissemang och hospital inskränka kostnaderna, varjämte kommit till förbundets kännedom, att vid Stockholms stads fattigvårdsanstalter vidtagits åtgärder för att genom sakkunnig person under kristiden ändra mathållningen. Förbundet har också från fattigvårdsstyrelser på annat håll fått meddelande, att man med tacksamhet skulle använda sig av den hjälp, som från förbundets sida i detta avseende kunde erbjudas.

Under sina försök att vara behjälplig på detta arbetsområde har förbundet kommit till det resultat, att det säkerligen skulle bli till stor nytta, om förbundet hade till sitt förfogande en i hushållsfrågor speciellt sakkunnig person, som vid besök å anstalterna kunde stå till tjänst med upplysningar och råd. Förbundets erfarenhet från sin konsulentverksamhet i fattigvård har givit vid handen, hur betydelsefullt ett personligt sammanträffande är, när det gäller att på en viss plats få önskvärda ändringar genomförda, och det är antagligt, att ifråga om mathållningens reformerande en dylik personlig inverkan är minst lika betydelsefull som på nyss antydda område. Livsmedelskonsulenten — eller vad nu ifrågasatta person borde benämnas — skulle tillföra de besökta anstalterna alla de många och betydelsefulla erfarenheter, som gjorts under nu rådande kristid såväl i fråga om livsmedelsinköp och matsedlarnas sammansättning som ock om en mångfald andra därmed sammanhängande förhållanden. Så skulle exempelvis konsulenten kunna tillråda användning av vissa födoämnen, som för närvarande ställa sig jämförelsevis billiga, och avråda från andra, som i förhållande till sitt näringsvärde äro synnerligen dyra, något som ofta endast experter äro i tillfälle att avgöra. Vissa billigare rätter, vilka ej kommit till användning på en viss plats, skulle av kon-

[110.] sulenten kunna rekommenderas till införande i mathållningen. Vidare skulle ifråga om vissa förnödenheter, som vid inköp ställa sig dyra, kunna förordas tillverkning inom anstalten. Användning av rotfrukter samt grönsaker av olika slag, vilka under kristiden ställa sig jämförelsevis billiga, skulle genom odling å anstalten tillhöriga jordområden väsentligt främjas. Ifråga om matens tillredning, äro en hel del betydelsefulla synpunkter att iakttaga, och skulle konsulenten genom råd ifråga om olika metoder, användning av arbetsbesparande hjälpmedel å större anstalter m. m. kunna lämna värdefulla anvisningar. Detta gäller ock de många städe å större anstalter rådande svårigheter ifråga om varmhållande av mat, organisationen av matlagningen o. s. v.

Av särskilt stor betydelse skulle emellertid konsulentens verksamhet bli ifråga om det noggranna tillvaratagandet av födan, som särskilt under dessa tider är av behovet påkallat. På mångahanda sätt bortslösas å anstalterna, enligt vad erfarenheterna ge vid handen, stora kvantiteter föda. Sålunda användas ej alltid de biprodukter, som erhållas vid matlagningen, till människoföda. Vidare böra uppstående matrester mycket väl kunna användas en följande dag, om nämligen matens tillredning och servering varit omsorgsfull och renlig. Det torde vara alldeles oomtvistligt, att om i nu nämnda avseenden sparsamhetssynpunkten komme till uttryck, vederbörande anstalter skulle kunna göra avsevärda besparingar, utan att kosthållet på något sätt försämrades.

Förbundet tillåter sig i detta sammanhang framhålla, huru betydelsefullt det är att under rådande dyrtid, då för ett stort antal hem svårigheter förefinnas att till rimligt pris erhålla föda, all möjlig sparsamhet iakttages ifråga om utspisningen vid offentliga anstalter.

Ett realiserande av den nu antydda planen borde, enligt förbundets åsikt, ske försöksvis genom att sakkunnig person anställles genom förbundets försorg, för en tid av exempelvis 4 månader. De tjänster, som erbjudas genom konsulenten, borde stå öppna för alla landets fattigvårdsstyrelser, men de större kommunerna skulle erlagga en avgift, som lämpligen kunde täcka konsulentens resa och vivre. För mindre kommuner borde konsulenten stå till kostnadsfritt förfogande. I enlighet med erfarenheterna från förbundets konsulentverksamhet skulle emellertid konsulenten företaga resor efter bestämd plan och därvid efter vederbörlig anmälan göra besök å de anstalter, som kunna anses vara i särskilt behov av hjälp och råd. Huruvida dessa råd böra allenast meddelas muntligen eller resumeras i form av en P. M. till vederbörande fattigvårdsstyrelser, torde erfarenheten få utvisa. Efter anställningstidens slut torde konsulenten böra avlämna en rapport om de erfarenheter, som vunnits från besöken i landets skilda delar.

Ehuru önskligt varit, att förbundet kunnat på privat väg insamla de medel, som behövas för nu antydda verksamhet, har detta ej kunnat låta sig göra. Då det ej synes lämpligt att uppskjuta detta arbete, vilket till följd av dyrtiden blir alltmer angeläget få till stånd, nödgas förbundet vända sig till Eders Kungl. Maj:t med underdånig anhållan om bidrag till verksamheten. Under förutsättning att större bärkraftigare kommuner bidra till konsulentens ersättning, att verksamheten fortgår under exempelvis 4 månader och att resor företagas till landets olika delar, har förbundet beräknat, att ett belopp av 2,000 kronor är erforderligt. Härvid har då beräknats en ersättning till konsulenten av 250 kronor i månaden samt för utgifter till resor och dagtraktamenten, som ej ersättas av rekvrirande fattig-

vårdsstyrelser, sammanlagt omkring 1,000 kronor. Förbundet tillåter sig till slut meddela, att därest anslag för denna verksamhet kan erhållas, möjlighet torde föreligga att finna en härför lämplig person.

[110.]

Under hänvisning till vad som nu anförts tillåter sig förbundet i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes lämna svenska fattigvårdsförbundet ett bidrag å 2,000 kronor i och för anordnande av konsulentverksamhet ifråga om mathållningen vid fattigvårdsanstalter under kristiden.»

I utlåtande häröver den 18 november 1916 har statskontoret anfört, att då sedan flera år tillbaka statsanslag till understödjande av fattigvårdsförbundets verksamhet beviljats av riksdagen, rätteligen även det av fattigvårdsförbundet nu framställda anslagskrav borde underställas riksdagens prövning. Då emellertid det föreliggande förslaget avsåge anställande av en livsmedelskonsulent under just nu rådande kristid, skulle syftet med framställningen måhända väsentligen förfelas, om riksdagens medgivande först måste inhämtas. Av denna orsak ansåge sig statskontoret kunna hemställa, att det belopp Kungl. Maj:t funne gott ställa till fattigvårdsförbundets förfogande för nu ifrågasvarande ändamål, måtte få av statskontoret utbetalas förskottsvis av under händer varande medel samt förskottet sedermera i vanlig ordning anmälas till ersättande.

Framställning om anvisande för år 1918 av det sedvanliga års-
anslaget till fattigvårdsförbundet torde böra avlåtas till riksdagen. *Departements-
chefen.*

Därest detta anslag beviljas, lär Kungl. Maj:t vilja liksom hittills meddela särskilda bestämmelser för anslagets åtnjutande och därvid föreskriva, att förbundet skall till Kungl. Maj:t avgiva berättelse över sin verksamhet under år 1918, innefattande jämväl redogörelse för förbundets utgifter och inkomster under samma år, ävensom att ett av chefen för jordbruksdepartementet förordnat ombud skall äga deltaga i revisionen av förbundets räkenskaper för året.

Förbundets anhållan om statsbidrag för anordnande av konsulentverksamhet i fråga om mathållningen vid fattigvårdsanstalter under kristiden finner jag synnerligen behjärtansvärd. Då ärendet först inemot slutet av år 1916 blev i skick att kunna anmälas för Kungl. Maj:t, har jag ansett det mindre lämpligt att för ändamålets tillgodoseende den metod anlitas, att medlen förskotterades av statskontoret, utan torde anslag för ändamålet böra begäras av riksdagen. Mot det beräknade beloppet har jag icke något att erinra.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

[110.]

dels till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 17,000, därav 3,000 kronor såsom bidrag till ordnande av konsulentverksamhet för barnavård;

dels ock för anordnande genom svenska fattigvårdsförbundet av konsulentverksamhet ifråga om mat-hållningen vid fattigvårdsanstalter under kristiden å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 2,000, med rätt för Kungl. Maj:t att låta av tillgängliga medel under år 1917 förskottsvis utanordna detta belopp.

L. Diverse.

1. Ålderstillägg.

[111.]
Ålderstillägg.
(ordinarie
anslag.)

Det under nionde huvudtiteln upptagna ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg bestämdes av 1909 års riksdag till 100,000 kronor. Under de senare åren har anslaget visat sig otillräckligt, i det att utgifterna alltmera överskridit det i staten upptagna beloppet. De hava utgjort:

år 1912	kronor 101,758: 31
» 1913	» 109,526: 19
» 1914	» 110,339: 35
» 1915	» 138,847: 28
» 1916 till 1 november	» 121,333: 16.

Denna stadigt fortgående stegring torde förnämligast hava sin grund i inrättandet av nya statsinstitutioner och i vidtagna lönereregleringar, varigenom rätt till ålderstillägg tillerkänts ökat antal befattningshavare. Någon anledning, på grund av vilken utgifterna skulle minskas, annat än tillfälligtvis med något mindre belopp, lär icke förefinnas. Med hänsyn härtill synes anslaget böra ökas och synes mig ökningen böra ske till 140,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg från..... kronor 100,000
med » 40,000
till..... » 140,000.

2. Odlingshjälp åt krononybyggare, *oförändrat* [111.]
ordinarie förslagsanslag kronor 4,500.
3. Odlingshjälp till innehavare av skogstorp
 och odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste
 länen, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 20,000.
4. Belöningar för rovdjurs dödande, *oförändrat*
ordinarie förslagsanslag kronor 38,000.

Sedan på grund av väckt motion riksdagen under nionde huvudtiteln för år 1916 å extra stat anvisat ett anslag av 15,000 kronor att användas till beredande av rättshjälp åt vissa obemedlade och mindre bemedlade åbor och lägenhetsinnehavare, har riksdagen i skrivelsen nr 9 den 13 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens nionde huvudtitel för år 1917 anmält i punkten 94, att riksdagen beslutat, att förenämnda anslag finge, i den mån detsamma ej under år 1916 toges i anspråk, för angivna ändamål disponeras jämväl under följande år.

Rättshjälp åt
åbor.

Jag anser mig här böra erinra, att Kungl. Maj:t förordnat, att frågor om bidrag från förenämnda anslag skola tillhöra finansdepartementet, och att kungörelse i ämnet blivit på nämnda departements föredragning utfärdad den 17 juni 1916.

5. Ersättning till hushållningssällskapen för till
 statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, *oför-
 ändrat ordinarie anslag* kronor 2,100,000.

6. Jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1912—1915 anvisat anslag av 20,000 kronor till anordnande av jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen. Enär besparingar förefunnos, behövdes icke något nytt anslag för år 1916 och kunde för år 1917 anslaget inskränkas till 8,000 kronor.

[112.]
Jordförmed-
lingsbyråer
för egnahems-
rörelsen.

(extra anslag.)

Frågan om jordförmedlingsbyråer sammanhänger ganska nära med egnahemsfrågan, vari jag hoppas kunna under riksdagens lopp för Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag till proposition. Det synes därför

[112.] bäst att nu undanskjuta även förstnämnda fråga och allenast beräkna visst belopp, som lämpligen bör sättas till det normala anslagsbeloppet, 20,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag till jordförmedlingsbyråer för eignahemsrörelsen, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *extra stat* för år 1918 beräkna ett belopp av kronor 20,000.

7. Jordbruksstatistiken.

[113.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913—1917 anvisat ett anslag av 25,000 kronor till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar.

Jordbruks-
statistiken.
(extra anslag.)

Uti skrivelse den 27 november 1916 hava nu statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen gjort framställning om anslag av 25,000 kronor till ifrågakvarande ändamål jämväl för år 1918, och hava nämnda ämbetsverk därvid anført, att, så vitt av de från hushållningssällskapen uppgivna kostnaderna för de under de förflutna åren verkställda lokalundersökningarna kunde slutas, det hittills beviljade årliga beloppet vore för ändamålet väl avpassat.

Departements-
chefen.

För fullföljande av ifrågakvarande undersökningar anser jag anslag böra äskas av riksdagen för år 1918. I anslagets belopp finner jag ej anledning att föreslå någon förändring. Vidare anser jag, att, i överensstämmelse med vad som skett för innevarande år, riksdagens medgivande bör utverkas för användande under år 1918 av möjligen uppstående överskott å tidigare års anslag.

På grund av vad sålunda auförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1917 kan kvarstå oanvänt å anslaget till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar må under år 1918 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 25,000.

8. Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket m. m.

Allt sedan år 1897 hava medel varit av riksdagen anvisade å extra stat till befrämjande av avsättningen i främmande länder av alster av svensk industri och svenska näringar. Från och med år 1910 har beträffande dessa anslag skett den förändring, att under nionde huvudtiteln anvisats å extra stat särskilt anslag till befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen. Anslaget användes till uppehållande av en mejeri- och lantbrukskonsulentbefattning i England samt en konsulentbefattning i Berlin för tillvaratagande av lantbrukets och fiskerinäringens i Sverige intressen. För innevarande år är för detta ändamål beviljat ett anslag av 29,000 kronor, som av Kungl. Maj:t anvisats att utgå med 9,000 kronor i arvode åt vardera konsulenten samt med 6,000 kronor till expenser och resekostnader för konsulenten i England och med 5,000 kronor till samma ändamål för konsulenten i Berlin.

[114.]
Befrämjande
av avsätt-
ning i främ-
mande länder
av alster av
svenska lant-
bruket och dess
binäringar
samt fiskeri-
näringen.
(extra anslag.)

I en till Kungl. Maj:t den 30 september 1915 inkommen skrift har den i Berlin anställde konsulenten, Max Langenheim, anhållit huvudsakligen, att hans konsulentbefattning måtte utvidgas till ett centralkontor på kontinenten för svenska jordbrukets samtliga intressen; att dess innehavare, vilken borde vara Sveriges officiella ombud vid internationella lantbruksinstitutet i Rom, måtte subordnera direkt under jordbruksdepartementet och icke såsom nu under lantbruksstyrelsen; att innehavaren måtte med titel av departementalråd eller annan lämplig benämning uppföras å ordinarie stat med årlig lön av 15,000 kronor, ifall han skulle fungera som ombud vid nämnda lantbruksinstitut, men eljest av 13,600 kronor samt i varje fall med rätt till pension och till årlig tjänstledighet, i längd icke understigande den åt utrikesdepartementets tjänstemän medgivna; samt att till expenser måtte anvisas vid nyssnämnda bägge alternativ 11,000 eller 10,000 kronor årligen.

Lantbruksakademiens förvaltningskommitté har i utlåtande den 13 december 1915 anført, bland annat, att Langenheims hemställan, att han skulle bliva vårt lands ständiga officiella ombud vid det internationella lantbruksinstitutet, så att han kunde under kortare tid på vårarna, särskilt under generalförsamlingarna, få fungera såsom ombud vid institutet och i övrigt i Tyskland kunna vara i beröring med de tyska ombuden vid detsamma, syntes vittna om obekantskap med de i detta avseende

[114.] rådande förhållanden. Ombudet i den permanenta kommittén, vilket för Sveriges del nu vore den svenske ministern i Rom, borde vara ständigt boende därstädes. Till generalförsamlingarna plägade för Sverige liksom för övriga stater därjämte utsändas särskilda ombud med speciell sakkunskap i de frågor, som kunde komma att behandlas. Dessa ombud hade hittills varit lantbruksakademiens sekreterare, som i Sverige närmast omhänderhade den direkta förbindelsen med institutet, samt vid de tillfällen, då frågor om kampen mot växtsjukdomar behandlats, professorn J. Eriksson. Lantbrukskonsulenten i Berlin syntes knappt vara lämplig att ersätta dessa båda ombud i deras särskilda kvalifikationer, varemot naturligtvis ingenting hindrade, att han bleve ombud vid blivande möten, ifall frågor berörande hans verksamhetsområde komme att upptagas på programmet för generalförsamlingens överläggningar. Slutligen har framhållits, att någon ersättning icke utgått till Sveriges minister i Rom såsom ledamot i ständiga kommittén och att de särskilt utsända ombuden blott erhållit rese- och traktamentsersättning men icke något arvode, vilket även syntes obehövt för framtiden.

Beträffande de övriga av Langenheim framställda förslagen har lantbruksstyrelsen i utlåtande den 30 november 1916 förklarat sig icke kunna finna, att konsulenten anfört några giltiga skäl för den föreslagna omorganisationen av lantbrukskonsulentbefattningen i Berlin. Lantbruksstyrelsen hölle nämligen före, att fortfarande såsom hittills huvudvikten av konsulentens verksamhet borde läggas vid hans arbete för främjande av exporten från Sverige till Tyskland av lantbrukets och dess binäringars samt fiskets produkter. Styrelsen har erinrat, hurusom riksdagen i sin skrivelse den 30 maj 1911 rörande anställande av en lantbrukskonsulent i Tyskland, efter att hava påvisat det gagn, särskilt för den svenska smörexporten på England, som stationerande av en lantbrukskonsulent i London medfört, yttrat: »Likaledes finner riksdagen medel böra beviljas för upprättande av en liknande konsulentbefattning i Berlin. Möjligheterna att utvidga vår export av lantmannaprodukter på Tyskland synas nämligen riksdagen vara så avsevärda och av sådan beskaffenhet, att en i landet stationerad konsulent borde kunna kraftigt bidraga till desammes utnyttjande».

Styrelsen har vidare anfört följande.

»Utredning i frågor rörande det tyska lantbruket och upplysningar angående nya riktningar inom detsamma böra naturligtvis icke förbises av konsulenten — — — och han bör givetvis i sina berättelser lämna vederbörande myndigheter alla meddelanden härom, som kunna anskaffas. Men främjandet av exporten torde dock såsom från samtliga håll anförts vara och bliva den viktigaste delen av konsulentens

arbete. Skulle, såsom konsulenten förmenar, upplysningsverksamheten vara den förnämsta uppgiften för de svenska lantbrukskonsulenterna i utlandet, borde först och främst en sådan hava anställts i Danmark, där vi tvivelsutan hava mest att inhämta på lantbrukets område.

Är sålunda under normala förhållanden konsulentens viktigaste uppgift att befrämja avsättningen av det svenska jordbrukets och dess binäringars samt fiskerinäringens produkter, blir det av så mycket större betydelse, om hans verksamhet efter kriget koncentreras på denna hans egentliga uppgift. Såsom skäl för den föreslagna omorganisationen av konsulentens befattning anföres bland annat, att omfattningen av exporten av jordbrukets produkter ännu är liten. Men just detta förhållande torde vara anledning nog till att ett oavslutligt arbete nedlägges på ökandet av densamma på de områden, där den för svenska lantmän kan befinnas lönande. Detta arbete är så mycket viktigare, när världskriget slutar, som det måhända torde möta svårigheter att för svenska jordbruksprodukter i samma utsträckning som förut vinna avsättning i England. Att i Tyskland erhålla ersättning för vad i detta avseende förlorats i England torde komma att taga konsulentens hela tid och kraft i anspråk.

Att såsom konsulenten förmenar den svenska försöksverksamheten eller de studieresor till utlandet, vartill svenska staten lämnar understöd, i någon betydligare grad skulle kunna inskränkas, därest konsulentens befattning, såsom han föreslår, utvidgades, vittnar om stor obekantskap med de verkliga förhållandena. Vad försöksverksamheten angår, så erfordrar sådan särskild utbildning och kunskaper, vilka konsulenten icke kan tänkas vara i besittning av, och studieresorna äro till för att lämna jordbrukare eller lantbrukslärare tillfälle att fullfölja sina studier på området. I regel torde dessa stipendiater hava större förutsättningar att tillgodogöra sig vad de kunna inhämta än konsulenten, av vilken icke kan fordras sådana kvalifikationer och vilken därjämte knappast kan hava fullständig kännedom rörande de hemmavarande förhållandena. Att såsom lantbrukskonsulenter i utlandet anställa personer så kvalificerade, att de på försöksverksamhetens och alla lanthushållningens områden skulle vara nog sakkunniga att ens till någon del träda i stället för våra vetenskapliga institutioner och jordbrukslärare, torde ligga fullständigt utom möjlighetens gräns.

Vad angår konsulentens yttrande om behövligheten av upplysningars lämnande till andra verk och institutioner, så torde sådana givetvis böra avgivas, där så begäres och konsulenten är i stånd därtill, men de upplysningar, som erfordras för de flesta av de i skrivelsen uppräknade centrala verken, torde vara av sådan beskaffenhet, att de bäst besvaras av den svenska legationen eller konsulaten eller i vissa fall av särskilda för ändamålet utsända experter.

Konsulenten anför vidare, att det är nödvändigt för honom att vid utredning av ärenden icke inskränka dessa till förhållandena inom Tysklands gränser. Visserligen vore det av den största betydelse, om upplysningar rörande vad som tilldrager sig på lanthushållningens område kunde erhållas från samtliga länder, där något av intresse vore att hämta, men detta torde böra ske genom anställande av konsulenter inom länder, där så kan anses behöfligt, och ingen lär begära av lantbrukskonsulenten i Berlin att han skall lämna sådana uppgifter.

Rörande konsulentens påpekande av att andra länders lantbrukskonsulenter icke stå under en regeringen underordnad myndighet utan direkt under den förra,

[114.] är detta lätt förklarligt, då i utlandet icke finnas några myndigheter, motsvarande våra centrala ämbetsverk, vilka äro egendomliga för den svenska administrationen.»

Lantbruksstyrelsen har vidare uttalat, att årlig tjänstledighet av högst sex veckor men icke längre torde kunna såsom hittills beviljas konsulenten, samt slutligen anført, beträffande konsulentens avlöningsförmåner och vad därmed ägde sammanhang, att då dessa förhållanden reglerats så nyligen som vid 1913 års riksdag, anledning syntes saknas att för närvarande bevilja någon ytterligare avlöningsförhöjning eller eljest ökade förmåner åt konsulenten.

I skrivelse den 30 november 1916 har lantbruksstyrelsen avgivit förslag rörande anslag för år 1918 till nu ifrågavarande bägge konsulenter och därvid överlämnat en genom svenska beskickningen i London till styrelsen insänd framställning från konsulenten i England, ingenjören Fredrik Bagge, vari denne anhållit, att hans avlöning å 9,000 kronor, i engelskt mynt motsvarande ungefär 500 pund sterling, måtte höjas med 1,800 kronor eller omkring 100 pund sterling, enär hans ekonomiska ställning blivit genom de särskilt under krigsåren betydligt stegrade levnadskostnaderna i ganska avsevärd grad försämrade. Svenske ministern i London har förordat denna framställning och meddelat, att levnadskostnaderna i London under sista årtiondet regelbundet stigit och att livsmedelsprisen kunde anses i slutet av november 1916 vara minst 50 procent högre än den 1 augusti 1914. Då Bagge visat sig vara en mycket nitisk och i sitt yrke skicklig representant för de svenska lantbruksintressena, ansåge ministern alla skäl tala för beviljande av den begärda löneförhöjningen.

Lantbruksstyrelsen har, med erinran om sitt utlåtande med anledning av Langenheims framställning, anført att, då det nuvarande arvodet för lantbrukskonsulentbefattningen i England utgått från och med år 1909 samt beskickningen i London vitsordat behovet av den nu begärda förhöjningen, styrelsen ansåge en sådan förhöjning böra komma till stånd.

*Departement-
chefen.*

Beträffande de ifrågasatta förändringarna i lantbrukskonsulentbefattningen i Berlin anser jag i likhet med lantbruksstyrelsen och lantbruksakademiens förvaltningskommitté, att Langenheims framställning icke bör föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. När och i mån som behov visar sig att ytterligare utveckla eller måhända omorganisera vårt lantbrukskonsulentväsen i utlandet, bör detta ske efter noggrann utredning av alla på frågan inverkande omständigheter och med omsorgsfullt avvägande av Sveriges intressen i de olika länder, som kunna komma i betraktande.

Att speciellt för lantbrukskonsulenten i England höja arvodet på grund av stegrade levnadskostnader i detta land kan jag icke tillstyrka. [114.] Nämnde konsulent torde böra i detta hänseende följa samma regler som jämförliga befattningshavare vid Sveriges diplomatiska och konsulära representation i nämnda land. Därest för dessa viss avlöningsförhöjning befinnes påkallad, torde jag få ånyo anmäla ärendet.

Anslaget bör därför nu upptagas med samma belopp som för innevarande år, eller 29,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 29,000, att av Kungl. Maj:t användas till befrämjande av avsättningen i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen.

9. Internationella lantbruksinstitutet i Rom.

Riksdagen anvisade, på Kungl. Maj:ts förslag, för vart och ett av åren 1907—1913 å *extra stat* ett belopp av 5,000 kronor för bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande i internationella lantbruksinstitutet i Rom. För år 1914 voro befintliga besparingar tillräckliga att bestrida kostnaderna. För år 1915 anvisades å *extra stat* 7,000 kronor, men [115.] för år 1916 behövdes på grund av uppkommen behållning icke något anslag. Av samma anledning har anslaget för år 1917 kunnat inskränkas till 2,000 kronor. *Internationella lantbruksinstitutet i Rom. (extra anslag.)*

Lantbruksakademien har i skrivelse den 11 december 1916 hemställt, att för år 1918 måtte till bestridande av Sveriges andel i kostnaderna för detta institut beredas tillgång till 8,000 kronor. Detta belopp har beräknats under förutsättning, att utöver Sveriges bidrag, som efter vanlig kurs uppginge till 3,600 kronor, samt diverse omkostnader i Sverige för utredningar m. m., 1,600 kronor, skulle behöva bekostas utsändande av två representanter till institutets generalförsamling.

Vid utgången av oktober månad år 1916 fanns å de för detta ändamål anvisade medel en behållning av 12,165 kronor. Då väl icke någon generalförsamling kommer att hållas under innevarande år, synes det kunna beräknas, att härav samt av 1917 års anslag å 2,000 kronor komma att vid utgången av år 1917 återstå minst 6,000 kronor. Även

*Departements-
chefen.*

[115.] om utgifterna under år 1918 skulle uppgå till 8,000 kronor, torde därför icke behövas ytterligare anslag till större belopp än 2,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1917 må kvarstå oanvänt å anslaget till bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande uti internationella lantbruksinstitutet i Rom må under år 1918 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 2,000.

10. Understöd åt föreningar för jordbrukskredit.

[116.] *Understöd åt föreningar för jordbrukskredit.* (extra anslag.) Då Kungl. Maj:t den 16 april 1915 till riksdagen avlät proposition angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bland annat att å extra stat för år 1916 under nionde huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag å 10,000 kronor till statsbidrag åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk. Detta anslag blev även av riksdagen beviljat och för år 1917 är för samma ändamål anvisat ett anslag av 20,000 kronor.

Enligt de i förenämnda proposition föreslagna, av riksdagen jämväl godkända reglerna för dylikt statsbidrag utgår sådant dels för en gång till centralkassas organisationskostnader och dels under de första tio åren näst efter det, då godkännande givits, till såväl centralkassas som jordbrukskassas årliga förvaltningskostnader. Uti det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet fanns intagen en tabell, vari de under några år framåt behövliga statsbidragen approximativt beräknats. Jag framhöll emellertid, att anledning funnes att antaga, att statsverkets kostnader i verkligheten skulle komma att snarare ej så obetydligt understiga än överstiga de beräknade.

För år 1918 upptager nämnda tabell ett statsbidragsbelopp av 38,000 kronor.

Med hänsyn till ovan anförda uttalande och då anslaget fortfarande bör hava förslagsanslags natur, anser jag det fullt tillräckligt, om det-samma för år 1917 bestämmes till 30,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå [116.]
riksdagen

att till understöd åt föreningar för jordbruks-
kredit å *extra stat* för år 1918 anvisa ett förslags-
anslag av kronor 30,000.

11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott.

Enligt vad statskontoret anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit [117.]
följande belopp, vilka torde anmälas till ersättande av riksdagen under *Ersättning för*
nionde huvudtiteln nämligen: *av statskontoret*
gjorda förskott.
(extra analag.)

kostnader för fattigvårdslagstiftningskommittén	kronor	21,450: 89
kostnader för hemslöjdskommittén	»	6,644: 35
kostnader för uppskattning av arrendeavgift till kronan för jordägarandel i åtskilliga gruvor	»	226: 60
kostnader för sakkunniga för utredning angående ordnande av den högre lantbruksundervisningen ..	»	1,162: —
kostnader för skogslagstiftningskommittén	»	18,563: 71
kostnader för sakkunniga för utredning rörande för- valtning och skötsel av kronans och andra all- männa skogar i mellersta och södra delarna av riket m. m.	»	5,504: 05
kostnader för sakkunniga för utredning av frågan om upplåtelse av kronojord till egna hem	»	18,393: 51
kostnader för sakkunniga för utredning rörande det s. k. Köpingskomplexet	»	1,024: 25
kostnader för sakkunniga för utredning angående en förändrad bokföring rörande statens domäner m. m.	»	56,145: 98
kostnader för sakkunniga för utredning beträffande ändringar i gällande bestämmelser angående ut- arrendering av kronans jordbruksdomäner	»	3,357: 34
kostnader för sakkunniga för utarbetande av plan till undersökning av statens för kolonisationsändamål tillgängliga och tjänliga marktillgångar inom de sex nordligaste länen	»	35,845: 13
kostnader för norrländska kolonisationskommittén ...	»	784: 30
kostnader för sakkunniga för utredning om tillgodo- görandet av kronans fisken och jakten å viss krono- mark	»	3,177: 50

[117.]	kostnader för 1916 års torvkommitté	kronor	22,804: 68
	kostnader för statens bränslekommission	»	3,000: —
	kostnader för fiskeritillsyningsmän för tillsyn av regala laxfisket i Torne älv samt till båtlega	»	1,994: 50
	vägs katt för regala laxfisket i Torne älv	»	385: 12
	utskylder för staten tillhöriga tomter å fiskelägena Hunnebostrand och Bovallsstrand	»	78: 15
	eller tillhopa kronor 200,542: 06.		

Med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av ovan omförmälda av statskontoret förskottsvis bestridda utgifter anvisa å *extra stat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst kronor 200,543.

12. Rese- och traktamentspenningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 150,000.

13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

[118.]	Även det ordinarie förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. har befunnits vara för lågt beräknat, ehuru det så nyligen som vid 1915 års riksdag höjdes till sitt nuvarande belopp av 100,000 kronor. Utgifterna hava nämligen utgjort		
Skrivmaterialier och expenser, ved m. m. (ordinarie anslag.)	år 1913	kronor	137,223: 60
	» 1914	»	150,549: 82
	» 1915	»	159,342: 66
	» 1916 till den 1 november.....	»	135,019: 22.

Visserligen torde de senaste årens starka ökning delvis kunna tillskrivas de starkt uppdrivna prisen å såväl skrivmaterialier, särskilt papper, som bränsle, men då det är ganska ovisst, i vad mån en stadig nedgång i dessa pris är att påräkna, och då utgiftsökningen påtagligen har även andra, mera normala anledningar, såsom ökning i ämbetsverkens och andra statsinstitutioners verksamhet samt utvidgning av lokaler m. m., anser jag försiktigheten bjuda, att anslaget nu höjes till 150,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [118.]

att höja förslagsanslaget till skrivmaterialier och
 expenser, ved m. m.

från	kronor	100,000
med	»	50,000
till	»	150,000.

14. Extra utgifter, oförändrat ordinarie reservationsanslag kronor 10,000.

15. Extra lönetillägg.

Under åberopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande åt en del tjänstemän och betjante av extra lönetillägg för innevarande år, att uppföras i riksstaten för år 1918, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [119.]
 Extra löne-
 tillägg.
 (extra anslag.)

att till beredande i enlighet med de i statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag angivna grunder av extra lönetillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjante vid under jordbruksdepartementet lydande verk och stater å extra stat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av kronor 2,000.

16. Löneförbättring åt vissa vaktmästare m. fl.

Under åberopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförbara befattningshavare hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [120.]
 Löneförbättring
 åt vissa
 vaktmästare
 m. fl.
 (extra anslag.)

att i avbidan på den proposition angående löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförbara befattningshavare, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å ordinarie stat beräkna ett belopp av kronor 2,950.

17. Tryckningskostnader.

[121.]
Trycknings-
kostnader.
(ordinarie
anslag.)

Till tryckningskostnader är å ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag av 32,220 kronor.

För jämnande av huvudtitelns slutsumma torde detta anslag böra höjas med 39 kronor och hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja förslagsanslaget till tryckningskostnader		
från	kronor	32,220.
med	»	39
till	»	32,259.

Beträffande här förut omförmälda ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring. I sammanhang härmed ber jag dock få erinra, att vid bifall till vad i den under punkten 120 omförmälda propositionen kan bliva föreslaget vissa i ordinarie avlöningsstater uppförda vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare komma att erhålla avlöningsförmåner utöver vad i vederbörande stat angives.

Av nionde huvudtitelns ordinarie anslag, som för innevarande år uppgå till kr. 8,502,363: —

komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen:

till jordbruksdepartementets avdelning av Kungl.

Maj:ts kansli.....	med kr.	63,700: —
» befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.....	» »	45,000: —
» undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar	» »	65,800: —
» hästavelns förbättrande.....	» »	60,000: —
» fiskerinäringens understöd	» »	10,000: —
» skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt	» »	1,100: —

till skogsundervisning och skogs-			
hushållning i allmänhet.....	med kr.	12,000:	—
» tillsyn å enskildas skogar i			
lappmarkerna och Särna			
socken	» »	30,000:	—
» tillsyn å enskildas skogar i			
Västerbottens och Norr-			
bottens läns kustland	» »	27,600:	—
» skiften och avvitringar	» »	37,000:	—
» fattigvården i allmänhet	» »	50,000:	—
» ålderstillägg	» »	40,000:	—
» skrivmaterialier och expen-			
ser, ved m. m.	» »	50,000:	—
» tryckningskostnader	» »	39:	—
tillhopa kr. 492,239: —			

Därjämte komma följande nya ordinarie anslag
att upptagas, nämligen:

till hydrografiska			
byrå.....	med kr.	62,400:	—
» löneförbätt-			
ring åt vissa			
vaktmästare			
och med dem			
jämförliga be-			
fattnings-			
havare	» »	2,950: —	kr. 65,350: —
			kr. 557,589: —
så att de ordinarie anslagen komma att för år 1918			
uppgå till	kr.	9,059,952:	—
Summan av de av mig för år 1918 tillstyrkta extra			
anslagen överstiger	med kr.	496,911:	—
vad som under nionde huvud-			
titeln anvisats å extra			
stat för år 1917, eller	»	6,323,337:	—
varande å extra stat för år 1918 inalles tillstyrkta			
anslag å	»	6,820,248:	—
vadan huvudtitelnslutsumma kommer att uppgå till	kr.	15,880,200:	—
och överstiga motsvarande summa för år 1917	»	14,825,700:	—
med	kr.	1,054,500:	—

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departemenschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen tacktes därtill lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll överlämnas till finansdepartementet såsom ledning vid författandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:
Herman Schlytern.

Innehållsförteckning.

	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Departementet.			
1. Departementschefen	17,000		2
[1.] 2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli	123,000		2
B. Lantbruksstyrelsen.			
1. Lantbruksstyrelsen	79,900		3
[2.] 2. Extra byrå i lantbruksstyrelsen		17,000	4
[3.] 3. Ingenjörbiträden hos lantbruksstyrelsen		15,000	4
[4.] 4. Extra biträden hos lantbruksstyrelsen m. m.		13,675	10
C. Lanthushållningen.			
1. <i>Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.</i>			
[5.] a. Premiering av nötboskap	417,450		15
[6.] b. Riksstambok över svartbrokig låglands- ras		10,000	18
2. <i>Lantbruksingenjörer och deras biträden</i>	101,900		18
3. <i>Undervisningsanstalter</i>	763,550		19
[7.] a. Lantbruksinstitutet		12,000	19
[8.] b. Trädgårdsundervisningen			20
[9.] c. Reseunderstöd för lantbrukets stude- rande			26
d. Lantmannaskolor			27
[10.] e. Lanthushållsskolor			27
[11.] f. Understöd åt elever vid lägre lant- bruksundervisningsanstalter			38
[12.] g. Täckande av brist å lantbruksinstitutets vid Ultuna expensanslag		3,000	51

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[13.]	h. Täckande av brist å lantbruks- och mejeriinstitutets vid Alnarp expens-anslag		8,500	52
[14.]	i. Undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp		3,000	55
[15.]	j. Hovbeslagsskolan vid Alnarp		7,000	56
[16.]	k. Trädgårdsskolan vid Alnarp			59
[17.]	l. Utbildningskurser för kontrollassisten-ter		14,800	62
[18.]	m. Utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare		16,300	62
[19.]	n. Utbildningskurser för kvinnliga ladu-gårdsskötare i Norrland och Dalarna		7,000	67
[20.]	o. Jordbrukskonsulenter		110,000	72
[21.]	p. Vandringsrättare		42,000	73
[22.]	q. Stipendiat i boskapsskötsel och mejeri-hushållning m. m.		1,500	74
[23.]	r. Fredrika Bremer-förbundets lanthus-hållningsskola vid Rimforsa		8,000	75
[24.]	s. Lanthushållningsskolan å Brogård		5,500	76
	4. <i>Hästaveln</i>	370,470		77
[25.]	a. Stuteriöverstyrelsen			77
[26.]	b. Prisbelöningar av hästar			78
[27.]	c. Extra personal vid Flyinge hingstdepå		4,630	84
[28.]	d. Åtgärder för inhemska häststammar		20,000	86
[29.]	e. Stamböksföring rörande hästar		8,000	88
	5. <i>Boskapsskötsel m. m.</i>			
	a. Förekommande och hämmande av smitt-samma sjukdomar bland husdjuren	50,000		89
[30.]	b. Karantänsanstalten i Haparanda för husdjur		1,000	90
[31.]	c. Avelscentra för nötboskap		12,000	91
[32.]	d. Nötboskapsaveln inom Norrbottens län		5,000	92
[33.]	e. Förekommande och hämmande av tu-berkelsjukdomar hos nötkreaturen		90,000	92

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[34.]	f. Svinavelns höjande		65,000	95
[35.]	g. Befrämjande av fårskötseln		35,000	96
[36.]	h. Fjäderfäavelns befrämjande		20,000	97
[37.]	i. Biskötselns befrämjande		6,000	97
	6. <i>Lantbruksmöten.</i>			
[38.]	7. <i>Redskapsprovningsanstalter</i>		23,500	104
	8. <i>Kemiska stationer m. m.</i>			
[39.]	a. Kemiska stationer		48,000	109
[40.]	b. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län		15,000	110
[41.]	9. <i>Svenska mosskulturföreningen</i>		50,000	111
	10. <i>Befrämjande av fröodlingen.</i>			
[42.]	a. Frökontrollanstalter		10,000	112
[43.]	b. Befordrande av inhemsk fröodling		15,000	113
[44.]	c. Statskonsulent i fröodling		7,000	115
[45.]	d. Sveriges utsädesförening		83,500	117
	11. <i>Mindre jordbruket.</i>			
[46.]	a. Höjande av det mindre jordbruket		210,000	126
[47.]	b. Odlingshjälp till egnahemslantagare		50,000	129
[48.]	c. Statskonsulent för det mindre jord- bruket		7,000	130
[49.]	d. Ordnad bokföring vid mindre jordbruk		15,000	131
[50.]	12. <i>Smörprovningar</i>		16,000	131
	13. <i>Vattenavtappningar m. m.</i>			
[51.]	a. Norrländska avdikningsanslaget		1,900,000	133
[52.]	b. Allmänna avdikningsanslaget		400,000	136
	14. <i>Torvtillgångarnas tillgodogörande.</i>			
[53.]	a. Åtgärder för torvtillgångarnas tillgodo- görande		50,000	140
[54.]	b. Torvingenjörer och torvassistent		40,550	144
[55.]	c. Torvskola		9,500	149
[56.]	d. Undersökning av staten tillhöriga mos- sar		9,500	150
[57.]	e. Undersökning av torvmarker i södra Sverige		60,000	151

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
15. <i>Husslöjden.</i>				
	a. Befrämjande av husslöjden	25,000		172
[58.]	b. Andre instruktör i husslöjd		3,500	172
[59.]	16. <i>Lindring av fraktkostnader för kalk</i>		500,000	174
[60.]	17. <i>Landsbygdens förseende med elektrisk kraft</i>		30,000	175
D. Fiskeriväsendet.				
[61.]	1. <i>Fiskerinäringens understöd</i>	121,000		176
[62.]	2. <i>Undervisningskurser i navigation för bo- huslänska fiskare</i>		1,550	178
[63.]	3. <i>Södra Sveriges fiskeriförening</i>		22,000	181
	4. <i>Hydrografisk-biologiska havsundersöknin- gar.</i>			
[64.]	a. <i>Hydrografisk-biologiska undersöknin- gar av de Sverige omgivande haven</i>		34,100	188
[65.]	b. <i>Underhålls- och driftkostnad för far- tyget Skagerak</i>		56,000	192
[66.]	c. <i>Försäkring av fartyget Skagerak</i>		5,200	195
[67.]	5. <i>Underhålls- och driftkostnad för fartyget Eysstrasalt</i>		16,750	195
[68.]	6. <i>Ett armerat ångfartygs stationerande vid rikets kuster.</i>			197
[69.]	7. <i>Fiskehamnar</i>		810,000	199
[70.]	8. <i>Fiskehamn vid Östra Torp</i>		80,000	209
E. Skogsväsendet.				
	1. <i>Skogsundervisning m. m.</i>			
[71.]	a. <i>Skogshögskolan och statens skogsför- söksanstalt</i>	193,700		211
[72.]	b. <i>Docentstipendium och studieunderstöd vid skogshögskolan</i>		3,700	214

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[73.]	c. Diverse behov vid skogshögskolan		16,200	214
[74.]	d. Extra räknebitråde vid statens skogs- försöksanstalt		1,200	224
[75.]	e. Diverse behov vid statens skogsför- söksanstalt		6,200	224
[76.]	f. Specialundersökningar rörande de norr- ländska skogarnas föryngring		19,000	230
[77.]	g. Den lägre skogsundervisningen och skogshushållning i allmänhet	114,000		230
[78.]	h. Diverse utgifter för statens skogs- skolor m. m.		32,250	231
[79.]	i. Försättningskola för lärjungar från statens skogsskolor		13,700	231
[80.]	j. Tillsyn å enskildas skogar i lappmar- kerna och Särna socken	200,000		232
[81.]	k. Tillsyn å enskildas skogar i Väster- bottens och Norrbottens läns kust- land	130,000		232
[82.]	l. Ökade utgifter för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norr- bottens läns kustland		140,000	233
[83.]	m. Skogsvård å enskildas skogar inom Västerbottens och Norrbottens län samt Särna socken		98,000	234
[84.]	n. Skogsodlingens befrämjande		90,000	262
[85.]	o. Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet		67,500	263
[86.]	2. Reglering av flottleder		300,000	263
	3. Transportabla sågverk å kronans skogar.			266

F. Lantmäteriväsendet.

	1. Lantmäteristaten			
	a. Lantmäteristaten	536,400		270
[87.]	b. Lantmäteristatens reproduktionsan- stalt		6,000	272

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[88.]	c. Ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen		19,000	272
[89.]	d. Provisorisk avlöningsförbättring åt vissa befattningshavare vid lantmäteristaten		100,000	273
[90.]	e. Lantmäteriundervisningen		39,300	273
[91.]	f. Lantmätarens tjänsteresor		20,000	278
[92.]	g. Reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen		15,000	279
[93.]	h. Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen		15,000	282
[94.]	i. Inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen		3,500	286
[95.]	j. Anskaffande till lantmäterikontoret i Karlstad av kopior av vissa kartor m. m.		10,000	288
[96.]	k. Skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen		30,000	292
[97.]	m. Anskaffande för lantmäterikontoren i länen av kopior av kartor m. m. angående statens järnvägars jordområden		7,000	293
	2. <i>Skiften och avvitringer.</i>			
[98.]	a. Skiften och avvitringer	100,000		294
[99.]	b. Tilläggsavvittring i Västerbottens läns lappmark		30,000	294
	3. <i>Utflyttningshjälp efter skiften</i>	50,000		295
G. Rikets allmänna kartverk.				
[100.]	1. Rikets allmänna kartverk	340,800		295
	2. Namngranskning		3,000	295
H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.				
	1. <i>Sveriges geologiska undersökning.</i>			296
	a. Sveriges geologiska undersökning.....	101,530		296

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[101.]	b. Fältarbeten m. m.		40,500	296
[102.]	c. Ökade medel till expenser.....		18,800	297
	2. <i>Hydrografiska undersökningar.</i>			
[103.]	Hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten	62,400	27,700	299
I. Veterinärväsendet.				
	1. <i>Veterinärundervisningsanstalter.</i>			
[104.]	a. Veterinärhögskolan			301
	b. Veterinärundervisningen	179,000		311
[105.]	c. Personlig lönefyllnad åt vaktmästare vid veterinärhögskolan		600	312
	2. <i>Statens veterinärbakteriologiska anstalt</i>	42,700		312
	3. <i>Veterinärstaten</i>	232,500		312
J. Vägunderhållet och skjutsväsendet.				
	1. <i>Vägunderhållet.</i>			
	a. Bidrag till vägunderhållet på landet	1,350,000		313
[106.]	b. Kostnad för vägdelningar		25,000	313
[107.]	c. Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt		150,000	313
[108.]	d. Svenska vägföreningen		5,000	314
	2. <i>Färjor och färjkarlar</i>	379		321
	3. <i>Bidrag till skjutsentreprenader</i>	300,000		321
K. Fattigvård.				
	1. Fattigvården i Stockholm och landsorten	9,564		321
[109.]	2. Fattigvården i allmänhet	400,000		321
[110.]	3. Svenska fattigvårdsförbundet		19,000	322
L. Diverse.				
[111.]	1. Ålderstillägg	140,000		326
	2. Odlingshjälp åt krononybyggare	4,500		327

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
	3. Odlingshjälp till innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronomark å de sex nordligaste länen	20,000		327
	4. Belöningar för rovdjurs dödande	38,000		327
	5. Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsför- säljningsmedel	2,100,000		327
[112.]	6. Jordförmedlingsbyråer för egnahe- msrörelsen		20,000	327
[113.]	7. Jordbruksstatistiken		25,000	328
[114.]	8. Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket m. m.		29,000	329
[115.]	9. Internationella lantbruksinstitutet i Rom		2,000	333
[116.]	10. Understöd åt föreningar för jordbrukskredit		30,000	334
[117.]	11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott		200,543	335
	12. Rese- och traktamentspenningar	150,000		336
[118.]	13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.	150,000		336
	14. Extra utgifter	10,000	2,000	337
[119.]	15. Extra lönetillägg			337
[120.]	16. Löneförbättring åt vaktmästare m. fl.	2,950		337
[121.]	17. Tryckningskostnader	32,259		338
		9,059,952	6,820,248	

Tionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari
1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Sedan de till nionde huvudtiteln hörande frågor blivit på föredragning av vederbörande departementschef prövade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten, att få anmäla de frågor, som rörde regleringen av

tionde huvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna, och omnämnde därvid till en början följande ordinarie anslag i vilka ändring icke föreslås, nämligen:

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

A. Det civila pensionsväsendet.

1. Pensionering av civila tjänst innehavare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 1,900,000.

2. Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupillkassa för civilstaten, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 35,000.

3. Till gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 15,000.

4. Till gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 25,000.

Departementschefen erinrade härefter, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag förut beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, som jämte ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, skulle här antecknas, nämligen:

på *civildepartementets* föredragning:

5. Bidrag till sjuksköterskors pensionering.

[1.] (se *bil. 5* vid detta prot., sid. 55)
 att riksdagen måtte från och med 1918 höja det å *ordinarie stat*
Sjuksköterskors pensionering. under riksstatsens tionde huvudtitel uppförda *förslagsanslag* till bidrag
 (ordinarie anslag.) till sjuksköterskors pensionering, nu kronor 6,700,
 till kronor 15,000.

6. Till bestridande av statens bidrag till pensionering av barnmorskor, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 30,000.

På *civildepartementets* föredragning:

7. Till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt.

(se *bil. 5* vid detta prot., sid. 56)

att riksdagen måtte från och med 1918 minska det å <i>ordinarie stat</i> under riksstatens tionde huvudtitel uppförda <i>förslagsanslag</i> till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt,	[2.]
nu högst..... kronor 13,000,	<i>Barnmorskornas pensionsanstalt.</i>
till högst » 11,000.	(ordinarie anslag.)

8. Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 101,000.

Härefter anförde chefen för *finansdepartementet*:

9 och 10. Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt.

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett [3 o. 4.] av åren 1910—1917 till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat under riksstatens tionde huvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 31,000 kronor. Med anslaget har avsetts att höja pensionsbeloppet i anstaltens fjärde klass, omfattande sjöfolk, som icke äro fartygsbefälhavare, styrmän eller maskinister, från 60 till 90 kronor. *Handelsflottans pensionsanstalt.* (extra anslag.)

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen därjämte till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt för vart och ett av åren 1913, 1914, 1915, 1916 och 1917 beviljat å extra stat under riksstatens tionde huvudtitel ett anslag av likaledes 31,000 kronor.

Vid föredragning den 17 juni 1916 av riksdagens skrivelse den 14 i samma månad, däri riksdagen anmält sitt beslut att för år 1917 bevilja omförmälda tvenne anslag, bemyndigade Kungl. Maj:t direktionen över handelsflottans pensionsanstalt att till en var, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för handelsflottans pensionsanstalt och direktionens därå grundade beslut komme att för år 1917 eller någon del därav uppbära pension inom fjärde klassen, för motsvarande tid utbetala fyllnadspension efter 30 kronor för år räknat ävensom att

efter ingången av år 1917 hos statskontoret, i mån av behov och mot redovisningsskyldighet, rekvirera för utbetalande av dylika fyllnadspensioner erforderliga medel, som statskontoret skulle hava att till direktionen utanordna från förstnämnda, av riksdagen till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt anvisade förslagsanslag å 31,000 kronor.

Beträffande omförmälda till förbättring av pensioneringen inom anstaltens tre första klasser beviljade anslag å 31,000 kronor förordnade Kungl. Maj:t,

att anslaget skulle användas uteslutande för pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt;

att de i § 4 av reglementet för nämnda pensionsanstalt den 29 januari 1864 meddelade bestämmelser angående proportionen av pensionsrummens antal i de olika klasserna icke skulle i fråga om användningen av det nya anslaget äga tillämpning;

att de tre första klasserna skulle vid anslagets fördelning betraktas såsom en pensionsklass och de inom desamma pensionssökande sålunda erhålla pension från anslaget i den ordning, de blivit inom anstalten pensionsberättigade, oavsett vilken klass de tillhörde; samt

att utbetalningen av de med tillhjälp av ifrågavarande anslag beviljade nya pensionerna skulle verkställas å de tider, i den ordning och efter de grunder, som sagda reglemente i övrigt föreskreve; och anbefallde Kungl. Maj:t tillika statskontoret att efter ingången av år 1917 till direktionen på rekvisition och mot redovisningsskyldighet utbetala sistberörda anslag.

I skrivelse den 16 december 1916 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning om beredande åt pensionsanstalten av anslag för enahanda ändamål å extra stat för år 1918 med samma belopp, som beviljats för år 1917.

På grund härav och då anslag för ifrågavarande ändamål är av behovet påkallat jämväl för år 1918, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1918 under riksstatens tionde huvudtitel bevilja

dels till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt ett *förslagsanslag* å..... kronor 31,000;

dels ock till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt ett *förslagsanslag*, högst kronor 31,000.

Departementschefen fortsatte härefter omnämmandet av dels de ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, dels ock de framställningar, som, enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag, Kungl. Maj:t förut beslutat avlåta till riksdagen; och skulle här antecknas dessa anslag och framställningar, nämligen:

11. Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m., *oförändrat ordinarie anslag* kronor 145,780.

12. Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 68,000.

13. Bidrag till dövstumläraernas pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 35,000.

på ecklesiastikdepartementets föredragning:

14. Förbättrade pensionsförmåner för lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.

(se bil. 6 vid detta prot., sid. 61)

att riksdagen måtte, i avvidan på proposition angående förbättrade pensionsförmåner för lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, för ändamålet beräkna under riksstatens tionde huvudtitel på *extra stat* för år 1918 ett belopp av kronor 40,000. [5.] *Pensionsförmåner för lärarinnor vid enskilda läroanstalter.*

15. Bidrag till folkskollärares pensionering, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 681,892. (extra anslag.)

på ecklesiastikdepartementets föredragning:

16. Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

(se bil. 6 vid detta prot., sid. 62)

att riksdagen måtte till bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka skola utgå på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas [6.] *Folkskollärarnas*

*pensions-
inrättning.*
(extra anslag.) pensionsinrättning eller till följd av lärarnas vid kommunala mellan-
skolor delaktighet i pensionsinrättningen, bevilja på *extra stat* för år
1918 under riksstatens tionde huvudtitel ett *förslags-
anslag* av..... kronor 114,000.

17. Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

[7.] (se bil. 6 vid detta prot., sid. 66)
*Folkskollärar-
nas änke- och
pupillkassa.*
(ordinarie
anslag.) att riksdagen måtte höja det under riksstatens tionde huvudtitel
på *ordinarie stat* uppförda *anslaget* till bidrag till folkskollärarnas änke-
och pupillkassa från dess nuvarande belopp..... kronor 73,725,
med » 3,086
eller till » 76,811.

18. Understöd åt vissa behövande folkskolläraryänkor.

(se bil. 6 vid detta prot., sid. 71)
[8.] att riksdagen måtte
*Understöd åt
behövande
folkskollärary-
änkor.*
(extra anslag.) dels medgiva, att sådana behövande folkskolläraryänkor med eller
utan barn, vilka från folkskollärarnas änke- och pupillkassa åtnjuta
lägre pension än 300 kronor, må tillerkännas understöd till så stort
belopp, att pensionen och understödet tillsammans uppgå till 300
kronor;
dels ock för berörda ändamål under riksstatens tionde huvudtitel
på *extra stat* för år 1918 bevilja ett *förslagsanslag* av ... kronor 65,000.

19. Bidrag till småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

(se bil. 6 vid detta prot., sid. 72)
[9.] att riksdagen måtte å riksstatens tionde huvudtitel på *ordinarie stat*
*Småskollära-
res m. fl. ålder-
domsunder-
stödsanstalt.*
(ordinarie
anslag.) uppföra ett *förslagsanslag* å kronor 250,000
under rubriken: bidrag till småskollärares m. fl. ålderdomsunderstöds-
anstalt.

20. Småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering.

(se bil. 6 vid detta prot., sid. 82)

att riksdagen måtte, i avbidan på proposition angående småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering, för ändamålet beräkna under riksstatsens tionde huvudtitel på *extra stat* för år 1918 ett belopp av kronor 5,000. [10.] Småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering. (extra anslag.)

på jordbruksdepartementets föredragning:

21. Tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare.

(se bil. 7 vid detta prot., sid. 118)

att riksdagen måtte å *extra stat* under tionde huvudtiteln för år 1918 uppföra ett *förslagsanslag* av kronor 2,000 [11.] Understöd åt pensionerade kronojägare. (extra anslag.)
för utdelande av tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter och antingen erhållit avsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor eller ock under år 1908 erhållit avsked med avkortad pension från anslaget till pensionering av civila tjänst innehavare, samt att i avseende å understödets storlek iakttages, att detsamma jämte den utgående pensionen icke må tillsammans överstiga 500 kronor.

22. Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 3,000.

på civildepartementets föredragning:

23. Till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.

(se bil. 5 vid detta prot., sid. 57)

att riksdagen måtte — med uteslutande ur riksstaten av det under tionde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget å 5,000 kronor till bestridande av de statsverket på grund av lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 ålig- [12.] Ersättningar i anledning av olycksfall i arbete. (ordinarie anslag.)

gande utgifter för livräntor m. m., som ej på grund av särskilda bestämmelser annorledes gäldas — i stället å *ordinarie stat* från och med år 1918 under samma huvudtitel uppföra ett *förslagsanslag* å kronor 15,000 till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.

Härefter anförde chefen för *finansdepartementet*:

24. Löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

[13.]
Löneförbättring för vissa vaktmästare m. fl.
(ordinarie anslag.)

Under åberopande av vad jag till statsrådsprotokollet förut denna dag anfört ifråga om beredande av löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bli förelagd riksdagen, till löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare å *ordinarie stat* under tionde huvudtiteln beräkna ett belopp av kronor 200.

Nedannämnda av chefen för finansdepartementet ytterligare omnämnda oförändrade ordinarie anslag och på andra departements föredragning av Kungl. Maj:t beslutade framställningar skulle här antecknas som följer:

B. Det militära pensionsväsendet.

1. Ersättning till arméns pensionskassa för mistade löneinnehållningar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 4,640.

2. Ersättning till arméns pensionskassa för nådårs- och begravningshjälpsbesparingar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 28,080.

på *lantförsvarsdepartementets* föredragning:

3 och 4. **Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén.**

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 30)

att riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* uppförda *anslaget* för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

[14 o. 15.]

Pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl vid armén.

(ord. o. extra anslag.)

nu kronor 128,348

med » 3,076

till kronor 131,424;

dels ock till förstärkande av det i 1916 och 1917 års riksstater för samma ändamål uppförda anslag å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag å kronor 4,254.

5. **Till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering samt till fyllnadspensioner.**

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 32)

att riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1918 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 3,500,000 att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

[16.]

Upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering samt fyllnadspensioner.

(extra anslag.)

6. **Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén.**

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 33)

att riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1918 bevilja ett *förslagsanslag* av kronor 17,000

[17.]

Understöd åt avskedade

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.